

SIVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Tarih Ana Bilim Dalı

ERATNA VE KADI BURHANEDDİN AHMED
DEVLETLERİNİN DIŞ POLİTİKASI

Yüksek Lisans Tezi

Okan KÜSGÜN

Sivas
Temmuz 2019

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Tarih Ana Bilim Dalı

ERATNA VE KADI BURHANEDDİN AHMED
DEVLETLERİNİN DIŞ POLİTİKASI

Yüksek Lisans Tezi

Okan KÜSGÜN

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Abdullah KAYA

Sivas
Temmuz 2019

KABUL VE ONAY

Üniversite: : Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ana Bilim Dalı : Tarih
Tezin Başlığı : Eratna ve Kadı Burhaneddin Ahmed Devletlerinin Dış Politikası
Savunma Tarihi : 13.06.2019
Danışmanı : Doç. Dr. Abdullah KAYA

Unvanı - Adı Soyadı

İmza

Jüri Başkanı : Dr. Öğr. Üyesi Mevlüt DEDE

Üye : Doç. Dr. Abdullah KAYA

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Murat SERDAR

Oy Birliği

Oy Çokluğu

Okan KÜSGÜN tarafından hazırlanan Eratna ve Kadı Burhaneddin Ahmed Devletlerinin Dış Politikası başlıklı tez, kabul edilmiştir./..../.....

Prof. Dr. Ahmet ŞENGÖNÜL
Enstitü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orjinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

- 1- Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;
- 2- Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;
- 3- Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dâhil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;
- 4- Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi,

beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

3.1.2019

Okan KÜSGÜN

ÖNSÖZ

13 ile 14. yüzyıl içerisinde Anadolu’da önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bunların en önemlilerinden birisi de Türkiye Selçuklu Devleti’nin Köseadağ Savaşı’nda Moğollara karşı mağlup olmasıdır. Türkiye Selçukluları bu mağlubiyet sonucunda yaklaşık yarım asır süren bir yıkılma sürecine girdi. Anadolu coğrafyası ise Moğol etkisine açık bir hale gelerek siyasi, sosyal ve beşeri olarak birtakım değişikliklere uğradı. Siyasi alanda görülen bu değişikliklerden birisi de Moğollar tarafından kurulan “*Anadolu Umumi Valilik*” görevidir. Bu göreve gelen valiler İlhanlı merkezi tarafından atanmaktaydı. Atanan bu vali görevini devlet merkezi adına ifa ediyordu. Bu göreve ilk olarak İreçin Noyan ile Emir Temurtaş gibi isimler atandı. Ama bizim için bu göreve atanan en önemli isim Eratna Bey’dir. Çünkü Eratna Bey, Anadolu Umumi Valilik görevini yürütürken giriştiği mücadeleler sonucunda bağımsız bir devlet kuracaktı. Eratna Devleti’nde kadılık görevinde bulunan Kadı Burhaneddin Ahmed ise ilerleyen yıllarda Eratna Devleti’nin içerisinde bulunduğu karışıklıklardan faydalanarak kendi hükümetini ilan edecekti.

Biz “*Eratna ve Kadı Burhaneddin Ahmed Devletlerinin Dış Politikası*” adlı tez çalışmamızı “*Giriş*” ve “*Sonuç*” bölümleri haricinde üç bölüme ayırdık.

“*Giriş*” bölümünde Türklerin Anadolu’ya yaptığı ilk akınları ve Malazgirt Savaşı’nı konu edindik. Sonrasında ise Malazgirt Savaşı’ndan Köseadağ Savaşı’na kadar olan bölümü ele aldık. Daha sonra Köseadağ Savaşı sonrası Anadolu’nun genel bir durumunu değerlendirdik. Bu şekilde konumuzun daha iyi anlaşılması adına yaptığımız girizgâhı sonlandırdık.

Birinci Bölümü “*Eratna ve Kadı Burhaneddin Ahmed Devletlerine Genel Bir Bakış*” olarak isimlendirdik. Bu başlık altında çalışmamızla alakalı olan her iki devlet hakkında genel bilgiler verdik.

İkinci Bölümü ise “*Eratna Devleti’nin Dış Politikası*” olarak adlandırdık. Ve burada Eratna Devleti’nin, Celayirli, Çobanlı, Memlûklü, Dulkadirli, Karamanlı, Artuklu, Aydınoğlu, Osmanlı ve Taceddinoğulları ile olan münasebetlerine değindik.

Üçüncü Bölümü ise “*Kadı Burhaneddin Ahmed Devleti’nin Dış Politikası*” olarak isimlendirip. Burada da Kadı Burhaneddin Ahmed Devleti’nin Memlûklü,

Dulkadirli, Karamanlı, Osmanlı, Candaroğlu, Taceddinoğlu, Timur ve Akkoyunlular ile olan münasebetlerini anlattık.

“*Sonuç*” bölümünde ise yaptığımız çalışma esnasında edindiğimiz sonuçları aktardık.

Yaptığım bu çalışma sürecinde, bana yardımını esirgemeyen ve her türlü destekte bulunan tez danışmanım, kıymetli hocam Doç. Dr. Abdullah KAYA’ ya teşekkür ediyorum.

Okan KÜSGÜN

Temmuz 2019

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	13
ERATNA VE KADI BURHANEDDİN AHMED DEVLETLERİNE GENEL BİR BAKIŞ	13
1.1. Eratna Devleti'nin Kurucularının Menşei.....	13
1.1.1 Eratna Adı ve Anlamı.....	14
1.1.2 Eratna Bey'in Hayatı ve Kişiliği.....	14
1.2. Eratna Devleti.....	18
1.3. Kadı Burhaneddin Ahmed Devleti'nin Kurucularının Menşei	20
1.3.1. Kadı Burhaneddin Ahmed'in Soyu.....	21
1.3.2. Kadı Burhaneddin Ahmed'in Hayatı ve Kişiliği	23
1.4. Kadı Burhaneddin Ahmed Devleti.....	35
İKİNCİ BÖLÜM	37
ERATNA DEVLETİ'NİN DIŞ POLİTİKASI	37
2.1. Eratna Devleti'nin Dış Politikasını Oluşturan Unsurlar	37
2.2. Eratna - Celayirli İlişkileri	38
2.3. Eratna - Çobanlı İlişkileri.....	45
2.3.1. Karanbük Savaşı	50
2.4. Eratna-Memlûklü İlişkileri.....	54
2.5. Eratna-Dulkadirli İlişkileri.....	63
2.6. Eratna-Karamanlı İlişkileri	70
2.7. Eratnalıların Diğer Devletler ile Olan İlişkileri.....	79
2.7.1 Eratna -Artuklu İlişkileri	80
2.7.2. Eratna-Aydınoğlu İlişkileri.....	80
2.7.3. Eratna-Osmanlı İlişkileri	80
2.7.4. Eratna-Taceddinoğlu İlişkileri	82

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	85
KADI BURHANEDDİN AHMED DEVLETİ’NİN DIŞ POLİTİKASI	85
3.1. Kadı Burhaneddin Ahmed Devleti’nin Dış Politikasını Oluşturan Unsurlar .	85
3.2. Kadı Burhaneddin Ahmed-Memlûklü İlişkileri.....	86
3.3. Kadı Burhaneddin Ahmed-Dulkadirli İlişkileri.....	93
3.4. Kadı Burhaneddin Ahmed-Karamanlı İlişkileri	96
3.5. Kadı Burhaneddin Ahmed-Osmanlı İlişkileri.....	102
3.6. Kadı Burhaneddin Ahmed-Candaroğlu İlişkileri.....	108
3.7. Kadı Burhaneddin Ahmed-Taceddinoğlu İlişkileri.....	110
3.8. Kadı Burhaneddin Ahmed-Timur İlişkileri	113
3.9. Kadı Burhaneddin Ahmed-Akkoyunlu İlişkileri	119
SONUÇ	125
KAYNAKÇA	129
ÖZ GEÇMİŞ.....	139

KISALTMALAR

Age.	: Adı Geçen Eser
Agm.	: Adı Geçen Makale
Agt.	: Adı Geçen Tez
AÜDTCF.	: Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
Der.	: Derleyen
DİA.	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
dn.	: Dipnot
Ed.	: Editör
İÜEF.	: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
KTB.	: Kültür ve Turizm Bakanlığı
MEBİA.	: Milli Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
SAD.	: Selçuklu Araştırmaları Dergisi
TDED.	: Türk Dili Edebiyatı Dergisi
TDV.	: Türkiye Diyanet Vakfı
TM.	: Türkiyat Mecmuası
TTK.	: Türk Tarih Kurumu
Yay.	: Yayınlayan

ÖZET

Eratna Bey, Anadolu Umumi Valiliği görevini belirli bir süre yürüttükten sonra, kendi devletini kurmuştur. Sivas-Kayseri bölgesinde kurulan ve yaklaşık 50 yıl boyunca hüküm süren Eratna Devleti, birçok devlet ya da topluluk ile ilişkiler kurdu. Bunlar, İlhanlılar ile bağlantıları olması nedeniyle Celayirliler ve Çobanlılar, devrin güçlü devleti olması nedeniyle Memlükler, Memlüklerin kendilerine bağlı olarak gördükleri Dulkadirli, dönemin Anadolu coğrafyasında güçlü bir beylik olan Karamanlılar ile birtakım ilişkilerin kurulduğu Artuklu, Aydınoğlu, Osmanlı ve Taceddinoğullarıdır. Eratna Devleti, bu devletler ile bazen olumlu bazen de olumsuz ilişkiler kurmuşlardır.

Kadı Burhaneddin Ahmed, devletini Eratna Devleti'nin hüküm sürdüğü bölgede kurdu. O'da tıpkı Eratna Devleti gibi devrin bulunduğu siyasi şartlar gereği birçok devlet ve beylikler ile münasebetlerde bulundu. Bunlar, devrin güçlü devletleri olan Memlükler, Osmanlılar, Karamanlılar, Akkoyunlular, Timur ve Türk beylikleri olan Candaroğulları ile Taceddinoğullarıdır. Kadı Burhaneddin Ahmed bu devletler ile kimi zaman dostça kimi zaman ise düşmanca ilişkiler geliştirmiştir.

“Eratna ve Kadı Burhaneddin Ahmed Devletlerinin Dış Politikası” adını verdiğimiz bu çalışmada, Eratna ve Kadı Burhaneddin Ahmed Devletleri hakkında genel bilgiler verilerek, bu iki devletin diğer devlet ve beylikler ile olan münasebetleri hakkında araştırmalar yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Eratna, Kadı Burhaneddin Ahmed, Anadolu, Türk Beylikleri, Moğollar.

ABSTRACT

Eratna Bey established the state of Eratna here after carrying out the office of governor in Anatolia for a certain period of time. Established in Sivas-Kayseri region and ruled for nearly 50 years Eratna state, many states or communities have established relations. These are the Jalayırıds and the Chobans, due to they have connections with the ilkhaniids, Mamluks because of the strong state of the era, the Dulkadirs because of the neighbor of the border, the Karamans who was a strong beyliks in the Anatolian geography of the period, and the Artuks, Aydınoglu, Ottomans and Taceddinoglu where some relations were established. The Eratna State sometimes positive and sometimes negative relations with these states have established.

Kadı Burhaneddin Ahmad established his state in the region where Eratna state was founded. The state established by Kadı Burhaneddin Ahmad has established relations with many states in terms of the political conditions of the era, just like the state of Eratna. These are the Mamluks, the Ottomans, the Karamanians, who were a powerful states of the era, Turkmen Beyliks Dulkadirs, Candaroglu, Taceddinoglu and Akkoyunlu and Timur state, seen as a rising threat. Kadı Burhaneddin Ahmad has always developed his relations with these states in line with his own interests.

In this study, Eratna and Kadı Burhaneddin Ahmad States established in Central Anatolia will be mentioned about their foreign policies with other states, how the political conditions of the period affect the relations experienced and policies developed by these two states will be expressed.

Key Words: Eratna, Kadı Burhaneddin Ahmed, Anatolia, Turkmen Beyliks, Mongols

GİRİŞ

Türkler, ana yurtları olan Türkistan (Orta Asya) coğrafyasından batıya doğru yaptıkları göç ve akınlar neticesinde yeni yerleşmiş oldukları toprakların tarihlerinde de önemli rol oynamışlardır. Türklerin göç ettikten sonra etkili oldukları yerlerden birisi de Anadolu'dur. Onların Anadolu coğrafyasına yapmış oldukları göçler kendi tarihlerini etkilediği kadar dünya tarihi açısından da önemli sonuçlar doğurmuştur. Örneğin Anadolu'yu fetheden Türkler, batılılara karşı haçlı seferleri başta olmak üzere birçok başarı kazanmışlardır. Anadolu'nun İslamlaşmasını sağlayan Türkler burayı adeta yeni bir ana yurt haline getirmişler ve irili ufaklı birçok devlet kurmuşlardır. Sivas ve Kayseri bölgesinde kurdukları Eratna ve Kadı Burhaneddin Ahmed Devletleri de bunların en önemlilerindedir.

1071 Malazgirt Savaşı Anadolu tarihi açısından oldukça önemli bir dönüm noktasıdır. Türkler, Malazgirt Savaşı öncesinde de Anadolu'ya birçok akınlar gerçekleştirmişlerdir. Örneğin, 1048'de Erzen, 1054'de Kars, 1057'de Malatya, 1059'da Sivas¹, 1067'de Kayseri, 1068'de Niksar, 1069'da Honas'a kadar gelerek buralarda faaliyetlerde bulunduktan sonra tekrar İran ve Azerbaycan taraflarına dönüyorlardı.² İlk akınlar iskândan ziyade ganimet ve keşif amacı taşıyordu. 1071'de Sultan Alp Arslan ile Bizans İmparatoru Romen Diyojen³ arasında gerçekleşen Malazgirt Savaşı, Türk ve Dünya tarihi açısından önemli sonuçlar doğuracaktı. İki ordu Malazgirt ile Ahlat arasında bir yerde karşılaştı.⁴ Sultan Alp Arslan kendisinden sayıca fazla olan Bizans ordusunu bozguna uğrattı ve Romen Diyojen'i esir aldı.⁵ Bu savaş sürecinde Bizans'tan ahşaptan yapılmış bir haç ele geçirilerek Hamedan'a

¹ Urfalı Mateos, Türkler 1059 tarihinde Sivas'a geldiğinde şehrin surlardan mahrum olduğunu ve Türklerin, kiliseleri asker çadırı zannetmeleri nedeniyle ilk önce şehre girmeye teşebbüs etmediklerini, gerçeği anlayınca şehre girerek burada 8 gün kalıp, İran bölgesine döndüklerini söyler. (*Urfalı Mateos Vekayi-Namesi*, Çev.: Hrant D. Andreasyan, Ankara 2000, s.111).

² Osman Turan, *Selçuklular ve İslamiyet*, İstanbul 2005, s.50.

³ Kökeni Kapadokya bölgesinden olan bir asilzadedir. Romen Diyojen bir general iken, İmparatoriçe'nin kendisi ile evlenmesinin ardından 1 Ocak 1068 tarihinde Bizans Devleti'nin tahtına oturmuş, iktidarı 1071 yılında son bulmuştur. (Georg Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, Ankara 2011, s.318.).

⁴ Şadrüddin Ebu'l Hasan Ali, *Ahbarü'd Devleti's-Selçukiyye*, Çev.: Necati Lügal, Ankara 1999, s.34, 36.

⁵ Muhammed b. Ali b. Süleyman er Ravendi, *Rahat'üs Südur ve Ayet'üs Sürur*, Çev.: Ahmet Ateş, Ankara 1999, s.117.

Nizam'ül Mülk'e gönderildi ve zafer bildirildi.⁶ Bu zaferin ertesinde Sultan Alp Arslan ile Romen Diyojen arasında bir anlaşma imzalandı. Anlaşmaya göre Romen Diyojen yıllık 360.000 dinar vergi ödemeyi kabul edip tahtına iade edildi. Bununla birlikte birtakım topraklar ile esirlerin Türklere geri verilip, ihtiyaç halinde Sultan'a askeri kuvvet göndermeyi onayladı. Kızını da Alp Arslan'ın oğluna vermeyi kabul etti.⁷ Ancak Selçuklu ile Bizans arasında imzalanan bu anlaşmaya karşın Bizans Devleti'nde yaşanan gelişmeler, anlaşmanın yok sayılması yönünde ilerledi. Malazgirt Savaşı'nda yaşadığı mağlubiyetten sonra Romen Diyojen tahttan indirilip yerine Mihael Dukas geçirildi. Bu durum karşısında Sultan Alp Arslan, Anadolu'ya yönelik fetih hareketleri için Türk komutanları memur etti.⁸ Sultan Alp Arslan'ın bu kararından sonra Anadolu'nun Türkleşme süreci hız kazandı. Anadolu'da fetihlerini hızlandıran Türkler, Erzurum'da Saltuklular, Erzincan-Şebinkarahisar arasında Mengüçüklüler, Sivas merkezli Danişmendliler, Bitlis-Erzen arasında Dilmaçoğulları, Van bölgesinde Sökmenliler, Diyarbakır'da Yinaloğulları, Harput bölgesinde Çubukoğulları, Anadolu'nun güneydoğusunda ise Artuklu beyliklerini kurdular.⁹

Malazgirt Savaşı'ndan sonra Anadolu'da yukarıda da bahsettiğimiz birçok devlet kurulmuştur. Bunlar arasında en önemlisi Anadolu'nun siyasi, sosyal ve kültürel tarihine etkisinden dolayı Türkiye Selçuklularıdır. Türkiye Selçuklu Devleti'nin, Köseadağ Savaşı'nda Moğollara karşı kaybetmesi Anadolu'nun siyasi hayatını da yakından etkiledi. Çünkü bu savaş sonucunda Türkiye Selçukluları yıkılma sürecine girerken, Anadolu'da Moğol etkisi yakından hissedilmeye başladı. Böylece Anadolu'da birçok devlet tarih sahnesine çıktı. Bunlar arasında Eratna Devleti ile Kadı Burhaneddin Ahmed Devleti de bulunmaktaydı.

Kutalmışoğlu Süleyman Şah'ın ilk önce Atsız¹⁰ ve Mısır halifesiyle mücadele etti. Bu mücadelelerden sonra ise 1075 yılında İznik'i fethederek kendisine başkent

⁶ Abdurrahman İbn'ül Cevzi, *El Muntazam fi Tarih'il Ümemde Selçuklular*, Çev.: Ali Sevim, Ankara 2014, s.99.

⁷ Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1984, s.31.

⁸ *Age.*, s.34.

⁹ Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, Ankara 2014, s.85.

¹⁰ Uvakoğlu olarak da bilinen Atsız Bey, Suriye ve Filistin bölgesinde faaliyetlerde bulunmuştur. Bu bölgelerde fetihlerde bulunarak, kurulan Türkmen Beyliği'ni Selçuklu Melikliği'ne dönüştürmeyi başaran bir Türkmen Beyi'dir. (Ali Sevim, *Suriye ve Filistin Selçukluları Tarihi*, Ankara 2000, s.63, 64).

yaptı.¹¹ Böylece Türkiye Selçuklu Devleti tarih sahnesine çıkmış oldu. Kurduğu devletini giderek kuvvetlendiren Süleyman Şah, hâkimiyetini de genişletmeye başladı. 1078’de Üsküdar’a kadar ulaştı. Bizans ordusunu 1080 yılında mağlup ederek, İstanbul’un Anadolu sahillerini işgale giriştikten sonra Bizans hükümdarı Alexis Commenos¹² ile anlaşma yaptı.¹³ Bu anlaşma sonucunda doğuya doğru yönelen Süleyman Şah 12 Ocak 1085 tarihinde Antakya’yı fethettikten sonra bazı komşu kaleleri de alarak Suriye’nin uç bölgelerine kadar ulaşmış oldu.¹⁴ Türkiye Selçuklu Devleti’nin kurucusu Süleyman Şah 4 Haziran 1086 tarihinde vefat etti.¹⁵ Büyük Selçuklu Devleti’nin geçmişten beri Anadolu’ya müdahalesi vardı. Bu durum Melik Şah’ın ölümü ile son buldu. Kendi içlerinde saltanat mücadelesinin başlaması nedeniyle Kutalmışoğlu Süleyman Şah’ın oğlu Kılıç Arslan serbest bırakıldı ve o 1092’de İznik’e geldi.¹⁶ Kılıç Arslan’ın hükümdarlığı boyunca en çok uğraştığı meselelerden birisi Haçlı Seferleri¹⁷ idi. Türkleri Anadolu’dan atmak ümidiyle yola koyulan Haçlılara karşı Kılıç Arslan büyük bir direnç gösterdi. Onları İznik yakınlarında Drakon adlı bir köyün civarında mağlup ederek büyük bir başarıya imza attı.¹⁸ Urfa’yı 1106-1107 yıllarına denk gelen bir dönemde kuşatan Kılıç Arslan burayı elde edemedi.¹⁹ Urfa’da başarısız olsa da Harran’ı almayı başardı.²⁰ Bu tarihten yaklaşık bir yıl sonra Sultan Kılıç Arslan’ın vefat etmesi ile birlikte I. Mesud, Türkiye Selçuklu Sultanı oldu. Onun döneminde de, Bizans ve Haçlılara karşı zaferler kazanılmıştır. Sultan II. Kılıç Arslan döneminde ise Türkler, Bizans’a karşı Miryokefalon bölgesinde büyük bir zafer elde etti. Bu savaşta düşman

¹¹ Osman Turan, *Selçuklular ve İslamiyet*, İstanbul 2005, s.54.

¹² 4 Nisan 1081 tarihinde Bizans Devleti tahtına oturmuştur. Onun tahta çıktığı dönemden hemen önce Bizans Anadolu’da, İtalya’da ve Balkanlar’da gücünü kaybetmişti. Diğer taraftan ise sosyo-ekonomik olarak Bizans Devleti çökmüştü. Bu gelişmeler onun iktidarı döneminde neler yapılacağını belirleyen ana etken olmuştu. (Georg Ostrogorsky, *age.*, s.324,329.).

¹³ Osman Turan, *Selçuklular ve İslamiyet*, İstanbul 2005, s.56.

¹⁴ Kemalüddin İbnü’l –Adim, *Zübdetü’l-Haleb Min Tarihi Haleb’de Selçuklular*, Çev.: Ali Sevim, Ankara 2014, s.53.

¹⁵ Ali Sevim, “Süleyman Şah I” DİA, C:38, İstanbul 2010, s.105.

¹⁶ Osman Turan, *Selçuklular ve İslamiyet*, İstanbul 2005, s.58.

¹⁷ Kılıç Arslan’ın hükümdarlığı döneminde karşılaştığı en önemli meselelerden birisi Haçlı Seferleri olmuştur. Özellikle 1100’lü yılların başında gerçekleşen ve kimilerine göre I.Haçlı Seferi’nin devamı olarak görülen II. Haçlı Seferi bu döneme rastlar. Papa II. Paskalis, halefi olduğu isim olan Papa II. Urban’ın yarım bıraktığı işi tamamlamak istese de Haçlıların Anadolu’da karşılaştıkları tablo istedikleri gibi olmamıştır. (Murat Serdar, “1101 Haçlı Seferi’nin Son Durağı Merzifon”, III. Uluslararası Geçmişten Günümüze Merzifon ve Amasya Yöresi Sempozyumu, 8-10 Ekim 2015, Ankara 2015, s.66.).

¹⁸ Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, Çev.: Fikret Işıltan, C:1, Ankara 2008, s.102.

¹⁹ *Urfalı Mateos Vekayi-Namesi*, Çev.: Hrant D. Andreasyan, Ankara 2000, s.231.

²⁰ Işın Demirkent, *Urfa Haçlı Konluğu Tarihi*, İstanbul 1974, s.103.

ordusunun büyük bir kısmını da ortadan kaldırdı.²¹ Bu savaş Malazgirt Savaşı'ndan sonra Anadolu tarihi üzerinde etkisi en büyük olan savaştır. Çünkü Bizans, bu yenilgiden sonra Türkleri Anadolu'dan atamayacağını kabullenmeye başlamıştır. Türkiye Selçuklu Devleti, izlediği başarılı politikaların sonuçlarını almaya devam ediyor ve böylece hâkimiyet alanını genişletiyordu. 5 Mart 1207'de Gıyaseddin Keyhüsrev, Antalya'yı alarak Akdeniz'in önemli bir merkezini Türkiye Selçukluları Devleti'ne bağlamış oldu.²² İzzeddin Keykavus döneminde ise Türkiye Selçukluları ticari yönden bir güvenlik politikası izleyerek Sinop'u²³ fethetti.²⁴ Yine Sultan I. İzzeddin Keykavus döneminde, kısa bir süre Türkiye Selçuklularının hâkimiyetinden çıkmış olan Antalya tekrar alındı. Bu fetihle devletin sınırlarını Karadeniz'den Akdeniz'e ulaştıran Sultan'a , "*Sultan'ül Bahreyn (İki Deniz Sultanı)*" unvanı verildi.²⁵

Türkiye Selçukluları topraklarında bu fetih hareketleri yaşanırken, doğudan bir tehlike belirdi. Bu tehlikenin adı sonraki 60-70 yıllık bir dönemde Anadolu tarihini derinden etkileyecek olan Moğollardı. Kökenleri konusunda tartışmalar olan Moğolların hayatlarındaki en önemli değişiklik, Uygurlar üzerinde hâkimiyet kurmaları ile oldu. Çünkü bu tarihten önce kendilerine ait bir din ve edebiyatları yoktu. Onlar üstünlük kurdukları Uygurlar içerisindeki Kamlardan²⁶ etkilenerek kendilerinde dini ve edebi açıdan birtakım değişiklikler meydana getirdiler.²⁷ Moğollar, yapmış oldukları akınlar ile batıya doğru yönelerek Anadolu için bir tehlike olarak görünmeye başlamışlardı. Onlar akın yaptıkları yerleri yağmalayıp büyük tahribatlar veriyordu. Diğer yandan ise Türkiye Selçuklularının fetih hareketleri devam ediyordu. Moğollar 1220'li yılların başında Kafkasya'ya ulaşıp Ermeni-Gürcü birlikleri ile savaşarak buralarda yağma yaptılar.²⁸ Bu hareketten sonra da doğuya doğru ilerlemeye devam ettiler. Türkiye Selçuklularında ise Sultan

²¹ *Ionanes Kinnamos'un Historia'sı*, Çev.: Işın Demirkent, Ankara 2001, s.215.

²² İbnü'l Verdi, *Bir Ortaçağ Şairinin Kaleminden Selçuklular*, Çev.: Mustafa Alican, İstanbul 2017, s.110.

²³ Türkiye Selçukluları döneminde Sinop'u ticari açıdan önemli kılan nokta şehrin Kırım ile Anadolu arasında bir ithalat/ihracat limanı olması özelliğidir. (Mehmet Öz, "Sinop" DİA, C:37, İstanbul 2009, s.253.).

²⁴ Salim Koca, *Sultan I.İzzeddin Keykavus*, Ankara 1997, s.30.

²⁵ *Age.*, s.38.

²⁶ "Kam" ilk olarak Avrupa Hunlarında görüldüğü söylenen ve Eski Türklerde din adamlarına verilen bir isimdir.(İbrahim Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, İstanbul2011, s.301.).

²⁷ Gregory Abu'l Ferec, *Abu'l Ferec Tarihi*, Çev.: Ömer Rıza Doğrul, C:2, Ankara 1987, s.480.

²⁸ E.Galtsyan, *Ermeni Kaynaklarına Göre Moğollar*, Çev.: İlyas Kemalöglü, İstanbul 2017, s.21, 22, 24.

Aleaddin Keykubad dönemi yaşanıyor. Onun döneminde Alanya fethedilirken, Kırım ve Trabzon'a seferler düzenlendi. 1230 yılında Türkiye Selçukluları ile Harezmsah Devleti arasında Yassı Çemen²⁹ mevkiinde gerçekleşen meydan savaşında Türkiye Selçukluları büyük bir galibiyet aldı.³⁰ Sultan Aleaddin Keykubad'ın ölümünün ardından Türkiye Selçuklularında tahta II.Gıyaseddin Keyhüsrev geçti. Onun döneminde yaşanan iki olay, Türkiye Selçukluları Devleti'nin ne kadar zayıfladığının kanıtı idi. Bunlardan ilki Babailer İsyanı, diğeri ise Köseadağ Savaşı'ydı. 1240 yılında gerçekleşen Babailer İsyanı, ismini Amasya yöresinde faaliyet gösteren Baba İlyas'tan almıştır. Türkiye Selçuklularının bozulan iktisadi-sosyal yapısına yönelik gerçekleştirilen, göçebe Türkmenler üzerinde etkisi olan, Orta Anadolu'da etkisi yakından hissedilen bir isyandır.³¹ Bu isyan daha sonra bastırılrsa da Türkiye Selçuklu Devleti'nin gücü hakkında önemli ipuçları vermektedir. Bu isyandan üç yıl sonra ise, Doğuda yaptıkları faaliyetlerle büyük bir tehlike haline gelen Moğollar ile Türkiye Selçukluları, Sivas'ın Zara ilçesi yakınlarındaki Köseadağ mevkiinde karşılaştılar.³²

Moğolar, Kafkasya'da ilerlerken ordunun başında -10 yıl boyunca bu görevde kalacak olan- Cormagon Noyan³³ bulunuyordu.³⁴ Daha sonra Cormagon Noyan'ın felç olması sebebiyle hükümdar tarafından Moğol ordusu başkomutanlığına Baycu Noyan³⁵ getirildi.³⁶ Baycu Noyan, hükümdar huzurunda itibar kazanmak için, yaklaşık 30 bin kişilik bir ordu ile Anadolu'ya girdi. Burada Erzurum'u işgal edip, çok sayıda kişiyi öldürürken ellerine önemli ölçüde hayvan, mal ve esir geçti.³⁷ Moğolların Erzurum'u işgali Türkiye Selçuklu Devleti'ni de endişeye düşürdü. Hızla

²⁹ Yassı Çemen bölgesi Erzincan-Akşehir arasında bir yerdir. Yassı Çemen ile Gedük Köyü arasında ilişki ifade edilir. Hatta Köseadağ Savaşı'nın da burada olduğu görüşü de vardır. (Edward Dulaurier, "Ermeni Müverrihlerine Nazaran Moğollar", *TM*, C:2, İstanbul1928, s.179.). Osman Turan'a göre "Yassı Çemen mevki ile Gedük köyü bugün Erzincan-Sivas arasında bulunan Hodug köyüdür." (Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 2011, s.391, 392 (76.dn.)).

³⁰ Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, C:2, Ankara 2014, s.90, 91.

³¹ Ahmet Yaşar Ocak, "Babailik", *DİA*, C:4, İstanbul 1991, s.373.

³² Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, C:2, Ankara 2014, s.175.

³³ Moğolların Kafkasya valisi olarak da adlandırabileceğimiz Cormagon Noyan, 1232 yılında Gürcistan ve Ermenistan'ı ele geçirmiştir. (Bertold Spuler, *İran Moğolları*, Ankara 2011, s.45.).

³⁴ Jean Paul Roux, *Moğol İmparatorluğu Tarihi*, Yay.: Eda Alagözlü, İstanbul 2001, s.257.

³⁵ Cormagon Noyan'dan sonra Kafkasya valiliği görevine getirilen Baycu Noyan'ın Kafkaslara ilk giriş tarihi 1241 yılının Ocak veya Şubat ayına rastlamaktadır. (Bertold Spuler, *age.*, s.46.).

³⁶ İbn Bibi, *El-Evamir'ül Ala'iyye fi'l Umuri'l Ala'iyye Selçukname*, Çev.: Mürsel Öztürk, C:2, Ankara 2014, s.490.

³⁷ *Age.*, s.490, 493.

devam eden Moğol istilası, artık Anadolu için büyük bir tehlike olarak görünüyordu. Bir Selçuklu-Moğol savaşı kaçınılmaz hal almıştı.

Türkiye Selçukluları, Moğol tehlikesine karşı yavaş yavaş hazırlanmaya başladı. Devlet erkânı bu sorunu detaylıca görüştü. Komşu devletlere elçiler gönderilip yardım istenmesi, olası bir Türkiye Selçuklu mağlubiyeti durumunda ise sıranın kendilerine geleceğinin bildirilmesi hususunda karara varıldı.³⁸ Bu kararlar üzerine Melik Gazi'ye, Suriye'ye ve Sis'e elçiler gönderildi.³⁹ Bir süre sonra dönen elçiler, sevindirici haberler ile birlikte Sultan'ın huzuruna çıktılar. Elçilerden gelen haberlerden de cesaret alan Sultan toplamı 70 bin kişiden oluşan bir ordu ile Sivas'a doğru hareket etti.⁴⁰ Bu sırada casuslar, Baycu Noyan'ın Horasan, Irak, Fars ve Kirman beldelerinden topladığı askerler ile Anadolu'ya gelmekte olduğunu haber verdiler. Bu haber karşısında tecrübeli devlet büyükleri, yardım kuvvetlerini bekleme bahanesiyle Sivas'ta kalıp buranın savunulması görüşünü ortaya attılar.⁴¹ Daha tecrübesiz devlet adamları bu görüşün tersine Sultan'a ordunun gücünden bahsedip Sivas'ta beklemenin gereksiz olduğunu ifade⁴² ettiler.⁴³ Sultan ilerleyen günlerde genç devlet adamlarının görüşünü dikkate alarak Sivas'tan yola çıkılması emrini verdi. Türkiye Selçuklu ordusu Köseadağ'a⁴⁴ varınca Baycu'nun Erzincan'ın Akşehir Ovası'na vardığı haberi geldi. Bu habere genç devlet adamları "*ganimet önümüze geldi*" diye sevinirken, tecrübeli olanlar Sultan'ı ordunun bulunduğu konumun avantajı konusunda uyardı.⁴⁵ Tecrübeli devlet büyükleri tekrar Sultan'ı birkaç gün daha sabretmek konusunda uyarırsa da Sultan onları dinlemedi. Gürcüoğlu, Veliyeddin Pervane, Nasuheddin Farsi gibi isimler öncü kuvvet olarak derbentlere doğru gittiklerinde Baycu Noyan onların üstüne saldırdı.⁴⁶ Onlar ise canla başla savaşıp

³⁸ Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1984, s.431.

³⁹ İbn Bibi, *age.*, s.494.

⁴⁰ *Age.*, s.495.

⁴¹ *Age.*, s.495.

⁴² İbn Bibi burada tecrübeli devlet büyüklerine "*Büyük tecrübe ve bilgilerle donanmış olan devlet büyükleri ve ileri gelenler*" ifadesini kullanırken, tecrübesiz kesime ise "*Ömürlerinde savaş zorluğu görmemiş, felaket acısı tatmamış, çarpışma zahmeti çekmemiş, dert zehri içmemiş, gençliğin verdiği güçle mağrur olan yeni yetmeler.*" ifadesini kullanmıştır. (İbn Bibi, *age.*, s.496).

⁴³ İbn Bibi, *age.*, s.496.

⁴⁴ Köseadağ Sivas'ın Zara ilçesi ile Suşehri ilçeleri arasında bulunan bir dağlık bölgedir. Türkiye Selçuklu ordusu bu bölgeye geldiğinde geniş otlaklar ve bol su kaynakları ile karşılaşmıştır. (Erkan Göksu, "Köseadağ Savaşı ve Anadolu'nun Moğollar Tarafından İşgali" 1243 Köseadağ Savaşı ve Anadolu'nun Moğollar Tarafından İşgali Şurası, 10 Aralık 2017, Ed.: Abdullah Kaya, Sivas 2018, s. 243).

⁴⁵ İbn Bibi, *age.*, s.497.

⁴⁶ *Age.*, s.499.

Moğol askerinin geri çekildiğini görünce Sultan'a düşman hezimete uğradı müjdesini verdiler.⁴⁷ Ancak Baycu Noyan, Anadolu askerinin yorgunluğunu görünce askerlerine ok atma emirini verdi.⁴⁸ Bu emirden sonra orada bulunan bütün askerler öldü ve Sultan'a yenilginin haberi de çok geçmeden verildi.⁴⁹ Bu neticeden sonra Sultan Tokat'a doğru yönelirken, Sultan'ın öncü birlikleri bir süre bekleyip ordugâha döndüler. Türkiye Selçuklularının bütün eşyaları ile çadırları terk edilmişti. Moğol ordusu bu çadırları görünce onları pusu zannetti.⁵⁰ İki gün boyunca bekledikten sonra çadırların boş olduğunun farkına varan Moğollar orada bırakılan eşya ve silahları da alıp Sivas'a doğru yöneldiler.⁵¹

Türkiye Selçukluları ile Moğollar arasında gerçekleşen Köseadağ Savaşı işte bu şekilde sonuçlanmıştı. Tecrübeli devlet adamlarının uyarılarını dikkate almayan Sultan II. Gıyaseddin Keyhüsrev, Moğol ordusuna karşı hiçbir direnç gösteremeyerek büyük bir bozguna uğradı. Bu savaşın sonucu hem Türkiye Selçukluları tarihi hem de Anadolu tarihi için bir dönüm noktası oluyordu.

Moğollar için bu savaş ne kadar büyük bir başarı olarak görünüyorsa, Türkiye Selçukluları için de büyük bir başarısızlıktı. Köseadağ bozgunundan sonra Anadolu, Moğollar için çok daha cazip bir hale gelmişti. Baycu Noyan'ın Kayseri'yi tahrip ettikten sonra geri dönüşü, Vezir Mühezzibüddin Ali için bir fırsat doğurdu. O, ülkeye yeniden barış getirmek amacıyla Baycu Noyan ile görüştü. Aralarında yıllık vergi konusunda bir anlaşma sağlandı.⁵² Bu anlaşmaya göre Selçuklu Sultanı, Moğollara her yıl 360 bin dirhem para, 10 bin koyun, bin sığır, biner at, deve, katır, kumaş, av köpekleri ve başka hediyeler gönderecekti.⁵³ Bu anlaşma neticesinde, Moğollardan Selçuklu sultanlarına alamet ve yarlıgılar gelmeye başladı.⁵⁴ Bu durum da bizlere Türkiye Selçuklu Devleti'nin Moğollara bağlı bir devlet olduğunu göstermektedir.⁵⁵

⁴⁷ *Age.*, s.499.

⁴⁸ İbn Bibi, *age.*, s.499, 500.

⁴⁹ *Age.*, s.499, 500.

⁵⁰ *Age.*, s.501.

⁵¹ *Age.*, s.501.

⁵² Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1984, s.444.

⁵³ Nejat Kaymaz, *Anadolu Selçuklu Sultanlarından II. Gıyasü'd Din ve Devri*, Ankara 2014, s.102.

⁵⁴ *Age.*, s.104.

⁵⁵ *Age.*, s.104.

Kösedağ Savaşı'ndan sonra Türkiye Selçukluları Devleti'nin içine düştüğü durum tamamen bir karmaşa halini almıştı. Moğollara bağlı olarak varlığını sürdüren devlet içerisinde saltanat mücadeleleri de görülmeye başlandı.

Kösedağ Savaşı Anadolu tarihi için bir dönüm noktası oldu. Anadolu 1243 yılından Türkiye Selçuklu Devleti'nin yıkılışına kadar birçok olaya sahne oldu. Bu yaşanan olaylar kimi zaman iki Türk devleti arasında olurken kimi zamanda Türkiye Selçuklularının iç çekişmeleri olarak görünüyordu. Bu yaşanan gelişmelerin de etkisi ile bir gerçek ortaya çıktı. Bu gerçekte Anadolu coğrafyasında Moğolların giderek etkisini artırmasıydı.

Konumuz gereği burada üzerinde durmamız gereken nokta, İlhanlıların Anadolu'ya tam hâkimiyetinin ardından karşımıza çıkan iki isimdir. Bunlardan birincisi İreçin Noyan, diğeri ise doğrudan Eratna Bey ile bağı bulunan Emir Temurtaş'tır. Bu iki isim Kösedağ Savaşı'ndan sonraki süreçte Anadolu'da görülen İlhanlı hâkimiyetinde önemli rol oynamışlardır. Bunlardan Emir Temurtaş⁵⁶, Eratna Bey'in tarih sahnesine çıkmasında doğrudan etkili olmuştur.

Kösedağ Savaşı'ndan sonra Anadolu'da Moğol etkisi giderek artmaya başladı. 1277 yılında Moğollar, Anadolu'nun hâkimiyetini tamamen ele alarak burada önemli bir kuvvet bıraktı.⁵⁷ Moğollar burada yönetsel anlamda da etkin bir hal aldılar. İlhanlı devrinde, merkezden uzak olan yerlerin yönetimi ayrı vali ya da sultanlara bırakılmıştı.⁵⁸ Anadolu'da giderek artan karışıklıklar buranın merkezden yönetilmesini zorlaştırdı. Bu nedenle 14. yüzyılın başlarında İlhanlı tahtına oturan Sultan Olcaytu, Anadolu'da bulunan bu karışıklık vaziyetini düzeltmek amacıyla burada valilik kurumunu ihdas etti.⁵⁹ Artık İl Han tarafından atanacak vali Anadolu'ya giderek orada yönetimi ele alacak ve merkezin emirlerini burada yerine getirecekti. Böylelikle Anadolu gibi karışıklığın son derece arttığı bir bölge daha rahat bir şekilde kontrol altına alınmış olacaktı.

Anadolu valiliği kurulduktan sonra ilk olarak İreçin Noyan, Sultan Olcaytu tarafından Anadolu'ya tayin edildi.⁶⁰ İreçin Noyan'ın hükümdar ailesi ile bir bağı

⁵⁶ Bazı kaynaklarda bu ismin Timurtaş, Demirtaş gibi kullanım şekilleri de vardır.

⁵⁷ Faruk Sümer, *Oğuzlar*, İstanbul 1999, s.166.

⁵⁸ Zeki Velidi Togan, *Umumi Türk Tarihine Giriş*, İstanbul 1981, s.232, 233.

⁵⁹ Fuad Köprülü, *Osmanlı'nın Kuruluşu*, Ankara 1991, s.38.

⁶⁰ Faruk Sümer, "Anadolu'da Moğollar", *SAD*, S:1 Ankara 1969, s.71.

vardı.⁶¹ O, aslen Kerait⁶² kabilesinden geliyordu. Dokuz Hatun'un yeğeni olup, bütün Keraitler gibi onun da Hristiyanlığa karşı sempatisi vardı.⁶³ Faruk Sümer'e göre ise İrencin Noyan, Sultan Olcaytu'nun dayısı idi.⁶⁴ Anadolu'da karmaşanın azaltılması ve düzenin sağlanması amacıyla buraya atanan İrencin Noyan'ın gelişi tahmin edildiği gibi olmadı. Çünkü İrencin Noyan, Anadolu'da büyük bir zulüm uyguluyordu. Türk emirlerinden İlyas adında birisinin isyan edip ayaklanması üzerine İrencin Noyan, 20 bin kişilik ordusunu onu kuşatmakla görevlendirdi ancak başarılı olamadı.⁶⁵ Üstelik ortaya çıkan karışıklığın artmasına neden oldu.⁶⁶ Bununla birlikte İrencin Noyan, Anadolu'da zulüm uygulamaya devam ediyordu. Onun Anadolu coğrafyasında uyguladığı zulümlerin şiddetini Osman Turan'a göre devrin çağdaş Moğol kaynakları da teyit etmektedir.⁶⁷ İrencin Noyan'ın bu faaliyetleri hiç şüphesiz ki Anadolu'da bulunan Türkmenlerin görüş ve düşüncelerini de etkiliyordu. Onlar genelde Moğollara karşı, Türkmen beyliklerinin yanında yer alıyorlardı. Bu durumu gören Olcaytu, Anadolu'da bulunan Moğol hâkimiyetinin etkisini kaybedeceğini düşünerek İrencin Noyan'ı merkeze çekti ve yerine 1314 yılında Emir Çoban'ı gönderdi.⁶⁸

Emir Çoban Anadolu'da ki durumu düzeltmek için geldiğinde karargâhını Karanbük mevkiine kurdu. Bütün Türkmen beylerini kendisine biat etmek için yanına çağırdı. Osmanlı ve Karamanoğulları hariç diğer beyliklerden neredeyse tamamı onun yanına geldi.⁶⁹ Daha sonra Emir Çoban, kendisinin yanına gelmeyen Karamanoğullarının üzerine yürüyerek Konya'yı aldı.⁷⁰ Emir Çoban bu faaliyetlerinden sonra merkeze dönerken oğlu Temurtaş'ı Anadolu Umumi Valiliği'ne vekil olarak bıraktı.

İrencin Noyan'dan sonra Anadolu'da artık Temurtaş dönemi başlamış oldu. İrencin Noyan'ın zulüm güden politikasından sonra Anadolu insanının Temurtaş'a

⁶¹ Claude Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, İstanbul 2011, s.307.

⁶² Keraitler devrin güçlü topluluklarından birisi olup özellikle Hanghai ve Vurhan-haldun dağları arasına yerleşmişlerdir. Bu topluluk Moğollar ile yakın ilişkiler kurmuşlardır. (*Moğolların Gizli Tarihi*, Çev.: Ahmet Temir, Ankara 2016, s.271.).

⁶³ Rene Grousset, *Stepler İmparatorluğu*, Ankara 2011, s.383.

⁶⁴ Faruk Sümer, "Anadolu'da Moğollar", *SAD*, S:1 Ankara 1969, s.71.

⁶⁵ Kerimüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsameretü'l Ahbar*, Çev.: Mürsel Öztürk, Ankara 2000, s.242.

⁶⁶ *Age.*, s.242.

⁶⁷ Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1984, s.653.

⁶⁸ *Age.*, s.653.

⁶⁹ Kemal Göde, *Eratnalılar*, Ankara 2000, s.8,9.

⁷⁰ Bertold Spuler, *age.*, s.128.

nasıl tepki vereceği önemli bir husustu. Bu yüzden Temurtaş'ın karakteri hakkında bilgi vermek yerinde olacaktır. Temurtaş, zulüm edenlere karşı sert bir yapıya sahip olup halka karşı da oldukça adildir.⁷¹ Bu nedenle de Anadolu insanı ona karşı derin bir saygı ve sevgi beslemiştir.⁷² Daha net bir ifade ile Moğolların zulmü karşısında ezilen Anadolu Türklüğü, Temurtaş'ın adil, cömert, dindar, cesur davranışları ile huzur ve istikrara kavuşmuştur.⁷³

Emir Çoban'ın merkeze dönmesinin ardından Temurtaş, Kayseri'ye giderek oraya yerleşti.⁷⁴ Temurtaş'ın Anadolu Umumi Valiliği döneminde İlhanlılar Anadolu'da daha da güçlendi. Bu tarihten önce Anadolu'da bulunan Moğol askeri yaklaşık olarak 5 tümen iken, bu dönemde bu sayı 9 tümene kadar yükselmişti.⁷⁵ 1317 yılında ise Temurtaş, Anadolu'da bazı faaliyetlerde bulunarak, burada İlhanlıların hâkimiyet gücünü artırmıştır.⁷⁶ Temurtaş, merkezde babası ile İl Han arasında gerçekleşen olayları da yakından takip ediyordu. Babasının merkezde güçlü bir konumda olmasını o Anadolu'da lehine çevirmek istiyordu. Aynı şekilde, Anadolu'da Temurtaş'ın yaptığı faaliyetler de İl Han ile Emir Çoban'ın arasındaki ilişkiyi belirleyen etkenlerden birisi oluyordu. Buna örnek olarak, artan gücü ve halk tarafından kendisine beslenen sevgi nedeni ile Temurtaş Anadolu'da isyana kalkışması gösterilebilir. 1322 senesinde gerçekleşen bu isyanda Temurtaş, hükümdarlığını ilan etme çabasına girişerek, kendi adına sikke bastırdı.⁷⁷ Diğer taraftan ise Memlük sultanına ittifak teklif etti. Böylece merkezde bulunan babası zor durumda kaldı.⁷⁸ Emir Çoban, İl Han Ebu Said Bahadır Han'ı ikna ederek oğlunun çıkardığı isyanı bastırmak için Anadolu'ya gitti. Buraya gelen Emir Çoban isyanı bastırdı ve Temurtaş'ı alarak, Ebu Said Bahadır Han'ın yanına götürdü.⁷⁹ Ancak Sultan, isyana kalkışan Temurtaş'ı affederek tekrar Anadolu valiliğine tayin etti.⁸⁰

⁷¹ Fuad Köprülü, *Osmanlı'nın Kuruluşu*, Ankara 1991, s.38.

⁷² Fuad Köprülü, *Osmanlı'nın Kuruluşu*, Ankara 1991, s.38.

⁷³ Ş.Cem Tuysuz, *İlhanlılar Tarihinde Çobanoğulları (Sulduzlar)*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum 2004, s.127.

⁷⁴ Kerimüddin Mahmud-i Aksarayı, *age.*, s.252.

⁷⁵ Abdülkadir Yuvalı, "Ebu Said Badır Han", *DİA*, C:10, İstanbul1994, s.219.

⁷⁶ Bertold Spuler, *age.*, s.137.

⁷⁷ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Emir Çoban Soldoz", *Bellekten*, C:31, S:124 (1967) s.609.

⁷⁸ *Agm.*, s.609.

⁷⁹ *Agm.*, s.609.

⁸⁰ *Agm.*, s.609.

Emir Temurtaş'ın ikinci defa Anadolu Umumi Valiliği'ne atandığı dönemde meydana gelen olaylar, onun aleyhinde seyrediyordu. Ancak bu olaylar Anadolu'da değil, merkezde yaşanıyordu. Merkez siyasetini de yakından takip eden Temurtaş, duruma göre bir siyaset belirliyordu.

Temurtaş'ı olumsuz etkileyen gelişme Ebu Said Bahadır Han ile Emir Çoban'ın arasının açılması idi. Bu iki ismin arasının açılması ise şu şekilde oldu. İl Han Ebu Said Bahadır Han, Emir Çoban'ın kızı Bağdat Hatun'a âşık oldu. Babasından kızı Bağdat Hatun'u istedi ama Emir Çoban kızının evli olduğunu gerekçe göstererek bu teklifi reddetti. Bu durumu kendi lehlerine çevirmek isteyen Emir Çoban'ın düşmanları, Ebu Said Bahadır Han'ı ona karşı kıskırtmaya başladılar. Bu doğrultuda Emir Çoban'ın miras işlerinde yasal olmayan işlere giriştiği, resmi makamlara ailesinden atamalar yaptığını ileri sürdüler.⁸¹ Böylece Emir Çoban ile Ebu Said Bahadır Han'ın arası iyice açıldı. Diğer taraftan ise Emir Çoban'ın bir diğer oğlu olan Dımaşk Hoca, Ebu Said Bahadır Han'ın hareminden Kotoktay Hatun ile münasebetlerde bulunuyordu.⁸² Bu durum Ebu Said Bahadır Han'a ihbar edilince, o Dımaşk Hoca'nın öldürülmesini emretti.⁸³ Bu emrine Emir Çoban'ın bütün akrabalarının yakalandıkları yerde idam edilmesini de ekledi.⁸⁴ Bu Temurtaş'ın Anadolu Umumi Valiliği görevi için de son derece kritik bir gelişme idi. Çünkü kardeşi Dımaşk Hoca'nın öldürüldüğünü işitmiş, kendi geleceğinden de şüphe duymaya başlamıştı. İlerleyen günlerde Emir Çoban'ın da idam edilmesi Temurtaş'ı iyice zora soktu ve canından korkmaya başladı. Bu durum karşısında Temurtaş, canını kurtarmak için bir yol arıyordu. Babası Emir Çoban'ın idamından sonra Anadolu'da bir kaleye sığınıp Mısır ile müzakerelerde bulunan Temurtaş, müzakerelerden olumlu sonuç alınca Mısır'a iltica etti. Ancak belli bir süre sonra, Ebu Said Bahadır Han'ın isteği üzerine Mısır'da idam edildi.⁸⁵

Temurtaş Mısır'a iltica ederken Anadolu Umumi Valiliği'ne kayın biraderi olan Eratna Bey'i vekil bıraktı.⁸⁶ Böylece bir Uygur Türk'ü olan Eratna Bey tarih

⁸¹ Bertold Spuler, *age.*, s.138, 139.

⁸² *Age.*, s.139.

⁸³ *Age.*, s.139.

⁸⁴ *Age.*, s.139.

⁸⁵ *Age.*, s.141.

⁸⁶ Kemal Göde, *Eratnalılar*, Ankara 2000, s.14.

sahnesine çıktı. Onu ilerleyen dönemde bağımsızlığını kazanma yolunda zor ama kendi açısından başarı ile sonuçlanacak olan bir süreç bekliyordu.

Tüm bu süreç içerisinde Eratna Bey ve devleti diğer devletler ile birçok ilişkilerde bulunmuşlardır. Bu ilişkilerden en önemlilerinden birisi de Çobanlılar ile gerçekleşmiştir. Çünkü Çobanlılara karşı gerçekleştirilen ve Eratnalılar için başarı ile sonuçlanan Karanbük Savaşı, son derece önemlidir. Bu savaşın sonucunda Eratnalıların bağımsızlıklarını ilan ettiği düşünülmektedir. Bağımsız olduktan sonra devrin siyasi faaliyetleri içerisinde kendisini bulan Eratna Bey dış politikasını başarılı bir şekilde sürdürmüştür. Faaliyetlerini de doğal olarak kendi çıkarları çerçevesinde gerçekleştirmiştir. Eratna Bey'in ölümünden sonra yaşanan iç gelişmeler Eratnalıları olumsuz yönde etkilemiştir. Özellikle taht kavgaları çerçevesinde gerçekleşen bu gelişmelerin dış ilişkilere olan yansıması da olumsuz oldu. Bu nedenle de Eratna Bey döneminde yürütülen başarılı politikalar, bu dönemde görülmedi. Hüküm sürdükleri süre boyunca, Celayirli, Çobanlı, Memlüklü, Dulkadirli, Karamanlı, Osmanlı, Aydınoğlu, Taceddinoğlu, Artuklu gibi devletler ile yüzeysel ya da derin ilişkiler kuran Eratna Devleti'nin tarih sahnesinden silinişi de kendi devletlerinde ilk başlarda kadılık görevinde bulunan bir ismin etkisi ile oluyordu. Aile mesleği olan Kayseri Kadılığı görevini yürüten O isim ise Kadı Burhaneddin Ahmed idi.

Kadı Burhaneddin Ahmed, ailesinin geleneksel mesleği olan Kayseri Kadılığı görevini yürütüyordu. Ancak Eratna Devleti içerisinde yaşanan gelişmeler Kadı Burhaneddin Ahmed'in siyaset sahnesine çıkmasına neden oldu. Kadılık görevini yürütürken yaşanan iç ve dış olaylarda devlet adına faydalı hareketlerde bulunması nedeniyle önce vezirlik makamına yükseldi. Sonrasında ise naiplik görevini elde etti. Naiplik görevini elde ettikten sonra birtakım Eratnalı emirleri ile giriştiği mücadeleden başarılı bir şekilde çıkan Kadı Burhaneddin Ahmed, Eratna Devleti'nin kurulduğu bölgede kendi iktidarını ilan ederek devletini kurdu. Kadı Burhaneddin Ahmed'de kurulduğu devrin siyaseti gereği birçok devlet ile dış ilişkilerde bulundu. Bu devletler tıpkı Eratnalılar döneminde olduğu gibi Memlükler, Karamanlılar, Osmanlılar, Dulkadirli ve Taceddinoğullarıdır. Kadı Burhaneddin Ahmed'in diğer devletler ile kurduğu ilişkilerde Eratnalılar döneminden farklı olarak Timur Devleti, Candaroğullar ve Akkoyunlular da vardır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ERATNA VE KADI BURHANEDDİN AHMED DEVLETLERİNE GENEL BİR BAKIŞ

1.1. Eratna Devleti'nin Kurucularının Menşei

Kösedağ Savaşı'ndan sonra Moğolların Anadolu'da kurdukları hâkimiyet iyiden iyiye hissedildi. Burası İlhanlılar tarafından atanan valilerce idare edilmeye başlandı.⁸⁷ İlhanlıların Anadolu'ya atadığı valiler arasında öne çıkan iki ismin İrencin Noyan ve Temurtaş olduğunu söylemiştik. İrencin Noyan'ın görevden alınca yerine Temurtaş, Anadolu Umumi Valiliği'ne atandı. Temurtaş, Anadolu'da idare işlerini yönetirken, İlhanlı merkezinde yaşanan olayları takip ediyor ve orada yaşanan olaylardan haberdar oluyordu. Temurtaş'ın babası Emir Çoban, İlhanlı Devleti'nde çok önemli bir yere sahipti.⁸⁸ Bu nedenle de devleti yönetme yetkisi kendisininmiş gibi hareket ediyordu. Ancak Ebu Said Bahadır Han'ın, Emir Çoban'ın kızı Bağdat Hatun'u istemesi nedeniyle bu iki ismin arası açıldı. Emir Çoban, Bağdat Hatun'un evli olması nedeniyle onu Ebu Said Bahadır Han'a vermemekte direndi. Emir Çoban'ın düşmanları, bu durumdan yararlandı ve Ebu Said Bahadır Han'ı ona karşı kışkırtmaya çalıştılar. Sonuç olarak Emir Çoban idam edildi. Babası ve kardeşinin idam edildiği haberleri Anadolu'da Temurtaş'ı tedirgin ediyor ve sıranın kendisine de geldiğini düşünüyordu. Bu nedenle de Mısır Memlûk Sultanı ile irtibata geçerek ona iltica talebinde bulundu. Bu talebine olumlu yanıt aldıktan sonra görevini vekâleten kayınbiraderi Eratna Bey'e bırakıp Mısır'a gitti.⁸⁹

Eratna Bey, vekâleten Anadolu Umumi Valiliği'ne geldikten bir süre sonra yaklaşık 50-55 yıl sürecek bir devlet kurdu. Orta Anadolu bölgesinde faaliyet gösteren bu devlet kısa bir süre ayakta kalsa da, bölgenin siyasi, sosyal ve kültürel tarihinde önemli rol oynamıştır.

⁸⁷ Kemal Göde, *Eratnalılar*, Ankara 2000, s.6.

⁸⁸ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Emir Çoban Soldoz", *Bellekten*, C:31, S:124 (1967), s.601.

⁸⁹ Kemal Göde, *Eratnalılar*, Ankara 2000, s.14.

1.1.1 Eratna Adı ve Anlamı

Eratna kelimesinin yazılışı konusunda farklı iddialar vardır. Birkaç örnek verecek olursak, bunlardan birisi “*Ertena*”dır. Bu ismin yazılışını açıklayan Osman Turan, “*nun*” veya “*te*” harflerinden hangisine dokunduğu belli olmayan bir cezmi işareti olduğunu söyleyerek, sonrasında yazılan “*te*” harfi üzerinde bir fetha olduğunu ifade eder.⁹⁰ “*Sivas-Kayseri ve Dolaylarında Eretna Devleti*” isimli makalesinde İsmail Hakkı Uzunçarşılı ise bu ismin yazılışı ile alakalı, ismin önce “*Ertene*” diye okunduğunu, sonrasında yapılan araştırmaların sonucu olarak bu ismin “*Eretna*” ve ya “*Eredna*” olduğunu söylemiştir.⁹¹ Bir diğer kullanım “*Oruç Beğ Tarihinde*” karşımıza çıkmaktadır. Oruç Beğ bu ismi “*Artana*” olarak kullanmıştır.⁹² Ama eseri derleyen Hüseyin Nihal Atsız bu ismin yazılışının, “*Aratna*” olması da mümkündür demiştir.⁹³ Yazıcızade Ali Selçuk ise “*Selçukname*”sinde Eratna ismini “*Elif, cezmi re, ta, na*” şeklinde yazmıştır.⁹⁴ İsmi yaygın olarak Eratna kullanımının nedeni ise Kemal Göde net bir şekilde açıklamıştır. Ona göre bu şekilde yazılışın nedeni “*Eratna*” kelimesinde bulunan “*ra*”nın Arapça’da kalın telaffuzlu kullanılışından ve kelimenin anlamından kaynaklanmaktadır.⁹⁵

Eratna kelimesinin anlamı konusunda kaynaklar bu konuda hemfikirdir. Kelimenin anlamı, emsalsiz bir incidir.⁹⁶ Bir diğer ifade ile kelimenin kökeni Uygurca veya Moğolca “*Aratna*” ile Sanskritçe “*Ratra*” ya dayanmakta, anlam olarak ise karşılığı cevher, kıymetli taşır.⁹⁷ Aslında bu son açıklama ismin okunuşunun neden kalın olması gerektiği konusunda da bizleri aydınlatmaktadır.

1.1.2 Eratna Bey’in Hayatı ve Kişiliği

Eratna Bey’in nerede ve ne zaman doğduğu konusunda kaynaklarda herhangi bir bilgi yoktur.⁹⁸ Bunun nedeni gayet doğal olarak, Eratna Bey’in bir hükümdar

⁹⁰ Osman Turan, *İstanbul’un Fethinden Önce Yazılmış Tarihi Takvimler*, Ankara 1984, s.13.

⁹¹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *agm.*, s.161.

⁹² *Üç Osmanlı Tarihi Oruç Beğ, Ahmedî, Şükrullah*, Yay.: Hüseyin Nihal Atsız, İstanbul 2011, s.49.

⁹³ *Age.*, s.49 (dn.69).

⁹⁴ Yazıcızade Ali, *Selçukname*, Yay.: Abdullah Bakır, Ankara 2014, s.444b, 445s.

⁹⁵ Kemal Göde, *Sultan Aleaddin Eratna*, Ankara 1990, s.4.

⁹⁶ Kaşgarlı Mahmud, *Divan-ı Lügat-ı Türk*, Çev.: Serap Tuba Yurteser, Seçkin Erdi, İstanbul 2005, s.260.

⁹⁷ Kemal Göde, *Sultan Aleaddin Eratna*, Ankara 1990, s.4.

⁹⁸ Kemal Göde, *Eratnalılar*, Ankara 2000, s.24.

soyundan gelmemesi, bir devletin varisi olarak doğmamasıdır. O, böyle bir kan bağı ile doğmasa da ilerleyen süreçte Moğolların gözüne girip önemli mevkilere gelecektir.

Eratna Bey'in kökeni konusunda iki farklı görüş mevcuttur. Bu görüşlerden birisi Eratna Bey'in Moğol kökenli olduğudur. Diğer görüş ise Eratna Bey'in Uygur kökenli bir Türk olduğudur. Bu görüşlerden ikincisi daha çok kabul görmüştür.⁹⁹

Emir Eratna'nın Moğol olduğu görüşü pek yaygın olmasa da kullanılmıştır. Bu görüşe yer veren iki tarihçi bulunmaktadır. Bunlardan birincisi "*Anadolu Hâkimi Moğol asıllı Eratna*" diyen Makrizi, ikincisi ise Eratna Bey'i Moğol-Tatar olarak gösteren İbn-i Arapşah'tır.¹⁰⁰ Emir Eratna'nın Uygur kökenli bir Türk olduğunu iddia eden görüş ise oldukça yaygındır.

Eratna Bey'in Uygur kökenli olduğu iddiası hakkında İsmail Hakkı Uzunçarşılı "*Eratna Uygur Türklerinden olup iki kardeşi daha vardır.*¹⁰¹" der. Zeki Velidi Togan ise Emir Eratna'dan bahsederken "*Anadolu'da ki Moğol umumileri arasındaki en parlak şahsiyettir. Kendisi Uygur olduğu gibi etrafına da Uygurları toplamıştır.*¹⁰²" ifadesini kullanmıştır. Bu konu hakkındaki en sağlam dayanağı ise Faruk Sümer vermektedir. O, "*Anadolu'da Moğollar*" isimli makalesinde Kaşanlı Ebu'l Kasım Abdullah'ı dayanak gösterir. Faruk Sümer, Kaşanlı Ebu'l Kasım Abdullah'ın eserinde Olcaytu Han zamanındaki beyleri açıklayan bir cetvel olduğunu söyler. Bu cetvele göre Olcaytu Han zamanında faaliyet göstermiş en önemli emirlerden 10'u Türk asıllıdır. Cetvele göre Uygurlardan Emir Tarımtaz, Gazan Han devrindeki emirlerden birisidir.¹⁰³ Emir Tarımtaz'ın babası Abaka'nın en güvendiği adamlardan birisi olan Taycu Bahşi iken, kardeşleri Sünüktaz ve Eratna'dır.¹⁰⁴

Burada Uygurlar ile Moğollar arasında bulunan ilişkiden de bahsetmek yerinde olacaktır. Moğolların geçmişten beri Uygurlar ile ilişkileri bulunmaktadır. Şöyle ki Moğollar, Uygurlara hâkim olduktan sonra onlardan özellikle dini ve edebi

⁹⁹ Kemal Göde, *Eratnalılar*, Ankara 2000, s.26.

¹⁰⁰ Kemal Göde, *Sultan Aleaddin Eratna*, Ankara 1990, s.5.

¹⁰¹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri*, Ankara 2011, s.155.

¹⁰² Zeki Velidi Togan, *age.*, s.247.

¹⁰³ Faruk Sümer, "Anadolu'da Moğollar", *SAD*, S:1 Ankara 1969, s.18, 19, 20, 21.

¹⁰⁴ *Agm.*, s.18, 19, 20, 21.

alandaki etkilenmişlerdir.¹⁰⁵ Bu etkileşimin sonuçları Moğollar İran'a gelince de görülmüştür. Burada Moğollar iyi bir ordunun yanı sıra tecrübeli memurların başında buldukları büroya da sahip bulunuyorlardı. Bu büroda bulunan Türklerin önemli kısmını ise Uygurlar oluşturuyordu. Bunun yanı sıra Uygurlar, din adamı, devlet memuru, asker olarak da Moğolların arasında bulunuyorlardı.¹⁰⁶ Moğollar içerisinde ciddi sayılabilecek oranda Uygur Türk'ü bulunduğu açıktır. Bu nedenle Anadolu'da kendi adıyla anılan bir devlet kuran Eratna Bey'in, Uygur Türklerinden olması da gayet doğaldır.¹⁰⁷

Eratna Bey'in babasının isminin ne olduğu hakkındaki görüşler farklılık göstermektedir. Bu görüşler dört farklı isim etrafında toplanmıştır. Bunlar "Hasan Bey", "Mehmed Bey", "Cafer Bey" ve "Taycu Bahşi"dir.

Eratna Bey'in babasının adının Hasan Bey veya Mehmed Bey olduğu iddiasının doğru olmadığı Kemal Göde tarafından ifade edilmiştir.¹⁰⁸ Bir diğer iddia ise Eratna Bey'in babasının adının Cafer Bey olduğudur. Bu görüşün dayanağı ise Karamanoğulları tarihi hakkında bilgi veren Şikari'dir. Şikari Eratna Bey'in Cafer Bey'in oğlu olduğunu söylerken aynen şu ifadeleri kullanmıştır: "*Kayseriyye Begi Cafer Beg Karaman'ın tayısı idi. Vefat Edub yerine oğlu beg oldu. Adına Ertena derlerdi.*"¹⁰⁹ Görüldüğü üzere Şikari burada Eratna Bey hakkında bilgi verirken, Eratnalılar ile Karamanoğulları arasında bir akrabalık ilişkisinden de bahsediyor. Üstelik Cafer Bey'in Kayseri'de bir bey olduğuna da değiniyor. Eratna Bey hakkında bilgi verirken Şikari Tarihi'nden yararlananlar ise doğal olarak onun babasının adının Cafer Bey olduğu iddiasını savunuyor. Mesela "*Amasya Tarihi*" kitabında Abizade Hüseyin Hüsameddin, Eratna Bey'in sülalesi hakkında bilgi verirken onun Cafer Bey'in oğlu olduğunu ifade etmiştir.¹¹⁰

Bir diğer iddia ise Eratna Bey'in babasının Uygur Taycu Bahşi olduğudur. Faruk Sümer'in yapmış olduğu çalışmalar sonucunda bu iddianın doğruluğu daha fazla ağırlık kazanmıştır. Faruk Sümer, Gazan Han'ın halefi Olcaytu zamanındaki beylere dair Kaşanlı Ebu'l Kasım Abdullah'ın eserinde bir cetvel bulunduğunu

¹⁰⁵ Gregory Abu'l Ferec, *age.*, s.480.

¹⁰⁶ Faruk Sümer, *Oğuzlar*, İstanbul 1999, s.165-166.

¹⁰⁷ *Age.*, s.166.

¹⁰⁸ Kemal Göde, *Eratnalılar*, Ankara 2000, s.27.

¹⁰⁹ *Şikari'nin Dilinden Karamanoğulları Tarihi*, Yay.: Şerafettin Güç, Ankara 2016, s.23.

¹¹⁰ Abizade Hüseyin Hüsameddin, *Amasya Tarihi*, C:1, Ankara 1986, s.258, 259.

söyler. Kaşanlı Ebu'l Kasım Abdullah bu cetvelde Olcaytu devrinin en önemli emirlerinden 10'unun Türk asıllı olduğundan bahseder. Burada ismi geçen Emir Tarımtaz, Gazan Han devrindeki emirlerden birisidir. Emir Tarımtaz'ın babasının da Abaka'nın en güvendiği adamlardan olan Taycu Bahşi olduğu ifade edilir.¹¹¹ Emir Tarımtaz'ın da Eratna'nın kardeşi olduğu bilindiğine göre, Emir Eratna'nın babası Taycu Bahşi'dir.

Emir Eratna'nın, annesinin adı Tükelti Hatun'dur.¹¹² Kardeşleri ise Emir Tarımtaz ile Sünüktaz'dır.¹¹³ Eratna Bey'in kardeşlerinin ölümü ise İrencin Noyan'a karşı gerçekleştirmiş oldukları bir ayaklanma sonucu olmuştur.¹¹⁴

Eratna Bey'in, hayatı boyunca üç kişi ile evlendiği iddia edilmektedir. Onun eşlerinden ilki Dulkadiroğlu'nun kızı veya Amasya Emirlerinden Tuli Bey'in kardeşi olduğu iddia edilen Süli Paşa Hatun'dur.¹¹⁵ İkinci eşi ise Celayirli Şeyh Hasan'ın akrabası olan Ağa Hatun'dur.¹¹⁶ Eratna Bey'in üçüncü eşi ise, oğlu Gıyasüddin Mehmed Bey'in annesi olan, Celayirli Şeyh Hasan ile akrabalığı bulunan İsfahanşah Hatun'dur.¹¹⁷

Eratna Bey'in üç oğlu vardır. Bunlar ise Şeyh Hasan Bey¹¹⁸, Gıyasüddin Mehmed Bey ve Cafer Bey'dir.¹¹⁹

Eratna Bey'in fiziksel görünüşü hakkında Şikari şu ifadeleri kullanmaktadır. *"Eyle büyük adem idi ki gören div sanurdu. Asla at çekmezdi. Sığıra binerdi. Salduğu güzü yerinden on adem kalduramazdı."*¹²⁰ Bu ifadelerin abartılı olması ihtimali olsa da Eratna Bey'in fiziksel özellikleri hakkında bizlere bilgi vermektedir.

¹¹¹ Faruk Sümer, "Anadolu'da Moğollar", SAD, S:1 Ankara 1969, s.18, 19, 20, 21.

¹¹² *Agm.*, s.22.

¹¹³ *Agm.*, s.18, 19, 20, 21.

¹¹⁴ *Agm.*, s.18, 19, 20, 21.

¹¹⁵ Kemal Göde, *Sultan Aleaddin Eratna*, Ankara 1990, s.10.

¹¹⁶ *Age.*, s.10.

¹¹⁷ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Sivas-Kayseri ve Dolaylarında Eratna Devleti", *Belleten*, C:32, S:126, (1968), s.175.

¹¹⁸ Şeyh Hasan Bey'i diğer kardeşlerinden ayıran bir özellik vardır. Bu özellik ise onun Eratna tahtında bulunmadan ölmüş olmasıdır. Eratna Devleti siyasi tarihi içerisinde diğer kardeşlerini etkin olarak görürken onu bu nedenle göremeyiz. Hatta bugün Sivas'ta bulunan Güdük Minare isimli Kümbed, Şeyh Hasan Bey'in ölümüne çok üzülen babası Eratna Bey tarafından oğlu için yaptırılmıştır. (Kemal Göde, *Eratnalılar*, Ankara 2000, s.86.).

¹¹⁹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Sivas-Kayseri ve Dolaylarında Eratna Devleti", *Belleten*, C:32, S:126, (1968), s.189.

¹²⁰ *Şikari'nin Dilinden Karamanoğulları Tarihi*, Yay.: Şerafettin Güç, Ankara 2016, s.23.

Moğollar arasında göze girip emirliğe kadar yükselmesi ve Anadolu’da bir devlet kurması Eratna Bey’in karakteri hakkında bizlere ipuçları vermektedir. Anadolu’nun karmaşık olduğu bir dönemde, yerel halk tarafından sevmek son derece önemli bir husustur. Bu noktada Eratna Bey, Anadolu Türk insanına kendisini sevdirek diğer beylere nazaran Anadolu insanı üzerinde sağlam ve kalıcı bir üstünlük kurmuştur.¹²¹ Eratna Bey insafli ve merhametli birisiydi.¹²² Bu özelliklere sahip olması halkın ondan memnun kalması konusunda önemli bir etkendi.¹²³ Eratna Bey adil, devlet siyasetine hâkim, iri vücutlu ve köse olması nedeniyle “*köse peygamber*” unvanını almıştır.¹²⁴ Sivas’ta basılan Eratnalılara ait bir parada Uygurca Sultan Adil yazısı bulunmaktadır.¹²⁵ Bu yazı onun ne kadar adil olduğunu kanıtlar niteliktedir. Anadili olan Türkçe’nin yanı sıra Eratna Bey, Arapça’yı da iyi derecede konuşuyordu.¹²⁶

Eratna Bey’in ölüm tarihi 1352 senesine rastlamaktadır. Adil, iyiliksever, merhametli olan köse peygamber unvanlı Eratna Bey’in naaşı Köşk Medrese’ye defnedilmiştir.¹²⁷ Günümüzde Kayseri’de bulunan Köşk Medrese’yi Eratna Bey, Şeyh Evhadeddin Kirmani¹²⁸, nin sufilerine ait bir tekke olarak kurmuştur. Bununla birlikte Şeyh Evhaeddin Kirmani’nin de orada gömülü olduğu söylenir. Ancak bu iddiaya karşın onun mezarının yeri tam olarak belli değildir.¹²⁹

1.2. Eratna Devleti

Adı, ailesi, soyu ve kişiliği hakkında bilgi verdiğimiz Eratna Bey, çocukluğundan beri İlhanlı sarayında olması nedeniyle İl Hanlar ile doğrudan

¹²¹ Kemal Göde, “Eratnalılar Devrinde Sivas”, Selçuklular Döneminden Sivas Sempozyumu, 29 Eylül-1 Ekim 2005, Sivas 2006, s.40.

¹²² İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, Ankara 2011, s.155.

¹²³ *Age.*, s.155.

¹²⁴ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Rıdvan Nafiz Edgüer, *Sivas Şehri*, Haz.: Recep Toparlı, Ankara 2014, s.103.

¹²⁵ Koray Gürleyük, *Sivas Sikkeleri*, Sivas 2017, s.153.

¹²⁶ *İbn-i Batuta Seyahatnamesinden Seçmeler*, Yay.: İsmet Parmaksızoğlu, İstanbul 1986, s.26.

¹²⁷ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, “Sivas-Kayseri ve Dolaylarında Eratna Devleti”, *Belleten*, C:32, S:126, (1968), s.170.

¹²⁸ Şeyh Evhadeddin Kirmani, İran’ın Kirman bölgesinde doğmuş ve soylu bir aileye sahiptir. Bağdat, Nahcivan, Gence ve Şirvan gibi bölgelerde ilmi çalışmalarda bulunduktan sonra 13.yüzyılın hemen başında Anadolu’ya gelmiştir. Anadolu’da genellikle devrin önemli şehirlerinden olan Konya, Sivas, Malatya gibi yerlerde bulunmuşsa da çoğunlukla Kayseri’de ikamet etmiştir. 1238 yılında vefat etmiştir. Şeyh Evhadeddin Kirmani, şahidbazi denilen bir görüşe sahip olan sufidir. (Nihat Azamat, “Evhadüddin-i Kirmani”, *DİA*, C:11, İstanbul 1995, s.518-520).

¹²⁹ Halil Edhem, *Kayseri Şehri*, Haz.: Kemal Göde, Ankara 1982, s.133.

bağlantı kuruyordu. O, Ebu Said Bahadır Han ve Emir Çoban gibi isimlerin gözüne girmeyi başardı¹³⁰. Bunun sonucunda da Anadolu'da bulunan bir Moğol ordusunun fırka kumandanlığına tayin edildi.¹³¹ Eratna Bey, Anadolu'daki faaliyetlerini sürdürürken bir yandan da Temurtaş'ın yanında bulunuyordu. Temurtaş'ın Mısır'a iltica etmesinin ardından Eratna Bey vekâleten Anadolu Umumi Valiliği görevini yürütmüştür. Burada dikkate değer bir konu Temurtaş'ın Mısır'a iltica ederken yerine neden Eratna Bey'i bıraktığıdır. Temurtaş'ın böyle bir karar almasında, Eratna Bey ile aralarında bulunan akrabalık ilişkisi ön plandadır. Bununla birlikte Eratna Bey'in sahip olduğu karakteristik özelliklerinde Temurtaş'ın böyle bir karar almasında etkili olduğu söylenebilir.

Eratna Bey, vekâleten Anadolu Umumi Valiliği görevini yürütürken, merkezden atanan isimlerle de iyi ilişkiler kurmuş, onların güvenini kazanarak bu görevini devam ettirmiştir. Buna bir örnek olarak, Anadolu'ya atanan Celayirli Şeyh Hasan ile kurduğu ilişki verilebilir. Celayirli Şeyh Hasan, Ebu Said Bahadır Han öldükten sonra İlhanlılar içerisinde çıkan karışıklıklardan faydalanmak için İran'a doğru yola çıkınca yine yerine vekil olarak Eratna Bey'i bırakacaktır.¹³²

Eratna Bey'in devlet kurma sürecindeki esas kritik gelişme Çobanlı-Celayirli ilişkisinin sonucunda olmuştur. İlhanlılar içerisinde Çobanlılar ve Celayirli olmak üzere iki önemli boy vardı. Bu iki boy Ebu Said Bahadır Han'ın ölümünün ardından nüfuz mücadelesine giriştiler. Bu mücadele neticesinde Çobanlılar, Celayirli'lere karşı üstünlük kurdu. Eratna Bey'de bu durumdan etkilendi. Çünkü o her zaman Celayirli Şeyh Hasan'ı destekliyordu. Eratna Bey, Celayirli'lilerin Çobanlılara yenilmesinin ardından da tavrını değiştirmeyerek Celayirli Şeyh Hasan ile olan ilişkilerine devam etti. Bu durum karşısında Çobanlılar, Eratna Bey'in üzerine yürüdü. İki ordunun Karanbük mevkiinde karşılaşması sonucunda Eratna Bey, Çobanlılara karşı bir zafer elde etti ve bağımsız bir devlet kurma yolunda çok büyük bir adım atmış oldu.¹³³

¹³⁰ Kemal Göde, *Eratnalılar*, Ankara 2000, s.30.

¹³¹ *Age.*, s.30.

¹³² *Age.*, s.40.

¹³³ *Age.*, s.64.

Eratna Bey, devletin merkezini başlangıçta Sivas olarak belirlese de sonra Kayseri'yi merkez yapmıştır.¹³⁴ Anadolu'nun tam ortasında kurulan bu devlet topraklarını gün geçtikçe genişletti. Sivas ve Kayseri haricinde Eratna Bey'e ait olan şehirler; Amasya, Tokat, Çorum, Develi Karahisar, Ankara, Zile, Canik, Ürgüp, Niğde, Aksaray, Erzincan ve Doğu Karahisar'dı.¹³⁵ Siyasi mücadeleleri ile birlikte Darendede Eratna Devleti'nin elinden gidip gelmişti. Bu şehirlere ek olarak Yılmaz Öztuna Samsun'u da saymaktadır.¹³⁶ İlerleyen süreçte Bayburt şehri de Eratna Devleti hâkimiyetine girmiştir.¹³⁷ Erzincan şehri ise Temurtaş'ın Anadolu'dan ayrılmasının ardından Eratna Bey'in eline geçti.¹³⁸ Erzurum ise 1360 yılında Eratna Devleti'nin hâkimiyeti altına girdi.¹³⁹

Eratna Bey, 1350 yılına kadar uç beylerinden vergi alıyordu.¹⁴⁰ Onun ölmesi ile birlikte, devlet zor duruma düştü. Kurucu Eratna Bey'den sonra yerine onun soyundan isimler geldi. Bu isimlerin iç ve dış mücadeleler de etkisiz kalması, Eratna Devleti'ni olumsuz yönden etkiledi. Özellikle devletin yıkılmaya yüz tuttuğu sırada hükümdarlık görevinde bulunanlar devlet yönetiminde zayıf oldukları için, vezirler Eratna Devleti'nde daha fazla söz sahibi olmaya başladı. Artan iç mücadeleler ile birlikte önceleri Kayseri'de kadı olarak bulunan Burhaneddin Ahmed vezirlik ve naiplik döneminde, Eratna Devleti içerisinde aktif bir rol oynadı. Zaten Eratna Devleti'nin yıkılması da Kadı Burhaneddin Ahmed'in hükümeti devralarak, kendi devletini kurması ile oldu.¹⁴¹

1.3. Kadı Burhaneddin Ahmed Devleti'nin Kurucularının Menşei

Malazgirt Savaşı'nın ardından Anadolu'da ilk dönem Türk beylikleri ve Türkiye Selçukluları gibi önemli devletler kuruldu. Bu devletler Anadolu'nun İslamlaşma sürecinde etkin rol oynadılar. 1243 yılında Anadolu'da Köseadağ Savaşı gibi kritik bir olay yaşandı. Bu savaşın ardından Türkiye Selçukluları yıkılma sürecine girdi. Anadolu'da ise Moğol hâkimiyeti hissedilmeye başladı. Bir otorite

¹³⁴ Kamuran Gürün, *Türkler ve Türk Devletleri Tarihi*, C:2, İstanbul 1982, s.37.

¹³⁵ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Sivas-Kayseri ve Dolaylarında Eratna Devleti", *Belleten*, C:32, S:126, (1968), s.176.

¹³⁶ Yılmaz Öztuna, *Devletler ve Hanedanlar*, C:2, Ankara 2005, s.51.

¹³⁷ İsmet Miroğlu, "Bayburt", *DİA*, C:5, İstanbul 1992, s.226.

¹³⁸ İsmet Miroğlu, "Erzincan", *DİA*, C:11, İstanbul 1995, s.319.

¹³⁹ Cevdet Küçük, "Erzurum" *DİA*, C:11, İstanbul 1995, s.321.

¹⁴⁰ Ahmet Tabakoğlu, *Türkiye İktisat Tarihi*, İstanbul 2012, s.197.

¹⁴¹ Erdoğan Merçil, *Müslüman Türk Devletleri Tarihi*, İstanbul 2013, s.264.

boşluğunun görüldüğü 13 ve 14. yüzyıllar da Anadolu'da ikinci dönem Türk beylikleri kurulmaya başladı.

Eratna Devleti, 14. yüzyılda kuruldu. Kurulduğu yüzyıl ve coğrafi konumu nedeniyle birçok devlet ile ilişki gerçekleştirdiler. En parlak günlerini kurucuları Eratna Bey dönemini yaşadılar. Eratna Bey'in ölümünden sonra yerine geçen oğulları onun gösterdiği başarılı politikaları sergileyemedi. Böylece devleti iç mücadelelere sürüklendi. Eratna Devleti iç mücadeleler ile yıprandı ve dışarıdan gelen tehditler karşısında yeterli oranda direnç gösteremedi. Böylelikle devlet hükümdar haricinde isimlerin ön plana çıktığı bir döneme sahne oldu. Eratna Devleti içerisinde etkin olan bu isimlerden en önemlisi, daha sonra kendi devletini kuracak olan Kadı Burhaneddin Ahmed idi.¹⁴²

1.3.1. Kadı Burhaneddin Ahmed'in Soyu

Malazgirt Savaşı'ndan sonra Anadolu'da kurulan devletlerin kurucuları farklı Türk boylarına mensuptur. Bunlar arasında Anadolu'da devletini kuran Kadı Burhaneddin Ahmed'de vardır. Kadı Burhaneddin Ahmed aslen Harezmi'dir ve Oğuzların Salur boyuna mensuptur.¹⁴³ Kaşgarlı Mahmud'un Salgur olarak hitap ettiği bu boy, Anadolu'da Türk yerleşmesinde önemli bir rol oynamıştır.¹⁴⁴ Anadolu ve civarında görülen Salur boyu Kadı Burhaneddin Ahmed için önem teşkil etmiştir. O, kendisi ile kavimdaş olan, Anadolu ve Suriye civarında yaşayan Salurlardan yeri geldiğinde faydalanmıştır.¹⁴⁵

Kadı Burhaneddin Ahmed'in cediti, devlet kademelerinde önemli yer bulmuş âlim sıfatlı ve soylu bir ailedir.¹⁴⁶ Kadı Burhaneddin Ahmed'in babası önemli bir âlim olan Muhammed, onun babası da fıkıh alanında devrin önde gelen ismi olan Süleyman, onun babası Hüseyin, onun babası da Habib b. Muhammed b. Resul b. Sevinc'dir.¹⁴⁷

¹⁴² Erdoğan Merçil, *Müslüman Türk Devletleri Tarihi*, İstanbul 2013, s.263, 264.

¹⁴³ Aziz B. Erdeşir-i Esterabadi, *Bezm u Rezm*, Çev.: Mürsel Öztürk, Ankara 2014, s.53.

¹⁴⁴ Faruk Sümer, "Salur", *DİA*, C:36, İstanbul 2009, s.57.

¹⁴⁵ Yaşar Yücel, *Eratna Devleti Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, Ankara 1989, s.36.

¹⁴⁶ Esterabadi, *age.*, s.16.

¹⁴⁷ *Age.*, s.52.

İlk başta Horasan'da yaşayan aile, yaşadıkları sıkıntılar nedeni ile buradan Kastamonu'ya geldi.¹⁴⁸ Kadı Burhaneddin Ahmed'in kendisi ve ailesini etkileyecek olan gelişme de Kastamonu'da yaşandı. Dönemin önemli âlimlerinden birisi olan Kadı Hoteni Kastamonu'ya gelince burada önemli âlim ve imamları tanımak istedi.¹⁴⁹ Kadı Hoteni ile tanışanlar arasında Kadı Burhaneddin Ahmed'in cediti olan Celaleddin Habib de vardı.¹⁵⁰ Celaleddin Habib'in¹⁵¹ bilgi birikimi ve ahlakından son derece etkilenen Kadı Hoteni, kızını onunla nikâhlayıp, Kayseri kadılığını da onun yetkisine bıraktı.¹⁵²

Kadı Hoteni tarafından gerçekleştirilen bu atama sonrasında Kayseri Kadılığı, Kadı Burhaneddin Ahmed ailesi için önemli bir hal aldı. Bu tarihten itibaren Kayseri kadılığı nesilden nesile aktararak devam etti.¹⁵³

Celaleddin Habib ile Kadı Hoteni'nin kızı evlendiğinde bu evlilikten Kadı Hüsameddin doğdu. Onun evliliği de yine Kadı Burhaneddin Ahmed'in hayatı açısından dikkate değerdir. Kendisini yetiştiren bilgin ve âlim bir karakter olan Kadı Hüsameddin, Selçuklu beylerinden birisinin kızı ile evlendi.¹⁵⁴ Böylece Kadı Burhaneddin Ahmed'in ailesi ile Selçuklular arasında akrabalık ilişkisi de kurulmuş oldu.¹⁵⁵ Kadı Hüsameddin Ahmed ile Selçuklu beyinin kızının evliliklerinden Kadı Siraceddin¹⁵⁶ doğmuştur.¹⁵⁷, Sultan İzzeddin'in kızı Moğol beylerinden birisi ile evlenmiştir.¹⁵⁸ Bu evlilikten doğan kız çocuğu ile de Kadı Siraceddin evlenmiştir.¹⁵⁹

¹⁴⁸ *Age.*, s.537.

¹⁴⁹ Esterabadi, *age.*, s.54.

¹⁵⁰ *Age.*, s.54.

¹⁵¹ Kayseri kadılığına getirildikten sonra Celaleddin Habib, Türkiye Selçukluları içerisinde önemli bir isim olarak dikkat çekmektedir. Kadılığı esnasında Anadolu'da Moğollara karşı tutum geliştirmiştir. Baypars ile görüşmesi nedeniyle İlhanlı hükümdarı Abaka Han tarafından öldürülmüştür. (İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devlet Teşkilatına Medhal*, Ankara 1988, s.122 (dn.5).).

¹⁵² Esterabadi, *age.*, s.54.

¹⁵³ *Age.*, s.54.

¹⁵⁴ *Age.*, s.55.

¹⁵⁵ Yaşar Yücel, *Eratna Devleti Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, Ankara 1989, s.38.

¹⁵⁶ Eratna Bey, durumunu sağlamlaştırmak için Memlükler ile temas kurmak istediğinde ona itaatini bildirmek için 1343 yılında Memlüklere elçi göndermiştir. Eratna Bey'in Memlüklere gönderdiği elçi Kayseri Kadısı Siraceddin Süleyman'dır. (Yaşar Yücel, *Eratna Devleti Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, Ankara 1989, s.38-39.).

¹⁵⁷ Esterabadi, *age.*, s.55.

¹⁵⁸ *Age.*, s.55.

¹⁵⁹ *Age.*, s.55.

Kadı Burhaneddin Ahmed'in babası olan Muhammed ise devrin önemli isimlerinden Abdullah Çelebi ibn Celaledin Mahmud Müstevfinin kızı ile evlenmiştir.¹⁶⁰ Bu evlilikten de Kadı Burhaneddin Ahmed dünyaya gelmiştir.¹⁶¹

Kendi adı ile anılan devleti kuran Kadı Burhaneddin Ahmed'in Abbas, Mehmed ve Alaüddin Ali adında 3 oğlu olduğu bilinmektedir.¹⁶² Bununla birlikte Neşri'nin Kadı Burhaneddin Ahmed'in kızını Dulkadirililere verdiğini yazmasından anlaşıldığı kadarıyla onun bir de kızı vardır.¹⁶³ Kadı Burhaneddin Ahmed'in öldürülmesinin ardından o dönem hayatta kalan tek oğlu Alaüddin Ali'dir. Alaüddin Ali babasını ölümünün ardından tahta geçirilmek istense de Osmanlıların Sivas'ı elde etmesi ile bu gerçekleşmemiştir. Alaüddin Ali ilerleyen yıllarda Zeynelabidin ismiyle Osmanlı ümerası içerisinde yaşamıştır.¹⁶⁴

Görüldüğü üzere Kadı Burhaneddin Ahmed son derece soylu bir aileye mensuptur. Özellikle ailenin Kadı Hoteni ile karşılaşması onlar açısından bir dönüm noktası olmuştur. Nesilden nesile devam edecek olan Kayseri kadılığı bu dönemde onlara geçmiştir. Bu yaşanan gelişmenin ardından gerçekleşen evlilik yolu ile Selçuklu hanedanlığı ile akrabalık ilişkileri kurulmuştur. Kadı Burhaneddin Ahmed'in ailesi ve kendisinin geleceği açısından bu akrabalık ilişkisi son derece önem arz etmektedir.

1.3.2. Kadı Burhaneddin Ahmed'in Hayatı ve Kişiliği

Yaşamış olduğu dönem esas alınır, Kadı Burhaneddin Ahmed'in hayatı ile ilgili bilgilere ulaşmak çağdaşı olan diğer isimlere oranla daha kolaydır. Bunun nedeni ise kendi emriyle Esterabadi'ye yazdırmış olduğu bir eserin varlığıdır. Günümüze kadar ulaşan bu eser Kadı Burhaneddin Ahmed'in hayatını anlatan "*Bezm u Rezm*" dir.¹⁶⁵ Böyle bir eserin varlığı, onun hayatı hakkında kesin bilgilere ulaşmak açısından son derece faydalı olmuştur.

¹⁶⁰ *Age.*, s.55.

¹⁶¹ *Age.*, s.55, 56.

¹⁶² İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Sivas ve Kayseri Hükümdarı Kadı Burhaneddin Ahmed", *Belleten*, C:32, S:126 (1968), s.236.

¹⁶³ Mehmed Neşri, *Neşri Tarihi*, Haz.: Mehmet Altay Köymen, Ankara 1983, s.153.

¹⁶⁴ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Sivas ve Kayseri Hükümdarı Kadı Burhaneddin Ahmed", *Belleten*, C:32, S:126 (1968), s.238.

¹⁶⁵ Esterabadi, Esterabad'da doğup Bağdat'ta yetişmiştir. Çağtaylıların Bağdat'a girip burayı yakıp yıkmaları ve katliamlarda bulunmaları nedeniyle Kerbela'ya kaçmıştır. Burada Tatarlara

Kadı Burhaneddin Ahmed, 9 Ocak 1345¹⁶⁶ tarihinde Kayseri’de doğmuştur.¹⁶⁷ Hayatının ilerleyen yıllarında hizmette bulunacağı Eratna Devleti, Kadı Burhaneddin Ahmed’in doğduğu yıldan birkaç yıl önce, Çobanlılara karşı Karanbük Savaşı’nı kazanmış ve tam anlamıyla bağımsız faaliyetlerde bulunmaya başlamıştı.¹⁶⁸

Kadı Burhaneddin Ahmed henüz bir buçuk yaşında iken annesi hayatını kaybetti.¹⁶⁹ Annesini çok erken yaşta kaybetmesinden dolayı Kadı Burhaneddin Ahmed’in yetişmesinde babasına çok büyük bir görev düştü. Babası da Kadı Burhaneddin Ahmed’in yetişmesinde çok büyük bir özen gösterdi.¹⁷⁰ Henüz dört yaşında iken okula başlayan Kadı Burhaneddin Ahmed, çok küçük yaşta Arapça ve Farsça öğrendi.¹⁷¹ Bu ilgisi karşısında dikkate değer bir olay yaşandı. Kadı Burhaneddin Ahmed henüz çok küçük yaşta Farsça bir eseri tamamen doğru bir şekilde okudu.¹⁷² Devrin önde gelen âlimlerinden Şeyh Ali-i Mısri¹⁷³ bu durumdan etkilenerek devrin geleneği gereği Kadı Burhaneddin Ahmed’in beline kemer bağladı.¹⁷⁴ 12 yaşına geldiğinde ise, bir yandan matematik ve mantık gibi ilimler

yakalandıktan sonra Hille’ye Muizeddin Miranşah’ın yanına götürülmüştür. Ondan iyilik gören Esterabadi tehlikeyi atlattıktan sonra Mardin’e gitmiştir. Mardin’e gittiğinde de kendisini Savur Kalesi İsyanı ile karşı karşıya bulur. Bu durum karşısında Esterabadi, Diyarbakır ve Ergani yolu ile 12 Haziran 1394 tarihinde Sivas’a gelir. Burada Kadı Burhaneddin Ahmed ile karşılaşır. Kadı Burhaneddin Ahmed, Esterabadi’ye yoğun bir ilgi ve şefkat gösterir. Bu durumdan çok etkilenen Esterabadi, Kadı Burhaneddin Ahmed’e karşı çok büyük bir saygı beslemeye başlar. Bir gün bir söz meclisinde eski sultanların tarihi hakkında konuşulup, herkes bu konu hakkında bir şeyler söylerken Kadı Burhaneddin Ahmed, Esterabadi’ye bir kitap yazmasını emreder. Esterabadi, bu işin zorluğunun farkında olsa da bu emri yerine getirir. Üslubu ve zevkle okunması için büyük çaba harcadığı ve adını da “Bezm u Rezm” koyduğu kitabını 1398 yılının Mart ayında bir Perşembe günü bitirir. (Esterabadi, *age.*, s.20, 29, 33, 35, 39, 42, 513, 516.).

¹⁶⁶ Esterabadi, *age.*, s.57.

¹⁶⁷ Esterabadi’ye göre Kadı Burhaneddin Ahmed’in doğum olayı, içerisinde birçok mucize barındırıyordu. Onun doğumunun peygamberlere, sultanlara yaraşır bir şekilde olduğunu söyleyen Esterabadi, Kadı Burhaneddin Ahmed’in annesinden doğduğunda çıplak olmayıp, üzerinin örtülü olduğunu, örtünün boyunun alnından göbeğine kadar uzandığını ifade etmiştir. (Esterabadi, *age.*, s.57.).

¹⁶⁸ Kemal Göde, *Eratnalılar*, Ankara 2000, s.57.

¹⁶⁹ Esterabadi, *age.*, s.62.

¹⁷⁰ Yaşar Yücel, *Eratna Devleti Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, Ankara 1989, s.40.

¹⁷¹ Esterabadi, *age.*, s.68.

¹⁷² İsmail Hakkı Uzunçarşılı, “Sivas ve Kayseri Hükümdarı Kadı Burhaneddin Ahmed”, *Belleten*, C:32, S:126 (1968), s.194.

¹⁷³ Şeyh Ali-i Mısri, devrin ileri gelen âlimlerinden ve mutasavvıflarındandır. Zahitlik mesleğini seçmiş, takva elbisesi giymiş, kalbi temiz ve sürekli iyiliği düşünen, dönemin insanların büyük saygı duyduğu bir isimdir. O, Kadı Burhaneddin Ahmed ile karşılaşınca zekâsından ve yapısından etkilenmiş ve Kadı Burhaneddin Ahmed’e karşı iltifat göstermiştir. (Esterabadi, *age.*, s.69-70.).

¹⁷⁴ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, “Sivas ve Kayseri Hükümdarı Kadı Burhaneddin Ahmed”, *Belleten*, C:32, S:126 (1968), s.194.

öğrenmeye başlarken diğer yandan edebi kişiliğine yön verecek olan Arapça ve Farsça Divanları incelemeye başladı.¹⁷⁵ Bu esnada yaşanan gelişmeler nedeniyle Kadı Burhaneddin Ahmed, babası ile birlikte Suriye'ye gitti.¹⁷⁶ Orada da yaşanan zor günler nedeniyle tekrar Kayseri'ye geldiler ve Kadı Burhaneddin Ahmed burada ilim ile uğraşmaya devam etti.¹⁷⁷

Kadı Burhaneddin Ahmed, çocukluktan beri ilme önem vermesinden dolayı kendisini son derece geliştirmişti. Babası ailesinin geleneksel mesleği olan Kayseri kadılığı görevini yürütüyordu. Hatta babası kimi zaman işinde karşılaştığı bir zorluğu oğluna soruyor ve ondan yardım istiyordu. Kadı Burhaneddin Ahmed ise kendisine gelen bir olayı yargılayarak en uygun hükümleri veriyordu.¹⁷⁸

14 yaşına geldiğinde Kadı Burhaneddin Ahmed, babası ile birlikte Mısır'a gitti.¹⁷⁹ Burada fıkıh, hadis, tefsir, matematik gibi dersler almaya devam etti.¹⁸⁰ Bu esnada önemli bir âlim olan Kutbeddin Razi'¹⁸¹ nin Şam'a geldiğini öğrenince onunla görüşmek amacıyla babası ile birlikte Şam'a doğru yola çıktı.¹⁸² Devrin önemli bir âlimi mantık, felsefe, tefsir, fıkıh, dil ve belagete yönelik eserler vermiş olan Kutbeddin Razi'¹⁸³, Kadı Burhaneddin Ahmed'in ilmi seviyesinden oldukça etkilenmiş ve ona ilgi göstermiştir.¹⁸⁴ 19 yaşında iken babası ile birlikte Hicaz'a gitti.¹⁸⁵ Sonrasında ise Suriye'de ki Humus şehrinin yakınlarında bir yerde babası Muhammed vefat etmiştir.¹⁸⁶ Bu olaya çok üzülen Kadı Burhaneddin Ahmed öncesinde Haleb'e sonrasında ise yeniden Kayseri'ye geldi.¹⁸⁷ Ancak belirtmekte

¹⁷⁵ Esterabadi, *age.*, s.71.

¹⁷⁶ *Age.*, s.72, 73.

¹⁷⁷ *Age.*, s.72, 73.

¹⁷⁸ Esterabadi, *age.*, s.75.

¹⁷⁹ *Age.*, s.76.

¹⁸⁰ *Age.*, s.76.

¹⁸¹ Esterabadi, *Bezm u Rezm*'de bu isimden bahsederken Mevlana Razi ismini kullanmıştır. Ancak *Bezm u Rezm*'i çeviren Mürsel Öztürk dipnot ile bu ismin Kutbeddin Razi olduğunu belirtmiştir.(Esterabadi, *age.*, s.76dn.).

¹⁸² Esterabadi, *age.*, s.76

¹⁸³ Hüseyin Sarioğlu, "Kutbuddin Razi", *DİA*, C:34, İstanbul 2007, s.486.

¹⁸⁴ Esterabadi, *age.*, s.77.

¹⁸⁵ *Age.*, s.78, 81.

¹⁸⁶ *Age.*, s.78, 81.

¹⁸⁷ *Age.*, s.83, 84.

faýda var ki Kadı Burhaneddin Ahmed'in Mısır, Şam ve Halep'te geçirdiği yıllar onun şahsiyetinin olgunlaşmasında kritik bir dönem olmuştur.¹⁸⁸

Kadı Burhaneddin Ahmed ilerleyen yıllarda hayatını şekillendireceği, genç yaşında bağlı bulunduğu devletin geleceğine yön vereceği şehir olan Kayseri'ye geldi. Bu durum kendisi ve Eratna Devleti için son derece önemlidir. Kayseri'ye geldiğinde Kadı Burhaneddin Ahmed şehir halkı tarafından gayet iyi bir şekilde karşılandı.¹⁸⁹ İlk başlarda bazı Kayserililer ona karşı düşmanlık besledi. Tüm bunlara rağmen Kadı Burhaneddin Ahmed, Kayseri'ye gelişinin üzerinden henüz bir yıl geçtikten sonra kendisine karşı husumet besleyenlerin de saygısını kazanmıştır.¹⁹⁰ Burada 21 yaşında iken aile geleneği meslek olan Kayseri kadılığına getirildi.¹⁹¹ 1345 yılında doğduğu bilinen Kadı Burhaneddin Ahmed'in 21 yaşında kadılığa atandığı düşünülürse bu olay 1365-1366 yıllarına rastlamaktadır. Buradan da anlaşılmaktadır ki Kadı Burhaneddin Ahmed kadılık görevine atandığında dönemin Eratnalı Sultanı, Eratna Bey'in oğlu olan Mehmed Bey'dir. Onun kadılık dönemi Kayseri için son derece önem arz etmektedir. Çünkü Kadı Burhaneddin Ahmed, kısa bir süre içerisinde işleri yoluna koymuş, hayır ve kamu yararına olan kurumları düzene sokmuş, adaleti yeniden kurmaya başlamıştır.¹⁹²

Kadı Burhaneddin Ahmed'in doğduğu yıl Eratna Bey'in iktidarını aldığı günlere rastlar. Gençlik yıllarına geldiğinde Kadı Burhaneddin Ahmed, Eratna Devleti'nin içerisine düşmüş olduğu iç karışıklık ile karşılaşır. Kayseri kadılığı görevini yürüten Kadı Burhaneddin Ahmed, kendisini ilerleyen yıllarda Eratna Devleti'nin iç mücadeleleri içerisinde bulacaktır.

Eratna Bey'in ölümünün ardından devlet içerisinde Cafer Bey ile Eratnaoğlu Mehmed Bey'in mücadelesi başladı. Bu mücadeleden galip çıkan taraf Eratnaoğlu Mehmed Bey oldu. Abisine karşı başarı elde eden Eratnaoğlu Mehmed Bey'in en büyük eksikliği babasının aksine, devleti yönetecek yeteneğe sahip olmamasıdır. Onun tahtta kaldığı süre boyunca Eratna Devleti'nde vezir ve emirler ön plana çıktı.

¹⁸⁸ Yaşar Yücel, *Eratna Devleti Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, Ankara 1989, s.42.

¹⁸⁹ Esterabadi, *age.*, s.85.

¹⁹⁰ Esterabadi, *age.*, s.86, 87.

¹⁹¹ *Age.*, s.87.

¹⁹² *Age.*, s.88, 89.

1365 yılına gelindiğinde Eratnaoğlu Mehmed Bey Sivas'ta öldürüldü.¹⁹³ Onun öldürülmesinde devletin ileri gelenleri ön planda idi.¹⁹⁴

Eratnaoğlu Mehmed Bey'in ölümünün ardından yerine Alaüddin Ali Bey geçti. Ancak, Eratnaoğlu Mehmed Bey'in ölümünden sonra ülke içerisinde karışıklıklar artmaya başladı. Bu durum Kadı Burhaneddin Ahmed'i karışıklıklara neden olan sebepleri araştırmaya ve bir çözüm bulmaya itti.¹⁹⁵ İleride bu karışıklık engel olunamayacak boyuta gelince Kadı Burhaneddin Ahmed çiftliğine çekildi.¹⁹⁶ Alaüddin Ali Bey devlet işlerini ikinci plana atıp kendisini eğlenceye verdi. Bu durum devlet idarecilerinin Alaüddin Ali Bey'den uzaklaşması ve devlet işlerinin bozulması sonucunu doğurdu.¹⁹⁷

Alaüddin Ali Bey döneminde yaşanan bir gelişme Kadı Burhaneddin Ahmed'in hayatı için oldukça önemlidir. Bu gelişme ise şudur. Alaüddin Ali Bey bir gün hamamda eğlenirken Karamanoğullarının baskını ile karşılaşır.¹⁹⁸ Bu tehlike karşısında hemen Sivas'a doğru kaçmaya başlar ve Karamanoğulları da onu takip eder.¹⁹⁹ Alaüddin Ali'yi Karamanoğulları tehlikesinden kurtaran isim Kadı Burhaneddin Ahmed oldu.²⁰⁰ Kadı Burhaneddin Ahmed'in kendilerine karşı koymasının ardından Karamanoğulları onunla anlaşma yoluna gitti. Ancak anlaşmaya sadık kalmadılar. Bu durum karşısında Kadı Burhaneddin Ahmed, Karamanoğullarının üzerine giderek Kayseri'yi onlardan temizledi.²⁰¹ Kadı Burhaneddin Ahmed, bu zaferi hemen Sivas Valisi Hacı İbrahim'e bildirdi. Ona

¹⁹³ Faruk Sümer, "Anadolu'da Moğollar", *SAD*, S:1 Ankara 1969, s.123.

¹⁹⁴ Esterabadi, *age.*, s.90; Sultan Eratnaoğlu Mehmed Bey'in öldürülmesinde rol oynayan isimler Hacı Şadgeldi, Hacı İbrahim ve Kılıç Arslan'dır. Sultanın öldürülmesi olayında Kadı Burhaneddin Ahmed'in rolü olup olmadığı konusu Yaşar Yücel'e göre tartışmalıdır. Onun verdiği bilgilere göre çağdaş bir Arap Kaynağı, Kadı Burhaneddin Ahmed, Sultan Eratnaoğlu Mehmed Bey'in ölümünde rol oynamıştır der. Ancak bu olayda Kadı Burhaneddin Ahmed'in rolü olmadığına dayanak olarak ise onun, Hacı Şadgeldi'nin elçisine verdiği "Emirzadenin ceddini katletti ve şehir şehir dolaştırdı" sözlerini vermektedir. (Yaşar Yücel, *Eratna Devleti Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, Ankara 1989, s.44.).

¹⁹⁵ Esterabadi, *age.*, s.86-87.

¹⁹⁶ Yaşar Yücel, *Eratna Devleti Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, Ankara 1989, s.46.

¹⁹⁷ Esterabadi, *age.*, s.102, 103.

¹⁹⁸ *Age.*, s.107.

¹⁹⁹ *Age.*, s.107.

²⁰⁰ *Age.*, s.107.

²⁰¹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Sivas ve Kayseri Hükümdarı Kadı Burhaneddin Ahmed", *Belleten*, C:32, S:126 (1968), s.196; Esterabadi, Kadı Burhaneddin Ahmed'in Karamanoğullarını 300 süvariye karşı 7 kişi ile yendiğini söyler. (Esterabadi, *age.*, s.108.).

kendisinin emirlikte niyetinin olmadığını söyledi Kayseri'ye bir idareci göndermesini talep etti.²⁰²

Kayseri'nin fethinden sonra Hacı İbrahim ile Kadı Burhaneddin Ahmed, eşi vefat eden Hacı Şadgeldi'ye taziyeye gittiler.²⁰³ Burada Hacı İbrahim ile Hacı Şadgeldi arasında anlaşmazlık çıktı. Bu da Kadı Burhaneddin Ahmed'in siyasete girmesine sebep oldu.²⁰⁴

Bu olaydan sonra Hacı Şadgeldi ile Alaüddin Ali arasında yakınlaşma oldu. Diğer taraftan ise Hacı İbrahim ile Kadı Burhaneddin Ahmed birbirlerine yakınlaştı. Hatta bir ara Hacı İbrahim, Kadı Burhaneddin Ahmed'i Alaüddin Ali'den önce Kayseri'ye girme konusunda teşvik etti.²⁰⁵ Kadı Burhaneddin Ahmed bu teşviki dikkate alarak Kayseri'ye girdi ve şehir halkı onu gayet olumlu bir şekilde karşıladı.²⁰⁶ Ancak bu sırada Hacı İbrahim ikiyüzlü davranmaya başladı. Kadı Burhaneddin Ahmed ile Alaüddin Ali'nin arasını açmaya çalışıyordu. Bu amaçla Ali Bey'i tekrar Kayseri'ye davet ederek şehri ona teslim etti.²⁰⁷ Bu esnada Samagar tehlikesi belirdi. Böylesi bir tehlikeyi atlatmak için Alaüddin Ali, Kadı Burhaneddin Ahmed ile anlaşarak onu Kayseri'ye gönderdi. Kadı Burhaneddin Ahmed'in geldiğini duyan Samagar Hızır Bey bu duruma karşı koyamayacağını anlayarak kaçtı.²⁰⁸

Kadı Burhaneddin Ahmed Kayseri'ye yönelik Samagar²⁰⁹ tehlikesini çok büyümeden ortadan kaldırdı. Hacı İbrahim, Kadı Burhaneddin Ahmed'in yanına kadılık işlerinde yardımcı olması amacıyla Hoca Bey'i gönderdi.²¹⁰ Ancak Hoca Bey bir gün Kadı Burhaneddin Ahmed'i tutuklayarak onu bir zindana attı.²¹¹ Bu durum hiç şüphesiz ki Kadı Burhaneddin Ahmed'in siyasi manada yükselmesine karşı yapılan bir eylemdi. Böylesine güç bir durum ile karşılaşan Kadı Burhaneddin

²⁰² Esterabadi, *age.*, s.110.

²⁰³ Yaşar Yücel, *Eratna Devleti Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, Ankara 1989, s.49.

²⁰⁴ Esterabadi, *age.*, s.49.

²⁰⁵ Esterabadi, *age.*, s.116.

²⁰⁶ *Age.*, s.116.

²⁰⁷ *Age.*, s.118.

²⁰⁸ *Age.*, s.120, 121.

²⁰⁹ Samagarlar kökenleri Moğol olan bir oymaktır. (Yaşar Yücel, *Eratna Devleti Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, Ankara 1989, s.20.).

²¹⁰ Esterabadi, *age.*, s.121.

²¹¹ *Age.*, s.122.

Ahmed, 51 gün sonra zindandan kurtuldu. O, zindandan kurtulduğunda aklına artık yönetimi eline geçirme fikrini koymuş oluyordu.²¹² Bahsettiğimiz gibi böylesi bir olay Kadı Burhaneddin Ahmed'in hayatındaki kritik bir gelişme olmuştur. Çünkü o artık tamamen yönetimi ele geçirme fikrine bürünmüştür. Bundan sonraki faaliyetleri de hep o yönde olmuştur. Aslında Kadı Burhaneddin Ahmed'in aklında en başından beridir böyle bir fikir bulunmaktaydı.²¹³ Kadı Burhaneddin Ahmed'in en baştan beri Moğol zümrelerini idaresi altında tutmanın kolay olmayacağını bildiği için onlara her zaman dikkatli davranması buna bir kanıt olarak gösterilebilir.²¹⁴

Sivas Valisi olan Hacı İbrahim Moğollar ile girişilen savaşta hayatını kaybetti. Onun hayatını kaybetmesinin ardından bu dönemde Hacı Mukbil ön plana çıktı. Hacı Mukbil'in Sultan Alaüddin Ali'yi alıkoyması Kadı Burhaneddin Ahmed'in hayatında yeni bir dönüm noktası oldu.²¹⁵ Bir sultanın alıkonulması elbette ki ülkesini son derece olumsuz etkilerdi. Eratna Devleti'nde de bu durum kaçınılmaz oldu.²¹⁶ Bu durumdan bir an önce kurtulmak isteyen Alaüddin Ali, Kadı Burhaneddin Ahmed'den yardım isteğinde bulundu.²¹⁷ Kadı Burhaneddin Ahmed bu teklifi kabul etti ama aralarında herhangi bir anlaşma yapılmadı.²¹⁸ Kadı Burhaneddin Ahmed burada kendi açısından olumlu bir politika izledi. Bir yandan Alaüddin Ali Bey ile anlaşırken diğer taraftan da Hacı Mukbil'in Alaüddin Ali'yi serbest bırakmasını sağladı ve sultanın Sivas'a gelerek yönetimi devralmasına yardımcı oldu.²¹⁹

Bu yaşanan gelişme bahsettiğimiz üzere Kadı Burhaneddin Ahmed açısından bir dönüm noktası oldu. O, Alaüddin Ali tarafından 1378 yılının Haziran ayında vezir olarak atandı.²²⁰ Küçüklüğünden beri ilim peşinde koşan, henüz 21 yaşında kadı olan Kadı Burhaneddin Ahmed siyasi açıdan yükselişine 33 yaşında vezir olarak devam etti. O, vezirliği döneminde Eratna Devleti Sultanı Alaüddin Ali ile birlikte hareket etmiştir. Bu ikilinin arasında bazen de soğukluk görülmüştür. Kadı

²¹² *Age.*, s.128.

²¹³ Yaşar Yücel, *Eratna Devleti Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, Ankara 1989, s.81.

²¹⁴ Esterabadi, *age.*, s.66.

²¹⁵ Esterabadi, *age.*, s.130, 135.

²¹⁶ Esterabadi'ye göre Sultan Alaüddin Ali'nin alıkonulmasının ardından ülke yöneticisiz kaldı ve halk büyük bir kanunsuzluk içine düştü. (Esterabadi, *age.*, s.135.)

²¹⁷ Esterabadi, *age.*, s.137.

²¹⁸ *Age.*, s.137.

²¹⁹ Yaşar Yücel, *Kadı Burhaneddin*, Ankara 1987, s.3, 4.

²²⁰ Esterabadi, *age.*, s.139.

Burhaneddin Ahmed vezir iken Hacı Şadgeldi'nin üzerine yüründü. Sonrasında ise Develikarahisar alınıp Niğde kuşatıldı.²²¹ Niğde kuşatmasında Alaüddin Ali, Kadı Burhaneddin Ahmed'e karşı bir tutum geliştirerek ani bir hareketle kuşatmayı kaldırdı.²²² Sonrasında ise Karamanoğulları ile anlaşma yoluna gitti.²²³ Bu yaşanan gelişmenin ardından Alaüddin Ali ile Kadı Burhaneddin Ahmed, Taceddin Bey'i cezalandırmak için Niksar'a sefer düzenleseler de başarılı olamadılar.²²⁴

Eratna Devleti Sultanı Alaüddin Ali Bey, Amasya Seferi esnasında hayatını kaybettiğinde²²⁵ 1380 yılının Haziran ayıydı.²²⁶ Sultanın sefer esnasında hayatını kaybetmesi orduyu olumsuz etkileyebilirdi. Kadı Burhaneddin Ahmed bu durumu önlemek istedi. Düşmanın hemen yakınlarında olup, emirlik sorununun ortaya çıkabilecek olması nedeniyle cenazenin gizlenmesi ve sonradan duyurulmasına karar verdi.²²⁷

Alaüddin Ali Bey'in hayatını kaybetmesi, Kadı Burhaneddin Ahmed'in siyasi yükselişi açısından yeni bir dönüm noktası oldu. Kadılık ve vezirliğin ardından Kadı Burhaneddin Ahmed'i bekleyen yeni görev Eratna Devleti Sultanı'na naiplik görevi olacaktır. Ancak bu birden olmadı. Esasen, Alaüddin Ali Bey öldükten sonra yerine oğlu Mehmed Bey geçirildi. Bu gelişme üzerine Hacı Şadgeldi Sivas üzerine

²²¹ Yaşar Yücel, *Eratna Devleti Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, Ankara 1989, s.62.

²²² Yaşar Yücel, Niğde Seferi esnasında Eratna Devleti Sultanı Alaüddin Ali Bey'in çekilmesini, Kadı Burhaneddin Ahmed'in bu şehri fethetmesi halinde nüfuzunun artacağı yönünde bir çekincesinin olabileceği şeklinde yorumlamıştır. (Yaşar Yücel, *Eratna Devleti Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, Ankara 1989, s.62.).

²²³ Mustafa Oflaz, "Niğde" DİA, C:33, İstanbul 2007, s.93.

²²⁴ M.Hanefi Bostan, "Niksar" DİA, C:33, İstanbul 2007, s.120.

²²⁵ Eratna Devleti Sultanı Alaüddin Ali'nin son günlerini Esterabadi aynen şu şekilde ifade eder: "Sultan (Kadı Burhaneddin Ahmet) içeri girince Ali Beğ'i ateşler içinde, acı ve ıstırapla kıvranırken gördü. "Neren ağrıyor?" diye sorunca Ali Bey "Kalçamdan bir şey çıktı" cevabını verdi. Sultan(Kadı Burhaneddin Ahmed) onun veba hastalığına yakalandığını anladı. O durumdakilere yapıldığı gibi onu teselli ederek "Yaratanın faziletiyle kim bu hastalığa tutulursa, sonunda selamete ve sağlığa kavuşur" diyerek birini tabibe gönderdi. O sıralarda Sultan (Kadı Burhaneddin Ahmed) her zaman yanında Şeyh Kutlu Şir'in mezarından aldığı toprağı kesesinde taşırdı. O akşam birine bağışta bulunurken kesenin ağzı açılmış ve toprak keseden boşalmıştı. Sultan (Kadı Burhaneddin Ahmet)bundan Ali Bey'in kesin olarak o hastalıktan kurtulamayacağı sonucunu çıkardı. O gece geçince ertesi sabah Ali Bey'in yanına giderek "Elhamdülillah bugün dünkünden daha iyisin" diyince Ali Bey, "Dün sen burada mı idin?" diye sordu. Sultan "Evet, benimle konuşun" cevabını verdi. Ali Bey'de "Benim ondan haberim yok." dedi. Sözüün kisası onun nabzı, damarı ve diğer uzuvları öyle gösteriyordu ki, o gecenin sabahını göremeyecekti." (Esterabadi, *age.*, s.179.).

²²⁶ Esterabadi, *age.*, s.179, 181.

²²⁷ *Age.*, s.179, 181.

yürüdü.²²⁸ Diğer taraftan onun kovulması için Kılıç Arslan Sivas'a davet edildi.²²⁹ Sivas'a gelen Kılıç Arslan ile birlikte Seydi Hüsam ve Kadı Burhaneddin Ahmed bir meclis düzenleyerek Eratna Devleti'nin geleceğini konuştular. Mecliste bulunanların Kadı Burhaneddin Ahmed'i başlarında görmek istediklerini söylemelerine rağmen o, bu göreve Kılıç Arslan'ın daha uygun olacağını söyledi.²³⁰ Kılıç Arslan'da Kadı Burhaneddin Ahmed'den gelen bazı şartları kabul ederek naiplik görevine oturdu.²³¹ Kılıç Arslan, naiplik görevine oturduktan sonra davranışlarında değişiklikler meydana geldi. O, Kadı Burhaneddin Ahmed'i kendisine rakip olarak görmeye başladı. Düşüncesine göre halk Kadı Burhaneddin Ahmed'i devletin başında görmek istiyordu. Bu durum onu endişeye sevk etti. Nüfuz sağlamak için Alaüddin Ali'nin dul eşi ile evlendi. Ancak bu evlilik, içerisinde üst düzey yöneticilerin de bulunduğu halk tarafından olumlu karşılanmadı.²³² Kendisine rakip olarak gördüğü Kadı Burhaneddin Ahmed'i ortadan kaldırmak istedi. Ona karşı bir suikast tertip etse de başarılı olamadı.²³³ Bu durumdan haberdar²³⁴ olan Kadı Burhaneddin Ahmed, Kılıç Arslan'ı kendi elleriyle öldürdü.²³⁵ Bu yaşanan gelişmenin ardından Kadı Burhaneddin Ahmed için naip olma fırsatı doğdu. 9 Şubat 1381 tarihinde Kadı Burhaneddin Ahmed, Eratna Devleti'ne naip oldu.²³⁶ Emirler ile birlikte şehir halkı ona biat etti.²³⁷ Bu biatın sonrasında Kadı Burhaneddin Ahmed'in uğraştığı ilk mesele Amasya emiri Hacı Şadgeldi olmuştur. Geçmişten beri Hacı Şadgeldi ile arasında bir mesafe bulunan Kadı Burhaneddin Ahmed, ona karşı savaş hazırlıklarına başladı. Kadı Burhaneddin Ahmed'in ciddiyetini anlayan Hacı Şadgeldi, elçiler

²²⁸ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Sivas-Kayseri ve Dolaylarında Eratna Devleti", s.184,185.

²²⁹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı aynı yerde Amasya Emiri ile Kadı Burhaneddin Ahmed'in arasının iyi olmamasından dolayı bu emir üzerine gerçekleştirilen faaliyetlerin Kadı Burhaneddin Ahmed'in düzenlediğini ifade eder. (İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Sivas-Kayseri ve Dolaylarında Eratna Devleti", s.184,185.).

²³⁰ Esterabadi, *age.*, s.187.

²³¹ Kadı Burhaneddin Ahmed tarafından Kılıç Arslan'a sunulan şartlar şunlardır: Maliye işlerini yürüten görevlilere karışmaması. Kendisinin şartlar el verdiği takdirde ona danışmadan harcama yapacağı. Kılıç Arslan'ın, Kayseri'deki Hersenos Kalesi'ni alıp kendisine teslim etmesi ve orayı kendisinin idare etmesidir. (Esterabadi, *age.*, s.187.).

²³² Yaşar Yücel, *Kadı Burhaneddin*, Ankara 1987, s.6.

²³³ Esterabadi, *age.*, s.210.

²³⁴ Kadı Burhaneddin Ahmed'in bu durumdan haberdar olması Esterabadi'ye göre, Kılıç Arslan'ın haremde bulunan birisinin Kadı Burhaneddin Ahmed'in huzuruna gelerek, Kılıç Arslan'ın planını ona haber vermesi ile olmuştur. (Esterabadi, *age.*, s.205.).

²³⁵ Esterabadi, *age.*, s.210.

²³⁶ *Age.*, s.218.

²³⁷ *Age.*, s.218.

gönderip barış teklifinde bulunsa da karşılık bulmadı.²³⁸ Barış tekliflerini kulak ardı eden Kadı Burhaneddin Ahmed, Hacı Şadgeldi'nin üzerine yürüyerek ona karşı büyük bir zafer kazandı ve aynı zamanda da Hacı Şadgeldi'yi öldürdü.²³⁹

Hacı Şadgeldi'nin de ortadan kalkmasıyla Kadı Burhaneddin Ahmed Eratna Devleti'nin idaresinde tek kalmıştı. Bu durumu kendi açısından çok iyi değerlendirdi ve iktidarını ilan etti.²⁴⁰ Artık Kadı Burhaneddin Ahmed, tam bağımsız bir lider olarak hareket etmeye başlayacaktı. Ailesinin nesilden nesle sürdürdüğü Kayseri kadılığı görevinden başlayarak sırasıyla vezirlik ve naiplik görevini yürüten Kadı Burhaneddin Ahmed bağımsız bir sultan olarak, Eratna Devleti'nden aldığı mirası devam ettirecekti.

Kadı Burhaneddin Ahmed, çocukluk yaşlarından beri kendisini geliştirmeye özen göstermiş ilim ile iç içe bir hayat geçirmiştir. Farsça ve Arapça'ya yönelik merakı edebiyata ilgi duymasına neden olmuştur. Kendisini geliştirme çabası ve doğuştan gelen bazı özellikleri karakterine de şekil vermiştir.

Hayatının büyük bir kısmını idari işler ve devlet yönetiminde geçiren Kadı Burhaneddin Ahmed'in edebi yönü de oldukça kuvvetlidir. Savaş ile şiir arasında bir sultan²⁴¹ ifadesi aslında onun hakkında yapılacak en önemli tanımlamalardan birisidir. O, yaşamış olduğu dönem olan 14. yüzyıl içerisinde edebiyatta kullanılan Türkçe için son derece önemli bir isimdir.²⁴² Yazmış olduğu gazellerinde adını veya mahlasını kullanmayan Kadı Burhaneddin Ahmed, eserlerinde Türk Halk şiirinde sıklıkla karşılaşılan cinaslı kafiye yer vermiştir.²⁴³ O, gazellerini Azerbaycan Türkçesi ile yazmıştır.²⁴⁴ Onun 1500'e yakın şiirinden oluşturduğu "*Divan*" isimli eseri Türk edebiyatı için son derece önemli bir eserdir.²⁴⁵ Anadolu'nun tasavvufi çevresinden de etkilenmiştir.²⁴⁶ Kadı Burhaneddin Ahmed siyasi alanda yoğun bir

²³⁸ *Age.*, s.243.

²³⁹ *Age.*, s.243, 246.

²⁴⁰ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Rıdvan Nafiz Edgüer, *Sivas Şehri*, Haz.: Recep Toparlı, Ankara 2014, s.120.

²⁴¹ Berat Demirci, "Savaş ile Şiir Arasında Bir Sultan", *Hayat Ağacı Dergisi*, S:11 (2008), s.49.

²⁴² Muharrem Ergin, "Kadı Burhaneddin Ahmed Divanı Üzerine Bir Gramer Denemesi" *İstanbul Üniversitesi TDED.*, C:4, S:3 (1951), s.287.

²⁴³ Alim Yıldız, *Sivaslı Şairler Antolojisi*, İstanbul 2003, s.73.

²⁴⁴ Nihad Sami Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul 2001, s.366.

²⁴⁵ Mürsel Öztürk, *Kadı Burhaneddin Divanı*, İstanbul 1980, s.III.

²⁴⁶ Kadir Özköse, "Kadı Burhaneddin'in Düşünce Dünyasında Tasavvuf" *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, S:20 (2016), s.415.

şekilde hayatını sürdüğü anlarda bile araştırma ve kitaplardan kendisini uzakta tutmamıştır.²⁴⁷

Kadı Burhaneddin Ahmed “*Melik’ül Ümera*” unvanı ile anılır.²⁴⁸ Karakterini oluşturan etkenler doğuştan gelen özellikleri ve hayatta karşılaştığı tecrübelerdir. Onun karakterini bilgili ve üstün kişi olarak tanımlamak mümkündür.²⁴⁹ Devletini yönetirken ve halkına karşı davranırken her zaman kararlı bir tutum gösterip, tebaası olan halkının haklarını sürekli gözetmiştir.²⁵⁰ Cesur, cömert, olgun bir karaktere sahip olmasının yanı sıra güzel konuşma yeteneği de Kadı Burhaneddin Ahmed’in sahip olduğu önemli özelliklerden²⁵¹ birisidir.²⁵² Geçmişte aldığı eğitim onun İslam hukuku alanında çok fazla bilgisi olmasına sebep olmuştur.²⁵³ Kadı Burhaneddin Ahmed yerine göre şiddetini gösterirken yerine göre de yumuşak huylu olmayı ihmal etmemiştir.²⁵⁴ Bazen kendisine karşı zararlı faaliyette bulunan bir isme karşı çok affedici olurken bazen de kendisine karşı ufak zararı dokunan şahsa karşı şiddetli olmuştur.²⁵⁵ Almış olduğu bir kararın her zaman arkasında durmuş ve onu gerçekleştirmek için ne gerekiyorsa yapmıştır.²⁵⁶ Onun hakkında söylenmiş en iddialı çıkarımlardan birisi de Yaşar Yücel’e aittir. Yaşar Yücel’e göre Yavuz Sultan Selim için söylenen “*Az zamanda çok iş yaptı*” sözü Kadı Burhaneddin Ahmed için de oldukça uygundur.²⁵⁷

Kadı Burhaneddin Ahmed’in ölüm hadisesi ile alakalı aşağıda Kadı Burhaneddin Ahmed Devleti ile Akkoyunlu ilişkileri kısmında detaylı bilgi

²⁴⁷ Halil Edhem, *Halil Edhem ve Kayseri Şehri, Selçuklular Tarihinden Bir Bölümü*, Kayseri 2011, s.95.

²⁴⁸ Yaşar Yücel, *Eratna Devleti Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, Ankara 1989, s.60.

²⁴⁹ Hoca Sadeddin Efendi, *Tacü't-Tevarih*, Haz.: İsmet Parmaksızoğlu, İstanbul 1974, s.204.

²⁵⁰ Esterabadi, *age.*, s.16.

²⁵¹ Kadı Burhaneddin Ahmed’in karakteristik özelliklerinden oldukça etkilenen Esterabadi, onu övmek adına yazmış olduğu bir kaside de hakkında aynen şu ifadelerle yer vermiştir: “*Allah’ın en cömert olarak yarattığı, insanların en üstünü ve şerefli, dinin delili. Seçkinlerin, sıradan insanların, sanatkârların efendisi, savaş ve mücadeleyle ülkeler fetheden. Cesaretiyle korkakları yenip, savaşlarda düşmanları perişan eden...*” (Esterabadi, *age.*, s.49.).

²⁵² Esterabadi, *age.*, s.18-19.

²⁵³ *Age.*, s.47.

²⁵⁴ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, “Sivas ve Kayseri Hükümdarı Kadı Burhaneddin Ahmed”, *Belleten*, C:32, S:126 (1968), s.226.

²⁵⁵ Esterabadi, *age.*, s.67.

²⁵⁶ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, “Sivas ve Kayseri Hükümdarı Kadı Burhaneddin Ahmed”, *Belleten*, C:32, S:126(1968), s.225, 226.

²⁵⁷ Yaşar Yücel, *Eratna Devleti Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, Ankara 1989, s.207.

vereceğimiz için burada sadece bazı dikkat çekici bilgileri ifade etmek yerinde olacaktır.

Kadı Burhaneddin Ahmed, 1398 yılında 54 yaşında iken hayatını kaybetti.²⁵⁸ Onun ölümü ile alakalı “*Bezm u Rezm*” ’de detaylı bilgi yoktur. Kadı Burhaneddin Ahmed’in ölümü ile alakalı “*Kitab-ı Diyarbekriyye*” önemli bilgiler vermektedir.²⁵⁹ Onun, Akkoyunlu Kara Yülük Osman tarafından öldürülmesi konusunda birçok tarihçi ittifak etmiştir. Mesela Müneccimbaşı, “*Kara Osman Bayındırı, Kadı Burhaneddin’in işini bitirdi.*” der.²⁶⁰ Ancak, Ca’feri b. Muhammed el Huseyni, “*Tarih-i Kebir*” isimli eserinde Yıldırım Bayezid’in Kadı Burhaneddin Ahmed’i öldürdüğünü ifade eder.²⁶¹ Tarih-i Kebir’de geçen bu ifadeden ziyade bir Akkoyunlu Tarihi kitabı olan “*Kitab-ı Diyarbekriyye*” de geçen ifadeleri kabul etmek daha doğru olacaktır.

Kadı Burhaneddin Ahmed’in türbesi bugün Sivas’ta bulunmaktadır. Sivas halkı genelde onu bir evliya olarak düşünmektedir. Bu nedenle de kabrinin ziyaretini bir dilek veya adak kapısı olarak görmektedir.²⁶² Hatta Sivas şehrinde halk kültürünün ilginç bir örneği karşımıza çıkar. Bu kültüre göre bir evlilikte eşler arasında geçimsizlik varsa, eşler Kadı Burhaneddin Ahmed’in kabrine giderek orada dua ederler ve böylece evliliklerinin düzelmesini umarlar.²⁶³

²⁵⁸ Age., s.207.

²⁵⁹ Kitab-ı Diyarbekriyye’de Ebu Bekr-i Tihrani, Kadı Burhaneddin’in ölümü ile alakalı “*Sultan Kadı Burhaneddin’in Saltanatı ve Yönetimi, Temkinli Emir’in Onun Yanına Gitmesi*” bölümünde detaylı bilgiler vermektedir. (Ebu Bekr-i Tihrani, *Kitab-ı Diyarbekriyye*, Çev.: Mürsel Öztürk, Ankara 2014, s.39, 47.).

²⁶⁰ Müneccimbaşı Ahmed Dede, *Müneccimbaşı Tarihi*, Çev.: İsmail Erunsal, s.135.

²⁶¹ Ca’feri aynen şu ifadeleri kullanmaktadır: “*Aydın, Menteşe, Germiyan ve Karaman gibi hiçbir Rum sultanının hâkim olamadıkları yerleri Rum Sultanı Yıldırım Bayezid ve diğer Rum Padişahları ele geçirip, 4 ay uzaklıkta bulunan Firenk ülkesini ülkesine katıp Sivas kapısına dayanmıştı. Kara Osman ve Kadı Burhaneddin onunla savaşıp hapsedilmişlerdi. Kadı Burhaneddin’i öldürüp Sivas’ı kendi adamlarından Mustafa’ya kendisi Rum’a dönmüştü.*”.(Ca’feri b. Muhammed el Huseyni, *Tarih-i Kebir*, Çev.: İsmail Aka, Ankara 2011, s.11.).

²⁶² Müjgan Üçer, “Kadı Burhaneddin Ahmed”, *Hayat Ağacı Dergisi*, S:11(2008), s.45.

²⁶³ Sivas’ta görülen bu halk kültürüne göre kocası ile arası iyi olmayan kadın evliliğinin düzelmesi umuduyla Kadı Burhaneddin Ahmed’in türbesine giderek şu tekerlemeyi söyler:

“*Yanına yörene hamayla takın,
Kocanı seni sevmiyorsa git,
Kadı Burhan’a okun.*” (Müjgan Üçer, *agm.*, s.45.).

1.4. Kadı Burhaneddin Ahmed Devleti

Yukarıda bahsedildiği üzere Kadı Burhaneddin Ahmed, önce Kılıç Arslan'ı ardından da Hacı Şadgeldi'yi ortadan kaldırarak devletini kurdu. O, artık ülke ve devlet işlerini bağımsız bir şekilde yürütecekti.²⁶⁴ Kadı Burhaneddin Ahmed, bağımsızlığını ilan edip tahta geçtiğinde takvimler 1381 yılını gösteriyordu. Kendi adıyla kurduğu devleti de yine kendisinin hayatını kaybetmesi ile birlikte tarihe karışacaktı.²⁶⁵

Bağımsızlığın bir belirtisi olarak kendi adına hutbe okutup, adına sikke²⁶⁶ kestirdi.²⁶⁷ Onun devletinin sınırları bir taraftan Amasya'da bir köy olan Gümüş ile birlikte, Merzifon, Çorum, Amasya, Tokat, Kayseri ve Sivas'ı kapsamaktadır. Diğer taraftan ise Karaman, Ürgüp, Eyyüp Hisarı²⁶⁸, Karahisar²⁶⁹, Akşehir, Koyulhisar, Çepni, Niksar, Sunisar²⁷⁰ ve Kukhisek²⁷¹'i sınırları içerisine almaktadır.²⁷²

Kadı Burhaneddin Ahmed ölünce, 15 yaşında oğlu Ali hayattaydı. Ama Kadı Burhaneddin Ahmed öldüğünde devleti de yıkılmış oldu. Onun ölümü üzerine başkent Sivas'ta yaşayan halk şehri Osmanlı Devleti'ne teslim etti.²⁷³ Kadı Burhaneddin Ahmed Devleti'nin yıkılışında etkili olan gelişmeleri detaylı bir biçimde aşağıda aktaracağımızdan dolayı tekrara düşmemek adına burada yer vermemek uygun olacaktır.

²⁶⁴ Esterabadi, *age.*, s.247.

²⁶⁵ Yaşar Yücel, *Eratna Devleti Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, Ankara 1989, s.89.

²⁶⁶ Kadı Burhaneddin Ahmed'in kendi adına kestirdiği sikkenin özellikleri şu şekildedir:

Birimi: Dirhem

Ağırlık: 1,42

Darp Yer: Sivas

Tarih: Hicri 782

Ön Yüz: Kelime-i Tevhid ve "Duribe Sivas" yazısı ile etrafında Dört Halifenin Adı.

*Arka Yüz: "... el-Alimi el-Adili el Burhan, halledallahü mülkeh" ortada ise "Baha" yazmaktadır. (Koray Gürleyük, *age.*, s.168).*

²⁶⁷ Yaşar Yücel, *Eratna Devleti Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, Ankara 1989, s.89.

²⁶⁸ Aksaray-Kayseri arasında bulunan Apsarı Köyü. (Tihrani, *age.*, s.39, 175.dn.).

²⁶⁹ Türkiye'de çok sayıda Karahisar ismi ile yerleşim yeri bulunmaktadır. Burada kastedilen, Erciyes Dağı'nın güneyinde Develi Ovası'nın batısında kurulan Develikarahisar'dır. (Metin Tuncel, "Karahisar", *DİA*, C:24, İstanbul2001, s.416.).

²⁷⁰ Niksar'ın batısında, Amasya'nın kuzeybatısında, Ladik'in doğusunda bulunan Kelkit'e yakın yer. (Esterabadi, *age.*, s.314.).

²⁷¹ Mürsel Öztürk'e göre burada neresinin kast edildiği anlaşılmamıştır. (Tihrani, *age.*, s.40.).

²⁷² Tihrani, *age.*, s.39, 40.

²⁷³ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Sivas ve Kayseri Hükümdarı Kadı Burhaneddin Ahmed, *Belleten*, C:32, S:126 (1968), s.236,237.

İKİNCİ BÖLÜM

ERATNA DEVLETİ'NİN DIŞ POLİTİKASI

2.1. Eratna Devleti'nin Dış Politikasını Oluşturan Unsurlar

Eratna Devleti'nin kurucusu devlete ismini veren Alaüddin Eratna Bey'dir. Sivas-Kayseri merkezli kurulan Eratna Devleti zamanla topraklarını Amasya, Tokat, Çorum ve Ankara'ya kadar genişletti. Eratna Bey, İlhanlı Devleti içerisinde zamanla mevki olarak yükseldi. Emir Temurtaş, Mısır'a iltica ederken Eratna Bey'i Anadolu Umumi Valiliği görevine vekil olarak bıraktı. Bu olay ile birlikte Eratna Devletinin dış politikası da başlamış oldu. Çünkü Anadolu'da vekâleten de olsa bir idareci olarak bulunan Eratna Bey, bu süreçte izlediği akıllıca politikalar neticesinde kendi adına bir devlet kurma başarısı gösterdi. Onun bu politikalarını şekillendiren unsurlar dönemin siyasi şartları ile Eratna Devleti'nin kurulduğu coğrafyadır. Bu durumu değerlendirecek olursak, Eratna Bey'in ve devletinin dış politikasını oluşturan unsurları maddeler halinde şu şekilde sıralamak mümkün olacaktır.

- İlhanlı Devleti içerisinde nüfuz bakımından önemli konumda bulunan iki boy Celayirliler ve Çobanlılar.
- Eratna Bey'in faaliyet göstermeye başladığı devrin siyasi koşulları gereği dönemin en güçlü devletlerinden birisi olan Memlükler.
- Memlükler Devleti'ne tabii bir beylik olarak da değerlendirilebilecek olan ve aynı zamanda Eratna Devleti ile sınır komşusu olan Dulkadiroğulları.
- Dönemin Anadolu'sunda Moğollara karşı bir direnç gösteren devrin en güçlü Türk beyliği olarak da değerlendirilebilecek olan Karamanoğulları.
- Siyasi, coğrafi ya da başka türlü şartlar gereği (evlilik gibi) ilişkilerde bulunmuş olan ve diğer Türk beylikleri olarak da değerlendirilen Taceddinoğulları, Aydınogulları, Osmanlılar ve Artuklulardır.

Eratna Bey ve devletinin dış politikasını oluşturan unsurlar bu şekilde maddeler halinde özetleyebiliriz. Eratna Bey vekâleten Anadolu Umumi Valiliği görevine başladıktan kısa bir süre sonra başarılı bir dış politika geliştirmiştir.

2.2. Eratna - Celayirli İlişkileri

Eratna-Celayirli ilişkiler, Temurtaş'ın Eratna Bey'i Anadolu Umumi Valiliğine vekil olarak bırakıp Mısır'a iltica etmesinden sonra yoğunlaşmıştır. Bu ikili ilişkileri belirleyen en önemli etken, İlhanlı Devleti'nin iç işlerinde yaşanan gelişmelerdir. Bu gelişmeler sonucu ortaya çıkan Celayirli-Çobanlı mücadelesi, Anadolu'da Umumi Vali olarak bulunan Eratna Bey'i de etkilemiştir.²⁷⁴

Celayir kelimesinin anlamı canlı, becerikli ve eli çabuktur.²⁷⁵ Celayirliler boyu, İlhanlı Devleti içerisinde Çobanlılar ile birlikte en önemli boy konumundadır. Bunu bir örnek ile açıklayacak olursak, Hülagü döneminde komuta kademesindeki en önemli iki boy Celayirliler ile Çobanlılardır.²⁷⁶

Celayirlilerin kökeni konusunda farklı iddialar vardır. Ancak genel kabul edilen görüş, bu boyun bir zamanlar Çağataylardan olmakla birlikte aslen Moğol olduğudur.²⁷⁷ Bu boy Çağatayların hâkim olduğu alan içerisinde belli bir toprağa sahipti.²⁷⁸ Genellikle de Sir Derya ile Hocend civarında bulunuyordu.²⁷⁹ Celayirlilerin soylarının Türk-Moğol olduğu iddiası da vardır. İlhanlılar dönemi hakkında bilgi veren müellifler bu boyun kökeni hakkında çok fazla derinlemesine bilgi vermemiştir. Ancak Reşideddin Fazlullah Celayirlileri Moğol İmparatorluğu döneminde yaşayan ama Moğol olmayan kabileler arasında sayarak onları Türk kabileleri arasında göstermiştir.²⁸⁰ Celayirliler devrinde yaşamış şair Selman-ı Seveci'de Celayirli Şeyh Hasan için yazdığı bir şiirde onun soyunu Cengizhan'a dayandırarak Moğol kökenli olduklarını belirtmiştir.²⁸¹ Yakubovskiy'nin savunduğu görüş ise Celayirlilerin, dil bakımından değişikliğe uğrayan Moğol kabilelerinden birisi olduğudur. Ona göre Celayirliler Yedisu bölgesinden dil bakımından kısmen Türkleşmiş bir biçimde çıkmış, 14. yüzyılın son yarısında ise yeni gittikleri yerde Türkçeyi artık anadilleri gibi konuşmaya başlamışlardır.²⁸² Bu görüşe Celayirlilerin, içinde yaşadıkları nüfusa göre azınlık olarak bulunmaları açısından baktığımızda hak

²⁷⁴ Kemal Göde, *Eratnalılar*, Ankara 2000, s.42.

²⁷⁵ Bülent Yılmaz, *Celayirliler Kabile-Devlet*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum 2002, s.3.

²⁷⁶ Faruk Sümer, "Anadolu'da Moğollar", SAD, S:1 Ankara 1969, s.11.

²⁷⁷ Faruk Sümer, *Oğuzlar*, İstanbul 1999, s.163.

²⁷⁸ V.V. Bartold, *Orta Asya Türk Tarihi Hakkında Dersler*, Ankara 2006, s.182.

²⁷⁹ *Age.*, s.182.

²⁸⁰ Bülent Yılmaz, *agt.*, s.5, 6.

²⁸¹ *Agt.*, s.4, 5.

²⁸² A.Y. Yakubovskiy, *Altın Ordu ve İhtilafı*, Çev.: Hasan Eren, İstanbul 1955, s.189.

vermek mümkündür. Bunun nedeni ise Moğolistan'da kalanlar hariç Celayirlilerin gittikleri yerlerde asimile olmasıdır. Örneğin Çin'de kalanlar Çinlileşiyor, Türkistan, İran ve Irak'ta kalanlar ise Türklerin içerisinde benliklerini kaybederek Türkleşiyorlardı.²⁸³ Celayirlilerin kökeni hakkında pek kabul görmeyen diğer görüşler ise onların Türk ve Kazak Ulu Yüz kolundan geldiği ve Özbek-Kırgız kökenli olduklarıdır.²⁸⁴

Kökenleri konusunda genel olarak kabul edilen görüş ifade ettiğimiz üzere Moğol olduklarıdır. Bu nedenle Celayirlilerin, Moğollar arasında ki önemlerine değinmek yerinde olacaktır. Celayirliler, Moğollar arasında son derece önemli bir boydur. Cengiz Han'ın ilk mücadelelerinden itibaren Celayirliler onlarla birlikte hareket etmişlerdir. Onun Çin'i fethinde önemli rol oynamışlardır. Hatta Cengiz Han, Türkistan ve Maveraünnehir Seferlerinin başlaması dolayısıyla Çin'i ele geçirme işini Celayirli Mukalı Noyan'a bırakmıştır.²⁸⁵ Mukalı Noyan'ın Cengiz Han üzerinde bir diğer etkisi de ona kendisini (Cengiz Han'ı) Han seçtirmesi için teşvikte bulunmasıdır.²⁸⁶ Yine Çağatay'ın emirleri arasında Möge Noyan, Hosuk Noyan gibi Celayirli boyundan önemli isimler de vardır.²⁸⁷ Celayirli Devleti'ni kuran Şeyh Hasan'ın babasının dedesi İlgey Noyan, Moğolların kurultayında en baş mevkide oturacak kadar önemli birisi idi.²⁸⁸ Böylesi önemli bir boy olan Celayirliler ileride bir devlet kurduktan "İlkanlı" olarak da anılmışlardır.²⁸⁹

Celayirli boyu içerisinde Şeyh Hasan Bey, Anadolu ve Eratna Bey ile ilişkiler çerçevesinde baktığımızda son derece önemli bir isimdir. O, ilerleyen yıllarda Bağdat'ta Celayirli Devleti'ni de kurmuştur.²⁹⁰ Çobanlı Şeyh Hasan ile karıştırılmamak için tarihi kaynaklarda Celayirli Şeyh Hasan genellikle Hasan-ı Büzurg olarak da geçer.²⁹¹

²⁸³ Muzaffer Ürekli, "Celayirliler" DİA, C:7, İstanbul 1993, s.264, 265.

²⁸⁴ Bülent Yılmaz, *agt.*, s.6.

²⁸⁵ Mükrimin Halil Yinanç, "Celayir" MEBİA, C:3, Eskişehir 1997, s.64.

²⁸⁶ Rene Grousset, *age.*, s.383.

²⁸⁷ V.V. Bartold, *Moğol İstilasına Kadar Türkistan*, Haz.: Hakkı Dursun Yıldız, İstanbul 1981, s.578.

²⁸⁸ Faruk Sümer, "Anadolu'da Moğollar", SAD, S:1 Ankara 1969, s.12.

²⁸⁹ Bülent Yılmaz, *agt.*, s.3.

²⁹⁰ Abdülkadir Yuvalı, "Hasan-ı Büzurg" DİA, C:16, İstanbul 1997, s.312.

²⁹¹ *Agm.*, s.311.

Celayirli Şeyh Hasan, İlhanlı Devleti içerisinde önemli bir isimdir. Onu İlhanlı Devleti için önemli yapan nokta, Argun Han'ın kızından doğmuş olmasıdır.²⁹² Bu bakımdan Celayirli Şeyh Hasan İlhanlı şehzadesi olarak da kabul edilmiştir.²⁹³

Celayirli Şeyh Hasan, İlhanlı Devleti için önemli bir isim olan Emir Çoban'ın kızı Bağdat Hatun ile evlendi.²⁹⁴ Ancak İl Han Ebu Said Bahadır Han Bağdat Hatun'a âşık oldu. Böylece Celayirli Şeyh Hasan'ın hayatı değişmiş oluyordu. Moğol geleneklerine göre hükümdarın sevdiği bir kadın eğer evli ise kocasının onu boşaması bir adetti.²⁹⁵ Celayirli Şeyh Hasan Bağdat Hatun'u boşamak mecburiyetinde kaldı ve Ebu Said Bahadır Han, Bağdat Hatun ile evlendi.²⁹⁶ İlerleyen günlerde ise Bağdat Hatun ile Celayirli Şeyh Hasan'ın gizlice mektuplaştığı haberi yayıldı.²⁹⁷ Bu yüzden Celayirli Şeyh Hasan, Ebu Said Bahadır Han tarafından Kemah Kalesi'ne sürüldü.²⁹⁸ Bu gelişmenin ardından bu mektuplaşma haberinin asılsız olduğu ortaya çıktı. Bunun üzerine Ebu Said Bahadır Han, Celayirli Şeyh Hasan'ı Anadolu Umumi Valiliği görevine atadı.²⁹⁹

Emir Temurtaş yerine Eratna'yı vekil bırakarak Mısır'a iltica ettikten sonra Eratna Bey, Anadolu Umumi Valiliği görevini yürüttü. O, bu görevi vekâleten yürüttüğü için merkezden nasıl bir karar çıkacağını takip ediyordu. Ebu Said Bahadır Han, Eratna Bey'in isyan edebileceğini düşünerek kendi dayısı olan Emir Ali Padişah'ı Anadolu'ya tayin etti.³⁰⁰ Ama o yerine İnanç Noyan'ı vekil seçerek Erzurum'a gönderdi. Bu arada İnanç Noyan Sivas'ı kuşatsa da Eratna Bey ileride kendisine merkez olarak seçeceği Sivas şehrini bu hücumu karşı savundu.³⁰¹ Diğer taraftan ise Karamanoğlu Yahşi Bey, İnanç Noyan'ın üzerine yürüyerek onu öldürdü. Bu gelişmenin ardından Emir Ali Padişah Anadolu'ya geldi. Sivas'ta kışlamak mecburiyetinde kaldı ve sonrasında Eratna Bey'i yerine vekil bırakarak döndü.³⁰²

²⁹² Kirzoğlu, *Kars Tarihi*, C:1, İstanbul 1953, s.459.

²⁹³ Bülent Yılmaz, *agt.*, s.81.

²⁹⁴ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Rıdvan Nafiz Edgüer, *Sivas Şehri*, Haz.: Recep Toparlı, Ankara 2014, s.98.

²⁹⁵ *Age.*, s.98.

²⁹⁶ *Age.*, s.98.

²⁹⁷ Kemal Göde, *Eratnalılar*, Ankara 2000, s.36.

²⁹⁸ *Age.*, s.36.

²⁹⁹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Rıdvan Nafiz Edgüer, *Sivas Şehri*, Haz.: Recep Toparlı, Ankara 2014, s.99.

³⁰⁰ Kemal Göde, *Eratnalılar*, Ankara 2000, s.34..

³⁰¹ *Age.*, s.34

³⁰² Kemal Göde, *Eratnalılar*, Ankara 2000, s.34, 35.

Ebu Said Bahadır Han'ın Celayirli Şeyh Hasan'ın eşi olan Bağdat Hatun'a âşik olması sonrasında da Celayirli Şeyh Hasan'ın eşini boşaması ile Ebu Said Bahadır Han'ın Bağdat Hatun ile evlendiğinden yukarıda bahsetmiştik. Bu evliliğin ardından Bağdat Hatun ile Celayirli Şeyh Hasan'ın mektuplaştığı ortaya atıldı. Bu haber üzerine Ebu Said Bahadır Han onu Kemah Kalesi'ne sürmüştü. Ancak daha sonra bu haberin iftira olduğu anlaşıldı. Bunun üzerine Ebu Said Bahadır Han, Celayirli Şeyh Hasan'ı Anadolu Umumi Valiliği'ne atadı. Ancak o henüz Anadolu'ya gelmeden önce Ali Padişah döneminde Anadolu'da Karamanoğullarının bir mücadelesi vardı. Hatta Karamanoğlu Yahşi Bey, Ali Padişah'ın yerine Anadolu'ya gönderdiği İnanç Noyan'ı öldürdü. Bunun üzerine Celayirli Şeyh Hasan, 1329 yılının başlarında büyük bir ordu ile Anadolu'ya Karamanoğlu Yahşi Bey'in üzerine yürüdü³⁰³ Sonrasında ise Anadolu'yu Ebu Said Bahadır Han adına istila etti.³⁰⁴ Onun Anadolu'ya gelmesi ile birlikte Eratna Bey'in durumu da şekillenmeye başladı. Eratna Bey, Celayirli Şeyh Hasan'a karşı saygısını korudu ve itaatini de bildirdi.³⁰⁵

İlhanlılar ve Eratna Bey için Ebu Said Bahadır Han'ın ölmesi büyük bir önem taşımaktadır. Çünkü bu olaydan sonra İlhanlı Devleti büyük bir kargaşa dönemine girdi. Devlet içerisinde iç karışıklıklar başladı. Bu iç karışıklıklar içinde ise özellikle iki isim ön plana çıktı. Bunlar Şeyh Hasan isimli iki adaştı. Celayirli Şeyh Hasan Büyük olarak da bilinir. Çobanlı Şeyh Hasan ise Küçük olarak bilinmektedir. Bu iki ismin mücadelesi, Eratna Bey'i doğrudan ilgilendirdi.³⁰⁶

Ebu Said Bahadır Han öldüğünde Anadolu'da bulunan Celayirli Şeyh Hasan'ın merkezdeki ağırlığı devam ediyordu. Arpa Han İl Han olduktan sonra Celayirli Şeyh Hasan'ı kendi yanına davet etti ama o bu teklif karşısında tedbiri elden bırakmayarak yanına gitmedi.³⁰⁷ Ancak İlhanlılar içerisinde yaşanan gelişmelere Celayirli Şeyh Hasan daha fazla kayıtsız kalamadı.³⁰⁸ Anadolu Umumi Valiliği görevine Eratna Bey'i vekil olarak bırakarak Anadolu'dan ayrıldı.³⁰⁹

³⁰³ Kemal Göde, *Eratnalılar*, Ankara 2000, s.35.

³⁰⁴ *Age.*, s.35.

³⁰⁵ Mustafa Akdağ, *Türkiye'nin İktisadi ve İçtimai Tarihi 1243-1453*, C:1, İstanbul 1977, s.239.

³⁰⁶ Kemal Göde, *Eratnalılar*, Ankara 2000, s.44.

³⁰⁷ Bülent Yılmaz, *agt.*, s.90.

³⁰⁸ *Agt.*, s.91.

³⁰⁹ Bülent Yılmaz, *agt.*, s.92.

Celayirli Şeyh Hasan Anadolu'dan ayrılırken Amasya Valisi Banuk Şah'ı da Eratna Bey'e yardımcı olarak atadı.³¹⁰

Celayirli Şeyh Hasan ailesinin geçmişte yaptığı hizmetler nedeniyle kendisini İlhanlı Devleti içerisinde söz sahibi olarak görüyordu. Bundan dolayı Celayirli Şeyh Hasan'ı, İlhanlı merkezinde çıkan kargaşa da ön planda görüyoruz. O, 1336'da Ali Padişah'ın üzerine yürüdü. 1336 yılının Temmuz ayının 24'ünde gerçekleşen mücadele sonucunda Celayirli Şeyh Hasan, Ali Padişah'a karşı galip gelerek onu öldürdü³¹¹ Böylece İlhanlı yönetimi Celayirli Şeyh Hasan'a geçti.³¹² Bu galibiyetin hiç şüphesiz ki Eratna Bey'e de etkisi olacaktı. Eratna Bey, Celayirli Şeyh Hasan'ın Azerbaycan'a gitmesinin ardından merkezi Sivas'a taşıyıp Anadolu'yu buradan yönetiyordu.³¹³ Celayirli Şeyh Hasan'ın Ali Padişah'a karşı galip gelip yönetimi kendi adına devralması ile Eratna Bey'in gücü Anadolu'daki diğer bey ve emirlere karşı daha da yükseldi.³¹⁴ Bu da gayet doğaldır. Çünkü Eratna Bey'in, Anadolu'da vekâletini yaptığı isim devlet merkezinde güçlü bir hale geldi. Bu durumda Anadolu'da Eratna Bey'in gücünün artmasına neden oldu. Bununla birlikte bu galibiyet sonrasında İlhanlılar içerisindeki gücünü iyice artıran Celayirli Şeyh Hasan, Tebriz'e dönünce kendisine destek veren emirleri ödüllendirdi. İlhanlılara ait olan yerlerin idaresini onlar arasında bölüştürme politikasına giderek Anadolu'nun yönetimine Eratna Bey'i daimi olarak atadı.³¹⁵ İlhanlılar içerisinde yaşanan bu karışıklık esnasında Eratna Bey, kendisini bu mücadelelerden uzak tutmuş³¹⁶ ve Anadolu'da Celayirli Şeyh Hasan adına yönetimi iyi bir şekilde idare ederek hâkimiyeti altında bulunan toprakları korumuştur.³¹⁷

Celayirli Şeyh Hasan, Ali Padişah'a karşı kazandığı zafer neticesinde İlhanlı Devleti'nde artık hükümdarları dahi kendi ilan edecek konuma gelmişti. Onun gücü arttıkça Eratna Bey'in de Celayirli Şeyh Hasan'a karşı bağlılığı artıyordu. Bu bağlılığın bir göstergesi olarak Eratna Bey, Celayirli Şeyh Hasan tarafından

³¹⁰ *Agt.*, s.88, 89.

³¹¹ Faruk Sümer, "Anadolu'da Moğollar", *SAD*, S:1 Ankara 1969, s.121.

³¹² *Agm.*, s.121.

³¹³ Bülent Yılmaz, *agt.*, s.112.

³¹⁴ *Agt.*, s.111, 113.

³¹⁵ *Agt.*, s.97.

³¹⁶ Abdülkadir Yuvalı, *İlhanlı Tarihi*, İstanbul 2017, s.290.

³¹⁷ Bülent Yılmaz, *agt.*, s.113.

hükümdar ilan edilen Mehmed Han, Cihan Han ve Toga Timur gibi isimler adına Anadolu'da sikke kestirdi.³¹⁸

Celayirli Şeyh Hasan, Ali Padişah ile giriştiği mücadeleyi kazandıktan sonra karşısına başka bir rakip çıktı. Bu isim ise Çobanlı Şeyh Hasan'dı. Celayirli Şeyh Hasan ile Çobanlı Şeyh Hasan arasında gerçekleşen mücadeleler Eratna Bey'i de yakından ilgilendiriyordu. Çünkü Eratna Bey, Celayirli Şeyh Hasan'a karşı her zaman saygısını ve bağlılığını koruyordu. Celayirli Şeyh Hasan ile Çobanlı Şeyh Hasan'ın mücadelesinde olası bir Çobanlı Şeyh Hasan başarısı Eratna Bey'in zararına olabilirdi. İleride görüleceği üzere öyle de oldu. Celayirli Şeyh Hasan, Çobanlı Şeyh Hasan'a karşı Düzmece Temurtaş olayının³¹⁹ da etkisi ile mağlup olduktan sonra eski gücünü kaybetmeye başladı. Ancak Eratna Bey, Celayirli Şeyh Hasan'a karşı saygısını korumaya devam etti. Celayirli Şeyh Hasan, Çobanlı Şeyh Hasan'a karşı üstünlük kuramamasının ardından 1339 yılında Süleyman'ı tahttan azlederek kendi bağımsızlığını ilan etti.³²⁰ Onun kurduğu devlet, iç karışıklıklar ve yöneticilerin halka yaptığı baskı nedeniyle fazla uzun sürmedi.³²¹

Eratna Bey, Celayirli Şeyh Hasan'ın rakibi Çobanlı Şeyh Hasan'a karşı mağlup olmasının ardından Anadolu'da dayanaksız kaldı.³²² Celayirliler ile yaşanan bu durum Eratnalıların Memlükler ile olan politikalarını da şekillendirdi. Bu yaşananlar üzerine Eratna Bey, Celayirli Şeyh Hasan'ın kendisine yardım

³¹⁸ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Sivas-Kayseri ve Dolaylarında Eratna Devleti", *Bellekten*, C:32, S:126, (1968), s.165.

³¹⁹ Bu olay, Celayirli Şeyh Hasan'a karşı bir rakip olarak çıkan Emir Temurtaş'ın oğlu Çobanlı Şeyh Hasan'ın ortaya çıkardığı bir olaydır. Çobanlı Şeyh Hasan, babasının bırakmış olduğu köleler arasında babasına benzeyen birisinin Temurtaş olduğunu iddia etmiştir. Onun ölmeyip, Mısır'dan kaçarak çocuklarının yanlarına geldiğini söylemiştir. Planının daha inandırıcı olması için Çobanlı Şeyh Hasan, annesini Düzmece Temurtaş ile evlendirmiştir. İlerleyen süreçte ise Düzmece Temurtaş'ın etrafında önemli sayıda kuvvet toplanmaya başlamıştır. Bunları ise Çobanlılar, Uyratlar ve Türkmenler teşkil eder. Çobanlı Şeyh Hasan, Düzmece Temurtaş'ın ağzından Celayirli Şeyh Hasan'a kendisine itaat etmesi yönünde mektuplar gönderdi. Bu isteğin reddedilmesi üzerine Düzmece Temurtaş ile Çobanlı Şeyh Hasan, Celayirli Şeyh Hasan'ın üzerine yürüdü. Aladağ mevkiinde yapılan savaşta, Çobanlı Şeyh Hasan, Celayirli Şeyh Hasan ile Hacı Tugay'ı yendi. Ancak ilerleyen süreçte Düzmece Temurtaş'ın Çobanlı Şeyh Hasan'ı ortadan kaldırmak istemesi ve birtakım yerleri istila etmesinin ardından Çobanlı Şeyh Hasan, Düzmece Temurtaş'ı öldürdü. (Faruk Sümer, "Anadolu'da Moğollar", *SAD*, S:1 Ankara1969, s.97,98.).

³²⁰ Ş.Cem Tuysuz, *İlhanlılar Tarihinde Çobanoğulları (Sulduzlar)*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum 2004, s.159.

³²¹ A.Y. Yakubovskiy, *age.*, s.219.

³²² İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Sivas-Kayseri ve Dolaylarında Eratna Devleti", *Bellekten*, C:32, S:126, (1968), s.165.

gönderemeyeceği düşünerek Mısır Memlûk Sultanı'na yakınlaşma politikasını izlemeye başladı.³²³

Celayirli Şeyh Hasan Bağdat'ta yeni bir devlet kurdu. Eratna Bey de Celayirli Şeyh Hasan Bey'in kurduğu devlet ile ilişkilerini iyi yönde sürdürdü. 1340 yılında Eratna Bey, oğlu Şeyh Hasan'ı Bağdat'a Celayirli Şeyh Hasan Bey'in yanına gönderdi.³²⁴ Celayirli Şeyh Hasan hayatta iken Eratna Bey onu hamî tanımış ve Çobanlılara karşı onu tercih etmiştir.³²⁵

İlerleyen süreçte Çobanlılardan Melik Eşref, Celayirli'lere karşı düşmanca tavrı devam ettirdi. Melik Eşref Celayirli'lere üzerine yürümeye karar verdi. Bunun üzerine Celayirli Şeyh Hasan Çobanlıların baskısından bunalarak Irak'ı bırakıp Anadolu'ya Kemah Kalesi'ne gidip sığınma kararı aldı.³²⁶ Ancak daha sonra bu kararından vazgeçti.³²⁷ Bu olay Eratna Bey ile Celayirli'lere arasında ki ilişkiyi açıklaması açısından önemlidir. Eratna Bey'e ait olan Anadolu topraklarına Celayirli Şeyh Hasan'ın rahatlıkla gitmeyi düşünmesi, Eratna Bey'in Celayirli Şeyh Hasan'ı tanıdığını ve ikili ilişkilerinin iyi bir seviyede olduğunu göstermektedir.

Celayirli Şeyh Hasan ve Eratna Bey'in ölümünden sonra da Eratna-Celayirli ilişkileri aynı düzeyde seyretmiştir. 1360-1361 yılında Celayirli Devleti için bir mali rapor hazırlayan el Mazendari, Eratna Devleti'nin sahip olduğu toprakları Celayirli Devleti'ne vergi vermesi gereken yerler arasında göstermiştir.³²⁸

Eratnalılar ile Celayirli'lere arasındaki ilişkiyi kısaca özetleyecek olursak, bu iki devlet arasındaki ilişkiler her zaman olumlu düzeyde seyretmiştir. İbni Batuta'nın da ifade ettiği gibi³²⁹ Eratna Bey Anadolu'da ele geçirilen toprakları Irak Hükümdarı(Celayirli Şeyh Hasan) adına yönetmiştir. O, Celayirli Şeyh Hasan'a karşı sevgi ve saygısını korumuştur. Yukarıda belirtildiği üzere Celayirli Şeyh Hasan'ın İlhanlı Devleti içerisinde çıkan karışıklıklara müdahil olması ile birlikte Eratna Bey Anadolu'yu idare etmiş, Celayirli Şeyh Hasan'ı desteklemiştir. Celayirli Şeyh

³²³ Kemal Göde, *Eratnalılar*, Ankara 2000, s.51.

³²⁴ *Age.*, s.60.

³²⁵ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Sivas-Kayseri ve Dolaylarında Eratna Devleti", *Belleten*, C:32, S:126, (1968), s.170.

³²⁶ Faruk Sümer, "Anadolu'da Moğollar", *SAD*, S:1 Ankara1969, s.107.

³²⁷ *Agm.*, s.107.

³²⁸ Bülent Yılmaz, *agt.*, s.119.

³²⁹ *İbn-i Batuta Seyahatnamesi'nden Seçmeler*, Yay.: İsmet Parmaksızoğlu, İstanbul 1986, s.23.

Hasan'ın İlhanlı Devleti içerisinde hükümdar ilan ettiği isimlerin adına para bastıran Eratna Bey, ona olan bağlılığını yine göstermiştir. Celayirli Şeyh Hasan'ın Çobanlı Şeyh Hasan'a yenilmesi ile kendisini korumak adına Mısır Memlûklerine yaklaşmıştır. Bu yaşanan gelişmeler ile birlikte Celayirli Şeyh Hasan'a olan bağlılığından hiç vazgeçmemiştir. Eratnalılar ile Celayirli arasında ki ilişkiler başrol oynayan bu iki ismin hayata veda etmesinin ardından da devam etmiştir. Eratnalıların 1360'lara kadar Celayirliye vergi ödediği bilinmektedir.

2.3. Eratna - Çobanlı İlişkileri

Eratnalılar ile Çobanlılar arasında yaşanan ilişkiler aslen bir Çobanlı olan Emir Temurtaş döneminde başlamıştır. Temurtaş'ın Anadolu'ya gelmesi ile ilk ilişkiler kurulmuştur. Emir Temurtaş'ın Mısır'a ilticası sonrasında Eratna Bey ile Çobanlılar arasında ki ilişkileri şekillendiren bir diğer nokta, Eratna Bey'in Celayirli Şeyh Hasan ile olan iyi ilişkileridir. Bu durum Çobanlıları Eratna Bey'e karşı düşmanca bir tutum geliştirmeye sevk etmiştir. Eratnalı Çobanlı ilişkilerini açıklarken, Çobanlı ailesinden özellikle 4 isim üzerinde duracağız. Bunlar: “Emir Çoban”, “Emir Temurtaş”, “Çobanlı Şeyh Hasan” ve “Melik Eşref”tir.

Çobanlılar, İlhanlı Devleti'nde Celayirli ile birlikte önemli iki boydan birisidir. Çobanlıların kökenleri Moğollara dayanır.³³⁰ “Soldoz” da denilen Çobanlı ailesinin en önemli temsilcisi Tudan'ın torunu, Melik'in oğlu Emir Çoban'dır.³³¹ Emir Çoban, İlhanlılar içerisindeki mevkiini 1306-1307 yıllarına denk gelen bir dönemde yaptığı evlilik ile daha da güçlendirmiştir. O, Olcaytu'nun kızı Dolanda Hatun ile evlenerek hükümdar ailesine akraba olmuştur.³³² Onun, İlhanlı Devleti içerisinde yaptığı askeri faaliyetler ününü daha da artırmıştır. Emir Çoban, İlhanlı tahtında devam eden Baydu-Gazan Han rekabetinde önce Baydu'nun yanında bulunmuş, sonrasında ise Gazan Han'ın yanına geçmiştir.³³³ Emir Çoban'ın Gazan Han'ın yanına geçmesiyle birlikte Baydu'nun durumu tehlikeye düştü ve sonra da yakalanarak öldürüldü.³³⁴ Bu durum Emir Çoban'ı Gazan Han gözünde çok önemli bir yere getirdi.

³³⁰ Faruk Sümer, “Anadolu'da Moğollar”, *SAD*, S:1 Ankara 1969, s.107.

³³¹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, “Emir Çoban Soldoz”, *Bellekten*, C:31, S:124 (1967), s.601.

³³² Ş.Cem Tuysuz, *agt.*, s.64.

³³³ *Agt.*, s.55, 56.

³³⁴ *Agt.*, s.55, 56.

Baydu ile mücadelesini Emir Çoban'ın etkisi ile kazanan Gazan Han, artık ona daha çok güvenmeye başladı. Emir Çoban'ı önemli olaylarda kullandı. Buna en iyi örnek Sülemiş'in 1299 yılında Anadolu'da gerçekleştirdiği isyandır. Gazan Han, Emir Çoban'a bu isyanı bastırmak için görev verdi. 27 Nisan 1299 tarihinde gerçekleşen savaştan sonra, Sülemiş bozguna uğradı ve yakalandı.³³⁵

İlhanlılar doğal olarak Anadolu'da yaşanan gelişmeleri de yakından takip ediyordu. Burada bir olay olduğunda hemen merkezden bir kuvvet göndererek yaşanan olaylara müdahale ediliyordu. Anadolu'da İrencin'in yapmış olduğu mezalim, buranın halkı arasında huzursuzluğa yol açtı. Bu durum Türkmenlerin Moğollara karşı bir tutum geliştirmesine sebep oldu. Onlar artık kendilerine Karamanoğullarını yakın hissediyordu. Bunun üzerine Sultan Olcaytu, Anadolu'ya huzuru sağlaması, halkın işlerini düzene sokması amacıyla Emir Çoban'ı gönderdi. Emir Çoban bu emir ile Anadolu'ya gelerek Karanbük mevkiine yerleşti.³³⁶ Emir Çoban, Karanbük'e yerleştikten sonra Germiyan Emirleri, Eşrefoğulları, Felakeddin Dündar Bey gibi isimler itaatini bildirmek için onun yanına geldiler. Karamanoğulları ise Emir Çoban'ın yanına gelmedi. Bu durumu kendisine yapılmış bir itaatsizlik olarak değerlendiren Emir Çoban, Karamanoğullarının elinde bulunan Konya'ya saldırarak burayı onların elinden aldı.³³⁷ Bu hareketten sonra Emir Çoban, oğlu Temurtaş'ı Anadolu Umumi Valiliği görevinde bırakıp yardımcılığına da Seyfeddin Arız'ı tayin ederek kendisi merkeze döndü.³³⁸

Emir Çoban ilerleyen süreçte merkezdeki düşmanlarına karşı da başarı elde ederek İl Han Ebu Said Bahadır Han'ı etkisi altına aldı.³³⁹ Bu gelişmeler ile birlikte İlhanlılar içerisinde onun önemi son derece arttı. Bir bakıma devleti o yönetmeye başladı. İlerleyen süreçte Emir Çoban'ı olumsuz etkileyecek bir gelişme yaşandı. Ebu Said Bahadır Han'ın Emir Çoban'ın kızı olan Bağdat Hatun'a âşık olması ile birlikte onun Ebu Said Bahadır Han'ın gözündeki değeri düştü. Bağdat Hatun'u Emir Çoban'dan isteyen Ebu Said Bahadır Han, kızının Celayirli Şeyh Hasan ile evli olması nedeniyle babasından olumsuz yanıt aldı. Tüm bunlara Dımaşk Hoca

³³⁵ Reşidüddin Fazlullah, *Camii't Tevarih*, Çev.: İsmail Aka, Mehmet Ersan, Ahmad Hesamipour Khelejani, Ankara 2013, s.275.

³³⁶ Aksarayı, *age.*, s.251.

³³⁷ *Age.*, s.252.

³³⁸ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Emir Çoban Soldoz", *Belleten*, C:31, S:124 (1967), s.603.

³³⁹ *Agm.*, s.608.

olayı³⁴⁰da eklenince Emir Çoban'ın nüfuzu sarsılmaya başladı. Bu gelişmeler karşısında Ebu Said Bahadır Han'ın emri ile 1327 yılında Emir Çoban öldürüldü.³⁴¹ Ancak Çobanlı ailesinin önemi Bağdat Hatun sayesinde İlhanlılar içerisinde devam etti.³⁴²

Emir Çoban'ın unvanı Noyan-ı Azam'dı.³⁴³ Yaşadığı dönemde ünü o kadar artmıştı ki devrin Papası 22. Jan, 22 Kasım 1321'de Avinyon'dan Emir Çoban'a hitaben bir mektup göndermişti.³⁴⁴ Bu da Emir Çoban'ın saltanat atabeyi olduğunu kanıtlar niteliktedir.³⁴⁵ Emir Çoban'ın şöhreti dünyanın farklı yerlerine kadar ulaşmıştı.³⁴⁶ Onun oğulları arasında İlhanlı Devleti içerisinde önemli yerlere gelmiş olanlar da vardı.³⁴⁷ Bu isimlerden en önemlisi de hiç şüphesiz ki Emir Temurtaş'tı.

Emir Temurtaş, Emir Çoban'ın ikinci büyük oğludur ve doğum tarihi tahminen 1298 ya da 1299 yıllarına rastlamaktadır.³⁴⁸ Emir Temurtaş babası Emir Çoban'ın kendisini Anadolu'da Vali olarak bırakması sonucunda burada kalmıştır. Anadolu'da faaliyet gösteren Emir Temurtaş halka karşı gayet iyi bir şekilde davranıp onların güvenini kazanmıştır. Emir Temurtaş, Anadolu'da merkeze karşı bir isyan girişiminde bulundu. Bunun üzerine Emir Çoban bu isyanı bastırmak adına Anadolu'ya bir kez daha geldi.³⁴⁹ Emir Çoban, oğlu Emir Temurtaş'ı yanına alıp merkeze, Ebu Said Bahadır Han'ın yanına götürmüştür. Merkeze karşı bir isyan girişiminde bulunan Emir Temurtaş'ı, Ebu Said Bahadır Han affetmiş ve onu tekrar Anadolu Valiliğine Umumi atamıştır.³⁵⁰

Anadolu halkına gösterdiği olumlu tutumun yanı sıra imar faaliyetlerine de girişen Emir Temurtaş, Hasan Rai çeşmesi, Samsun Bezistan Mescidi³⁵¹ gibi yapılar

³⁴⁰ Emir Çoban'ın üçüncü oğlu ve 10 bin kişilik bir ordunun komutanı olarak bulunan Dımaşk Hoca, Olcaytu Han'ın kuması ile gayr-i meşru ilişkide bulunmuştur. Bu haber Ebu Said Bahadır Han'ı kulağına gidince o Dımaşk Hoca'nın katlini emretmiştir. (İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Emir Çoban Soldoz", *Belleten*, C:31, S:124 (1967), s.611-612.).

³⁴¹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Emir Çoban Soldoz", *Belleten*, C:31, S:124 (1967), s.615.

³⁴² Faruk Sümer, "Anadolu'da Moğollar", *SAD*, S:1, Ankara 1969, s.92.

³⁴³ Aksarayi, *age.*, s.198.

³⁴⁴ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Emir Çoban Soldoz", *Belleten*, C:31, S:124 (1967), s.608.

³⁴⁵ *Agm.*, s.608.

³⁴⁶ Faruk Sümer, "Anadolu'da Moğollar", *SAD*, S:1 Ankara 1969, s.89.

³⁴⁷ Cem Tuysuz, *agt.*, s.75.

³⁴⁸ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Emir Çoban Soldoz", *Belleten*, C:31, S:124 (1967), s.622.

³⁴⁹ Osman Turan, *İstanbul'un Fethinden Önce Yazılmış Tarihi Takvimler*, Ankara 1984, s.13.

³⁵⁰ Bertold Spuler, *age.*, s.137.

³⁵¹ M.Zeki Oral, "Anadolu'da İlhanlı Devri Vesikalaları, Temurtaş Noyin Zamanında Yapılmış Eserler ve Kitabeleri", 5. Türk Tarih Kongresi 12-17 Nisan 1956, Ankara 2011.

yaptırarak Anadolu'nun imarına da katkıda bulunmuştur. Emir Temurtaş, İlhanlı merkezinde gerçekleşen olaylar sonucu babasının ve kardeşinin idam edildiğini öğrenince Anadolu'dan Mısır'a iltica etti.³⁵²

Eratna Bey'in Temurtaş'ın yanındaki emirlerinden birisi olarak Anadolu'ya geldiği tahmin edilmektedir.³⁵³ Eratna Bey, ilk başlarda Temurtaş'ın emrinde bulunmaktadır. Temurtaş Karahisar'ı, Sahib Ata Fahreddin Ali'nin torunlarından almak istiyordu. Onların üzerine yürümeden önce Eratna Bey'i bu kaleyi kuşatmak için öncü birlik olarak gönderdi.³⁵⁴ Eratna Bey, Karahisar'ı alma başarısı gösterdi ama Sahip Ataoğlu'nu ele geçiremedi.³⁵⁵ İlerleyen günlerde Ebu Said Bahadır Han, Emir Çoban aleyhine harekete geçmişti. Bu durum nedeniyle Emir Temurtaş, Denizli yönüne yapacağı hareketten vazgeçerek Eratna Bey'i Sivas'a çağırdı.³⁵⁶

Eratna Bey ile Emir Temurtaş arasındaki ilişkiler bu şekilde başlamıştı. Bir müddet sonra merkezden gelen bir emir, Eratna Bey ile Emir Temurtaş'ı karşı karşıya getirdi. Emir Temurtaş daha önce bir defa isyan etmişti. Onun tekrar isyan edeceği düşüncesine kapılan muhalif emirler bir araya geldi. Bu emirler Emir Temurtaş'ı, Ebu Said Bahadır Han'a şikâyet ettiler.³⁵⁷ Ebu Said Bahadır Han'da kendisine gelen şikâyetleri değerlendirerek Eratna Bey'i, Emir Temurtaş'ı kontrol altına alması için görevlendirdi. Bu karar üzerine Eratna Bey harekete geçti. Bu iki isim Eğirdir civarında karşılaştılar da iki tarafta herhangi bir sonuç elde edemedi.³⁵⁸

Eratna Bey ile Emir Temurtaş'ın aralarında bir de akrabalık ilişkisi vardır. Eratna Bey, Temurtaş'ın kayınbiraderidir. Emir Temurtaş Mısır'a iltica etmeden hemen önce yerine Eratna Bey'i yerine vekil olarak bıraktı. Eratna Bey ise hemen Ebu Said Bahadır Han'a itaatini arz etmiştir³⁵⁹.

Emir Temurtaş'ın Mısır'da ölümünün ardından, Eratna Bey'in Anadolu'daki durumu şekillenmeye başladı. Anadolu'da bulunan valinin bu görevde vekâleten bulunması, devlet merkezini daimi vali atama konusunda harekete geçirdi. Bunun

³⁵² Kemal Göde, *Eratnalılar*, Ankara 2000, s.32.

³⁵³ Faruk Sümer, "Anadolu'da Moğollar", *SAD*, S:1, Ankara 1969, s.89.

³⁵⁴ Cem Tuysuz, *agt.*, s.75.

³⁵⁵ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Emir Çoban Soldoz", *Belleten*, C:31, S:124 (1967), s.629.

³⁵⁶ *Agm.*, s.629.

³⁵⁷ Ş.Cem Tuysuz, *agt.*, s.114.

³⁵⁸ *Agt.*, s.114

³⁵⁹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri*, Ankara 2011, s.155.

üzerine Emir Ali Padişah bu göreve atandı. Yeni atanan vali buraya gelmedi ve yerine İnanç Noyan'ı gönderdi. Bunun üzerine Anadolu Umumi Valiliği sorunu çözüme kavuşmuş gibi gördü. İnanç Noyan'ın öldürülmesinin ardından bu göreve Celayirli Şeyh Hasan atandı. Celayirli Şeyh Hasan'da belirtildiği üzere Anadolu'dan ayrılmak mecburiyetinde kalınca yerine Emir Eratna'yı vekil bıraktı.³⁶⁰

İlhanlı hükümdarı Ebu Said Bahadır Han 30 Kasım 1335 tarihinde öldü.³⁶¹ Ebu Said Bahadır Han'ın ölümünün Eratna Bey'in hayatını ne yönde etkilediği konusunda farklı görüşler vardır. Bunlardan birisi Eratna Bey'in İlhanlılar ile bağıını keserek Çobanlı Şeyh Hasan'ın himayesine girdiğidir.³⁶² Ebu Said Bahadır Han öldüğünde Çobanlı Şeyh Hasan'ın Karahisar Kalesi'nde bulunması ve henüz saltanat mücadelesine başlamamış olması nedeniyle bu görüşün yanlış olduğu düşünülmektedir.³⁶³ Ancak bu noktada doğruluğundan şüphe edilmeyecek derecede söylenmesi gereken görüş vardır. O da, Ebu Said Bahadır Han'ın ölümünün Eratna Bey, Celayirliler ve Çobanlılar arasındaki ilişkileri son derece etkilediğidir. Çünkü Ebu Said Bahadır Han'ın ölümü İlhanlı Devleti'nin son büyük hükümdarının hayatını kaybetmesi anlamına geliyordu. Onun ölümünden sonra İlhanlı Devleti tahtına genellikle etkisiz isimler geçmişti. Bu nedenle de İlhanlı Devleti içerisinde Celayirliler ile Çobanlılar arasında nüfuz mücadelesi başladı. Bu mücadele ise önce Celayirli Şeyh Hasan ile Ali Padişah arasında, ardından da Celayirli Şeyh Hasan ile Çobanlı Şeyh Hasan arasında gerçekleşmiştir.³⁶⁴

Celayirli Şeyh Hasan, Ali Padişah gibi önemli bir rakibini devirdikten sonra İlhanlı Devleti'nde önemli bir konumuna geldi. Ancak karşısına yeni bir rakip çıktı. Bu rakip ise adaşı olan Çobanlı Şeyh Hasan'dı. Geçmişten beri İlhanlılar içerisinde Çobanlılar ile Celayirliler önemli iki boy idi. Hal böyle olunca da bu iki boy arasında ciddi bir mücadele başladı. Bu mücadelenin ana teması İlhanlı ülkesinde söz sahibi olmaktı. Doğal olarak bu durum Celayirli Şeyh Hasan'ın Anadolu'daki vekili olması nedeniyle Eratna Bey'i de ilgilendiriyordu. O Çobanlı-Celayirli mücadelesinde hep Celayirlileri desteklemişti. Bu iki boy arasındaki mücadele derin stratejilere sahne oldu. Bunlardan birisi ise Çobanlı Şeyh Hasan tarafından geliştirilen Düzmece

³⁶⁰ Kemal Göde, *Eratnalılar*, Ankara 2000, s.37.

³⁶¹ Abdülkadir Yuvalı, "Ebu Said Badır Han", *DİA*, C:10, İstanbul 1994, s.220.

³⁶² Halil Edhem, *Kayseriye Şehri*, Der.: Kemal Göde, Ankara 1981, s.137.

³⁶³ Ş.Cem Tuysuz, *agt.*, s.172.

³⁶⁴ Kemal Göde, *Eratnalılar*, Ankara 2000, s.41.

Temurtaş planıydı. O, planına göre babasına çok benzeyen bir köleyi Temurtaş olarak adlandırdı.³⁶⁵ Babasının aslında hayatta olduğunu ve Mısır'dan kaçtığını söyledi. Bunun karşılığında bu plana Çobanlı, Uyrat ve Türkmenlerden çok sayıda insan inandı.³⁶⁶ Bu plana inananlar bir araya gelerek Celayirli Şeyh Hasan üzerine yürüdü ve onu Aladağ mevkiinde mağlup ettiler.³⁶⁷ Çobanlı-Celayirli mücadelesinde Çobanlıların galip çıkması, Eratna Bey'in geleceği için son derece önem arz etmekteydi. Eratna Bey'in hami olarak tanıdığı ve her zaman desteklediği Celayirli Şeyh Hasan, Çobanlı Şeyh Hasan'a karşı mağlup olunca eski gücünü de kaybetmişti. Artık Çobanlılar Celayirli'lere nazaran daha güçlü bir hal aldı. Bu başarımın ardından Çobanlı Şeyh Hasan, Eratna Bey'e kendisine tabii olmayı teklif etti ise de Eratna Bey bu teklifi kabul etmedi.³⁶⁸ Bu teklifin reddedilmesi, Çobanlı Şeyh Hasan için son derece önemliydi. Çünkü o, artık gözünü Anadolu'ya dikmişti. Onun Anadolu ile birlikte Eratna Bey'in üzerine hazırlıklar yapmasının altında birkaç neden yatıyordu. Bunlar Eratna Bey'in Çobanlı Şeyh Hasan'ın kendisine tabii olma teklifini reddetmesi ile Eratna Bey'in Çobanlılara ait olan bazı yerleri almasıydı.³⁶⁹ Bunlara ek olarak Çobanlıların babalarından dolayı Anadolu'da hakları olduğunu düşünmeleri idi.³⁷⁰ Eratna-Çobanlı ilişkileri gittikçe gergin bir hal almaktaydı. Bunun bir nedeni de Çobanlı Şeyh Hasan'ın 1340-1341 yılları arasına rastlayan bir tarihte Ordu Buka-i Turani isimli bir emiri, Eratna Bey'e müttefik olduğu bahanesi ile öldürmesiydi.³⁷¹

2.3.1. Karanbük Savaşı

Eratna Bey ile Çobanlı Şeyh Hasan arasında gerginleşen ilişkiler aralarında gerçekleşecek olan bir savaşın habercisiydi. Çünkü Çobanlılar Anadolu'da hak sahibi olduklarını düşünüyorlardı. Üstelik Eratna Bey'in buradaki faaliyetlerinden de rahatsızlardı. Eratna Bey ise Çobanlıların tabiiyet teklifini kabul etmeyerek Celayirli'lere olan bağlılığını belirtti. Diğer taraftan da Memlükler ile irtibat kuruyordu. Bu karşıt durumlar aralarında gerçekleşen bir savaşın nedenleri oldu.

³⁶⁵ Faruk Sümer, "Anadolu'da Moğollar", *SAD*, S:1 Ankara 1969, s.89.

³⁶⁶ *Agm.*, s.89.

³⁶⁷ *Agm.*, s.89.

³⁶⁸ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Sivas-Kayseri ve Dolaylarında Eratna Devleti", *Belleten*, C:32, S:126, (1968), s.165.

³⁶⁹ Faruk Sümer, "Anadolu'da Moğollar", *SAD*, S:1, Ankara 1969, s.104.

³⁷⁰ *Agm.*, s.104.

³⁷¹ *Agm.*, s.104.

Eratna Bey ile Çobanlı Şeyh Hasan günümüzde Sivas-Erzincan arasında bulunan Karanbük mevkiinde karşılaştılar.³⁷²

Çobanlı Şeyh Hasan'ın bu savaş öncesinde ki düşüncesi, Sivas'ı alıp Eratna Devleti'ne son vermektir. Eratna Bey'in planı ise düşmandan daha hızlı bir şekilde hareket ederek, Çobanlı ordusunu Sivas'a girmeden karşılayıp orada mücadeleye girişmektir.³⁷³ Çobanlı Şeyh Hasan, savaş hazırlıklarını yaptı. Süleyman Han komutasında bir ordu hazırlayarak Anadolu'ya gönderdi. Çobanlı Şeyh Hasan'ın ordunun başına Süleyman Han'ı getirmesinde stratejik bir neden vardı. Çünkü Çobanlı Şeyh Hasan, Süleyman Han'ı ordunun başında görünce Anadolu'da bulunan Moğolların onun tarafına geçeceğini düşünüyordu.³⁷⁴ Böyle bir plan yaptıktan sonra kendisi Tebriz'de kaldı. Süleyman Han komutasında ki orduda Bayancur oğlu Abdul Yakubşah, ve Çobanlı Şeyh Hasan'ın oğlu Koç Hüseyin gibi tecrübeli isimler de bulunuyordu.³⁷⁵ Eratna Bey ise savaşa hazırlık olarak maiyet kuvvetlerinden başka Moğollar ile yerli Türkmenler arasından askerler topladı.³⁷⁶

Bu iki ordu 1343 yılının ortalarında Sivas ile Erzincan arasında bulunan Karanbük ovasında karşılaştı.³⁷⁷ Savaşın başlarında Eratna Bey'in ordusu ilk olarak bozguna uğradı. Süleyman Han'ın askerleri de kaçanları kovalayıp ganimet elde etme peşine düştüler. Ancak sonrasında bir tepenin ardına gizlenen Eratna Bey, Süleyman Han'ı az bir ordu ile görünce saldırıya geçti.³⁷⁸ Süleyman Han ile yanındakiler bu saldırıya direnç gösteremeyerek kaçtılar.³⁷⁹ Bir rivayete göre Eratna Bey, Türkler arasında görünen fal bakma geleneğine uyararak davlumbaz üzerine bir aşık atmış, bu aşığın dik durması nedeni ile de savaşı kazanacağına inanmıştır.³⁸⁰ Eratna Bey öncesinde mağlup olarak görüldüğü bu savaşta Türkiye tarihinde de önemli etkisi olacak büyük bir zafer elde etmiştir.

³⁷² Kemal Göde, *Eratnalılar*, Ankara 2000, s.54.

³⁷³ *Age*, s.54.

³⁷⁴ Faruk Sümer, "Anadolu'da Moğollar", *SAD*, S:1, Ankara 1969, s.105.

³⁷⁵ Hasan Geyikoğlu, Moğolların Selçuklulardan Sonra Anadolu'ya Hâkim Olma Çabaları ve Karanbük Savaşı, *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S:52 (2014), s.106.

³⁷⁶ Faruk Sümer, "Anadolu'da Moğollar", *SAD*, S:1, Ankara 1969, s.105.

³⁷⁷ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Sivas-Kayseri ve Dolaylarında Eratna Devleti", *Belleten*, C:32, S:126 (1968), s.169.

³⁷⁸ Faruk Sümer, "Anadolu'da Moğollar", *SAD*, S:1, Ankara 1969, s.105.

³⁷⁹ *Agm.*, s.105.

³⁸⁰ *Agm.*, s.105(33dn.).

Bu savaş, aslında bir vali ile İlhanlı Devleti içerisinde önemli bir boyun mücadelesi olarak görünse de Anadolu için önemli sonuçlar doğurmuştur. Bunları maddeler halinde şu şekilde sıralayabiliriz:

- Bu galibiyetin Eratna Bey önemli sayıda ganimet elde edip, Şeyh Hasan'ın ümerasından çok sayıda esir almıştır.³⁸¹ Bu elde edilen ganimetler, Eratna Bey'i daha da güçlendirmiştir.
- Bu savaştan kısa bir süre sonra Çobanlı Şeyh Hasan ölmüştür. Böylece Eratna Bey, bağımsızlığını ilan etmiştir.³⁸²
- Eratna Bey'in bu savaşı kazanması ile Anadolu'da görülmesi muhtemel Çobanlı nüfuzu engellenmiştir.
- Bu savaş sonucunda Anadolu'da yeni bir devlet ortaya çıkmıştır. Bu devlet Anadolu siyasi tarihinde önemli bir yer edinmiştir.

Bu savaşın kaybedilmesi ve sonrasında da Çobanlı Şeyh Hasan'ın ölmesi ile birlikte Çobanlılar büyük bir karışıklık içerisine düştü. Bu durumu kendisine fırsat olarak gören Eratna Bey, karışıklıkları daha da artırmak için Çobanlı Şeyh Hasan'ın Doğu Karahisar Kalesi'nde hapsettirmiş olduğu Surgan ve Yağıbastı beyleri serbest bıraktı.³⁸³

Çobanlı Şeyh Hasan'ın ölümünün ardından onun yerine kardeşi Melik Eşref geçti. Çobanlıların idaresinde yaşanan bu değişim Eratna-Çobanlı ilişkilerinin iyileşmesi yolunda bir değişiklik meydana getirmedi. İdareyi yeni ele alan Melik Eşref'te Eratna Bey'in topraklarına saldırı politikasından vazgeçmedi.³⁸⁴ Bu nedenle de Eratna Bey ile Melik Eşref arasındaki ikili ilişkilerde dostluk hiçbir zaman kurulmadı. Melik Eşref, Karanbük Savaşı'nın öcünü almak istiyordu. Bu yüzden Eratna Bey'in üzerine yürümek istedi. 1352-1353 yıllarında Memlük sultanı el-Meliku's Salih'e bir elçi gönderdi.³⁸⁵ Bu elçi aracılığıyla Eratna'nın ülkesinde fesat çıkarmakta olduğunu ve tacirleri ülkesine gelip gitmekten men ettiğini söyleyerek

³⁸¹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Sivas-Kayseri ve Dolaylarında Eratna Devleti", *Bellekten*, C:32, S:126, (1968), s.169.

³⁸² Faruk Sümer, "Anadolu'da Moğollar", *SAD*, S:1, Ankara 1969, s.104,105.

³⁸³ Kemal Göde, *Eratnalılar*, Ankara 2000, s.69.

³⁸⁴ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Sivas-Kayseri ve Dolaylarında Eratna Devleti", *Bellekten*, C:32, S:126, (1968), s.169.

³⁸⁵ Faruk Sümer, "Anadolu'da Moğollar", *SAD*, S:1, Ankara 1969, s.110.

Memlük sultanından aralarına girmemesini istedi.³⁸⁶ Melik Eşref'in amacı, Eratna Bey ile aralarında gerçekleşecek olan olası bir mücadelede Memlüklerin tarafsız kalmasını sağlamaktı. Melik Salih'te ona Eratna üzerine sefere çıktığında karışmayacağını bildirdi.³⁸⁷ Bunun altında yatan neden de Melik Salih'in, Eratna Bey tarafından kendisine karşı olan tavrını samimi bulmamasıydı.³⁸⁸ Eratna Bey, Melik Eşref'in hareketlerini yakından takip ediyordu. Bu sürede Irak'ta kendi adına müstakil bir devlet kurmuş olan Celayirli Şeyh Hasan ile kurduğu dostluk ilişkilerini devam ettirirdi.³⁸⁹ Diğer taraftan ise Mısır'a elçi göndererek, Anadolu naipliği için sultandan ferman aldı.³⁹⁰ Ancak Melik Eşref, bu yaşanan gelişmelere rağmen Anadolu'ya herhangi bir sefer yapmamıştır.³⁹¹

Eratnalılar ile Çobanlılar arasında gerçekleşen ilişkiler Melik Eşref'in Altınordu Hükümdarı Canı Bek ile olan ilişkilerini de etkilemiştir. Bu gelişmeler üzerine Melik Eşref, Altınordu Hükümdarı Canı Bek'e karşı zor duruma düştü. Bunun üzerine bir dönem Çobanlı Şeyh Hasan'ın eline geçen topraklar tekrar Eratna Devleti'nin eline geçti.³⁹²

Görüldüğü üzere, Eratnalılar ile Çobanlılar arasındaki ilişkiler Emir Temurtaş zamanında başlamıştır. Emir Temurtaş için Eratna Bey önemli bir isim ve komutandı. Aynı zamanda o, Eratna Bey'in kardeşi ile evlenerek aralarında akrabalık ilişkisini de kurdu. Emir Temurtaş ile Eratna Bey, Eratna Bey'in merkezden aldığı emir neticesinde Eğirdir'de karşı karşıya geldi. Bu savaşta bir üstünlük sağlanamadı. Emir Temurtaş, Mısır'a iltica ederken yerine Eratna Bey'i vekil olarak bıraktı. Çobanlıların başına Şeyh Hasan'ın geçmesi ile birlikte Eratna-Çobanlı ilişkileri farklı bir boyuta girdi. Artık aralarında herhangi bir dostluk ilişkisi görülmemeye başladı. Çobanlı Şeyh Hasan, Celayirli Şeyh Hasan'a karşı üstünlük sağlayınca ikili ilişkiler farklı bir boyuta girdi. Çobanlı Şeyh Hasan bu üstünlüğün ardından Eratna Bey'e tabiiyet teklif etti. Ancak Eratna Bey bu teklifi reddedince aralarındaki gerginlik iyice arttı. Bu gerginlik iki ordunun Karanbük mevkiinde karşılaşmasına sebep oldu. Karanbük Savaşı'nda Eratna Bey galibiyet elde etti. Bu savaştan kısa bir süre sonra

³⁸⁶ Faruk Sümer, "Anadolu'da Moğollar", *SAD*, S:1, Ankara 1969, s.110.

³⁸⁷ Kemal Göde, *Eratnalılar*, Ankara 2000, s.71.

³⁸⁸ *Age.*, s.71.

³⁸⁹ Faruk Sümer, "Anadolu'da Moğollar", *SAD*, S:1, Ankara 1969, s.111.

³⁹⁰ *Agm.*, s.111.

³⁹¹ *Agm.*, s.110.

³⁹² Kemal Göde, *Eratnalılar*, Ankara 2000, s.97.

da Çobanlı Şeyh Hasan öldü. Böylece Eratna Bey, bağımsızlığını ilan ederek devletini kurdu. Çobanlı tehlikesine karşı Eratna Bey her zaman stratejik hamleler yaptı. Bu hamlelerden birisi de Çobanlı Melik Eşref'i kendisi için bir tehlike olarak görünce Eratna Bey Memlûk sultanına elçi gönderip onun naipi olması idi. Melik Eşref, Eratna Devleti için önemli bir tehlike olarak görünüyordu. Hatta Memlûk sultanına olası bir Eratna Devleti ile olan mücadelesinde aralarına girmemesi için talepte de bulunmuştu. Ancak Melik Eşref, Eratna Devleti'ne karşı herhangi bir girişimde bulunmadı.

2.4. Eratna-Memlûklü İlişkileri

Eratnalılar ile Memlûk Devleti arasında olan ilişkileri dönemin şartları şekillendirmiştir. O dönem Memlûkler güçlü bir devlete sahipken Eratnalılar kuruluş aşamasında olan ve kendilerini diğer devletlerin saldırılarına karşı korumak isteyen bir konumdaydı. İki devlet arasındaki bu farklılık oluşan ilişkinin çerçevesini de çizmiştir. Hatta bu ilişkiler içerisinde Memlûklere bağlı bir beylik olan Dulkadirliiler de ön plandadır. Bunun en önemli nedeni ise Memlûklerin, Dulkadirliileri ayrı bir devlet olarak değil de kendilerinin Elbistan ve Maraş naipi olarak görmeleridir.³⁹³ Bu durum ise Dulkadiroğullarını, Memlûklerden aldıkları emirleri Eratna Devleti üzerinde uygulayan bir beylik konumuna getirmiştir.

Memlûk kelimesi “*köle*” anlamına gelmektedir.³⁹⁴ Kelimenin kökeni Arapça bir şeye sahip olmak anlamına gelen memaliktir.³⁹⁵ Kökeninden de anlaşılacağı üzere Memlûk kelimesi tarihsel olarak kölelerin oluşturduğu askeri gruba verilen bir isimdir. Sonrasında ise bu kelime güçlü bir devletin ismi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kölelerin askeri sahada kullanımı oldukça eskilere dayanmaktadır. İslam tarihinde bu dönem Abbasilere rastlamaktadır. Abbasiler, özellikle Memun zamanında ortaya çıkan İran nüfuzuna karşı denge kurmak amacıyla Türkleri kullanmaya başladılar.³⁹⁶ Bu memlûk grupları İslam Devletleri içerisinde önemli faaliyetlerde bulundular. Mısır coğrafyasında memlûkleri orduda kullanan ilk isim

³⁹³ İlyas Gökhan, *Başlangıçtan Kurtuluş Harbine Kadar Maraş Tarihi*, Ankara 2011, s.183.

³⁹⁴ Mehmet Kanar, *Arapça-Türkçe Sözlük*, İstanbul 2009, s.1672.

³⁹⁵ İsmail Yiğit, *Memlûkler*, İstanbul 2015, s.9.

³⁹⁶ Kazım Yaşar Koprıman, *Mısır Memlûkleri Tarihi*, Ankara 1989, s.1.

Tolunoğlu Ahmet olmuştur.³⁹⁷ Sonrasında İkişidlerde de memlûk unsuru görünse de Eyyubiler devrinde bu sayı oldukça artmıştır. Artan sayı ile birlikte memlûkler Eyyubilerin iç ve dış işlerinde kullandığı önemli bir kuvvet haline gelmiştir.³⁹⁸ Memlûklerin Eyyubi Devleti içerisinde güçlerinin artması ve onların etkin faaliyetlerde bulunması 13. yüzyılın ortalarına rastlamaktadır. Memlûkler 1240 yılında bir darbe yaparak İkinci El Adil'i tahttan indirip yerine el Melik es Salih Necmeddin Eyyüb'ü çıkarmışlardır.³⁹⁹ Yönetim alanındaki değişiklikte etkin rol oynayan memlûkler böylece kendi nüfuzlarını da artırmış oldular.⁴⁰⁰ İlerleyen süreçte Memlûkler, Eyyubi Devleti sınırları içerisinde 7. Haçlı seferinin başarıyla atlatılmasında önemli rol oynadılar.⁴⁰¹ Ancak Turan Şah tarafından hak etikleri değeri göremeyerek kötü muameleye maruz kalmışlardır.⁴⁰² Turan Şah'ın ölümünden sonra 30 Eylül 1251'de Al Abbase denilen bölgede Eyyubiler ile memlûkler arasında gerçekleşen savaşı memlûkler kazandı. Bu galibiyet üzerine memlûkler aynı adla anılacak olan devleti kurmuş oldular.⁴⁰³

Yaklaşık 267 sene boyunca hüküm süren Memlûk Devleti Mısır, Suriye, Hicaz ve Güney Anadolu'yu kapsayan bir alanda faaliyette bulunmuştur.⁴⁰⁴ Kuvvetli teşkilatları sayesinde Haçlılar ile Moğollara karşı başarılı mücadelelerde bulunmuşlardır.⁴⁰⁵ Memlûkler, Türkiye Selçuklularının yıkılma sürecine girdiği dönemde Anadolu'da etkin rol oynadılar. 1260 yılında Moğolları Ayn Calut Savaşı'nda ⁴⁰⁶ yendiler ve bu savaştan birkaç gün sonra Beycan bölgesinde onları yine mağlup ettiler.⁴⁰⁷ Memlûklerin bu galibiyeti Moğolların yenilemeyecekleri algısını yıkmıştır. Bu durum Mısır, Suriye, Batı İslam Dünyası ile Avrupa'yı Moğol tahribatından kurtaran bir durum olarak değerlendirilmiştir.⁴⁰⁸ 1277 yılında ise Memlûkler, Moğollara karşı olan faaliyetlerini devam ettirerek onları bu kez de

³⁹⁷ İsmail Yiğit, *age.*, s.13,14.

³⁹⁸ İsmail Yiğit, *age.*, s.14.

³⁹⁹ *Genel Türk Tarihi*, s.417.

⁴⁰⁰ *Age.*, s.417.

⁴⁰¹ Ayşe Dudu Kuşçu, *Eyyubi Devleti Teşkilatı*, Ankara2013, s.179.

⁴⁰² *Age.*, s.179.

⁴⁰³ *Age.*, s.179,180.

⁴⁰⁴ Şehabeddin Tekindağ, "Memlûk Sultanlığı Tarihi'ne Toplu Bir Bakış", *Tarih Dergisi*, S:25 (1971), s.1.

⁴⁰⁵ *Age.*, s.1.

⁴⁰⁶ Baypars bu savaşta Moğolları yendikten sonra Memlûk sultanı olmuştur. Hatta Osman Turan'ın aktardıklarına göre dönemin tarihçisi Bedreddin Ayni bu savaş neticesinde İslamiyet'in kurtulduğu yorumunu yapmıştır. (Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1984, s.496).

⁴⁰⁷ Ayşe Dudu Kuşçu, *age.*, s.181.

⁴⁰⁸ İsmail Yiğit, *age.*, s.140.

Elbistan Savaşı'nda⁴⁰⁹ yenilgiye uğratmışlardır.⁴¹⁰ Bu galibiyet sonrasında Sultan Baypars büyük sevinç gösterileri ile Kayseri şehrine girmiş bir müddet burada kaldıktan sonra geri dönmüştür.⁴¹¹ Memlükler ile Moğollar arasında, Ebu Said Bahadır Han öldükten sonra barış anlaşması imzalanarak belli bir süre karşılıklı saldırılar sona ermiştir.⁴¹² Ancak 1335 senesinde İlhanlı Devleti'nin yıkılması ile birlikte Memlükler o dönem Orta Doğu'da en büyük güçlerden birisi konumuna geldi. Bu durum Anadolu'da bulunan devletleri de etkilemiştir.⁴¹³

Eratna Bey, Emir Temurtaş'ın Mısır'a ilticasının ardından Anadolu Umumi Valiliği görevine vekâleten geldi. İlhanlı merkezinden Celayirli Şeyh Hasan bu göreve atandı. Celayirli Şeyh Hasan Anadolu'ya geldikten bir süre sonra Ebu Said Bahadır Han öldü. Bunun üzerine İlhanlı Devleti'nde karışıklıklar başladı. Bu durum karşısında Celayirli Şeyh Hasan yerine Eratna Bey'i bırakarak İran'a döndü. İlhanlı Devleti'nde Celayirli-Çobanlı nüfuz mücadelesi başladı. Bu mücadeleden Çobanlı Şeyh Hasan'ın galip çıkması Eratna Bey'i de etkiledi. Bu galibiyet üzerine Çobanlı Şeyh Hasan Eratna Bey'e tabiiyet teklif etti. Bu teklif Eratna Bey tarafından reddedildi. Bu durum Çobanlı Şeyh Hasan'ı oldukça sinirlendirdi. Eratna Bey'de bu durumun farkındaydı ve geleceğini tehlikede hissetmeye başladı. Kendisini tehlikede gören Eratna Bey için bu durumda yapılacak en önemli şey Memlükler ile iyi ilişkiler kurmaktı. Çobanlılar ile bu gerginlik yaşanırken komşu beylik olan Dulkadirli de Eratnalılar için tehlike oluşturmaya başladı. Bu tehlikenin nedeni ise Dulkadirlilerin Eratna Devleti topraklarına yağmalarda bulunup, Çobanlı Şeyh Hasan ile bir ittifak yapma ihtimaliydi.⁴¹⁴ Bu olası tehlikeler karşısında tedbir almayı düşünen Eratna Bey, çareyi Kayseri Kadısı Siraceddin Süleyman'ı⁴¹⁵ Mısır'a göndermekte buldu.

⁴⁰⁹ Baypars Tarihi'ne göre Elbistan Ovası'nda gerçekleşen bu savaşta Moğollar biner biner on bir tabura ayrılmışlardır. Ordularında Gürcüler'de bulunmaktadır. Savaş başlayınca Baypars hareket ederek Moğolları ağır bir yenilgiye uğratmışlardır. Bunun üzerine Abaka Han savaş meydanına gelerek ölmüş olan Moğolları görmüştür. Bu durum karşısında kendisinin de bir tuzağa düşebileceğini düşünen Abaka Han oradan uzaklaşmaya karar vermiştir. 20 günlük mesafede olan Elbistan Erzincan arasını 7 günde almıştır. (*Baypars Tarihi*, Çev.: M.Şerafüddin Yaltkaya, Ankara 2000, s.85, 86, 112.).

⁴¹⁰ *Baypars Tarihi*, Çev.: M.Şerafüddin Yaltkaya, Ankara 2000, s.85, 89.

⁴¹¹ *Age.*, s.85-89.

⁴¹² İsmail Yiğit, *age.*, s.79.

⁴¹³ *Maraş Tarihinden Bir Kesit, Dulkadir Beyliği Araştırmaları*, Ed.: Yaşar Alparslan, Mehmet Karataş, Serdar Yakar, C:2, Kahramanmaraş 2008, s.33.

⁴¹⁴ Refet Yinanç, *Dulkadir Beyliği*, Ankara 1989, s.10, 11.

⁴¹⁵ Eratna Bey, 1243 yılında Memlüklere gönderdiği bu elçi Kadı Burhaneddin Ahmed'in atasıdır. (Yaşar Yücel, *Eratna Devleti Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, Ankara 1989, s.38, 39.).

Elçi göndermesinin altında birkaç neden yatıyordu. Bunlardan birisi Memlûkler adına Anadolu’da naip olma düşüncesi iken diğeri onlardan yardım talebiydi.⁴¹⁶ Eratna Bey böylece kendisini garanti altına almak istiyordu. Çünkü Memlûkler gibi dönemin büyük bir devletinin naipliğini yapmak, Eratnalılara karşı harekete geçmek isteyenleri bir kez daha düşündürecekti. Eratnalıların Mısır’a gelen elçilerine Memlûkler gayet iyi davranarak, iltifatta bulundular.⁴¹⁷ Onlar, Eratna Bey’in elçisi aracılığı ile ilettiği taleplerine olumlu cevap verdiler. Bunun üzerine Memlûkler, Eratna Bey’e Anadolu ülkesi naipliği için menşur gönderdi.⁴¹⁸ Eratna Bey’in naiplik menşurunu Şerif Şehabeddin Hüseyin bin Kazasker yazmıştır.⁴¹⁹ Bu menşurda Memlûkler, Eratna Bey için “*Naib-üs Saltanat- üs Şerife bi’l bilad-ir Rumiyye*” unvanını kullanmışlardır.⁴²⁰ Burada dikkat çekici olan nokta Memlûk sultanlarının bu unvanı “Şam Naib-üs Saltanatı” için kullanmalarındır.⁴²¹ Bu ikili ilişkilerin böylesine önemli bir noktaya gelmesi iki taraf için de oldukça önemlidir. Çünkü Eratna Bey’i naip olarak tanıyan Memlûkler, Anadolu’ya olan ilgilerinin kesmiyor, Eratna Bey ise bağımsızlık yolunda kendisini güvence altına alıyordu.⁴²²

Eratna-Memlûklü ilişkilerinde Darende önemli yer tutmaktadır. Eratna Bey ile Memlûklerin ilişkileri doğrultusunda Darende sürekli bir mücadele merkezi olmuştur. Bu mücadelelerde rol oynayan aktörlerden bir diğeri de Dulkadirliilerdir. Darende, 1336 yılında Memlûklerin elinde bulunuyordu. Eratna Bey’in Memlûklere bağlılığını bildirmesinin ardından bu şehir dostluğun bir nişanesi olarak Eratna Bey’e verilmiştir.⁴²³ Ancak Eratnalılar ile Memlûkler arasındaki ilişkiler çalkantılı bir hal içerisindeydi. Bu durumun ana nedenlerinden birisi Eratna Bey’in bazen Memlûklere karşı bağlılığını bildirirken bazen de onlardan bağımsız hareket etmesiydi. Böylesi durumlar ile karşılaşmak Memlûklerin, Eratnalılara karşı Dulkadirliileri kullanmasına sebep oluyordu. Daha net bir ifade ile Eratna Bey’in dengeli olmayan politikası

⁴¹⁶ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, “Sivas-Kayseri ve Dolaylarında Eratna Devleti”, *Belleten*, C:32, S:126, (1968), s.166.

⁴¹⁷ *Agm.*, s.166.

⁴¹⁸ Faruk Sümer, “Anadolu’da Moğollar”, *SAD*, S:1, Ankara1969, s.101.

⁴¹⁹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, “Sivas-Kayseri ve Dolaylarında Eratna Devleti”, *Belleten*, C:32, S:126, (1968), s.166.

⁴²⁰ İlyas Gökhan, “14.yüzyılın İlk Yarısında Memlûk Devleti’nin Anadolu Siyaseti ve Eratna Bey ile Olan İlişkileri”, *Selçuklular Döneminde Sivas Sempozyumu*, 29 Eylül-1 Ekim 2005, Sivas 2006, s.86.

⁴²¹ *Agm.*, s.86.

⁴²² Yaşar Yücel, *Eratna Devleti Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, Ankara 1989, s.8.

⁴²³ Ahmet Akgündüz, Said Öztürk, Yaşar Baş, *Darende Tarihi*, İstanbul 2002, s.92.

Memlûkler tarafından Dulkadirliiler aracılığı ile cezalandırılıyordu. Eratna Bey'in Memlûklerden bağımsız hareket ettiği bir dönemde Memlûk Sultanı Nasır'ın emri ile Dulkadirli Zeynüddin Karaca, Darende şehrini işgal etti.⁴²⁴ 1338 yılında gerçekleşen bu olay sonucunda Memlûk Sultanı Nasır, Zeyneddin Karaca Bey'e bir hilat gönderdi ve bu hareketten dolayı memnuniyetini bildirdi.⁴²⁵

Eratna Bey, kimi zaman Memlûk Devleti'ne bağlı, kimi zamansa onlardan bağımsız bir şekilde hareket ediyordu. Onun politikasında böylesi değişiklikler olmasında dönemin siyasi gelişmelerinin de etkisi vardı. Ama esas neden Eratna Bey'in bir an önce bağımsızlığını elde etmek istemesiydi. Onun, Karanbük Savaşı'ndan sonra bağımsızlığını ilan ettiği ifade edilir. Oysa Eratna Bey, Karanbük Savaşı'ndan önce de amacı doğrultusunda faaliyetlerde bulunmuştur. Bu görüşümüzü şu ifadeler ile açmak mümkün olacaktır. Bağımsız bir devlet olabilmek için bazı şartları yerine getirmek gerekmektedir. Bunlardan en önemlileri kendi adına hutbe okutmak ve sikke kestirmektir. Ancak Eratna Bey, bunları Memlûk sultanı adına yapıyordu. 1340 yılına gelindiğinde ise Eratna Bey, Memlûk sultanı adına sikke kesme⁴²⁶ ve hutbe okutma uygulamasına son verip bağımsız bir şekilde hareket etmeye başladı.⁴²⁷ Eratna Bey'in bu faaliyetleri doğal olarak Mısır'da yakından takip ediliyordu. O, Memlûk Sultanı adına hutbe okutup, sikke kestirmeyi bırakınca, Memlûk Sultanı Eratna Bey'in topraklarına akınlar yapılmasını emretti.⁴²⁸ Eratna Bey bu durum karşısında şaşırmadı ve hemen yeni bir politika geliştirerek Kahire'ye elçi gönderdi.⁴²⁹ Kahire'ye giden Eratna elçisi, Memlûk sultanına bir takım hediyeleri sunduktan sonra Eratna Bey'in topraklarına gerçekleşen Türkmen

⁴²⁴ Ahmet Akgündüz, Said Öztürk, Yaşar Baş, *age.*, s.92.

⁴²⁵ Refet Yinanç, *age.*, s.11.

⁴²⁶ O dönem Eratna Bey'in Memlûk sultanı adına Sivas'ta kestirdiği bir sikkenin özellikleri ve bulunan ifadeler şu şekildedir.

Birim: 2 Dirhem.

Ağırlık: 2.08 Gram.

Çap: 24 mm.

Darp Yeri: Sivas.

Tarih: Hicri 739.

Ön yüz: Kelime-i Tevhid ve 4 Halifenin adı ile Duribe Sivas yazısı.

*Arka Yüz: Memlûk Sultanı Adına, Muhammed es-Sultanül-melikü'n Nasır Nasırü'd dünya ve'd din. halledellahu mülkeh ifadesi ile Duribe Sivas yazısı. (Koray Gürleyük, *age.*, s.152.).*

⁴²⁷ İlyas Gökhan, *agm.*, s.89.

⁴²⁸ Yaşar Yücel, *Eratna Devleti Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti Mutahharten ve Erzincan Emirligi*, Ankara 1989, s.10.

⁴²⁹ Refet Yinanç, *age.*, s.11.

akınlarını şikâyet etti.⁴³⁰ Memlûkler bu şikâyete neden olan konuyu Eratna elçisine açıkladılar. Bu faaliyetlerin nedeni Eratna Bey'in Memlûkler adına hutbe okutmaması ve sikke kestirmemesiydi.⁴³¹ Aslında bu durum, Eratnalılar ile Memlûkler arasındaki ilişkiyi de özetler niteliktedir. Eratna Bey, Memlûklere karşı yapması gerekenleri yapmayınca Memlûkler, Dulkadirlileri kullanarak Eratnalıların topraklarını yağma ve tahrip ettiriyordu.⁴³²

Memlûk Sultanı Nasır öldükten sonra Eratna Bey, bu durumu kendi lehine kullanmak istedi. Bu ölüm ile birlikte Mısır'da karışıklıklar başladı. Eratna Bey, Mısır'da başlayan karışıklıklardan kendisine pay çıkarma adına Darende'yi işgal etti.⁴³³ Ancak daha sonra zor durumda kalarak bu faaliyetini fazla sürdüremedi.⁴³⁴ Memlûklerde yaşanan gelişmeler Eratna Bey'i yakından ilgilendirmeye devam ediyordu. Burada Melik Nasır'ın ölümünden sonra yaşanan sultan değişikliği ile Eratna Bey, yeni Memlûk sultanına elçi göndererek ona tabiiyeti altına girdiğini bildirmiş ve yine Anadolu naipliği için menşur istemişti.⁴³⁵

Eratna Bey, Memlûkler ile olan ilişkilerini bu şekilde dengede götürme çabası içerisindeydi. Diğer taraftan ise Çobanlı tehlikesine karşı önlem alıp hazırlık yapmaktan geri durmuyordu. Celayirli Şeyh Hasan'a karşı üstünlük sağlayıp onu saf dışı bırakan Çobanlı Şeyh Hasan, yukarıda belirttiğimiz nedenlerden ötürü kendisine Anadolu'da hak görüyordu. Bu doğrultuda da ilk faaliyetini yaparak, Eratna Bey'e tabiiyet teklif etti. Ancak onun bu teklifi kabul etmemesi nedeniyle Anadolu'ya bir akın yapmak istedi. Çobanlı Şeyh Hasan ile Eratna Bey'in Karanbük mevkiinde ki mücadelesi neticesinde Eratna Bey büyük bir başarı elde ederek devletini kurdu. Devletini kuran Eratna Bey ilk iş olarak Memlûklere elçi gönderdi ve onlara karşı olan bağlılığını ifade etti.⁴³⁶

Eratna Bey, Çobanlı Şeyh Hasan'a karşı Karanbük'te kazandığı zaferden sonra tedbiri elden bırakmadı. Çünkü Çobanlı Şeyh Hasan'ın ölümünden sonra Çobanlıların başına Melik Eşref geçmişti. Melik Eşref'te Çobanlıların bir ideali

⁴³⁰ Faruk Sümer, "Anadolu'da Moğollar", *SAD*, S:1, Ankara 1969, s.104.

⁴³¹ *Agm.*, s.104.

⁴³² Kemal Göde, *Eratnalılar*, Ankara 2000, s.46.

⁴³³ Ahmet Akgündüz, Said Öztürk, Yaşar Baş, *age.*, s.93.

⁴³⁴ *Age.*, s.93.

⁴³⁵ Faruk Sümer, "Anadolu'da Moğollar", *SAD*, S:1 Ankara 1969, s.104.

⁴³⁶ İlyas Gökhan, *age.*, s.86.

haline gelen Anadolu'da ki haklarını arama çabasına girişti. Onun bir diğer amacı ise babasının intikamını Eratna Bey'den almaktı. Bu durumun bilincinde olan Eratna Bey ise olası bir saldırı karşısında planlarını yapıyordu. 1350'de yine bir elçi göndererek, Memlük sultanından yeniden Anadolu naipliği menşuru istedi ve bu isteği olumlu sonuçlandı.⁴³⁷ Melik Eşref ise Memlük sultanına mektuplar yazarak Eratna Bey'i şikâyet ediyordu. O, Memlük sultanına Eratna Bey'in ülkesinde karışıklıklar çıkarması, tacirleri gelip gitmekten yasaklaması şeklinde şikâyetlerini sıralarken aynı zamanda sultandan olası bir savaşta aralarına girmemelerini istiyordu.⁴³⁸ Memlük Sultanı da bu isteğe Eratna Bey'in kendisine karşı takındığı tavır samimi bulmaması nedeniyle olumlu yanıt verip, karışmayacağını söylemiştir.⁴³⁹ Ancak Melik Eşref, ne bu tarihte ne de başka bir zaman Anadolu'ya bir sefer yapmamıştır.⁴⁴⁰

Eratna Bey'in ölümünden sonra da Eratnalılar ile Memlüklerin ilişkileri de aynı şekilde devam etti. Eratna Bey'in oğlu Mehmed Bey'de Memlük sultanını metbu olarak tanıyordu.⁴⁴¹ Bu dönemde ise Eratnalılar ile Memlükler arasındaki ilişkiyi belirleyen dikkat çekici gelişme yaşanmıştır. Bu olayda başrolü oynayan ise şimdiye kadar Memlüklerin kendi çıkarları doğrultusunda kullandığı Dulkadirli'dir. Dulkadirli ile Memlüklerin araları açıldı ve karşılıklı mücadeleye başladılar. Dulkadirli Karaca Bey Memlüklere karşı giriştiği mücadeleden büyük bir yenilgiyle çıktı. Bu mücadelede Karaca Bey, iki oğlunu Memlüklere esir verdi ve kendisi de Memlük ordusunun önünden kaçarak Eratna Devleti'ne iltica etti.⁴⁴² Karaca Bey burada Kutluşah tarafından yakalanıp Kayseri'ye götürüldü.⁴⁴³ Diğer taraftan ise Eratnaoğlu Mehmed Bey Memlüklerden mektuplar alıyordu. Memlükler Karaca Bey'in (Eratnaoğlu Mehmed Bey'in) ülkesine girmesi durumunda onun yakalanıp Mısır'a gönderilmesini istiyordu.⁴⁴⁴ Bu mektupları alan Eratnaoğlu Mehmed Bey,

⁴³⁷ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Sivas-Kayseri ve Dolaylarında Eratna Devleti", *Belleten*, C:32, S:126, (1968), s.170.

⁴³⁸ Faruk Sümer, "Anadolu'da Moğollar", *SAD*, S:1, Ankara 1969, s.110.

⁴³⁹ Kemal Göde, *Eratnalılar*, Ankara 2000, s.71.

⁴⁴⁰ Faruk Sümer, "Anadolu'da Moğollar", *SAD*, S:1, Ankara 1969, s.110.

⁴⁴¹ Refet Yinanç, *Dulkadir Beyliği*, Ankara 1989, s.18.

⁴⁴² *Age.*, s.18.

⁴⁴³ *Age.*, s.18.

⁴⁴⁴ *Age.*, s.18.

Karaca Bey'i saygılı bir şekilde karşılarsa da çok geçmeden 22 Eylül 1353 tarihinde Memlûklere gönderdi.⁴⁴⁵

1362 yılında ise bu ilişkileri şekillendiren bir diğer dikkat çekici olay yaşandı. Bu tarihte Eratna Devleti ile Dulkadirliilerin birlikte hareket ederek Memlûklere karşı giriştiği faaliyet dikkat çekmektedir. Memlûklerin Malatya Valisi üzerine Eratnalılar ile Dulkadirliiler birlikte hareket etti. Bu iki devletin kuvvetleri Malatya Valisi'ni yakaladı. Bu hareket Memlûkler'in tepkisini çekti ve yaklaşık 24 bin kişilik ordu toplayarak Dulkadirliiler ile Eratnalıların topraklarına saldırdılar ancak çok fazla başarılı olamadılar.⁴⁴⁶

1360'lı yılların başında Dulkadirli Halil Bey babası Karaca Bey'i Memlûklere teslim eden Eratnaoğlu Mehmed Bey'den intikam almak istedi. Bu nedenle Eratnalıların topraklarına saldırılarda bulundu.

Malatya, Ömer Bey tarafından alınıp sonrasında Memlûklerin eline geçmişti. Ancak halkın burayı Memlûklere vermek istemesi sonucunda ortaya bir Memlûklü-Dulkadirli mücadelesi çıktı. Eratnalıların Memlûklerin Malatya Valisi'ne yardımına rağmen Dulkadirliilere karşı başarı sağlanamadı.⁴⁴⁷

1364'lü yıllara gelindiğinde Eratna Devleti'nin iç karışıklıklara maruz kaldığı görülmektedir. Eratna Bey'in ölümünden sonra hiçbir zaman onun dönemindeki kadar güçlü olamamışlardı. Kurucularının ölümünden sonra da zor durumda kaldıklarında Memlûklerin yardımına başvurmuşlardır. Bunu bir örnekle açıklayacak olursak Eratnaoğlu Mehmed Bey'in veziri Ali Şah isyan edip Kayseri'ye yürüyerek burada hükümdarı mağlup etmiştir. Bunun üzerine Eratnaoğlu Mehmed Bey Memlûklerden yardım talep etmiş ve Ali Şah'ta Mısır'dan gelen kuvvetlerin yardımıyla mağlup edilmiştir.⁴⁴⁸

⁴⁴⁵ *Age.*, s.18.

⁴⁴⁶ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Sivas-Kayseri ve Dolaylarında Eratna Devleti", *Belleten*, C:32, S:126, (1968), s.178,179.

⁴⁴⁷ Refet Yinanç, *age.*, s.20.

⁴⁴⁸ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri*, Ankara 2011, s.158.

1365'te ise Eratnaoğlu Mehmed Bey Moğollara yenildiğinde Eratna Devleti'nin geleceği tehlikeye girdi. Bunun üzerine Eratnalılar Memlûklere başvurdu ve onlar da Halep Valilerini Kayseri'ye gönderdi.⁴⁴⁹

Eratnalıların Memlûklerle olan ilişkilerini bu şekilde ifade etmek mümkündür. Görüldüğü üzere Eratnalılar genellikle Memlûkleri zor durumda iken kendilerine bir koruyucu olarak görmüşlerdir. Eratna Bey, bazen onlar adına sikke kestirip hutbe okutmayı bırakarak bağımsızlık yolunda adımlar atmıştır. Ancak ifade edildiği üzere böylesi durumlarda Memlûklerin tepkisini gösterme yöntemleri Dulkadirlieleri kullanarak olmuştur. Memlûklerin talimatıyla Dulkadirli saldırısıyla karşılaşan Eratnalılar bu durum üzerine elçilerini Mısır'a göndermiş ve yeniden bağlılıklarını ifade etmişlerdir. Aksi takdirde topraklarında büyük zarar görmeleri kaçınılmazdı. Bu ikili ilişkilere Eratnalılar açısından baktığımızda dönemin en güçlü devletinin naipliğini almak oldukça önemlidir. Bu durum özellikle Çobanlı tehlikesine karşı önlem mahiyetinde çok önemli bir adımdır. Zaten Eratnalıların Memlûklere yaklaşmasında Celayirlilerin güç kaybetmesinin etkisi büyüktür. Eratnalıların Memlûklere yaklaşmasının bir diğer nedeni de güney sınırlarını Dulkadirlielere karşı güvence altına almaktır.⁴⁵⁰ Bu bağlamda Eratnalılar çok doğru bir politika yürütmüştür. Diğer taraftan baktığımızda da Memlûkler için de Anadolu coğrafyası önemli olacak ki Eratnalılara büyük bir önem vermişlerdir. Bu önemin bir kanıtı olarak da Memlûklerin Eratna Bey'e gönderdiği mektupları hükümdara ait kâğıtlara yazmaları ve imza yerine ahukum(kardeşiniz) tabirini kullanmalarını söyleyebiliriz.⁴⁵¹

İlk başlarda belli bir çizgide gerçekleşen Eratna-Memlûk ilişkilerinin durumunu Dulkadirlieler de belirlemiştir. Dulkadirlieler ile Memlûklerin aralarının açılmasından Eratnalılar da etkilenmiştir. Bir dönem bu iki devlet birlikte Memlûklerin valilerine karşı mücadeleye girişmiştir. Sonrasında ise Eratnalılar, Memlûklere karşı naiplik görevlerini yerine getirmişlerdir. Hatta devlet iç karışıklıklara düşünce bu durumdan Memlûklerin yardımı ile kurtulmaya

⁴⁴⁹ Yaşar Yücel, *Eratna Devleti Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, Ankara 1989, s.18.

⁴⁵⁰ Abdullah Kaya, "Dulkadirli Beyliği'nin Eratnalılar ile Münasebetleri", *MKÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C:11,S.25, (2014), s.85, 86.

⁴⁵¹ Kemal Göde, *Eratnalılar*, Ankara 2000, s.84.

çalışmışlardır. Ali Şah ve son dönemde de Moğollara karşı girişilen mücadelelerde Memlüklerin desteğini çok yakından hissetmişlerdir.

2.5. Eratna-Dulkadirli İlişkileri

Eratna Devleti, kurulduğu bölge nedeniyle Dulkadirli ile fazlasıyla ilişki kurmuştur. Bu iki devlet arasında kurulan ilişkilerdeki bir diğer önemli faktör ise Memlüklerdir. Bunun nedeni ise Memlüklerin, Dulkadirliyi ayrı bir devlet olarak kabul etmeyip onları kendilerinin Elbistan ve Maraş Naip'i olarak görmeleridir.⁴⁵² Bu durum Memlüklerin Dulkadirli üzerindeki baskısını artırmıştır. Bununla birlikte Memlükler Dulkadirli Eratnalılar ile olan ilişkilerini belirlemede de önemli bir etken olmuşlardır. Dulkadirli kurulduğu coğrafya da doğal olarak dış politikalarını şekillendirmiştir. Bu yüzde Eratnalılar ile daha fazla ilişki kurmaları gayet doğaldır. Çünkü Dulkadirli'nin Doğu ve Güney sınırlarında Safevi, Karakoyunlu, Celayir ve Memlükler gibi güçlü devletler vardır.⁴⁵³ Doğu ve Güneyi güçlü devletler ile sarılan Dulkadirli daha çok Kuzey ve Batı tarafına yönelmişlerdir.⁴⁵⁴ Bu durumda onları doğrudan Eratnalılar ile karşı karşıya getirmiştir. Eratnalılar Dulkadirli'nin topraklarına karşı yaptıkları akınlara çare bulamamışlardır. Onların Uzun Yayla ile Sivas'ın güneyinde kalan bölgelerde yaylamalarına da engel olamamışlardır.⁴⁵⁵

Dulkadirli'nin isminin yazılışı konusunda farklı görüşler vardır. Arap tarihçiler bu ismi "*Dulkadir*" ve ya "*Tulgadir*" şeklinde yazarken, Eserlerini Farsça yazan tarihçiler ise "*Zülkadir*" şeklinde bu beyliğin ismini kaydetmiştir.⁴⁵⁶ Osmanlı kaynaklarında ise bu isim "*Dulkadir*" ve "*Zülkadir*" olarak iki farklı şekilde görülmektedir.⁴⁵⁷ Bu ismin, "*Abdülkadir*" veya başka bir ismin Türkçeye uyarlanmış bir şekli olduğu da düşünülmektedir.⁴⁵⁸

⁴⁵² İlyas Gökhan, *age.*, s.183.

⁴⁵³ Abdullah Kaya, "Dulkadirli Beyliği'nin Eratnalılar ile Münasebetleri", *MKÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C:11, S:25 (2014), s.85.

⁴⁵⁴ *Agm.*, s.85.

⁴⁵⁵ Faruk Sümer, "Çukurova Tarihi'ne Dair Araştırmalar", *AÜDTCF Dergisi*, (1963) s.15.

⁴⁵⁶ Refet Yinanç, *age.*, s.6.

⁴⁵⁷ *Age.*, s.6.

⁴⁵⁸ Refet Yinanç, "Dulkadiroğulları", *DİA*, C:9, İstanbul 1994, s.553.

Dulkadirliiler, Moğol istilaları üzerine Türkistan'daki yurtlarını terk edip Anadolu'ya gelen bir Türkmen topluluğudur.⁴⁵⁹ Genellikle yazın Elbistan, Hısn-ı Mansur, Malatya ve Harput civarında kışın ise Maraş altındaki bölgelerde kışlarlardı.⁴⁶⁰ Dulkadirliiler için Atrak-ı Şam⁴⁶¹ ifadesi de kullanılır. Bundan ötürü Dulkadirliilerin bir dönem Şam bölgesinde faaliyetlerde buldukları da düşünülmektedir.⁴⁶² Bayatlar, Seyhun'dan ayrılıp Anadolu'ya gelince burada Moğol istilası ile karşılaştılar ve Memlük Devleti'nin sınırları içerisinde bulunan Kuzey Suriye'ye geçtiler.⁴⁶³ Burada birtakım faaliyetlerde bulundular. Şam Türkmenlerinin başında bulunan boylar arasında Dulkadirliiler de sayılmaktadır. Zaten Dulkadirliioğulları beyliği Bayat boyuna mensup olanlar tarafından kurulmuştur.⁴⁶⁴

Dulkadirliilerin kuruluşunu hazırlayan etkenlerden en önemlisi Memlükler ile ilgilidir. Memlükler, 13. yüzyılın sonlarında bir politika geliştirdiler. Onlar, Kuzeyde bulunan topraklarını İlhanlı ve Ermenilere karşı korumak istiyorlardı. Bu nedenle buraya Moğolların önünden kaçan Türkmenleri yerleştirdiler.⁴⁶⁵ İşte bu durum Dulkadirliilerin ilerleyen günlerde bu coğrafyada faaliyet göstermesi için önemli bir nitelik taşıyordu.

Dulkadirliilerin ilk faaliyetlerinde Dulkadirli Karaca Bey ön plandadır. Dulkadirli Karaca Bey, Anadolu'nun güneyinde faaliyetlerde bulunuyordu. Sis emirleri ile yaptığı mücadelelerde başarı kazanıyor ve Memlük kumandanlarının başaramadıklarını başarıyordu.⁴⁶⁶ Bu faaliyetler onu, Memlüklerin gözünde önemli bir yere getirdi. Bu durum Dulkadirli Karaca Bey'in ileride Dulkadirliilerin devletini kurması için önemli bir adımdı. Dulkadirli Karaca Bey, emrindeki Türkmenler ile beraber Memlüklere katılarak Ermeni ve Moğollar üzerine yürümeye devam etti.⁴⁶⁷ Dulkadirli Karaca Bey'in Ermeniler üzerine yapmış olduğu en önemli akınlardan birisi de 1335 yılının Mayıs ayında gerçekleşti. 5 bin atlı ile Çukurova'ya giren

⁴⁵⁹ Arifi Paşa, *Elbistan ve Maraş'ta Dulkadiroğulları Hükümeti*, Ed.: Yaşar Alparslan, Serdar Yakar, Kahramanmaraş 2011, s.20.

⁴⁶⁰ Arifi Paşa, *age.*, s.20.

⁴⁶¹ Atrak ifadesi Arapçada Türk kelimesinin çoğulu olarak kullanılmaktadır. Bu kelime öbeğinin anlamı da Şam Türkleridir. (Mehmet Kanar, *age.*, s.47)

⁴⁶² Faruk Sümer, "Ağaçeriler", *Belleten* C:26 S:103 (1962), s.525.

⁴⁶³ Faruk Sümer, "Bayat", *DİA*, C:5, İstanbul 1992, s.219.

⁴⁶⁴ *Agm.*, s.219.

⁴⁶⁵ Refet Yinanç, *age.*, s.8.

⁴⁶⁶ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri*, Ankara 2011, s.169,170.

⁴⁶⁷ İlyas Gökhan, *age.*, s.182,183.

Dulkadirli Karaca Bey, Ermeni Prenslığı'nin doğu bölgelerini tahrip ederek zengin bir ganimet ile Maraş'a döndü.⁴⁶⁸

Dulkadirli Karaca Bey'in bu dönemdeki bir diğer rakibi ise Türkmen Bey'i Taraklı Halil Bey'di. Dulkadirli Karaca Bey, mücadeleye giriştiği Taraklı Halil Bey'in elinden Elbistan'ı aldı.⁴⁶⁹ Bu olaydan sonra Memlük Sultanı Melik en-Nasır Muhammed'den naiplik menşuru alarak 1337 yılında Dulkadir Beyliği'ni kurdu.⁴⁷⁰ Dulkadirli Karaca Bey tarafından kurulan bu beylik yaklaşık 180 yıl boyunca ayakta kaldı.⁴⁷¹

Dulkadirli Beyliği'ni kuran Karaca Bey ilk akınlarını Eratnalıların topraklarına yaptı. Çünkü Karaca Bey'in bağımsız bir şekilde hareket ettiği bu dönem, Anadolu'da Moğol hareketinin çöktüğü bir devre denk gelmişti ve bu da onun akınlarını kolaylaştırıyordu⁴⁷².

Eratna Bey ise Çobanlı Şeyh Hasan'ın kendi topraklarına saldıracağından endişe ediyordu. Aslında bu şüphesinde de haklıydı. Çünkü Çobanlı Şeyh Hasan, Celayirlilere karşı galip gelince ilk olarak Eratna Bey'e tabiiyet teklif etti. Bu teklif Eratna Bey tarafından reddedildi. Eratna Bey'in bir başka çekincesi vardı. Karaca Bey'in topraklarına saldırması ve Çobanlı Şeyh Hasan ile ittifak kurmasından çekiniyordu. Bu nedenle Eratna Bey Memlük Sultanı'na elçi gönderdi ve ondan Anadolu ülkesinin naipliğine yönelik bir menşur aldı.⁴⁷³ Eratna Bey'in kendisine getirdiği istekten memnun kalan Memlük Sultanı, bundan duyduğu memnuniyet karşısında Darende'yi Eratna Bey'e verdi.⁴⁷⁴ Darende'nin Memlükler tarafından Eratnalılara verilmesi Eratna-Dulkadirli ilişkileri açısından önemlidir. Eratna Bey Memlüklere olan itaatini terk ettiği dönemlerde Memlük sultanlarının tepkisi ile karşılaşılıyordu. Memlük sultanları da tepkilerini Dulkadirli aracılığı ile gösteriyordu.⁴⁷⁵

⁴⁶⁸ Refet Yinanç, *age.*, s.10.

⁴⁶⁹ Erdoğan Merçil, *Müslüman Türk Devletleri Tarihi*, İstanbul 2013, s.260, 261.

⁴⁷⁰ Erdoğan Merçil, *Müslüman Türk Devletleri Tarihi*, İstanbul 2013, s.260, 261.

⁴⁷¹ Arifi Paşa, *age.*, s.20.

⁴⁷² Refet Yinanç, *age.*, s.10,11.

⁴⁷³ *Age.*, s.10,11.

⁴⁷⁴ Ahmet Akgündüz, Said Öztürk, Yaşar Baş, *age.*, s.92.

⁴⁷⁵ Kemal Göde, *Eratnalılar*, Ankara 2000, s.46.

Eratna Bey, Karaca Bey'in topraklarına yaptığı akın ve yağmalar sonucunda Memlüklerin himayesi altına girdi. Eratna Bey'in Memlüklere gösterdiği bağlılık nedeniyle topraklarına yapılan saldırılar bir müddet durdu ama bu fazla uzun sürmedi.⁴⁷⁶ Eratna Bey, Memlüklere olan bağlılığının derecesini bir ara zayıflatmıştı. Bu durum karşısında Memlük sultanı, Dulkadirli Karaca Bey'e Eratnalıların topraklarını yağma ve tahrip etme emrini verdi.⁴⁷⁷ 1338-1339 yıllarına denk gelen bir dönemde Dulkadirliler, Darende'yi ele geçirdiler.⁴⁷⁸ Bu fetih şu şekilde oldu. Darende Valisi Hadim Mercan bir iş görüşmek üzere Eratna Bey'in yanına gitti.⁴⁷⁹ Karaca Bey'e bağlı Türkmen beylerinden Gergeroğlu Ali, Gündüloğlu İbrahim gibi isimlerin de içinde bulunduğu 40 kişilik bir grup Darende'yi ele geçirdi.⁴⁸⁰ Bu hareketten sonra Dulkadirliler Memlük sultanına haber verdi. Memlük sultanı da bu durumdan memnundu ve Dulkadirli Karaca Bey'e teşrif gönderip ona teşekkür etti.⁴⁸¹

Darende'nin fethi, Dulkadirliler ile Eratnalılar arasındaki ilişkiyi yeni bir boyuta getirdi. Darende'nin Dulkadirliler tarafından alınması iki devlet arasında kanlı bir savaşa sebep oldu.⁴⁸² İki ordunun karşılaştığı mücadele neticesinde Eratna orduları mağlup oldu.⁴⁸³ Memlüklerin araya girmesi ile birlikte barış anlaşması imzalandı ve Eratnalılardan alınan 20 bin baş koyun, deve ile at iade edildi.⁴⁸⁴ Diğer taraftan ise Dulkadirliler, Eratna Bey'in elinde bulunan Elbistan bölgesine akınlar düzenliyorlardı. Karaca Bey, Elbistan'ı alıp kendisine merkez yaptı ve sonra da Memlüklerden Elbistan Valisi unvanını aldı.⁴⁸⁵

Dulkadirliler ile Eratnalılar arasında oluşan barış havası fazla uzun sürmedi. Dulkadirliler 1340 yılında Eratna Devleti topraklarına yeniden akınlara düzenlemeye başladılar. Onların bu faaliyetlerinin nedeni Eratna Bey'in Memlük Sultanı adına

⁴⁷⁶ Refet Yinanç, *age.*, s.11.

⁴⁷⁷ Ahmet Akgündüz, Said Öztürk, Yaşar Baş, *age.*, s.92.

⁴⁷⁸ Faruk Sümer, "Anadolu'da Moğollar", *SAD*, S:1 Ankara 1969, s.103.

⁴⁷⁹ Ahmet Akgündüz, Said Öztürk, Yaşar Baş, *age.*, s.92, 93.

⁴⁸⁰ *Age.*, s.92, 93.

⁴⁸¹ Yaşar Yücel, *Eratna Devleti Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, Ankara 1989, s.9.

⁴⁸² Refet Yinanç, *age.*, s.11.

⁴⁸³ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Sivas-Kayseri ve Dolaylarında Eratna Devleti", *Belleten*, C:32, S:126 (1968), s.167.

⁴⁸⁴ *Age.*, s.167.

⁴⁸⁵ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri*, Ankara 2011, s.169.

sikke kestirmeyip, hutbe okutmamasıydı.⁴⁸⁶ Eratna Bey ise böylesi durumlar karşısında geri adım atarak Kahire'ye elçiler gönderip, Memlüklerin güvenlerini yeniden kazanma çabası içerisine giriyordu.

Şam Valisi olan Tengiz ile Karaca Bey arasında gerçekleşen olumlu ilişkiler Memlükleri harekete geçirdi. Memlükler bu iki ismin yakınlaşmasının kendilerine karşı bir isyan hazırlığı olabileceğini düşündüler. Endişeye kapılan Memlükler Tengiz'i Kahire'ye çağırarak katlettiler.⁴⁸⁷ Bu durum karşısında Karaca Bey'in Memlüklere karşı yaklaşımı değişti. Memlük Sultanı Nasır'ın ölümü ile de bağımsızlık kazanmak amacıyla Eratna Bey'e yaklaşmaya başladı.⁴⁸⁸

Eratna Bey, Çobanlı Şeyh Hasan'ı Karanbük Savaşı'nda mağlup ederek önemli bir başarı elde etti. Elde ettiği ganimetin bir kısmını zafer nişanesi olarak Memlüklerin Halep Valisi'ne göndermek istedi. Bu hediyeleri götüren kervan Dulkadirli ülkesinde Türkmenler tarafından soyuldu.⁴⁸⁹ Bu durumu haber alan Memlüklerin Halep Valisi Yelboğa eşyaların iade edilmesini istese de Karaca Bey bu isteğe karşılık vermedi.⁴⁹⁰ Karanbük Savaşı'ndan sonra gerçekleşen bu gelişme Memlükler ile Dulkadirliiler ilişkileri açısından önemli sonuçlar doğurdu. Bu gelişmeye Memlüklerin Karaca Bey'in bağımsız olma niyetini okuması da eklenince ikili ilişkiler gergin bir hal aldı. Bu tarihten sonra Memlüklerin iç işlerinde de Karaca Bey etkin olarak görülmeye başladı.⁴⁹¹

Karaca Bey artık Memlüklere bağlı bir uç beyi olmaktan çıkıp tam bağımsız olmayı istiyordu. Memlüklerin yaptığı akınları savuşturmayı başaran Karaca Bey, Mısır'da gerçekleşen saltanat değişikliklerinden de yararlanıyordu. Hatta merkeze karşı isyan etmiş valilileri de desteklemeye başlamıştı. Karaca Bey'in bu faaliyetleri Memlüklerin gözünden kaçmıyor ve yakından takip ediliyordu. Karaca Bey, Memlüklere karşı 1351 yılında isyan eden Vali Binbugarus'u da desteklemişti.⁴⁹² Karaca Bey'in bu hareketi Memlüklerin sabrını taşırdı. Memlükler, Karaca Bey'e

⁴⁸⁶ Refet Yinanç, *age.*, s. 12.

⁴⁸⁷ *Age.*, s. 12.

⁴⁸⁸ Refet Yinanç, *age.*, s. 12.

⁴⁸⁹ *Age.*, s. 13.

⁴⁹⁰ *Age.*, s. 13.

⁴⁹¹ *Age.*, s. 13.

⁴⁹² İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Sivas-Kayseri ve Dolaylarında Eratna Devleti", *Bellekten*, C:32, S:126, (1968), s.178.

haddini bildirmek için büyük bir ordu ile harekete geçerek Elbistan'a yürüdüler.⁴⁹³ Bu hareket esnasında tarihler 1353'ü gösteriyordu.⁴⁹⁴ Karaca Bey, üzerine gelen Memlûklü ordusu karşısında büyük bir facia ile karşılaştı. Merkez edindiği Elbistan'ın tahrip edilip, iki oğlu ile birlikte bütün erzak ve teçhizatın da Memlûklerin eline geçtiğini görünce çareyi Eratnaoğlu Mehmed Bey'e sığınmakta buldu.⁴⁹⁵ Ancak onun Eratnalılara ait Kayseri'ye girmesi beklediği gibi olmadı. Memlûk sultanlarından Dulkadiroğlu Karaca Bey'in kendi topraklarına girmesi halinde yakalanması için mektuplar alan Eratnaoğlu Mehmed Bey, kumandanı Kutlu Şah'ın Karaca Bey'i yakalayıp yanına getirmesi ile birlikte metbu tanıdığı Memlûklerin isteğine uydu ve onu Mısır'a gönderdi.⁴⁹⁶ Mısır'a gönderilen Karaca Bey, burada katledilirken bu durum Eratnalılar ile Dulkadirliiler arasındaki ilişki de bir intikam duygusunu ortaya çıkardı.⁴⁹⁷

Dulkadirli Karaca Bey'in ölümünün ardından Memlûklerin etkisi ile Halil Bey tahta geçti. Onun ilk amacı babasının intikamını Eratnalılardan almaktı. Bu sırada Eratnalılar iç karışıklık içerisindeydi ve bu durumu kendisine fırsat olarak gören Halil Bey, Eratnalıların topraklarına yağma ve akınlar yapmaya başladı.⁴⁹⁸ Burada dikkat çekici bir gelişme yaşandı. Eratnalılara karşı hareket eden Halil Bey ve saldırılara maruz kalan Eratna Bey 1362 yılında Memlûklerin Malatya Valisi üzerine birlikte taarruz yapmak istediler.⁴⁹⁹ İki düşmanın kendilerine karşı birleştiğini gören Memlûkler, bu iki devletin üzerine bir akın yapsa da başarılı olamadı.⁵⁰⁰

1364 yılında ise Malatya'yı Eratna Devleti'nden alan Ömer Bey'in ölmesiyle Malatyalılar şehri Memlûklere teslim etti.⁵⁰¹ Bu durum karşısında burayı almak isteyen Dulkadirli Halil Bey, şehrin valisi Esendemir üzerine yürüdü. Kendisine karşı

⁴⁹³ *Agm.*, s.178.

⁴⁹⁴ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Rıdvan Nafiz Edgüer, *Sivas Şehri*, Haz.: Recep Toparlı, Ankara 2014, s.107.

⁴⁹⁵ Refet Yinanç, *age.*, s. 18.

⁴⁹⁶ Refet Yinanç, *age.*, s.19.

⁴⁹⁷ *Age.*, s.19.

⁴⁹⁸ *Age.*, s.19,20.

⁴⁹⁹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Sivas-Kayseri ve Dolaylarında Eratna Devleti", *Belleten*, C:32, S:126, (1968), s.178.

⁵⁰⁰ *Agm.*, s.178.

⁵⁰¹ Refet Yinanç, *age.*, s.19,20.

Dulkadirliilerin yaklaştığını gören Esendemir, Eratnaoğlu Mehmet Bey'in yardımına başvurdu ancak Halil Bey'e yenilmekten kurtulamadı.⁵⁰²

Dulkadirli Halil Bey'in bir diğer amacı ise Harput'u almaktı. O, bu amacında başarılı da oldu. 1364 yılında Halil Bey, Eratnalılara ait olan Harput üzerine yürüdü ve kale kumandanının Eratnalılardan yardım alamaması onun işini kolaylaştırarak burayı almayı başardı.⁵⁰³ Diğer taraftan ise Eratnalıların elinde bulunan Zamantı, Gürün, Darende ve Divriği bir dönem Dulkadirliilerin eline geçti. Tohma Havzası da 1381 yılında Kadı Burhaneddin Ahmed egemenliği başlayana kadar Dulkadirliilere aitti.⁵⁰⁴

Dulkadirliiler, Eratna Devleti'nin son döneminde ortaya çıkan iç karışıklıkları yakından takip ediyordu. Bu durumu onlara zarar vermenin bir yolu olarak görüyorlardı. Eratnaoğlu Mehmed Bey'in ölümü ile başlayan bu karışıklıklar Dulkadirliiler için büyük bir fırsat doğurdu. Onlar bir yandan Eratna Devleti'nin sınır boylarına akınlar yapıyor diğer taraftan da Eratna Devleti'ne karşı -başta Eratna valileri olmak üzere- kim mücadele ediyorsa destekliyorlardı.⁵⁰⁵ Örneğin Eratna merkezi Erzincan Emiri Mutahharten'in⁵⁰⁶ üzerine yürüdüğünde Dulkadiroğlu İbrahim Bey, Mutahharten'e çok sayıda askerle yardıma geldi.⁵⁰⁷ Bu destek ile birlikte merkezden gelen kuvvetleri yenen Mutahharten, Erzincan'ı koruma başarısı gösterdi.⁵⁰⁸ Eratna Devleti'nin yıkılması ile sonuçlanan iç karışıklık mücadelesi bitince Dulkadirliilerin ilişkileri burada hükümet kuran Kadı Burhaneddin Ahmed ile devam etti.

Görüldüğü üzere Eratnalılar ile Dulkadirliiler arasında gerçekleşen ilişkilerde Memlükler ön plandadır. Memlüklerin, Dulkadirliileri kendilerine bağlı bir uç beyliği olarak görmeleri Dulkadirliilerin Eratnalılar ile olan politikasının ilk dönemini

⁵⁰² *Age.*, s.19,20.

⁵⁰³ Abdullah Kaya, "Dulkadirli Beyliği'nin Eratnalılar ile Münasebetleri", *MKÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C:1, S:25 (2014), s.92.

⁵⁰⁴ Abdullah Kaya, "Dulkadirli Beyliği'nin Eratnalılar ile Münasebetleri", *MKÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C:11, S:25 (2014), s.90

⁵⁰⁵ Refet Yinanç, *age.*, s. 22

⁵⁰⁶ Eratna Bey ile akrabalığı olan Mutahharten, Eratna Devleti içerisinde karışıklıklar başlayınca 1379 yılında Erzincan Emirliğini ele geçirmiştir. Eratna ve Kadı Burhaneddin Ahmed dönemi siyasi tarihi içerisinde önemli yeri olan bir tarihi şahsiyettir. (Yaşar Yücel, *Eratna Devleti Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, Ankara1989, 252, 253.).

⁵⁰⁷ Esterabadi, *age.*, s.163.

⁵⁰⁸ *Age.*, s.163.

şekillendirmiştir. Çünkü Eratna Bey'in Memlûklere olan bağılılığından taviz verdiği dönemlerde Memlûkler Dulkadirliiler aracılığıyla Eratnalıları cezalandırmıştır.

Eratna-Dulkadirli ilişkilerinde ikinci dönem ise, Dulkadirliilerin Karaca Bey'in Memlûklere karşı tam bağımsızlığını alma niyetinde olması ile başladı. Karaca Bey, Memlûk idaresinde yaşanan karışıklıklardan faydalanma yoluna gitti. Bu yaşananların ardından bozulan Memlûk-Dulkadirli ilişkisi bu iki devletin mücadelesine sebep oldu. Bu mücadelenin Eratnalılara yansması ise Memlûklere karşı büyük bir mağlubiyet alan Karaca Bey'in Eratnalı topraklarına sığınması ile oldu. Ancak bu sığınma girişimi hiçte Karaca Bey'in beklediği gibi olmadı. O, Eratnalıların topraklarında yakalanarak Sultan Eratnaoğlu Mehmed Bey'in yanına götürüldü. Eratnaoğlu Mehmed Bey, Karaca Bey'i iyi karşıladı ancak onu Kahire'ye Memlûklü topraklarına gönderdi. Kendisi için beklenen son burada gerçekleşti.

Eratna ile Dulkadirli ilişkilerinde üçüncü dönem ise Karaca Bey'den sonra Dulkadirliilerin başına geçen Dulkadirli Halil Bey döneminde görüldü. O, Eratnalılardan babalarının ölümüne sebep oldukları için öç almak istiyordu. Dulkadirliiler onun döneminde Eratnalıların önemli yerlerine saldırmaya devam etti. Darende, Gürün, Zamantı gibi yerler bir dönem Dulkadirliilerin eline geçmiştir. Dulkadirliiler özellikle Eratnalıların son dönemlerinde onların içlerinde yaşanan gelişmeleri sıkı bir şekilde takip etti. Komşularında gerçekleşen olaylara müdahil olmak isteyip, Eratnalılara zarar verme çabasına girişmişlerdir.

Dulkadirliiler, Eratnalıların iç işlerinde yaşanan karışıklıklarda hep merkeze karşı isyan eden valileri desteklemişlerdir. Onların buradaki amacı Eratna Devleti'ni zayıflatmaktı. Eratnalılar bu karışıklıklardan zararlı çıkacaklardı. Bir dönem Kayseri de kadılık yapan Burhaneddin Ahmed bu dönemde etkin rol oynayarak hükümeti ele geçirip, kendi adını verdiği devleti aynı topraklar üzerinde kuracaktı.

2.6. Eratna-Karamanlı İlişkileri

Eratna Devleti, Karamanlılar (ya da Karamanoğulları) ile çağdaştır. Bu iki devletin kurulduğu coğrafyanın yakınlığı onların ilişki kurmalarına sebep olmuştur. Eratnalılar ile Karamanlılar arasında gerçekleşen ilişkiler hakkında bize en fazla bilgi veren Şikari Tarihi'dir. Şikari Tarihi ışığında Eratnalılar ile Karamanlılar arasında

gerçekleşen ilişkilere değinmeden önce Karamanlılar hakkında bilgi vermek faydalı olacaktır.

Karamanoğulları Anadolu'da kurulan en güçlü ve uzun soluklu Türk beyliklerindedir. Onlar, Türkiye Selçuklularının son dönemi ve Anadolu'da Moğol egemenliğinin başladığı süreçte kurulmuşlardır. Yıkıldıkları dönem ise Osmanlı Devleti'nin yükselme devrine denk gelmektedir. Karamanoğullarının hangi boya mensup oldukları konusu tartışmalıdır. Bu noktada iki farklı görüş ortaya atılmıştır. Bu görüşlerden birisi Karamanoğullarının Afşar boyundan geldiğidir. İsmail Hakkı Uzunçarşılı "*Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri*" isimli eserinde Karamanoğullarının Afşar boyundan geldiğini ifade etmiştir.⁵⁰⁹ Aynı görüşü Diyanet İslam Ansiklopedisi'nde Karamanoğulları maddesini yazan Faruk Sümer de savunmuştur.⁵¹⁰ Diğer görüş ise Karamanoğullarının Salur boyundan geldiğidir. Fuad Köprülü, *Türkiyat Mecmuasında* yayınlanan "*Anadolu Beylikleri Tarihine Ait Notlar*" isimli makalesinde Karamanoğullarının "*Salur*" boyundan geldiğini ifade etmiştir.⁵¹¹ Bu ifadesi sonrasında okuyucuyu Karamanoğulları hakkında daha fazla bilgi edinmek için *Türkiyat Mecmuasının* 1. cildine yönlendirmektedir. Fuad Köprülü'nün yönlendirmiş olduğu "*Oğuz Etnolojisine Dair Tarihi Notlar*" isimli makalede Karamanoğullarının Salur boyuna mensup oldukları daha detaylı açıklamaktadır.⁵¹² Hüseyin Nihal Atsız ve Ahmed Naci "*Anadolu'da Türklere Ait Yer İsimleri*" başlıklı makalelerinde Karamanoğullarının Salur boyuna mensup olduklarını ifade etmişlerdir.⁵¹³ Bu yapılan incelemeler neticesinde kelime anlamı "*ulaştığı her yerde kılıç ve çomağı iş görür*" olan Salur⁵¹⁴ boyunun, Karamanoğullarının mensup olduğu boy olduğu söylenebilir.⁵¹⁵

⁵⁰⁹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri*, Ankara 2011, s.1.

⁵¹⁰ Faruk Sümer, "Karamanoğulları" *DİA*, C:24, İstanbul 1991, s.455.

⁵¹¹ Fuad Köprülü, "Anadolu Beylikleri Tarihine Ait Notlar" *TM*, C:2, İstanbul 1928, s.14.

⁵¹² Fuad Köprülü, "Oğuz Etnolojisine Dair Tarihi Notlar" *TM*, C:1, İstanbul 1925, s.191.

⁵¹³ Hüseyin Nihal Atsız, Ahmed Naci, "Anadolu'da Türklere Ait Yer İsimleri" *TM*, C:2, İstanbul 1928, s.246.

⁵¹⁴ Erdoğan Merçil, *Fars Atabegleri Salgurlular*, Ankara 1991, s.29.

⁵¹⁵ Ramazan Boyacıoğlu, *Karamanoğulları Tarihi*, Sivas 2001, s.6.

Karamanoğullarının bugünkü Ermenek, Konya, Karaman civarında hüküm sürdükleri bilinmektedir. Özellikle Ermenek ve civarı alındıktan sonra bu bölgeye Kamereddin ili denilmiştir.⁵¹⁶

Karamanoğulları hanedanının kurucusu saf bir Türkmen olan Nure Sofu'dur.⁵¹⁷ İbni Bibi, Nure Sofu'nun oğlu Karaman'ın hayatının ilk yıllarında Ermenek civarında yaşayan bir kömürcü olduğu ve geçimini kömürcülük ile sağladığını ifade eder.⁵¹⁸ Karamanoğullarının bir devlet olarak görülmesi de aslında Nure Sofu'nun Babailer tarikatına girip nüfuzunu artırıp, topraklarını genişletmesi ile başlar.⁵¹⁹ O öldükten sonra da oğlu Kerimüddin Karaman Türkiye Selçuklularının bulunduğu zor durumdan faydalanarak topraklarını genişletmiştir.⁵²⁰ Karamanlılar ellerinde bulunan toprakları Türkiye Selçuklu idaresinden ikta olarak alıp kendilerini bir güç olarak tanıtmıştır.⁵²¹ Böylelikle Anadolu'da 13 ila 15. yüzyıl arasında önemli rol oynayacak olan beyliğin temelleri Ermenek ve Karaman civarında atılmıştır.

Kurulduktan sonra giderek güçlenen Karamanoğulları, Anadolu'da görülen Moğol etkisi esnasında itaate alınmayan bir topluluk olarak göze çarpmaktadır. Moğollara karşı direnirken, Memlüklerin tabiiyetini kolaylıkla kabul etmiştir. Bu durumun en önemli nedeni ise Moğollara ve Eratnalılara bu sayede karşı durma imkânı bulmak istemeleridir.⁵²²

Eratna-Karamanlı ilişkileri hakkında güvenilir olarak ifade edilecek kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.⁵²³ Bu iki devlet arasında gerçekleşen ilişkileri -bazı bilgilerinin güvenilirliği sorgulansa da- Şikari Tarihi'nden öğrenmekteyiz. Belirtmekte fayda var ki Şikari Tarihi'nde olaylar arasında kronolojik olarak uyumsuzluk ve bazı bilgilerde tarihsel mantık hatası olması, eserin güvenilirliğini sarsmıştır. Bu yüzden Şikari Tarihi'ndeki bilgilere ihtiyatla yaklaşmak gerekmektedir.⁵²⁴ Buna bir örnek verecek olursak, Şikari, Karaman Bey ile Eratna

⁵¹⁶ Ali Sevim, Yaşar Yücel, *Türkiye Tarihi*, C:1, Ankara 1990, s.240.

⁵¹⁷ İbrahim Hakkı Konyalı, *Konya Tarihi*, Ankara 1997, s.57.

⁵¹⁸ İbn Bibi, *age.*, s.629.

⁵¹⁹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri*, Ankara 2011, s.1,2.

⁵²⁰ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri*, Ankara 2011, s.1,2.

⁵²¹ *Age.*, s.1,2.

⁵²² Mustafa Akdağ, *age.*, s.239.

⁵²³ Faruk Sümer, "Anadolu'da Moğollar", *SAD*, S:1 Ankara 1969, s.111.

⁵²⁴ Kemal Göde, *Eratnalılar*, Ankara 2000, s.VIII.

Bey'i aynı dönemde yaşamış şekilde göstermektedir. Aşağıda da bahsedeceğimiz üzere iki isim birlikte silah eğitimi almıştır. Ancak burada ilginç olan durum ise Karaman Bey'in 1260'lı yılların başında ölmesi, Eratna Bey'in ise ölümünün 1352 yılına rastlamasıdır. Bu durum ise tarihsel olarak akıllarda soru işareti oluşturmaktadır. Yine de Şikari'nin vermiş olduğu diğer bilgiler arasında önemli noktalar bulunması nedeni ile bu eserin değerli bir yapıt olduğunu vurgulamak gerekir.

Bizde Eratnalılar ile Karamanoğulları arasında yaşanan ilişkileri Şikari Tarihi'ne atıflarda bulunarak yorumlayacağız. Şikar kelimesinin kökeni avlanma/avlamadır.⁵²⁵ Şikari'nin bu mahlası avı sevdiği için kullandığı tahmin edilmektedir. Karamanoğlu Aleaddin Bey'in Dehhani'nin Şehnamesini görünce etkilenmiştir. Bunun üzerine o, Dehhani'nin eserine benzer bir eser yazması için Yarcani'yi görevlendirmiştir.⁵²⁶ Karamanoğulları sınırları içerisinde yaşayan Şikari, Yarcani'nin Farsça yazdığı eseri, Türkçeye çevirmiştir.⁵²⁷ Farsça manzum eseri Türkçe'ye nesir olarak çeviren Şikari, bazı yerlerde Yarcani'den beyitler de aktarmıştır.⁵²⁸

Şikari'nin Eratnalılar ile Karamanoğulları arasında verdiği ilk bilgi, iki devletin kurucuları arasında bulunan akrabalık ilişkisidir Şikari, Eratna Bey'in babasının Cafer Bey olduğunu iddia etmektedir. Cafer Bey'in Moğol beylerinden birisi olup onun kız kardeşini ise Nureddin Bey⁵²⁹'in aldığını söyleyen Şikari, Cafer Bey'in kardeşi ile Nureddin Bey'in evliliğinden Karaman isimli bir çocukları olduğunu söyler.⁵³⁰ Şikari'ye göre Eratna Bey, Karaman Bey'in dayısıdır.⁵³¹

Karamanoğullarının Ermenek'i almasının ardından, Nureddin Bey, beyliği Karaman Bey'e bıraktı.⁵³² Beyliğin başına geçtikten sonra Karaman Bey ile Eratna Bey arasındaki ilişki ilk başlarda gergin bir ortamda seyretti. Bey olduktan hemen sonra Karaman, Eratna Bey'i yanına çağırdı. Eratna Bey bu teklifi reddederek ona

⁵²⁵ Şemseddin Sami, *Kamus-ı Türki*, İstanbul 2011, s.781.

⁵²⁶ Fuad Köprülü, "Anadolu Selçuklu Tarihi'nin Yerli Kaynakları", *Bellekten*, C:7, S:27 (1943), s.399.

⁵²⁷ *Agm.*, s.399.

⁵²⁸ *Agm.*, s.399.

⁵²⁹ Şikari'nin yazdığı eserde bu isim Nureddin olarak geçmektedir. Biz yukarıda Karaman Bey'in babasının adını Nure Sofu olarak almıştık.

⁵³⁰ *Şikari'nin Dilinden Karamanoğulları Tarihi*, Yay.: Şerafettin Güç, Ankara 2016, s.19.

⁵³¹ *Age*, s.21.

⁵³² *Age*, s.21.

açıkça meydan okudu. Bu durum üzerine Karaman Bey hemen Kayseri'ye gelip Eratna Bey ile karşılaştı ve onun üzerine gürz ile yürüyüp korkuttu.⁵³³ Sonrasında ise Eratna ve Karaman Bey Sivas'ta buluşarak Hamid adında bir isimden birlikte silah eğitimi aldılar.⁵³⁴

Karaman Bey ile Eratna Bey arasında gergin başlayan bu ilişki ilerleyen süreçte belirli bir süre dostça devam etti. Karaman Bey'in, Gördes Kalesi'ni almak üzere düşmana karşı giderken oluşturduğu askeri kuvvet arasında Eratna Bey'de bulunuyordu.⁵³⁵ Bu olay sonrasında ise Karaman Bey, Silifke Kalesi'ni alarak Sivas'a geldi ve burada bulunan Eratna Bey'i Kayseri'ye gönderdi.⁵³⁶ Şikari, Karaman Bey'in Eratna Bey'i Kayseri'ye göndermesinin ardından bu iki isim arasında gerçekleşen önemli bir olaya daha yer vermektedir. Bu olay ise şudur. Eratna Bey'in kardeşi olan Halil Bey ava çıktığı bir gün, Ankara Beyi Ermeni Kara Davud'un kardeşi Kayrub ile karşılaşmıştır.⁵³⁷ Kayrub, Halil Bey'i yakalayıp Kara Davud'a göndermiştir.⁵³⁸ Kardeşinin esir edildiğini duyan Eratna Bey, hemen Karaman Bey'in yanına gelerek ona Ankara'yı alma teklifinde bulunmuştur.⁵³⁹ Karaman Bey bu teklifi kabul etmiş ve Eratna Bey ile birlikte Ankara üzerine yürüyerek burayı ele geçirmiştir.⁵⁴⁰ Ankara alındıktan sonra Eratna Bey, Karaman Bey'in giriştiği bir mücadele de yine ona yardımcı olarak yanında bulunmuştur.⁵⁴¹

Karaman Bey'in zehirlenip ölmesinden sonra yerine oğlu Mehmed Bey geçti. Mehmed Bey tahta geçince yanında babasının beyleri de bulunuyordu.⁵⁴² O da bu beylerden her birine bir sancak verirken Eratna Bey'e de Kayseri'yi verdi.⁵⁴³ Gerçekleşen bu taht değişikliğinin ardından Eratna Bey'in Karamanoğulları ile olan politikası aynı şekilde devam etmiştir. Karamanoğlu Mehmed Bey'in tahta çıktıktan sonra gerçekleştirdiği bir mücadele esnasında Eratna Bey'de Kayseri'den topladığı 7 bin asker ile onun yanına geldi.⁵⁴⁴ İlerleyen süreçte ise Eratna Bey, Karamanoğlu

⁵³³ *Age*, s.23.

⁵³⁴ *Age.*, s.24.

⁵³⁵ *Age.*, s.30.

⁵³⁶ *Age.*, s.32.

⁵³⁷ *Şikari'nin Dilinden Karamanoğulları Tarihi*, Yay.: Şerafettin Güç, Ankara 2016, s.32.

⁵³⁸ *Age.*, s.32.

⁵³⁹ *Age.*, s.33, 34.

⁵⁴⁰ *Age.*, s.33, 34.

⁵⁴¹ *Age.*, s.37, 38.

⁵⁴² *Age.*, s.43, 44.

⁵⁴³ *Age.*, s.43, 44.

⁵⁴⁴ *Age.*, s.46.

Mehmed Bey'in kardeşi Mahmud ile birlikte, Niğde'yi alıp, burada bulunan kale beyi Gazgancık'ı Karamanoğlu Mehmed Bey'e gönderdiler.⁵⁴⁵

Şikari, Karamanoğulları ile Türkiye Selçukluları arasında dikkat çekici bir olaya yer vermektedir. Yaşanan bu gelişmeden bahsederken Eratna Bey hakkında da bilgi verir. Bu olay ise Karamanoğlu Mehmed Bey ile I.Aleaddin Keykubad'ın karşılıklı yaptığı mücadeledir. Eratna Bey bu mücadele esnasında Karamanoğlu Mehmed Bey'e Kosun ve Kaya Beyler ile birlikte 10 bin asker ile destek vermiştir.⁵⁴⁶

Karamanlıların giderek güçlerini artırıyordu. Türkiye Selçuklularının giderek güç kaybetmesi ile Karamanoğulları onlar üzerinde yeni bir baskı unsuru olmuştur. Karamanoğlu Mehmed Bey, Sultan İzzeddin Keykavas'un oğlu olduğunu iddia eden Cimri⁵⁴⁷ isimli bir şehzadeyi Türkiye Selçuklu Sultanı ilan etmiştir.⁵⁴⁸ Cimri olayından sonra Şikari'ye göre Karamanoğlu Mehmed Bey yine toprak paylaşımında bulunarak Eratna Bey'e tekrar Kayseri'yi vermiştir.⁵⁴⁹ Şikari Tarihi'nde bu olaydan Karamanoğlu Mehmed Bey'in ölümüne kadar Eratnalı-Karamanlı ilişkisine rastlanmamaktadır.

Karamanoğlu Mehmed Bey'in ölümünün ardından beyliğin başına geçenler ile Eratnalılar arasındaki ilişkiler değişiklik göstermiştir. Bu zamana kadar hep iyi yönde seyreden ilişkilerin bozulmasında Moğol etkisi görülmektedir. Moğolların, Karamanoğullarını Eratna Bey'e şikâyet etmesi nedeniyle o, Karamanoğullarına mektup göndermiştir.⁵⁵⁰ Gönderilen bu mektup Süleyman Bey tarafından kabul görmedi. İki ordu Aksaray yakınlarında savaştı ve bu savaş sonucunda Eratna Bey

⁵⁴⁵ *Age.*, s.51.

⁵⁴⁶ Şikari burada olayları anlatırken her iki taraftan 23 bin kişinin öldüğünü ifade eder. Karamanoğlu Mehmed Bey'in savaş esnasında gürzünü alıp, Sultan Aleaddin Keykubad'a karşı yürüdüğünü de söylemektedir. (*Age.*, s.52, 53.)

⁵⁴⁷ Bu gelişme tarihte Cimri Olayı olarak da bilinmektedir. Aleaddin Siyavuş isimli bir kişi kendisini Türkiye Selçuklu Sultanı İzzeddin Keykavus'un oğlu olarak tanıtmıştır. Bu durumu kendileri açısından değerlendirmek isteyen Karamanoğulları Aleaddin Siyavuş'u Konya'da tahta oturtmuşlardır. Böylece Karamanoğulları Konya'nın tahrip olmasını sağlarken, Türkiye Selçuklu Devleti'ni de zor duruma düşürmüşlerdir. Hatta Aleaddin Siyavuş'un İzzeddin Keykavus'un oğlu olduğuna inanılması o derece artmıştır ki, bir gün o Türkmen toplulukları arasında dolaşırken birisi onu görünce Sultan İzzeddin Keykavus'un soyundan geliyor diyerek hemen Mehmed Bey'in yanına götürmüştür. (İbn Bibi, *age.*, s.625, 631.)

⁵⁴⁸ Mükrimin Halil Yinanç, *age.*, s.298, 299.

⁵⁴⁹ *Şikari'nin Dilinden Karamanoğulları Tarihi*, Yay.: Şerafettin Güç, Ankara 2016, s.56.

⁵⁵⁰ *Age.*, s.72.

mağlup oldu.⁵⁵¹ Karamanoğulları, Eratna Bey'i Kayseri'ye kadar kovalayıp, topraklarını ve malını yağma ettiler.⁵⁵²

Karamanoğulları, dedeleri Karaman Bey'e yoldaşlık eden Kara Cafer Bey'in de içinde bulunduğu bir topluluğu katletmişlerdi.⁵⁵³ Bu yaşanan olay üzerine Eratna Bey, diğer beyleri toplayarak yeniden Karamanoğlu Süleyman Bey'in üzerine yürüdü ve ona karşı zafer elde etti.⁵⁵⁴ Bu savaş sonunda Karamanoğlu Süleyman Bey, Eratna Bey'in huzuruna götürülmüştür. Süleyman Bey'in Eratna Bey'e söyledikleri Karamanlı-Eratnalı ilişkilerinin ne boyutta olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Bundan dolayı bu sözleri Şikari'den aynen nakletmek daha doğru olacaktır. Süleyman Bey, Eratna Bey'e "*Ey lain! Bir zaman kulu değil mi idin ve kızını vermedin mi, şimdi düşman mı oldun.*" demiştir.⁵⁵⁵ Bu sözler üzerine Eratna Bey, esas amacının böyle olmadığını ifade etmiş ve Süleyman Bey'i Kayseri'ye götürmüştür.⁵⁵⁶ Faruk Sümer'e göre bu olayla birlikte Karamanoğlu Ahmed Bey'in ölmesi ile Konya'nın Eratna'nın eline geçmiş olması muhtemeldir.⁵⁵⁷

Eratna Bey öldükten sonra Eratnalılar ile Karamanlılar arasındaki ilişkiler de farklı bir boyuta girdi. Eratna Bey'in oğullarından olan Eratnaoğlu Mehmed Bey ile Karamanoğlu Aleaddin Bey çağdaştır. Hatta Şikari Eratnaoğlu Mehmed Bey ile Aleaddin Bey'in Konya'da birlikte okuduklarını, birbirleri ile bolca vakit geçirdiğini söyler.⁵⁵⁸ Bu durum ise ileride devletlerinin başına geçecek iki isim açısından önemli bir noktadır. Aleaddin Bey ile Eratnaoğlu Mehmed Bey hakkında Şikari'nin söylediği "*Davaya böyle eylemişlerdi ki taht tac terk edeler, birbirini terk etmeyeler. Birbirinin yoluna can baş vereler.*" ifadesi ileride bu iki ismin arasındaki ilişkinin ne boyutta olduğunu gözler önüne sermektedir.⁵⁵⁹

Eratna Bey öldükten sonra, birtakım beyler Konya'ya gelip Eratnaoğlu Mehmed Bey'i alarak Eratna Devleti tahtına çıkardılar. Ancak Eratnaoğlu Mehmed

⁵⁵¹ Age., s.72.

⁵⁵² Age., s.72.

⁵⁵³ Age., s.72, 73, 74.

⁵⁵⁴ Age., s.72, 73, 74.

⁵⁵⁵ Şikari'nin Dilinden Karamanoğulları Tarihi, Yay.: Şerafettin Güç, Ankara 2016, s.75.

⁵⁵⁶ Age., s.75.

⁵⁵⁷ Faruk Sümer, "Anadolu'da Moğollar", SAD, S:1, Ankara 1969, s.113.

⁵⁵⁸ Şikari'nin Dilinden Karamanoğulları Tarihi, Yay.: Şerafettin Güç, Ankara 2016, s.77

⁵⁵⁹ Age., s.83.

Bey devlet işleri ile uğraşmayı zevk ve sefaya düştü.⁵⁶⁰ Bu durum karşısında Eratna Devleti'nin ileri gelenleri Eratnaoğlu Mehmed Bey yerine, kardeşi Cafer Bey'i tahta çıkardı. Bunun üzerine Eratnaoğlu Mehmed Bey Veziri Hoca Ali Ağa'nın telkinine uyarak Karamanoğlu Aleaddin Bey'den yardım istedi.⁵⁶¹ Bu yardım talebine Karamanoğlu Aleaddin Bey olumlu yanıt verdi. Eratnaoğlu Mehmed Bey'e yardıma giden Karamanlı ordusu Cafer Bey' karşı giriştiği Kayseri kuşatmasında başarılı olmadı.⁵⁶² Bu gelişme sonrasında Eratnaoğlu Mehmed Bey, Karamanoğlu Aleaddin Bey'in yanına yerleşmiştir.⁵⁶³

Eratnaoğlu Mehmed Bey artık Konya'da ikamet etmeye başladı. Karamanoğulları ile Eratnalılar arasında Konya ahalsinin başrolünü oynadığı ilginç bir olay yaşanmıştır. Konya'nın ileri gelenlerinden Ahi Nahis, Ahi Murad, Cebbar Kethüda, Bazarbaşı gibi isimler Eratnaoğlu Mehmed Bey'in yanına giderek ondan Konya'yı Karamanlılardan almasını istediler.⁵⁶⁴ Bu durum karşısında Eratnaoğlu Mehmed Bey, Karamanoğlu Aleaddin Bey'den Konya'yı istedi ve bu teklifi kabul edildi.⁵⁶⁵ Konya'yı Eratnaoğlu Mehmed Bey'e veren Karamanoğlu Aleaddin Bey şehirden ayrıldı. Bu durumu fırsat bilen Konyalılar Kutluşah'a haber göndererek, Karamanoğlu Aleaddin Bey'in şehirden ayrıldığını bir an önce Konya'ya gelmesini ona bildirdiler.⁵⁶⁶ Bu istek karşısında hemen harekete geçen Kutluşah, Konya'ya gelince Ahi Nahis ona şehrin kapısını açtı.⁵⁶⁷ Kutluşah'ın Konya'ya girdiğini duyan Eratnaoğlu Mehmed Bey ise Sivas'a kaçtı.⁵⁶⁸

Eratnaoğlu Mehmed Bey, abisi Cafer Bey'e⁵⁶⁹ karşı giriştiği taht mücadelesinde bu defa başarı elde ederek Eratna Devleti tahtına ikinci defa oturdu.

⁵⁶⁰ *Age.*, s.83.

⁵⁶¹ *Age.*, s.83, 84.

⁵⁶² *Age.*, s.83, 84.

⁵⁶³ *Age.*, s.84, 85.

⁵⁶⁴ *Şikari'nin Dilinden Karamanoğulları Tarihi*, Yay.: Şerafettin Güç, Ankara 2016, .85.

⁵⁶⁵ *Age.*, s.85.

⁵⁶⁶ *Age.*, s.86.

⁵⁶⁷ *Age.*, s.86.

⁵⁶⁸ *Age.*, s.86.

⁵⁶⁹ Şikari, Mehmed Bey'e karşı giriştiği savaşı ve tahtını kaybeden Cafer Bey'in bu olaydan sonra görünmediği belirtir. (*Şikari'nin Dilinden Karamanoğulları Tarihi*, Yay.: Şerafettin Güç, Ankara 2016, s.88.); İsmail Hakkı Uzunçarşılı ve Rıdvan Nafiz Edgüer yazdıkları *Sivas Şehri* isimli kitabın 244. dipnotunda aynen şu ifadeleri kullanmışlardır: "*Cafer Bey'in Kayseri dahilinde Karakaya köyünde Şeyh Halil İbni's Seyyid Hacı Danışmendi için yaptırdığı zaviye vakfiyesindeki şu kayıttır: "İkramı seven, en cömert, yüce bey... Bağışlanmış rahmetli Cafer Bey Eratna. Toprağı temiz olsun." Vakfiyenin tarihi 788 H./ M.1378 Ramazan'dır. Bundan anlaşılıyor ki Mısır'a giden Cafer Bey vakit bulunca memleketine geri dönüp yapılan müzaharet sayesinde Kayseri'yi elde*

Diğer taraftan Süleyman Bey, Aleaddin Bey'e Eratnaoğlu Mehmed Bey'i şikâyet etti. Sivas'ı Eratna Devleti'nden almayı teklif eden Süleyman Bey ile Aleaddin Bey arasında dikkate değer bir diyalog yaşandı. Şikari'ye göre Alaüddin Ali Bey, Eratnalılar ile aralarında olan akrabalıktan bahsetmiştir.⁵⁷⁰ Süleyman Bey buna karşı Eratna Bey'in, amcalarını katlettiğini ve kendisinin de iki parmağının Eratna Bey'in eline düştüğünü söylemiştir.⁵⁷¹

Bu olaydan bir yıl sonra Karamanoğlu Aleaddin Bey, Eratnaoğlu Mehmed Bey'i ziyaret etmiştir. Bu ziyaret karşısında Eratnaoğlu Mehmed Bey, Hoca Ali ve İbn-i Kürd'ün uyarıları ile karşılaşmıştır. Bu duruma da Karamanoğlu Aleaddin Bey ile ahidnameler yazarak çözüm bulmaya çalışmıştır.⁵⁷² İlerleyen yıllarda Eratnaoğlu Mehmed Bey, askerlerini toplayıp Aksaray üzerine yürüdü ve burada bulunan Karamanoğlu Aleaddin Bey'in kardeşi Davud Bey'i esir ederek Kayseri'ye götürdü.⁵⁷³ Bunun üzerine Karamanoğulları asker toplayarak Aksaray'a gittiler. Bu durum Eratnaoğlu Mehmed Bey'in kulağına gidince o, kendisine söylenenleri dikkate alıp Dulkadirliileri araya sokarak barış yaptı.⁵⁷⁴ Sonrasında Eratnaoğlu Mehmed Bey asker toplayarak Niğde, Ereğli, Bolkar Dağı ve Fisandon'a gelerek şehirleri kuşattı ama Karaman askerinin çokluğundan dolayı savaşmadan tekrar Kayseri'ye döndü.⁵⁷⁵

Eratnaoğlu Mehmed Bey, birtakım faaliyetleri sonucu elde ettiği kişilerce, Karamanoğlu Süleyman Bey'in katledilmesinde rol oynamıştır.⁵⁷⁶ Bu gelişme sonrasında Karamanoğlu Aleaddin Bey, Eratnaoğlu Mehmed Bey'den intikam almak istedi. Onunla savaşarak hem Süleyman Bey'in intikamını aldığı hem de Konya'yı

*etmiş ve orada emir olmuştur. 788 H./ M.1378 tarihinde emir bulunduğu anlaşılıyor. Vakfiyeyi kuyud-ı atıkada biz de gördük.” (Age. s.107); Ancak Eratnalılar üzerine yaptığı çalışma esnasında Kemal Göde, adı geçen vakfiye suretini İnşaat Mühendisi Fevzi Okyay'dan temin etmiş ve bu vakfiyenin yanlış kopya edildiği ortaya çıkarmıştır. (Ayrıntı için Kemal Göde, *Eratnalılar*, s.43 ve dn. 237'a bakınız .).*

⁵⁷⁰ *Şikari'nin Dilinden Karamanoğulları Tarihi*, Yay.: Şerafettin Güç, Ankara 2016s.88.

⁵⁷¹ *Age.*, s.88.

⁵⁷² *Şikari'nin Dilinden Karamanoğulları Tarihi*, Yay.: Şerafettin Güç, Ankara 2016, s.89, 90.

⁵⁷³ *Age.*, s.104.

⁵⁷⁴ Eratnaoğlu Mehmed Bey'in barış kararından sonra kendisine gelen bir takım eleştiriler karşısında onun söylemiş olduğu “*Beni Rum'a Karamanoğlu şah eyledi*” sözü dikkat çekicidir. (*Şikari'nin Dilinden Karamanoğulları Tarihi*, Yay.: Şerafettin Güç, Ankara 2016, s.104,105.).

⁵⁷⁵ *Şikari'nin Dilinden Karamanoğulları Tarihi*, Yay.: Şerafettin Güç, Ankara 2016, s.108,109.

⁵⁷⁶ *Age.*, s.110 ,111 ,112.

yeniden ele geçirdiği zaferi elde etti.⁵⁷⁷ Eratnaoğlu Mehmed Bey ve onun devrinden sonra Eratna Devleti içerisinde yaşanan gelişmeleri Karamanoğulları yakından takip etmişlerdir. Bu yaşanan gelişmeleri fırsata çevirme çabasına giren Karamanoğulları Konya'yı almıştır. Bu hareket Osman Turan'ın, "*İstanbul'un Fethinden Önce Yazılmış Tarihi Takvimler*" isimli çalışmasının 31/32. Sayfasında Karaman Beyleri hakkında bilgi veren kısımda geçen "*Ve Konya Fethi anın elinden olaldan berü yüz yetmiş bir yıldır.*" ifadesinden anlaşılmaktadır.⁵⁷⁸ 1366-1367 senesinde Konya'yı fethettikten sonra Karamanoğulları Niğde ve Aksaray'ı da Eratnalı Devleti'nden almışlardır.⁵⁷⁹ Niğde ve Aksaray'ın alınması ile kendilerine Kayseri yolunu açan Karamanoğulları, Eratnaoğlu Alaüddin Ali Bey'i Kayseri'de bir hamamda eğlence halinde iken yakaladı. Eratnaoğlu Alaüddin Ali Bey bu tehlike karşısında Sivas'a çekildi ve Kadı Burhaneddin Ahmed'in yardımı ile hayatını kurtardı.⁵⁸⁰

Yukarıda bahsettiğimiz üzere Eratnalılar ile Karamanoğulları arasında Şikari Tarihi'ne göre bir akrabalık ilişkisi vardır. Bu durum haliyle iki devlet arasında sıkı ilişkileri de beraberinde getirmiştir. İlk başlarda Eratna Bey, Karamanoğullarına askeri anlamda sürekli yardımlarda bulunmuştur. Eratna Bey'den sonra ise Eratnalılar ile Karamanoğulları arasında ki ilişkiler belli bir süre olumlu seviyede ilerledi. Ancak bu durum zamanla değişerek iki devlet arasında görülen şiddetli savaflara sebep olmuştur. Karamanoğlu Aleaddin Bey ile Eratnaoğlu Mehmed Bey dönemindeki ilişkiler bu iki saltanat sahibinin yakın dost olması nedeni ile başlarda iyi bir seviyede idi. Bu iki yakın dost arasındaki ilişkiler sonraları bozulmuştur. Bu ikili arasında gerçekleşen olaylarda, Karamanoğullarının Eratnalıların taht mücadelesinde etkin rol oynadıkları dikkatlerden kaçmamaktadır. Eratnaoğlu Mehmed Bey tahta ikinci kez oturunca kendisine yardımlarda bulunan Karamanoğlu Aleaddin Bey'e karşı mücadeleye girişmiştir. Bu mücadelelerde ise başrolü Konya oynamıştır.

⁵⁷⁷ Age., s.112, 113, 114, 115, 116; Bu yaşanan gelişmeler sonucunda Karamanoğlu Aleaddin Bey, Eratnaoğlu Mehmed Bey'e "*Ey Mehmed! İyiliğe iyilik olsa öküze bıçak olmazdı. Ben seni Rum Şah'ı edip, İbn Kürd'ü helak edince çok ceza çektim. Niçe senin benim gibi aldatmıştır. Dünya sana da kalmaz.*" şeklinde hitapta bulunmuştur. (*Şikari'nin Dilinden Karamanoğulları Tarihi*, Yay.: Şerafettin Güç, Ankara 2016, s.116.).

⁵⁷⁸ Osman Turan, *İstanbul'un Fethinden Önce Yazılmış Tarihi Takvimler*, Ankara 1984, s.31/32.

⁵⁷⁹ Yaşar Yücel, *Eratna Devleti Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, Ankara 1989, s.19.

⁵⁸⁰ Yaşar Yücel, *Eratna Devleti Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, Ankara 1989, s.20.

Eratna Devleti içerisindeki karışıklıklardan en çok faydalanan devletlerden birisi de Karamanoğulları olmuştur. Karamanoğulları bu kargaşa neticesinde Konya'yı yeniden Eratnalılardan almış ve akınlarını Niğde ile Aksaray'a doğru yöneltmişlerdir. Buralarında aldıktan sonra da Kayseri'ye gelerek Eratnaoğlu Alaüddin Ali Bey'in Sivas'a kaçmasına sebep olmuşlardır.

Eratnalılar ile Karamanoğulları arasında ilk başlarda dostça başlayıp devam eden ilişkiler daha sonra değişerek birbirleri üzerinde toprak mücadelesine dönüşmüştür.

2.7. Eratnalıların Diğer Devletler ile Olan İlişkileri

Eratna Devleti Artuklular, Aydınöğulları, Osmanlılar ve Taceddinoğulları ile de ilişkilerde bulunmuşlardır.⁵⁸¹ Ancak bu devletler ile olan ilişkileri çok uzun soluklu olmadığı için bu konuyu "*Eratnalıların Diğer Devletler ile Olan İlişkileri*" başlığı altında topladık.

2.7.1. Eratna -Artuklu İlişkileri

Eratnalılar, Malazgirt Savaşı'nın ardından Anadolu'da kurulan Artuklular ile ilişki kurmuşlardır. Bu ilişki ise gelin alma yolu ile olmuştur. Eratna Bey, oğlu Şeyh Hasan'a Mardin Artuklu Hükümdarı Melik Salih Şemseddin'in kızını istemiştir. Bu isteğe olumlu yanıt veren Melik Salih kızını çeyizi ile birlikte Sivas'a göndermiştir. Ancak bu iki hükümdarın evlatlarının düğünü olmadan hemen önce Eratnaoğlu Şeyh Hasan ölmüştür.⁵⁸² Oğlunun ölümüne çok üzülen Eratna Bey, Sivas'a gelen Melik Salih Şemseddin'in kızını Mardin'e göndermeyerek diğer oğlu Cafer Bey ile evlendirmiştir.⁵⁸³

⁵⁸¹ Eratna Bey'in vefatının ardından kargaşa içerisine düşen Eratna Devleti bir yandan dış müdahalelere açık bir konuma gelmişken diğer taraftan kendi iç meseleleri ile uğraşmıştır. Bu iç meselelerde en önemli olay Eratna Devleti içerisinde görülen taht mücadeleleridir. Bu sırada bir diğer önemli iç unsur da devlete bağlı bulunan emirlerdir. Bu emirlere karşı merkezi yönetim zaman zaman seferlerde bulunmuştur. Bu beyler ile ilişkiler iç politika unsuru sayılacağından dolayı bu bölümde Amasya Emirleri, Erzincan Emirleri ile girilen mücadelelere konumuzun dış politika olması gereği yer vermedik.

⁵⁸² İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Rıdvan Nafiz Edgüer, *Sivas Şehri*, Haz.: Recep Toparlı, Ankara 2014, s.231.

⁵⁸³ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Sivas-Kayseri ve Dolaylarında Eratna Devleti", *Bellekten*, C:32, S:126, (1968), s.176.

2.7.2. Eratna-Aydinoğlu İlişkileri

Aydinoğulları, Batı Anadolu'da kurulmuş bir Türk Beyliği'dir. Denizcilik alanında yaptıkları faaliyetler ile adlarından söz ettirmişlerdir. Aydinoğlu Umur Bey döneminde en parlak günlerini yaşayan Aydinoğulları, Bizans ve Haçlılar ile mücadele etmiştir. Eratnalılar ile olan ilişkilerin kökeni de Aydinoğullarının bu mücadeleleri oluşturmaktadır. İzmir kuşatması sırasında Aydinoğlu Umur Bey'e Eratna Bey iki mancınıkçı yollamıştır.⁵⁸⁴ Anadolu'da hâkim bir konumda bulunan Eratna Bey'in, Türk ve Müslüman olmayan bir unsur ile mücadele eden Aydinoğullarına böyle bir yardım göndermesi dikkat çekicidir.

2.7.3. Eratna-Osmanlı İlişkileri

Osmanlı Devleti ile Eratna Bey arasında herhangi bir ilişkinin kurulup kurulmadığı konusu net değildir.⁵⁸⁵ Ancak Eratnalıların Osmanlılar ile çağdaş bulunması ve her iki devletinde Anadolu coğrafyasında kurulmuş olması aralarında ilişki kurulmuş olabileceği iddiasını güçlendirir. Çünkü Osmanlıların kuruluş devri olarak adlandırılan dönemde Eratna Bey'de Anadolu Umumi Valisi olarak bulunuyordu.

Anadolu'da İlhanlı hâkimiyeti sırasında Çobanlıların büyük etkisi bulunuyordu. Bu bakımdan Osman Bey'in oğullarından birisinin adının Çoban⁵⁸⁶ olması bizim için son derece dikkat çekicidir.

Eratna Bey ile Osmanlılar çok fazla ilişki kurmamıştır. Bu yorum dönemin ana kaynaklarında Eratna Bey hakkında neredeyse hiçbir bilgiye rastlanmamasından yola çıkarak yapılabilir. Bunun bir nedeni de Eratna Bey Anadolu'da faaliyet gösterirken, Orhan Gazi'nin daha çok batıya yönelik hareket etmesidir. Zaten Kemal Göde'nin Eratna Bey'in Osmanlılar ile olan ilişkileri üzerine söylediği "*Eratna Bey Osmanlılara yakınlık göstermemiştir, Osmanlılarda Eratna Bey'e boyun eğmemiştir.*"⁵⁸⁷ ifadesi her şeyi özetler niteliktedir.

Aleaddin Eratna Bey'in ölümünün ardından Eratna Devleti'nin içerisine düştüğü karışık durum diğer devletler için bir fırsat oldu. Bu durumdan faydalanmak

⁵⁸⁴ Himmet Akın, *Aydinoğulları Tarihi Hakkında Bir Araştırma*, Ankara 1968, s.47 (dn.261.).

⁵⁸⁵ Kemal Göde, *Eratnalılar*, Ankara 2000, s.76.

⁵⁸⁶ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi C:1*, Ankara 2011, s.115.

⁵⁸⁷ Kemal Göde, *Eratnalılar*, Ankara 2000, s.76.

isteyen devletlerden birisi de Osmanlı Devleti'ydi. Onlar Bizans ile giriştiği mücadelelerden başarı ile çıkmışlardı. Bu başarıdan sonra Anadolu'ya yönelik de fetih hareketlerine başladılar. Orhan Gazi döneminde Eratna Devleti'nin içerisinde bulunduğu kargaşadan faydalanarak 1354 yılında Süleyman Paşa komutasındaki ordu ile Ankara'yı aldılar.⁵⁸⁸ Bu fetih sonrasında bir dönem Ankara, Osmanlı Devleti'nin elinden çıkıp yeniden Eratnalıların eline geçti ama 1361 yılında burası tekrar Osmanlı topraklarına katılmıştır.⁵⁸⁹ Ancak Eratnalıların Ankara üzerindeki emelleri tamamen bitmemiştir. Eratnaoğlu Mehmed Bey döneminde Ankara üzerine bir sefere çıkılsa da başarılı olunamamış ve Ankara yine elde edilememiştir.⁵⁹⁰

1375 yılında Eratnalılar ile Osmanlı Devleti arasında bir iletişim görülmektedir. Eratnalılar adına Erzurum'da bulunan Reşideddin ile Osmanlı Sultanı Murad Hüdavendigâr arasında mektuplaşma olmuştur.⁵⁹¹

Bahsedildiği üzere Eratnalılar ile Osmanlılar arasında gerçekleşen ilişkiler Eratna Bey'in ölümünden sonra az da olsa görülmüştür. Eratna Bey'in ölümünden sonra Eratna Devleti'nin içerisine düştüğü durumdan Osmanlı Devleti'de faydalanmıştır. Bu noktada Eratnalılar ile Osmanlılar arasındaki ilişkileri belirleyen yer Ankara olmuştur. Ankara'da egemenlik kurmak için bu iki devletin mücadeleye giriştiği görülmektedir.

2.7.4. Eratna-Taceddinoğlu İlişkileri

Taceddinoğulları Beyliği, Niksar merkezli kurulmuştur.⁵⁹² Bu beylik Canik'de Taceddinoğulları olarak da bilinmektedir.⁵⁹³

Taceddinoğullarının bağımsız bir devlet olarak görünmeleri Eratna Bey'in tek başına faaliyet göstermeye başlamasından çok öncedir. Taceddin Bey'in babası Doğancık Bey (Taceddin Bey olarak da geçer) açık bir şekilde Eratna Bey'e karşı muhalif hareketlerde bulunmuştur.⁵⁹⁴ Zaten Taceddinoğulları cesur ve cüretkâr

⁵⁸⁸ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C:1, Ankara 2011, s.124.

⁵⁸⁹ *Age*, s.161.

⁵⁹⁰ Osman Turan, *İstanbul'un Fethinden Önce Yazılmış Tarihi Takvimler*, Ankara 1984, s.72, 73.

⁵⁹¹ Kemal Göde, *Eratnalılar*, Ankara 2000, s.114.

⁵⁹² Hanefi Bostan, "Niksar" DİA, C:33, İstanbul 2007, s.119.

⁵⁹³ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri*, Ankara 2011, s.153.

⁵⁹⁴ Mevlüt Oğuz, "Taceddinoğulları" *AÜDTCF Dergisi*, C:6, S:5(1948), s.471.

olduklarından bu tür mücadelelerden hiçbir zaman çekinmemişlerdir.⁵⁹⁵ Taceddinoğullarının Eratna Bey'e karşı olan muhalefetleri onların Çobanlı Şeyh Hasan'ı desteklemesinden kaynaklanmaktadır.⁵⁹⁶ Zaten o da Anadolu'da İlhanlı egemenliğinin son dönemlerinde gayet nüfuzlu bir beydir.⁵⁹⁷ Doğanşah, Eratna Bey'in Mısır Memlûk Sultan'ının himayesine girmesinin ardından kendisine bağlı bulunan diğer beyler gibi serbest hareket etmeye başladı.⁵⁹⁸ Eratna Bey ise ilk başlarda bu duruma tepkisiz kaldı.⁵⁹⁹ Daha sonra hareketlerden rahatsız olan Eratna Bey tamamen bağımsız olduktan sonra Amasya'yı işgal eden Doğanşah üzerine bir ordu göndererek onların Niksar'a kaçmasına neden oldu.⁶⁰⁰

Doğanşah'ın Niksar'a geldikten kısa bir süre sonra vefat etmesinin ardından yerine oğlu Taceddin Bey geçti. Taceddin Bey, Amasya Emiri Hacı Şadgeldi'yi kendisine metbuu olarak tanıdı.⁶⁰¹ İlerleyen süreçte Eratna Devleti'nde tahta Eratnaoğlu Ali Bey geçti. Onun döneminde Kadı Burhaneddin Ahmed etkin rol oynadı. Bu dönemde Eratnalıların Taceddinoğulları üzerine bir sefer düzenledikleri görülmektedir. Niksar'a sefer düzenlemek için kışın geçmesini bekleyen Eratnaoğlu Ali Bey, Taceddin Bey'e⁶⁰² karşı sefere çıktı.⁶⁰³ Eratnaoğlu Ali Bey ve Kadı Burhaneddin Ahmed'in Taceddinoğullarına karşı giriştiği bu seferde Niksar yağma edilip Sivas'a dönüldü.⁶⁰⁴ Bu seferden kısa bir süre sonrada Eratnalılar içerisinde yaşanan gelişmeler sonrasında Kadı Burhaneddin Ahmed kendi iktidarını ilan etti.

Görüldüğü üzere Eratna Bey henüz tam yetki ile Anadolu'da faaliyet göstermeden önce de Doğanşah burada etkin bulunuyordu. O, Eratna Bey'e karşı Çobanlı Şeyh Hasan'ı destekleyerek muhalefetini açıkça belli etmiştir. Eratna Bey'in Mısır Memlûklerinin hâkimiyetini kabul etmesi Eratnalı-Taceddinoğulları ilişkisini etkilemiştir. Bu durum karşısında Taceddinoğulları istedikleri gibi hareket etmeye

⁵⁹⁵ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri*, Ankara 2011, s.153.

⁵⁹⁶ Mevlüt Oğuz, *agm.*, s.473.

⁵⁹⁷ *Agm.*, s.473.

⁵⁹⁸ *Agm.*, s.473.

⁵⁹⁹ *Agm.*, s.473.

⁶⁰⁰ *Agm.*, s.473.

⁶⁰¹ Mevlüt Oğuz, *agm.*, s.473.

⁶⁰² Esterabadi, Taceddin Bey hakkında bahsederken o yörenin önde gelen ismi olduğunu ve yeri geldiğinde Eratna Bey'e vergi verip askeri yardımda bulunduğunu söyler. (Esterabadi, *age.*, s.150,151.).

⁶⁰³ Esterabadi, *age.*, s.150, 151.

⁶⁰⁴ *Age.*, s.150, 153.

başlamışlardır. Eratna Bey'in bağımsızlığını ilan etmesinin ardından bu ilişkilerde etkin bir hal aldılar ve Taceddinoğullarının üzerine bir ordu gönderdiler. Eratnalıların son döneminde ise Eratnaoğlu Ali Bey ile Kadı Burhaneddin Ahmed, Taceddinoğulları üzerine sefere çıkmıştır. İki devlet arasında gerçekleşen bu son olaydan kısa bir süre sonra Eratna Devleti son bulmuş ve iktidarı Kadı Burhaneddin Ahmed ele geçirmiştir. O da tıpkı Eratnalılar döneminde olduğu gibi Taceddinoğulları ile bu çerçevede ilişkilerde bulunmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KADI BURHANEDDİN AHMED DEVLETİ'NİN DIŞ POLİTİKASI

3.1. Kadı Burhaneddin Ahmed Devleti'nin Dış Politikasını Oluşturan Unsurlar

Kadı Burhaneddin Ahmed Devleti, merkez Sivas olmak üzere kurulmuştur. kurulmuştur. Jeopolitik konumun bir tanımı, yeryüzü ilişkilerinin siyasi gelişmelerle olan bağlantısıdır.⁶⁰⁵ Bu tanım ışığında değerlendirecek olursak Kadı Burhaneddin Ahmed'in dış politikasını, devletin kurulduğu coğrafya ile devrin siyasi şartları şekillendirmiştir. Bu devletin dış politikasını şekillendiren unsurları şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Devrin önemli siyasi gücü olan ve Anadolu politikasını kendisine bağlı bulunan valilerin şekillendirdiği Memlükler.
- Yükseliş devrine doğru adım adım ilerlerken hem batıda hem doğuda siyasi faaliyetlerde bulunan Osmanlılar.
- Anadolu için açık bir tehdit haline gelen Timur Devleti.
- Kurulduğu günden beri Anadolu siyasetinde gerek Memlüklere bağlı bir şekilde gerekse bağımsız bir şekilde etkin bulunan Dulkadirliiler.
- Eratna Devleti'nin son dönemiyle birlikte Anadolu'da daha etkin rol oynamaya başlayan Karamanoğulları.
- Kadı Burhaneddin Ahmed Devleti ile çok yakın temasları bulunan Akkoyunlular.
- Devrin önemli beyliklerinden birisi olan Taceddinoğulları.
- Osmanlılar ile olan ilişkileri Kadı Burhaneddin Ahmed Devleti ile olan ilişkisini de şekillendiren Candaroğulları.

Kadı Burhaneddin Ahmed'in kadılık dönemindeki hareketleriyle başlayan dış politika anlayışını şu şekilde ifade etmek mümkündür.

⁶⁰⁵ Suat İlhan, *Jeopolitik Duyarlılık*, Ankara 1989, s.14.

Kadı Burhaneddin Ahmed, dış politikasında “*düşmanlık kurduğu devlet ya da şahıslara karşı boş yere düşmanlık beslemez ve altında mutlaka bir sebep yatar ve zorunlu olmadıkça zarar verici bir politika beslemezdi*”.⁶⁰⁶ “*Bir düşmanına karşı faaliyete giriştiyse bu düşmanın zararlarını önlemek için girişmiş olduğu bir faaliyet olurdu*”.⁶⁰⁷ Bazen onun dış politikasını inanmış olduğu din bile şekillendirebilirdi.⁶⁰⁸

3.2. Kadı Burhaneddin Ahmed-Memlûklü İlişkileri

Kadı Burhaneddin Ahmed, Anadolu'nun güneydoğusunda fazlasıyla söz sahibi olan Memlûkler ile ciddi ilişkiler kurmuştur. Onun, Memlûkler ile olan ilişkilerini iki başlık altında toplamak mümkündür. Bunlardan ilki henüz Timur tehlikesi görünmeden önce olan düşmanca tutumdur. İkincisi ise Timur tehlikesi yaklaşınca aralarında gerçekleşen yakınlaşma durumu olarak ifade edilebilir.

Eratna Devleti'nin Memlûkler ile olan ilişkilerinde Memlûklerin kökeni ve kuruluşları hakkında detaylı bilgi vermiştik. Bundan dolayı burada Memlûkler hakkında fazla detaya inmeden kısa bir özet yapmak daha doğru olacaktır. Memlûkler, Eyyubi ordusunda bulunan Türk asıllı emirler tarafından kurulmuştur. Onlar Bahri ve Burciyye olmak üzere ikiye ayrılan, döneminin en güçlü devletleri arasındadır.⁶⁰⁹

Berkuk zamanı, Kadı Burhaneddin Ahmed ile Memlûkler arasında yaşanacak olan ilişkiler açısından önemlidir. Çünkü Kadı Burhaneddin Ahmed devletini kurduğu zaman Berkuk, Memlûk Devleti içerisinde etkin bir rol alıyordu. Berkuk, Çerkez kökenliydi. O, döneminde Çerkezleri devletin önemli yerlerine getirerek devlet içerisinde Türk-Çerkez mücadelesinin başlamasına neden oldu.⁶¹⁰ Berkuk'un döneminde yaşanan bu gelişme Kadı Burhaneddin Ahmed'i de etkileyecekti. Çünkü Anadolu'da bulunan Memlûklerin Türk kökenli valileri Berkuk'a karşı harekete

⁶⁰⁶ Esterabadi, *age.*, s.308.

⁶⁰⁷ *Age.*, s.308.

⁶⁰⁸ Buna dayanak olarak şu gösterilebilir. Osmanlı Devleti, Kosova Savaşı'nda iken bazı Moğol Emirleri Kadı Burhaneddin Ahmed'in yanına geldi. Onu, Osmanlı Devleti'ne karşı tahrik edip üzerine saldırması konusunda teşvik ettiler. Ancak Kadı Burhaneddin Ahmed bu teklifi Osmanlıların Müslüman olmayanlara karşı saldırıda bulunduğu bir esnada saldırmanın dinin zayıflaması anlamına geleceğini düşünerek reddetti. (Esterabadi, *age.*, s.369.).

⁶⁰⁹ İsmail Yiğit, “Memlûkler” DİA, C:29, İstanbul 2004, s.90.

⁶¹⁰ Şehabeddin Tekindağ, “Berkuk”, DİA, C:5, İstanbul 1992, s.511.

başladılar. Bu gelişme ise Kadı Burhaneddin Ahmed ile Memlûkler arasında yaşanan ilişkileri doğrudan etkileyecekti.

Kadı Burhaneddin Ahmed'in Memlûkler ile olan ilişkileri ilk başta düşmanca olmuştur. Ancak *“Tacü't Tevarih”*te yer alan bir ifade dikkat çekicidir. Eserde Kadı Burhaneddin hakkında *“ortaya çıktığı ilk günlerde Mısır hükümdarına bağlılık göstermiş”* ifadesi geçer.⁶¹¹

Kadı Burhaneddin Ahmed'in Memlûklere karşı ilk başlarda düşmanca tavır takınmasının sebeplerinden bazıları şunlardır:

- *“Bir tacir Ali Bey'den aldığı malları satmak üzere Suriye'ye gitti. Ali Bey'in ölmesi ile birlikte ortaya mal sorunu çıktı. Bunun üzerine Kadı Burhaneddin Ahmed Suriye'ye yerleşen tacirden Ali Bey'in mallarını almak istedi. Ali Bey'in üzerine adamlarını gönderdi. Fakat Suriyeli yöneticiler buna izin vermedi. Bunun ardından, Suriye'den Sivas'a gelen Berkuk'un tacirlerinden birisinden Kadı Burhaneddin Ahmed'in emri ile Ali Bey'in alacakları kadar mal alındı.”*⁶¹²

- *“Timur tehlikesine karşı bilgi toplamak isteyen Kadı Burhaneddin Ahmed ona derviş kılığında bir adam gönderdi. Diğer taraftan ise ona mektupta yazdı. Bu mektubu taşıyan derviş Sivas'a dönerken Emir Mutahharten tarafından yakalandı. Elindeki mektuba el konularak Şamlılara gönderildi.”*⁶¹³

- *“Kadı Burhaneddin Ahmed'in Çerkez köleyi Anadolu'dan Suriye'ye götürmelerine izin vermeyeceği sözünü söylemesidir.”*⁶¹⁴

- Diğer bir olay ise Memlûklerin Valisi Mintaş⁶¹⁵ olayıdır.

Yukarıda verilen sebepler ilk başta Kadı Burhaneddin Ahmed'in Memlûk Devleti politikasını şekillendirmiştir.

Kadı Burhaneddin Ahmed'in Berkuk'a olan ilk karşı tutumu onun Memlûk Devleti'nde Çerkezleri önemli görevlere getirip Türkleri ikinci plana ittiği döneme

⁶¹¹ Hoca Sadeddin Efendi, *age.*, s.205.

⁶¹² Esterabadi, *age.*, s.332.

⁶¹³ *Age.*, s.333.

⁶¹⁴ Esterabadi burada Kadı Burhaneddin Ahmed'in bu sözü şaka ve latife olsun diye söylediğini ifade eder. (Esterabadi, *age.*, s.333.).

⁶¹⁵ Mintaş aslen Melik Eşref Nasirüddin'in köle ve hasekilerindendir. Melik Eşref katledildiğinde Şam'a gitti. Sonrasında Berkuk'un sultan olması ile birlikte Kahire'ye döndü. Ardından 1385 senesinde Malatya naipliğine atandı. 1392 yılında ise Sultan Berkuk tarafından katledildi. (İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Rıdvan Nafiz Edgüer, *Sivas Şehri*, Haz.: Recep Toparlı, Ankara 2014, s.121n.).

denk gelir.⁶¹⁶ Berkuk'un bu atamaları karşısında Memlük Devleti'nin içerisinde bulunan Türk idareciler rahatsız oldu. Bu idareciler Berkuk'a karşı hareket geliştirdiler. Bu isimlerden birisi Elbistan valisi Altunboğa'dır. Altunboğa, Berkuk'a karşı Dulkadirli ile birlikte Darende'yi ele geçirmeye çalıştı ancak başarılı olamadı.⁶¹⁷ Bu başarısızlık karşısında Altunboğa, Kadı Burhaneddin Ahmed'in yanına giderek ona sığındı.⁶¹⁸ Bu olay Kadı Burhaneddin Ahmed ile Memlükler arasında kritik bir gelişmedir. Aynı zamanda bu olay Kadı Burhaneddin Ahmed'in Dulkadirli ile olan ilişkilerini de şekillendirecektir. Bu iltica hareketinden sonra Kadı Burhaneddin Ahmed, Dulkadirli ile dostluk kurarak Memlüklere karşı faaliyetlerde bulundular.⁶¹⁹ Dulkadirli de Kadı Burhaneddin Ahmed'in ittifakına güvenerek Memlükler aleyhinde faaliyetlere başladı. Bunlardan en önemlisi de sonu bozgunla bitecek olan Memlükleri Maraş ve Elbistan'dan çıkarma girişimi idi.⁶²⁰ Kadı Burhaneddin Ahmed ve Dulkadirli Halil Bey⁶²¹'in birlikte hareket ettiği bir başka girişim daha oldu. Bu ise Yelboğa'ya karşı gerçekleştirilen ve başarısızlık ile sonuçlanan Memlüklere ait Divriği ve Darende'yi yağma girişimidir.⁶²² Görüldüğü üzere Memlükler, Kadı Burhaneddin Ahmed ile Dulkadirliye karşı başarılı olmuştur.

Kadı Burhaneddin Ahmed-Memlüklü ilişkilerini yeni safhaya sokan bir gelişme yaşandı. Bu ise Memlüklerin Malatya Naibi olan Mintaş vasıtası ile oldu. Mintaş, Memlük Devleti'nin içerisinde yaşanan gelişmelerden rahatsızlık duyuyordu. Onu rahatsız eden Çerkezlerin devlet içerisinde artan nüfuzuydu. Mintaş açık açık Berkuk'a karşı bir muhalefet girişimine başladı.⁶²³ Mintaş'ın bu planından haberi olmayan Kadı Burhaneddin Ahmed, Emir Mutahharten üzerine yapacağı Erzincan

⁶¹⁶ Yaşar Yücel, *Eratna Devleti Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, Ankara 1989, s.126.

⁶¹⁷ Refet Yinanç, *age.*, s.24.

⁶¹⁸ Yaşar Yücel, *Eratna Devleti Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, Ankara 1989, s.127.

⁶¹⁹ *Age.*, s.127.

⁶²⁰ Refet Yinanç, *age.*, s.25, 26.

⁶²¹ Dulkadirli Halil Bey, Memlüklere karşı giriştiği düşmanca faaliyetler sonucu 1386 yılı içerisinde Memlük sultanı tarafından Yağmur oğlu Serimüddin İbrahim aracılığı ile öldürüldü. (Refet Yinanç, *age.*, s.27.).

⁶²² Yaşar Yücel, *Eratna Devleti Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, Ankara 1989, s.128.

⁶²³ *Age.*, s.129; Esterabadi'ye göre ise Berkuk, aslen Çerkez bir köledir. Diğer taraftan ise Suriye ve Mısır emirlerinin çoğu Türk'tür. Bu durum Berkuk'u Türk yöneticilerden korkar duruma getirmiştir. (Esterabadi, *age.*, s.330.).

Seferi için hazırlık yapıyordu.⁶²⁴ Bu esnada Mintaş'tan Kadı Burhaneddin Ahmed'e bir elçilik heyeti geldi.⁶²⁵ Bu heyet Kadı Burhaneddin Ahmed'e barış kurmayı teklif ederken Malatya'nın kendisine verileceğini söylüyordu.⁶²⁶ Kadı Burhaneddin Ahmed için bu teklif oldukça önemliydi. Çünkü en baştan beri Memlûklere karşı olumlu düşünce beslemiyordu. Gelen bu elçilik heyetini oldukça ciddiye aldı. Bu yüzden Erzincan seferini erteledi.⁶²⁷ Mintaş'ın elçisinin söyledikleri⁶²⁸ onu Malatya konusunda daha da ilgili hale getirdi.⁶²⁹ Kadı Burhaneddin Ahmed, Malatya'yı alma fikrini kabul etti.⁶³⁰ Bu heyetin ardından Kadı Burhaneddin Ahmed ile Mintaş arasında elçiler gidip geldi. Mintaş'ın teklifinin ardından Kadı Burhaneddin Ahmed, Malatya'yı alması için bir adamını görevlendirdi.⁶³¹ Kendisi de adamının peşinden giderek Malatya'ya vardı.⁶³² Kadı Burhaneddin Ahmed, Malatya'ya geldiğinde Mintaş'ın sözünden döndüğünü duydu. Bu habere sinirlenen Kadı Burhaneddin Ahmed, Mintaş'ın elçisini yanına alarak geri döndü.⁶³³ Sivas'a döndüğünde devletin diğer işleri ile uğraşmaya başladı. Mintaş, Kadı Burhaneddin Ahmed'e yeni bir elçi heyeti daha gönderdi. Bu elçilik heyeti, Mintaş'ın Malatya'yı koruyamayacak kadar güce sahip olmadığını bildirip, şehri Kadı Burhaneddin Ahmed'e teslim edeceklerini tekrar bildirdiler.⁶³⁴ Kadı Burhaneddin Ahmed bu durumu topladığı mecliste görüştü. Toplanan mecliste Malatya'nın alınmasının Memlûkler ile tampon bölge oluşturacağından dolayı bu teklifin kabul edilmesinin yararından bahsedildi.⁶³⁵ Bu durum karşısında Kadı Burhaneddin Ahmed gelen teklife mesafeli yaklaşıp da kabul etti. Burada bir önceki durum ile karşılaşmamak için bir politika geliştirdi. Mintaş'a, Malatya'yı bırakıp Sivas'a gelmesini teklif etti ama Mintaş kendisine karşı gerçekleştirilebilecek isyan tehlikesinden dolayı bu teklifi kabul etmedi.⁶³⁶ Mintaş'ın

⁶²⁴ Esterabadi, *age.*, s.330.

⁶²⁵ *Age.*, s.331.

⁶²⁶ Esterabadi, *age.*, s.331.

⁶²⁷ *Age.*, s.331.

⁶²⁸ Esterabadi'ye göre Mintaş'tan Kadı Burhaneddin Ahmed'e gelen elçi aynen şunları söylemiştir. "Şam emirlerinin hepsi bizim müttefikimiz. Onlar birer birer Berkuk'tan kaçarak bize katılıyor. Etraftan da askerler gelip yanımızda yerlerini almakta. Şimdi ordumuzda büyük bir kalabalık ve dinlenme meydana geldi. Askeri bakımdan eksiklerimiz kalmadı" demiştir. (Esterabadi, *age.*, s.331)

⁶²⁹ Esterabadi, *age.*, s.331.

⁶³⁰ Yaşar Yücel, *Eratna Devleti Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, Ankara 1989, s.129.

⁶³¹ Esterabadi, *age.*, s.333.

⁶³² *Age.*, s.333.

⁶³³ *Age.*, s.333.

⁶³⁴ *Age.*, s.335.

⁶³⁵ *Age.*, s.336.

⁶³⁶ *Age.*, s.336, 337.

Sivas'a gelmeme nedenini haklı bulan Kadı Burhaneddin Ahmed, Malatya'ya doğru yola çıktı.⁶³⁷ Oraya vardığında Mintaş tarafından gayet iyi bir şekilde karşılandı.⁶³⁸ Ancak bu defa da Kadı Burhaneddin Ahmed, Mintaş'ın kâtibinin isyanı ile karşılaştı.⁶³⁹ Bu duruma öfkelenen Kadı Burhaneddin Ahmed, Mintaş ve adamlarının tutuklatarak onlar ile birlikte Sivas'a döndü.⁶⁴⁰

Mintaş'ın Kadı Burhaneddin Ahmed tarafından alıkonularak Sivas'a getirilmesi, Kadı Burhaneddin Ahmed ile Memlûklü ilişkisini yeni bir safhaya soktu. Onun Mintaş'ı alıkoyduğu, elçiler aracılığı ile Memlûklerin Halep Naibi Yelboğa'ya bildirildi.⁶⁴¹ Bu yaşanan gelişmeler Kadı Burhaneddin Ahmed'in istediği gibi ilerlemedi. Memlûk Devleti, valilerinin alıkonulmasına karşılık tepkiler gösterdi. Her ne kadar vali kendilerine muhalif olsa da bu durumu kendilerine yapılan bir saldırı olarak değerlendirdiler. Bu yüzden Yelboğa, Kadı Burhaneddin Ahmed'in yaptığı bu harekete oldukça hiddetlendi.⁶⁴² Bunun üzerine ordusunu toplayarak Sivas'a geldi ve şehri kuşattı.⁶⁴³ Burada Kadı Burhaneddin Ahmed'in bir kararı oldukça dikkat çekicidir. Bu ise Sivas'ı kuşatan Yelboğa'ya karşı oluşturulan orduya komutan olarak Mintaş'ı atamasıdır.⁶⁴⁴ Sivas önlerinde Kadı Burhaneddin Ahmed ile Memlûk ordusu arasında şiddetli çarpışmalar gerçekleşti. Kadı Burhaneddin Ahmed süreci çok akıllıca yönetti. Bir ara Sivas kısmen kuşatmadan kurtarılarak barış yapma girişimleri başladı. Ama bu durum kısa sürdü ve Memlûkler ile yeniden savaş başladı.⁶⁴⁵ Memlûklerin bir kısmı Sivas'ın içine kadar girse de Kadı Burhaneddin Ahmed bu

⁶³⁷ Esterabadi, *age.*, s.336, 337.

⁶³⁸ Esterabadi'ye göre, Kadı Burhaneddin Ahmed Malatya'da Mintaş ile birlikte yemek yedikten sonra Mintaş ona “*Şu anda Suriye'ye yürüyüp onlar ile savaşmayı düşünüyor musunuz?*” diye sorar. Kadı Burhaneddin Ahmed de bu soruya karşılık şu cevabı verir: “*Bizim buraya gelmemizin nedeni senin ahdini ve sözünü yerine getirerek Malatya'yı teslim etmen içindir. Sen orayı bize verirsen, bunun karşılığında biz de sana askerleri, meraları ve tarlalarıyla birlikte Niksar'ı veririz. Oranın işlerini düğümlerinin çözülüp bağlanmasını, çekilip çevrilmesini senin ellerine ve yetkine bırakırız. Daha sonra da Suriye'ye gidip aklından geçenleri gerçekleştiririz.*” demiştir. (Esterabadi, *age.*, s.338.).

⁶³⁹ *Age.*, s.339.

⁶⁴⁰ *Age.*, s.339.

⁶⁴¹ Kadı Burhaneddin Ahmed elçiler aracılığı ile Yelboğa'ya Mintaş'ı şikâyet ederek Malatya'ya gitmesinin ondan kaynaklandığını söylemiştir. (Esterabadi, *age.*, s.339.).

⁶⁴² Esterabadi'ye göre Yelboğa elçiler aracılığı ile aynen şu ifadelerde bulunmuştur. “*Siz, Mısır Sultanının adamını hangi sebepten tutuklayarak malına, mülküne, adamlarına ve hizmetçilerine el koyarsınız? O işin aslı nedir? Şimdi ben geliyorum. Sadece Mintaş'ı ve Sivas'ı değil, bütün Rum ülkelerini alacak, bu horlamanın ve hakaretin hesabını soracağım.*” demiştir. (Esterabadi, *age.*, s.339.).

⁶⁴³ Esterabadi, *age.*, s.339, 340.

⁶⁴⁴ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Rıdvan Nafiz Edgüer, *Sivas Şehri*, Haz.: Recep Toparlı, Ankara 2014, s.123.

⁶⁴⁵ *Age.*, s.123.

tehlikeyi atlattı.⁶⁴⁶ Yaşananlar karşısında Berkuk, merkezden takviye kuvvet gönderdi. Onun gönderdiği takviye kuvvetleri de herhangi bir sonuç alamadı.⁶⁴⁷ Kadı Burhaneddin Ahmed'in, Memlükler tarafından kuşatılan Sivas'ı savunma çabası karşısında Memlük ordusu ümitsiz bir duruma kapıldı. Aralarında barış görüşmeleri başladı. İlk görüşmede Mintaş'ı alma şartını koşan Memlükler, karşılaştıkları kuşatma direnci karşısında bu şartlarını da ortadan kaldırarak geri çekilme kararı aldılar.⁶⁴⁸ Böylece Kadı Burhaneddin Ahmed, Sivas'a karşı gerçekleştirilen bu kuşatmadan başarılı bir şekilde ayrılmış oluyordu.

Kadı Burhaneddin Ahmed ile Yelboğa arasındaki ilişki bu kuşatmanın ardından düzeldi. Hatta bu kuşatmadan sonra Berkuk'a karşı harekette bulunan Yelboğa, Kadı Burhaneddin Ahmed'e ittifak dahi teklif etti.⁶⁴⁹

Bu iki devlet arasında ilişkilere olumlu anlamda yön verecek yeni bir gelişme daha yaşandı. Bu gelişmenin yaşanmasında rol oynayan isim ise 8 Nisan 1336'da Keş'in Hoca Ilgar köyünde doğan, Çağatay ile Moğollar arasındaki çatışmalara katılıp, 1370 yılında Semerkant'ta tahta oturmayı başaran Timur idi.⁶⁵⁰ Timur iktidara geçtikten sonra devletini adım adım geliştirdi. Bu gelişme de başta Anadolu olmak üzere birçok yer için açık bir tehlikeydi. Timur'un Anadolu'ya yönelecek olması Kadı Burhaneddin Ahmed için endişe verici bir durumdu. Kadı Burhaneddin Ahmed, Timur tehlikesini en ince ayrıntısına kadar düşünerek bir önlem alınması gerektiği kararına vardı.⁶⁵¹ Hemen bu kararı uygulamaya başlayarak Berkuk'a bir elçi gönderdi. Timur tehlikesi karşısında asker toplayıp savaşa hazır olduğunu belirtti. Memlüklerin, Timur ile mücadele etmesi halinde Memlük saflarına katılacağını ve Memlük ordusunun Malatya'ya gelmesi halinde de bu orduya katılarak Erzurum'a gidip Timur'a karşı mücadele edebileceğini ona bildirdi.⁶⁵² Bu gelişmenin karşısında Mısır'dan Kadı Burhaneddin Ahmed'e bir elçi gelerek

⁶⁴⁶ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Rıdvan Nafiz Edgüer, *Sivas Şehri*, Haz.: Recep Toparlı, Ankara 2014, s.123.

⁶⁴⁷ Yaşar Yücel, *Eratna Devleti Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, Ankara 1989, s.138.

⁶⁴⁸ Esterabadi, *age.*, s.339, 350.

⁶⁴⁹ Yaşar Yücel, *Eratna Devleti Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, Ankara 1989, s.139.

⁶⁵⁰ İsmail Aka, "Timur", *DİA*, C:41, İstanbul 2012, s.173.

⁶⁵¹ Esterabadi, *age.*, s.437.

⁶⁵² *Age.*, s.438, 439.

aralarında oluşan birlikteliğin güçlendirilmesi gerekliliği iletildi.⁶⁵³ Bu gelişme sonrasında Berkuk, Timur tehlikesine karşı Kadı Burhaneddin Ahmed'e asker gönderdi.⁶⁵⁴ Bu askerlerin etkisi Kadı Burhaneddin Ahmed Devleti'nin sınırları içerisinde olumlu anlamda hissedildi.⁶⁵⁵ Memlük Devleti'nden yardıma gelen askerler Kadı Burhaneddin Ahmed ile görüşükten sonra tekrar döndü.⁶⁵⁶ 1397 yılına kadar Timur tehlikesine karşı Kadı Burhaneddin Ahmed ile Berkuk arasında dostane ilişkiler görülmektedir.⁶⁵⁷

Yukarıda bahsettiğimiz üzere, Kadı Burhaneddin Ahmed ile Memlükler arasında olan ilişkileri 2 başlık altında toplayabiliriz. Bunlardan ilki Timur tehlikesine kadar olan düşmanca süreçtir. İkincisi ise Timur tehlikesinin belirmesinin ardından ortaya çıkan dostane süreçtir. Bu iki devlet arasındaki ilişkiler, Memlük Devleti içerisinde yaşanan Türk-Çerkez mücadelesinden de etkilenmiştir. Anadolu'da bulunan Türk kökenli Naiplerin, Memlük Sultanı Berkuk'a karşı hareketleri Dulkadiroğulları ve Kadı Burhaneddin Ahmed'in Memlüklere karşı olan tavırlarını da şekillendirdi. Bu isimlerden Mintaş koruyamayacağını düşündüğü Malatya'yı Kadı Burhaneddin Ahmed'e teslim etmeyi düşündü. Ancak iki defa Malatya'ya giden Kadı Burhaneddin Ahmed'in burada yaşanan bazı gelişmelerin ardından Mintaş'ı tutuklayarak Sivas'a götürmesi, Memlüklerin Sivas'ı kuşatmasına neden olmuştur. Sivas'ı Memlüklere karşı 40 gün boyunca başarılı bir şekilde savunan Kadı Burhaneddin Ahmed, bu başarısının ardından Yelboğa ile de olumlu ilişki kurdu.

Timur'un yayılmacı politikası Kadı Burhaneddin Ahmed ile Memlüklerin ilişkisini şekillendiren yeni unsur olmuştur. Bu durum karşısında kendisine güçlü bir müttefik arayan Kadı Burhaneddin Ahmed, yapmış olduğu politika sonucunda Memlükler ile olan düşmanca ilişkiyi dostane bir ilişkiye çevirme yolunda adımlar atmıştır. Geliştirdiği bu başarılı politka ile de Timur tehlikesi karşısında Memlüklerin yardımını yakından hissetmiştir.

⁶⁵³ Esterabadi, *age.*, s.439.

⁶⁵⁴ Yaşar Yücel, *Eratna Devleti Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, Ankara1989, s.170

⁶⁵⁵ *Age.*, s.170

⁶⁵⁶ *Age.*, s.170

⁶⁵⁷ *Age.*, s.171

3.3. Kadı Burhaneddin Ahmed-Dulkadirli İlişkileri

Eratna-Dulkadirli ilişkileri başlığı altında Dulkadirliilerin kökenleri ve kuruluşları hakkında detaylı bilgi vermiştik. Dulkadirliilerin ilk beyleri Karaca Bey'dir ve Zeyneddin unvanı ile anılır. Anadolu'nun güneyinde Maraş ve Elbistan civarına kurulmuşlardır. Dulkadirliiler Oğuzların Bozok koluna mensup bulunan bir Türkmen Beyliği'dir.⁶⁵⁸ Bu beylik kurulduğu coğrafya ve gerçekleştirdiği siyasi faaliyetler gereği tıpkı Eratnalılar döneminde olduğu gibi Kadı Burhaneddin Ahmed ile de yakın ilişkilerde bulunmuşlardır.

Kadı Burhaneddin Ahmed ile Dulkadirliiler arasındaki ilişkileri belirleyen bir başka husus vardır. Bu da, iki devlet haricindeki birtakım devletlerin, Kadı Burhaneddin Ahmed ve Dulkadirli bölgesinde gerçekleştirdikleri hâkimiyet kurma çabalarıdır.⁶⁵⁹

Dulkadirliilerin Eratnalılar ile olan ilişkileri Kadı Burhaneddin Ahmed ile olan ilişkilerine de yansımıştır. Eratna Devleti'nin iç karışıklığa düştüğü dönemde onların daha fazla zarar görmesi için çabalıyorlardı. Bu durum da Kadı Burhaneddin Ahmed ile Dulkadirliiler arasında yaşanan ilk ilişkiyi doğurdu. Eratna Bey'in oğlu Mehmed Bey öldükten sonra Eratnalılar içerisinde karışıklıklar çıktı. Bu karışıklıklar içerisinde Emir Mutahharten'de etkin rol oynuyordu. Kadı Burhaneddin Ahmed, Eratna Devleti'nde vezir iken Emir Mutahharten'in üzerine yürüdü. Ancak karşısında Emir Mutahharten'e yardıma gelen Dulkadirliileri buldu ve bu seferden başarı elde edemedi.⁶⁶⁰

Kadı Burhaneddin Ahmed'in Eratnalılar içerisinde iktidar aramaya başlaması ve kendi hükümetini ilan etmesi ile Dulkadirliilerle olan ilişkileri düzelmeye başladı. O, Dulkadirliilerin dostluğunu kazanmayı başararak Eratna emirlerine karşı yardım isteyeceği bir kuvvet buldu.⁶⁶¹ Bu durum Dulkadirliiler açısından da düşünüldüğünde onlar da karşı karşıya oldukları Memlûklere karşı bir müttefik bulmuş oluyorlardı.⁶⁶² Kadı Burhaneddin Ahmed ile Dulkadirliiler arasındaki ilişkiler kısa zamanda

⁶⁵⁸ Ali Sevim, Yaşar Yücel, *Türkiye Tarihi*, C:1, Ankara 1990, s.313.

⁶⁵⁹ Abdullah Kaya, "Kadı Burhaneddin – Dulkadirli Münasebetleri", *CÜ. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C:17, S:1 (2013), s.164.

⁶⁶⁰ Refet Yinanç, *age.*, s.22.

⁶⁶¹ Abdullah Kaya, "Kadı Burhaneddin – Dulkadirli Münasebetleri", *CÜ. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C:17, S:1 (2013), s.165.

⁶⁶² Refet Yinanç, *age.*, s.25.

dostluktan da öte bir vaziyet alarak karşılıklı yardım safhasına girdi. Dulkadirli Halil Bey, kardeşi Osman Bey’i Kadı Burhaneddin Ahmed’in yanına ona destek olması amacıyla gönderdi.⁶⁶³ Burada dikkat çekici bir nokta da şudur. Dulkadirli Osman Bey, Ömeroğlu tarafından Kadı Burhaneddin Ahmed’e karşı düzenlenen bir suikast girişiminde bulunmuştur.⁶⁶⁴ Bu durumdan haberdar olan Kadı Burhaneddin Ahmed suikast gerçekleştirmek isteyenleri yakalayıp gereken cezaları vermiş ama Dulkadirli Osman Bey’i affederek onu Dulkadirli Halil’in yanına göndermiştir.⁶⁶⁵

Bir diğer olay ise Kadı Burhaneddin Ahmed’in Amasya valisi ile yaptığı bir mücadele esnasında gerçekleşmiştir. Bu mücadele de hayati tehlike ile karşılaşan Kadı Burhaneddin Ahmed bir Dulkadirli tarafından kurtulmuştur. Bu olay şu şekilde gerçekleşmiştir. Kadı Burhaneddin Ahmed, Amasya valisi ile giriştiği savaş esnasında düşmanlar ansızın bastırmıştır.⁶⁶⁶ Adamları dağılan Kadı Burhaneddin Ahmed tek başına çarpışacakken Halil⁶⁶⁷ isimli bir Dulkadirliye rastlar.⁶⁶⁸ O, Kadı Burhaneddin Ahmed’i zor durumda görünce hizmet edeceğini söyleyerek yardımda bulunur.⁶⁶⁹ Kadı Burhaneddin Ahmed ölüm tehlikesi ile karşılaştığı durumdan böylece kurtulur.⁶⁷⁰

Memlük Devleti’nin iç ve dış politikaları da bu iki devlet arasında yaşanan ilişkileri etkiliyordu. Özellikle Berkuk ile birlikte Memlük Devleti’nde Türk-Çerkez kaynaklı mücadeleler artmaya başladı. Bu durumda Memlük valilerini etkin hale getirdi. Diğer taraftan ise Elbistan ile Maraş bölgesinden kaynaklı olarak Dulkadirli, Memlükler ile mücadelelerde bulunuyordu. Bu yaşanan gelişmelerde Kadı Burhaneddin Ahmed ile Dulkadirli, Memlüklere karşı birlikte hareket ederek onların elinde bulunan Divriği ve Darende’yi yağma ettiler.⁶⁷¹

⁶⁶³ Refet Yinanç, *age.*, s.25.

⁶⁶⁴ Yaşar Yücel, *Eratna Devleti Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, Ankara 1989, s.170.

⁶⁶⁵ Refet Yinanç’a göre, diğer suç ortaklarına işkence yapılırken Dulkadirli Osman Bey’in Harput’a gönderilmesi Kadı Burhaneddin Ahmed tarafından Dulkadirli ile arasının bozulmak istenmemesi nedeniyle onlara karşı yapılan bir jesttir. (Refet Yinanç, *age.*, s.25.).

⁶⁶⁶ Esterabadi, *age.*, s.263, 264.

⁶⁶⁷ Dulkadirli Halil’e daha sonra Kadı Burhaneddin Ahmed tarafından hilat ve dirlik verildi. Adına da “Yoldaş” unvanı eklendi. (Esterabadi, *age.*, s.270.).

⁶⁶⁸ Esterabadi, *age.*, s.263, 264.

⁶⁶⁹ *Age.*, s.263, 264.

⁶⁷⁰ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, “Sivas ve Kayseri Hükümdarı Kadı Burhaneddin Ahmed”, *Belleten*, C:32, S:126 (1968), s.200.

⁶⁷¹ Refet Yinanç, *age.*, s.26.

İlerleyen günlerde Harput üzerine yürüyen Dulkadirli Halil Bey, burada zor duruma düştü. Onun, Harput Kalesi'ne sıkışıp kaldığını gören Kadı Burhaneddin Ahmed hemen yardımına koşmuştur.⁶⁷²

Dulkadirli Halil Bey'in ardından tahta geçen Süli Bey döneminde de bu iki devlet arasındaki ilişkiler devam etti. Bu dönemde de ikili ilişkilerde Memlüklerin etkisi söz konusudur.

Mintaş'ın Berkuk'a karşı giriştiği mücadelenin sonucunda Malatya'yı Kadı Burhaneddin Ahmed'e vereceğini söylemesi Memlükleri harekete geçirdi. Berkuk, Dulkadirliilerin de Mintaş ile işbirliği yapmasından çekindiği için onları etkileme çabasına girdi.⁶⁷³ Burada dikkat çekici bir olay da, Kadı Burhaneddin Ahmed'e karşı verdiği sözü tutmayıp onun şiddetine maruz kalan Mintaş'ın Süli Bey tarafından ilgi ile karşılanmasıdır.⁶⁷⁴

İlerleyen süreçte Kadı Burhaneddin Ahmed, Cüneyd tehlikesi ile karşılaştığında Dulkadirli Süli Bey'in ihanetine uğradı.⁶⁷⁵ Nasreddin Mehmed'e karşı yenilen Süli Bey, Develi'ye kaçtığında burada Karamanlıların desteğini de alarak Kadı Burhaneddin Ahmed'e karşı isyan etmiş olan Cüneyd'i destekledi.⁶⁷⁶ Diğer taraftan ise Berkuk ile arasında her zaman var olan gerginlikler nedeniyle Süli Bey artık Suriye bölgesine akın yapmaya cesaret edemedi.⁶⁷⁷ Bu yüzden Süli Bey, Türkmenlerin akınlarını Kadı Burhaneddin Ahmed'in ülkesine yönlendirdi.⁶⁷⁸ Bu akınları gerçekleştiren topluluk olan Ağaçeriler idi. Kadı Burhaneddin Ahmed ülkesine gelen bu akınları önlemek amacıyla ülkenin güneyine iki kale inşa etmek zorunda kaldı.⁶⁷⁹

Kadı Burhaneddin Ahmed ile Dulkadirliiler arasındaki ilişkileri etkileyen bir diğer olay da Sivaslı tüccarlar etkisiyle oldu. Kadı Burhaneddin Ahmed'e bağlı olan tüccarlar Türkmenlerin saldırılarına maruz kalıyordu. Bu durum karşısında Kadı

⁶⁷² Esterabadi, *age.*, s.331.

⁶⁷³ Refet Yinanç, *age.*, s.29.

⁶⁷⁴ *Age.*, s.29.

⁶⁷⁵ Esterabadi, *age.*, s.372.

⁶⁷⁶ Refet Yinanç, *age.*, s.29.

⁶⁷⁷ *Age.*, s.32.

⁶⁷⁸ *Age.*, s.32.

⁶⁷⁹ Faruk Sümer, "Ağaçeriler", *Bellekten*, C:26, S:103 (1962), s.526.

Burhaneddin Ahmed, Süli Bey'den gasp edilen malların telafisini istedi ve bu isteğinin yerine getirilmemesi halinde üzerine yürüyeceğini bildirdi.⁶⁸⁰

Anadolu'da Timur tehlikesi yavaş yavaş kendisini hissettirmeye başladı. Diplomatik ilişkilere de önem veren Timur, Kadı Burhaneddin Ahmed ve Dulkadirliilerin de içinde bulunduğu birkaç devlete haber göndererek verilecek emirlere itaat edilmesini istedi.⁶⁸¹ Bu tehlike karşısında Kadı Burhaneddin Ahmed bölgesel amaçlı birkaç önlem almak için bazı tedbirler aldı.⁶⁸² Ancak Dulkadirli Süli Bey, Timur'a elçiler göndererek onun yanında olduğunu bildirdi.⁶⁸³ Dulkadirliilerin Timur'a yaklaşması sonucunda Kadı Burhaneddin Ahmed yalnız kalmıştı.⁶⁸⁴

Tüm bu gelişmelerin yanı sıra Kadı Burhaneddin Ahmed ile Dulkadirliiler arasında akrabalık ilişkileri de kurulmuştur. Dulkadirli hükümdarı Süli Bey kızını Kadı Burhaneddin Ahmed'e vermiştir.⁶⁸⁵ Buna karşılık Kadı Burhaneddin Ahmed'de kızını Dulkadirliilere vermiştir.⁶⁸⁶

Yukarıda bahsettiğimiz üzere Kadı Burhaneddin Ahmed ile Dulkadirliiler arasındaki ilişkiler, Kadı Burhaneddin Ahmed'in Eratna Devleti içerisinde vezir olduğu dönemde başlamıştır. Dulkadirliiler ile başta gergin olan ilişkiler, Kadı Burhaneddin Ahmed'in kendi hükümetini ilan etmesi ile değişmiştir. O, bağımsızlık sürecinde Dulkadirliilerin yardımını almıştır. Hatta canı tehlikeye düştüğünde de bir Dulkadirli tarafından kurtarılmıştır. İlerleyen zamanlarda ise Kadı Burhaneddin Ahmed ile Dulkadirliiler arasındaki ilişkileri şekillendiren temel unsur Memlükler olmuştur. Memlüklerin özellikle valileri tarafından yapılan faaliyetler bu iki devlet arasındaki durumu da belirlemiştir. Aralarında akrabalık ilişkileri kurulan bu iki devletin ilişkilerini şekillendiren sonraki unsur ise Timur olmuştur. Yaklaşan Timur tehlikesi karşısında Kadı Burhaneddin Ahmed, ona karşı cephe alırken Dulkadirliiler Timur'a itaatlerini bildirmişlerdir. Özetle Kadı Burhaneddin Ahmed ile Dulkadirliiler

⁶⁸⁰ Refet Yinanç'a göre Süli Bey'in bu tehdide karşı ne tepki verdiği tam olarak bilinmemektedir. (Refet Yinanç, *age.*, s.32.).

⁶⁸¹ Yaşar Yücel, *Timur'un Ortadoğu-Anadolu Seferleri ve Sonuçları*, Ankara 1989, s.12.

⁶⁸² *Age.*, s.14.

⁶⁸³ Esterabadi, *age.*, s.372.

⁶⁸⁴ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Rıdvan Nafiz Edgüer, *Sivas Şehri*, Haz.: Recep Toparlı, Ankara 2014, s.126.

⁶⁸⁵ Arifi Paşa, *age.*, s.29.

⁶⁸⁶ Neşri, *age.*, s.153.

arasındaki ilişkiler başta dostane bir şekilde seyrederken son dönemlerde bu durum tam tersine dönmüştür.

3.4. Kadı Burhaneddin Ahmed-Karamanlı İlişkileri

Yukarıda Eratnalılar ile olan ilişkilerini anlatırken kökenleri ve tarih sahnesine çıkışları hakkında geniş bilgi verdiğimiz Karamanlılar, Ermenek ve Mut civarında kurulmuştur.⁶⁸⁷ Kurulduğu günden yıkıldığı güne kadar tarihsel anlamda önemli bir devlet olan Karamanlılar hakkında “*Şikari Tarihi*”⁶⁸⁸ isimli eser yazılmıştır.

Şikari Tarihi’nin, olayları kronolojik olarak anlatmaması ve verdiği bazı bilgilerin güvenilirliğinin tartışılır olduğunu söylemiştik. Bununla birlikte Şikari Tarihi’nde, tarihsel olarak verilen ya da verilmeyen isimler de dikkat çekicidir. Örneğin Kadı Burhaneddin Ahmed’den Şikari tam olarak bu ifade ile bahsetmemiştir. Bu nedenle bazı bahsedilen isimler hakkında yorumlar yapılarak Kadı Burhaneddin Ahmed olduğu tahmin edilmiştir. Bunlardan birisi Eratna Bey’in oğlu olarak bahsedilen bir kadıdır. Yaşar Yücel’e göre bu Kadı Burhaneddin Ahmed’dir.⁶⁸⁹ Diğer görüş ise Halil Edhem tarafından ortaya atılmıştır. Halil Edhem, Şikari’nin Kadı Burhaneddin Ahmed’i Gazi diye adlandırdığını söyler.⁶⁹⁰ Kadı Burhaneddin Ahmed hakkında Şikari Tarihi’nde net olmayan bir durum olmasından dolayı biz burada Kadı Burhaneddin Ahmed ile Karamanlıların ilişkilerini dönemin en önemli kaynaklarından birisi olan Esterabadi’nin “*Bezm u Rezm*”ine atıflarda bulunarak anlatmaya çalışacağız.

Kadı Burhaneddin Ahmed ile Karamanlılar arasında yaşanan ilk ilişkiler Kadı Burhaneddin Ahmed’in Eratna Devleti’nde Kayseri Kadılığı yaptığı döneme rastlar. Eratna Devleti Hükümdarı Alaüddin Ali Bey’in yönetsel anlamda zayıflığından yararlanmak isteyen Karamanlılar, ona karşı bir saldırı düzenledi. Bu saldırı

⁶⁸⁷ Erdoğan Merçil, *Müslüman Türk Devletleri Tarihi*, İstanbul 2013, s.270.

⁶⁸⁸ Ayrıntılı bilgi için, “Eratna-Karamanlı İlişkileri” başlığına bakınız.

⁶⁸⁹ Yaşar Yücel, *Eratna Devleti Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, Ankara 1989, s.166.

⁶⁹⁰ Ramazan Boyacıoğlu, *Karamanoğulları Tarihi* isimli kitabında, Halil Edhem’in, Şikari’de geçen Gazi isimli şahsı Kadı Burhaneddin olarak verdiğini söylemektedir. Hatta ona göre Şikari’de geçen ifade de, “*II. Ertana’nın Esen ve Gazi adlarında iki oğlu, Karamanoğlu Alaaddin Bey’in elinden kaçarak Ermenistan’a gitmişlerdi.*” şeklindedir. (Ramazan Boyacıoğlu, *age*, s.87.).

karşısında endişeye kapılan Eratna Sultanı Alaüddin Ali Bey, Sivas'a kaçtı.⁶⁹¹ Eratna Sultanı Alaüddin Ali Bey'i Kadı Burhaneddin Ahmed kurtardı. O, gelecek adına kendisini olumlu yönde etkileyecek olan bir başarı elde etmiş oldu.⁶⁹²

Karamanlılar, bu olaydan sonra Kayseri'ye dönünce Kadı Burhaneddin Ahmed ile görüşmek istediler. Kayseri'yi fethetmenin zor olduğunun farkına varan Karamanlılar, Kayseri'den ayrılırken orada bıraktıkları adamlarını Kadı Burhaneddin Ahmed'e emanet ettiler.⁶⁹³ Ancak Karamanlıların Kayseri'de kalan adamları fenalıklarda bulunmaya başlayınca Kadı Burhaneddin Ahmed, onlara karşı hareket etti ve onları yenerek Kayseri'yi aldı.⁶⁹⁴

Eratna Devleti Sultanı Alaüddin Ali Bey, Niğde'ye giderek Karahisar'ı fethettiğinde yanında Kadı Burhaneddin Ahmed'de bulunuyordu.⁶⁹⁵ Bu sefer esnasında Kadı Burhaneddin Ahmed'in amcasının oğlu Mustafa Bey Karamanlılara karşı bir saldırı gerçekleştirmiştir.⁶⁹⁶

Kadı Burhaneddin Ahmed devletini kurunca da Karamanlılar ile olan ilişkileri devam etti. Bu ilişkiler bazen dostça olurken bazen de de düşmanca bir hal aldı. Bu ilişkilerden ilk dikkat çeken ise Kadı Burhaneddin Ahmed'in Develi Kalesi'ni almak istediğinde görülmüştür. Bu sırada Karamanlılar, Kadı Burhaneddin Ahmed'in aleyhinde bir faaliyet olacağı için hapiste bulunan Cüneyt'i serbest bıraktı.⁶⁹⁷ O da Develi'ye giderek Kadı Burhaneddin Ahmed'in burayı almasını engellemiş oldu.⁶⁹⁸

Kadı Burhaneddin Ahmed, Karamanlıların düşmanca tavırları karşısında onları cezalandırmak istedi. Bu yüzden onların topraklarına yürüdü. Kadı Burhaneddin Ahmed Develi'ye vardığında Osmanlıların, Karamanlılar üzerine

⁶⁹¹ Esterabadi, *age.*, s.107.

⁶⁹² Esterabadi, *age.*, s.107.

⁶⁹³ Esterabadi'ye göre Kadı Burhaneddin Ahmed, Kayseri'de kalan Karamanlıların kendisine emanet edilmesine ilk başta yanaşmamıştır. Ancak sonrasında kendisine ait olan ve Larende, Konya, Herakliyede bulunan gayrimenkullerin, anlaşmazlık ve engellerden arındırılarak, tayin edeceği vekillerin kullanımına bırakılmasını şart koşarak kabul etmiştir. (Esterabadi, *age.*, s.108.).

⁶⁹⁴ Esterabadi'ye göre Kadı Burhaneddin Ahmed, 7 kişi ile 300 süvariye karşı başarı kazanmıştır. (Esterabadi, *age.*, s.109.).

⁶⁹⁵ Esterabadi, *age.*, s.145.

⁶⁹⁶ *Age.*, s.149.

⁶⁹⁷ *Age.*, s.299.

⁶⁹⁸ *Age.*, s.299.

yürüdüğünü haber aldı.⁶⁹⁹ Osmanlıların Karamanlılara karşı yürüdüğü esnada kendisinin de onların üzerine yürümesinin doğru olmayacağını düşündü. Bu esnada Kadı Burhaneddin Ahmed'e Karamanoğlu Aleaddin Bey'den elçi geldi.⁷⁰⁰ Kadı Burhaneddin Ahmed'den özür dileyen Karaman elçisi, bir daha fenalık yapmayacaklarına ve Cüneyd'i tahrik etmeyeceklerine dair söz verdi.⁷⁰¹ Bunun üzerine Kadı Burhaneddin Ahmed Karamanlıların üzerine yürümekten vazgeçti.⁷⁰²

Karamanlılar çok geçmeden yeniden Kadı Burhaneddin Ahmed'e karşı düşmanca faaliyetlere başladılar. Kayseri'yi sıkıştırma faaliyetlerinde bulundular. Ancak Kadı Burhaneddin Ahmed bu durum ile o esnada fazla ilgilenmedi.⁷⁰³

Kadı Burhaneddin Ahmed Karamanlılar haricinde yaşanan olaylar ile ilgileniyordu. Bu sırada Karamanlılar ona karşı düşmanca tavırlarını sürdürdüler. Kadı Burhaneddin Ahmed, Cüneyd'den öcünü almak için Develi Kalesi'ne yürüdüğünde Karamanlıları Cüneyd'e yardım ederken buldu ama yine de orayı fethetmeyi başardı.⁷⁰⁴

Karamanlıların Kadı Burhaneddin Ahmed'e karşı gerçekleştirdiği düşmanca tutum devam ediyordu. Ama onlar zor duruma düştüklerinde yanlarına Kadı Burhaneddin Ahmed'i almak istiyorlardı. Buna bir örnek Osmanlıların Konya'yı kuşattığı esnada yaşandı. Kendileri için önemli bir şehir olan Konya'nın kuşatılmasının hemen ardından Karamanlılar, Kadı Burhaneddin Ahmed'e elçi göndererek ondan yardım istedi.⁷⁰⁵ Kadı Burhaneddin Ahmed, Karamanlıların onlara karşı gösterdiği düşmanlığı bitirmek adına bu teklifi kabul etti. Süleyman Bey ile birleşerek Osmanlıları zor durumda bırakma adına Kırşehir'e gittiler. Buraya vardıklarında Karamanlıları da yanlarına çağırdılar ama onlar Osmanlılar ile anlaşmayı seçtiler.⁷⁰⁶ Görüldüğü gibi Karamanlılar, Kadı Burhaneddin Ahmed'e

⁶⁹⁹ *Age.*, s.305.

⁷⁰⁰ Yaşar Yücel, *Eratna Devleti Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, Ankara 1989, s.114, 115.

⁷⁰¹ Esterabadi, *age.*, s.306.

⁷⁰² *Age.*, s.306.

⁷⁰³ Yaşar Yücel, *Eratna Devleti Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, Ankara 1989, s.115.

⁷⁰⁴ Esterabadi, *age.*, s.372.

⁷⁰⁵ *Age.*, s.377.

⁷⁰⁶ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Sivas ve Kayseri Hükümdarı Kadı Burhaneddin Ahmed", *Belleten*, C:32, S:126 (1968), s.204.

karşı ikili bir politika geliştiriyorlar ve her zaman kendilerinin yararına olacak şeyleri yapıyorlardı.

Bu iki devlet arasında gerçekleşen ilişkilerden bir yenisi de Kadı Burhaneddin Ahmed'in Amasya işleri ile uğraştığı esnada oldu. Amasya meselesi esnasında Karamanoğlu Aleaddin Bey, Kadı Burhaneddin Ahmed'e yardım ve destek vaadetti.⁷⁰⁷ Ancak Karamanlıların ikiyüzlü politikası burada da devam etti. Bu teklifin sonu yine bir mücadeleye dönüştü.⁷⁰⁸

Karamanlılar önce düşmanca hareket ediyorlar sonra Kadı Burhaneddin Ahmed'e elçiler göndererek özür dilemeye devam ediyorlardı. Bu olay sonunda da öyle oldu. Kadı Burhaneddin Ahmed yukarıda bahsettiğimiz mücadeleden başarı ile çıktı. O, Karamanlılardan gelen elçiye Uçhisar Kalesi'ni istediğini ifade etti.⁷⁰⁹ Karamanlılar Uçhisar'ı Kadı Burhaneddin Ahmed'e vermeyi kabul ettiler. Ancak orayı almak için giden Kadı Burhaneddin Ahmed'in adamları Karamanlıların anlaşma şartlarına uymadıklarını söylediler. Bunun üzerine Kadı Burhaneddin Ahmed bu harekete tepki gösterdi ama harekette bulunmak için acele etmedi.⁷¹⁰

Doğudan gelen Timur, Anadolu'da bulunan devletler için bir tehlike olarak belirmeye başladı. Anadolu'nun doğusunda birtakım istilalarda bulundu. Timur, bu faaliyetlerinin ardından içlerinde Karamanlılarında bulunduğu birtakım devletlere kendisine itaat teklifinde bulundu.⁷¹¹ Bu teklif Kadı Burhaneddin Ahmed'e de yapıldı. O, Timur'a karşı düşmanca bir tutum sergilerken, Karamanlılar Timur'a olan bağlılıklarını bildirdiler.⁷¹² Bu durum hiç şüphesiz ki Kadı Burhaneddin Ahmed'in Karamanlılar üzerine olan politikasını da şekillendirecekti. Kadı Burhaneddin Ahmed, Timur'a karşı mücadele etmek amacıyla ittifak arama çabası içerisinde girdi. O aynı zamanda, Karamanlıların Timur'a itaatlerini arz etmesine de tepkiliydi. Karamanlıları bu nedenle cezalandırmak istiyordu. Bunu da Timur tehlikesini atlattıktan sonra yapacaktı. Timur'un Anadolu seferini bırakıp doğuya dönmesinin ardından Kadı Burhaneddin Ahmed için Karamanlıları cezalandırma vakti gelmiş oluyordu. Kadı Burhaneddin Ahmed, kendisini Karamanlıları cezalandırmak için

⁷⁰⁷ Esterabadi, *age.*, s.406.

⁷⁰⁸ *Age.*, s.403, 411.

⁷⁰⁹ Esterabadi, *age.*, s.412, 413.

⁷¹⁰ *Age.*, s.413, 414.

⁷¹¹ Yaşar Yücel, *Timur'un Ortadoğu-Anadolu Seferleri ve Sonuçları*, Ankara 1989, s.12.

⁷¹² Esterabadi, *age.*, s.436.

haklı buluyordu. Çünkü Karamanlılar, Timur'a olan sadakatlerini göstermek için Kadı Burhaneddin Ahmed'in elinde bulunan Kırşehir'i yağma etmiş, Kayseri'deki bağ ve bahçeyi tahrip etmişti.⁷¹³ Bu nedenlerden dolayı Kadı Burhaneddin Ahmed, Karamanlıların üzerine yürüyerek Aksaray'ı aldı.⁷¹⁴

Kadı Burhaneddin Ahmed, ilerleyen süreçte yönünü Emir Mutahharten'e çevirdi. Bu esnada Karamanlıların Kadı Burhaneddin Ahmed'e karşı faaliyetleri yine devam etti. Kadı Burhaneddin Ahmed Mutahharten ile uğraştığı esnada Karamanlılar, Kayseri'ye saldırmak için yola çıktı.⁷¹⁵ Bunu duyan Kadı Burhaneddin Ahmed Kayseri'ye gelerek Karamanlılar işini lehine sonuçlandırıp Sivas'a döndü. Buraya döndüğünde Karamanlıların yeni bir saldırı hazırlığında olduğu haberi geldi. Ancak Kadı Burhaneddin Ahmed, Karamanlılarda o gücün olmadığını bildiği için bir faaliyette bulunmadı.⁷¹⁶

Kadı Burhaneddin Ahmed'e karşı nerede olumsuz bir durum varsa orada Karamanlıların etkisi bir şekilde bulunuyordu. Alışılmış bu gelenek Kadı Burhaneddin Ahmed'in hayatının ve dolayısıyla devletinin son dönemlerinde de görüldü. Kadı Burhaneddin Ahmed'in yeğeni Şeyh Müeyyed Karamanoğullarının tahrik etmesi ile dayısına karşı isyan etti.⁷¹⁷ Şeyh Müeyyed isyanda başarılı olunca Kayseri'yi Karamanlılara teslim edecekti ama Kadı Burhaneddin Ahmed bu isyanı bastırdı.⁷¹⁸ Bunun üzerine Kadı Burhaneddin Ahmed, Karamanlıları bir kez daha cezalandırma yoluna gitti. 10 bin kişilik bir ordu ile Karamanlılar ülkesine yönelen Kadı Burhaneddin Ahmed Karahisar'a gelince Karamanlılara bir elçi gönderdi.⁷¹⁹ Bu haberi duyan Karamanlı Sultanı Konya Kalesi'ne kaçtı.⁷²⁰ Kadı Burhaneddin Ahmed bu seferde Karamanlılara ait olan birçok bölgeye hücum ederek buraları tahrip etti.⁷²¹

⁷¹³ Esterabadi, *age.*, s.443.

⁷¹⁴ *Age.*, s.445, 453.

⁷¹⁵ *Age.*, s.473.

⁷¹⁶ *Age.*, s.473, 476.

⁷¹⁷ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Sivas ve Kayseri Hükümdarı Kadı Burhaneddin Ahmed", *Belleten*, C:32, S:126 (1968), s.218.

⁷¹⁸ Esterabadi, *age.*, s.481, 484.

⁷¹⁹ Esterabadi'ye göre Kadı Burhaneddin Ahmed, Karamanlılara aynen şunları söylemiştir: "Biz Karahisar'a geldik. Eğer savaşmaya niyetin varsa, ortaya çık. Yoksa Larende hududuna kendimiz varız." demiştir. (Esterabadi, *age.*, s.499.).

⁷²⁰ Esterabadi, *age.*, s.500.

⁷²¹ *Age.*, s.498, 510.

Yukarıda ana hatlarıyla bahsettiğimiz üzere Kadı Burhaneddin Ahmed'in Karamanlılar ile olan dış politikasını belirleyen en önemli etken onların ikiyüzlü tutumu olmuştur. Onlar zor durumda kaldıklarında Kadı Burhaneddin Ahmed'den yardım istemişler, rahatlayınca da ona karşı faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bu durumda Kadı Burhaneddin Ahmed'i sürekli Karamanlılara karşı bir ceza verme politikasına sevk etmiştir. Karamanlıların Timur'a itaat bildirmesi Kadı Burhaneddin Ahmed'in hoşuna gitmemiştir. Onları yine cezalandırma yoluna gitmiştir. Bu iki devlet arasındaki ilişkileri tek bir cümle ile özetleyecek olursak şunu söyleyebiliriz. Her iki devlet arasındaki ilişkiler bazen dostane gibi görünse de hiçbir zaman aralarında tam ve uzun soluklu dostluk kurulmamıştır.

3.5. Kadı Burhaneddin Ahmed-Osmanlı İlişkileri

14. yüzyılın sonlarında Anadolu'da hüküm süren devletlerden ikisi oldukça güçlüydü. Bu devletler Kadı Burhaneddin Ahmed Devleti ile Osmanlı Devleti'di. Devrin şartları bu iki devlet arasında siyasi ilişkiler yaşanmasına neden oldu. Aralarında görülen ilişkileri şekillendiren başlıca unsur ise Candaroğulları idi. Çünkü Candaroğulları, Osmanlılara karşı kendini zor durumda görünce hemen Kadı Burhaneddin Ahmed'i yardıma çağırıyordu. Kadı Burhaneddin Ahmed'in hükümetinin başında iken çağdaşı olan Osmanlı sultanları I. Murad ile Yıldırım Bayezid'dir. Bu iki devlet arasında yaşanan ilişkiler I.Murad döneminde başlasa da Yıldırım Bayezid döneminde doruk noktasına ulaşmıştır.

Aşıkpaşazade'ye göre Osmanlıların, kökenleri Yafes'e ve onun babası Nuh Aleyhisselam'a kadar dayanmaktadır.⁷²² Osmanlılar, Oğuzların Kayı⁷²³ boyuna mensuptur.⁷²⁴ Bizans ile yapılan 1302 yılındaki savaş sonrası bağımsız oldukları söylenebilir.⁷²⁵ 600 yıldan fazla hüküm süren bir Türk Devleti olan Osmanlılar, Anadolu Tarihi için oldukça önemlidir. Onlar henüz yükseliş dönemine girmeden önce de Rumeli'nde ve Anadolu'da faaliyetlerde bulunmuşlardır. Anadolu'da faaliyette bulunurken Sivas merkezli bir devlet ile karşılaştılar. Bu devlet ise Kadı Burhaneddin Ahmed Devleti idi.

⁷²² *Aşıkpaşazade Tarihi*, Haz.: Hüseyin Nihal Atsız, İstanbul 2011, s.14, 15.

⁷²³ Kayı Boyu, Anadolu'nun fethi ve iskânında rol oynamış önemli bir boydur. (Faruk Sümer, "Kayı", DİA, C:25, İstanbul 2002, s.77.).

⁷²⁴ Feridun Emecan, "Osmanlılar", DİA, C:33, İstanbul 2007, s.487.

⁷²⁵ *Agm.*, s.487.

Osmanlı Sultanı I. Murad'ın dönemde Karamanoğulları, Osmanlılara karşı hücum etme düşüncesindeydi. Bu durumun farkına varan I.Murad Karamanoğullarına karşı saldırıya geçti.⁷²⁶ Diğer taraftan ise Kadı Burhaneddin Ahmed, Karamanlıları cezalandırmak için harekete geçmişti. Ancak, Osmanlıların Karamanlılara karşı yürüdüğünü duyunca kararında değişikliğe gitti. O, Karamanlıların zaten zor durumda olduğunu, bu durumda onlara saldırmanın kendisine yakışmayacağını düşünerek yaptığı harekâttan vazgeçti.⁷²⁷ Belki de Kadı Burhaneddin Ahmed, bu şekilde düşünmeyip Karamanlıların üzerine yürümeye devam etseydi, Osmanlılar için Karaman seferi daha başarılı sonuçlar doğurabilirdi.⁷²⁸ İlerleyen günlerde ise Kadı Burhaneddin Ahmed, Karahisar Kalesi'nin Osmanlılara verilmesini engellemek için harekete geçti ve burasının onlara verilmesini önlemiş oldu.⁷²⁹

Osmanlı Sultanı I.Murad, Kosova Savaşı'nda Sırp'lara karşı savaşıyordu. Bu esnada, Anadolu'da dikkat çekici bir olay yaşandı. Bu olayın merkezinde ise Kadı Burhaneddin Ahmed bulunuyordu. I.Murad Kosova'da iken Kadı Burhaneddin Ahmed'in yanına gelen Moğol emirleri ona Osmanlı topraklarına saldırıp oraları yakıp yıkmamanın tam zamanı olduğunu söyledi.⁷³⁰ Bu teklife karşı Kadı Burhaneddin Ahmed olumsuz yanıt verdi.⁷³¹ Osmanlıların Müslüman olmayanlara karşı savaştığı bir sırada bu saldırıyı yapmanın uygun olmadığını belirtti.⁷³² Burada dikkat çekici olan unsur ise Moğol Emirlerinin Kadı Burhaneddin Ahmed'e söylediği sözlerdir. Onlar, Osmanlıların düşmanlıklarını ve Hacı Şadgeldi'ye olan desteklerini Kadı Burhaneddin Ahmed'e açıkça söylemişlerdir.⁷³³

⁷²⁶ Münecimbaşı, *age.*, s.102.

⁷²⁷ Esterabadi, *age.*, s.305.

⁷²⁷ *Age.*, s.310.

⁷³⁰ *Age.*, s.368.

⁷³¹ *Age.*, s.368.

⁷³² *Age.*, s.368.

⁷³³ Kadı Burhaneddin Ahmed'e gelen Moğol Emirleri ona aynen şunları söylemiştir: “*Osmanoğlu Kâfirler tarafına gitti. Onun size olan düşmanlığını uzun uzun anlatmaya gerek yok. Çünkü Onların Hacı Şadgeldi'yi nasıl destekledikleri herkes tarafından biliniyor. Şamlılar ile anlaşıp, onları bir yandan Berkuk'a diğer yandan da Sivas'a saldırımları için kışkırtmışlardır. Şimdi sizin onların bu düşmanlığını göz önünde bulundurarak hareket etmeniz gerekiyor. Önünüzde büyük bir fırsat ve önemli bir avantaj var. Onların ülkesine asker çekip, yağmadan, yıkımdan, harpten, darptan ne gerekiyorsa onu yapınız. Böyle yaparsak onun durumunda önemli bir kötüleşme olur.*” (Esterabadi, *age.*, s.368.).

Osmanlı Sultanı I.Murad, Kosova Savaşı'nda şehit oldu ve yerine oğlu Yıldırım Bayezid geçti.⁷³⁴ Onun tahta geçmesi ile birlikte Kadı Burhaneddin Ahmed ile Osmanlılar arasındaki ilişki yeni bir hal aldı. Bu ilişkilerde Candaroğulları daha etkin bir şekilde görünmeye başladı. Yıldırım Bayezid'in saltanatının ilk yıllarında Mürüvvet Bey, Kırşehir'i alarak Kadı Burhaneddin Ahmed'e verdi.⁷³⁵

Candaroğulları saltanatının ilk yıllarında Yıldırım Bayezid'e yardım etti. Ancak sonraları Kadı Burhaneddin Ahmed ile dostluk kurma yoluna giderek Simre Kalesi'ni ona verdiler.⁷³⁶

1390 yılında Yıldırım Bayezid, Karamanlılar üzerine yürüyüp, Konya'ya kadar ilerleyerek şehri kuşattı.⁷³⁷ Osmanlı sultanının üzerine geldiğini gören Karamanoğlu Aleaddin Bey kaçarak Taşeli'ne gitti.⁷³⁸ Bununla birlikte çareyi Kadı Burhaneddin Ahmed'den yardım istemekte buldu. Karamanlılardan gelen bu yardım teklifini Kadı Burhaneddin Ahmed kabul etti. Candaroğlu Süleyman Paşa ile bir durum değerlendirmesi yaptılar. Bunun sonucunda Kırşehir'e⁷³⁹ gitmenin Osmanlılara daha zarar verici bir faaliyet olacağına karar verdiler ve buraya gittiler.⁷⁴⁰ Kadı Burhaneddin Ahmed ve Süleyman Bey, durum çözülmeye kadar Kırşehir'de kaldılar ve sonra kendi memleketlerine döndüler.⁷⁴¹

Aradan çok fazla zaman geçmeden Osmanlılar ile yeni bir sorun daha başladı. Bu sorunun nedeni Amasya Emiri Ahmed'in Simalu Kalesi'ni Osmanlılara vermek istemesiydi. Ancak Kadı Burhaneddin Ahmed ordusu ile bu kale üzerine yürüdü ve Simalu'yu kendisi aldı.⁷⁴²

İlerleyen günlerde Candaroğullarından Kadı Burhadeddin Ahmed'e bir elçi geldi. Bu elçi Osmanlıların topraklarına göz diktiğini söyleyip Kadı Burhaneddin

⁷³⁴ Aşıkpaşaoğlu Tarihi, *age.*, s.70, 71.

⁷³⁵ Esterabadi, *age.*, s.374.

⁷³⁶ *Age.*, s.375.

⁷³⁷ Mükrimin Halil Yinanç, "Bayezid I.", MEBİA, C:2, Eskişehir 1997, s.371.

⁷³⁸ Aşıkpaşaoğlu Tarihi, *age.*, s.78.

⁷³⁹ Bu şehir, 14. yüzyılda Karamanoğulları ile Osmanlılar arasında bir sınır şehri idi. Bu nedenle Kadı Burhaneddin Ahmed'in bu tarafa doğru geldiği söylenebilir. Ayrıca Kadı Burhaneddin Ahmed, buraya gelince şehrin surlarını tamir ettirmiştir. Kırşehir, o ölümden sonra Osmanlıların eline geçmiştir. (İlhan Şahin, "Kırşehir", DİA, C:25, İstanbul 2002, s.481.).

⁷⁴⁰ Esterabadi, *age.*, s.378.

⁷⁴¹ *Age.*, s.378.

⁷⁴² *Age.*, s.379.

Ahmed'den bu tehlike karşısında yardım talebinde bulundu.⁷⁴³ Kadı Burhaneddin Ahmed bu talebe olumlu yanıt verdi. Hemen bir yandan ordusunu toplayıp yola çıktı.⁷⁴⁴ Diğer yandan ise kendi elçisi ile birlikte, Candaroğlu elçisini Osmanlılara gönderdi. Elçi geri gelince Osmanlıların döndüğünü haber verdi.⁷⁴⁵ Bu olaydan bir süre sonra Kadı Burhaneddin Ahmed'e Osmanlıların yeniden harekete geçtiği haberi ulaştı. O, hemen öncü birliklerini gönderdi. Kendisi de sonra peşlerinden gitti ancak Osmanlılar yine seferden vazgeçmişti.⁷⁴⁶

Bunun ardından Kadı Burhaneddin Ahmed, Osmanlılara yakın olmasından dolayı Kırşehir'e giderek burayı olası bir Osmanlı tehlikesine karşı imar edip, sağlamlaştırdı.⁷⁴⁷ O sırada Candaroğullarından gelen elçi yeni bir hareketin başlayacağını habercisi oldu. Candaroğlu elçisi, Osmanlıların Kastamonu'ya doğru hareket ettiğini bildiriyordu.⁷⁴⁸ Bu haber, Kadı Burhaneddin Ahmed ile Osmanlılar arasında gerçekleşecek olan ilişkilerin zirveye ulaşmasına neden olacaktı. Osmanlılar güçlü bir ordu ile Kastamonu'ya doğru ilerliyordu.⁷⁴⁹ İlerleyen günlerde ise, Candaroğullarından Kadı Burhaneddin Ahmed'e gelen elçilerin ardı arkası kesilmemeye başladı. Gelen elçiler Osmanlıların hareketlerini ona iletliyordu. Bu durum karşısında Kadı Burhaneddin Ahmed vaziyet aldı.⁷⁵⁰ Bu arada gelen bir haber Kadı Burhaneddin Ahmed'i derinden etkileyecekti. Yıldırım Bayezid Kastamonu'ya girip Süleyman Paşa'yı öldürmüştü.⁷⁵¹ Yıldırım Bayezid, bu hareketini Kadı Burhaneddin Ahmed'e bildirdi. Kadı Burhaneddin Ahmed'de Yıldırım Bayezid'e elde ettiği zaferin kendi başarısı değil Süleyman Paşa'nın başarısızlığı olduğunu

⁷⁴³ Esterabadi'ye göre Candaroğlundan Kadı Burhaneddin Ahmed'e gelen elçi aynen şunları söyler: *"Osmanoğlu topraklarımıza göz dikmiş olup üzerimize gelmektedir. Bu dergâhtan başka sığınıp dayanacağımız bir yer yok. Sizin büyüklüğüne ve gücünüze güveniyoruz."* (Esterabadi, *age.*, s.379.).

⁷⁴⁴ Esterabadi, *age.*, s.380.

Kadı Burhaneddin Ahmed, Osmanlılara elçisi aracılığı ile şunları söylemiştir: *"Eski dostumuz ve samimi arkadaşımız olan bizde iyilik ve hakları bulunan Süleyman Paşa'nın ülkesine yürüyecekmisiniz. Onun atalarından kalmış olan topraklara göz dikmiş olmanız, dostluğa ve insanlığa sığmaz. Şimdi sizin halkın mutluluğu düşünerek yapmanız gereken o düşüncenizden vazgeçip onu rahat bırakmaktır. Sizin gibi aklı başında olan bir insandan ancak bu beklenir. En uygun ve mantıklı yolda budur. Eğer bu teklifimizi kabul ederseniz, bizi size saldırmak rahmetinden kurtarmış olursunuz."* (Esterabadi, *age.*, s.380.).

⁷⁴⁶ Esterabadi, *age.*, s.380.

⁷⁴⁷ *Age.*, s.383.

⁷⁴⁸ *Age.*, s.384.

⁷⁴⁹ *Age.*, s.385.

⁷⁵⁰ *Age.*, s.386.

⁷⁵¹ *Age.*, s.386.

ilettili.⁷⁵² Kadı Burhaneddin Ahmed'in müttefikine karşı yapılan bu davranış bir bakıma ona karşı yapılmıştı. Bu yüzden de iki ordu arasında bir savaş kaçınılmaz bir hal aldı. Arada elçiler gidip gelmeye devam ediyordu. Bu esnada Kadı Burhaneddin Ahmed'i üzecek gelişmeler yaşandı. Emir Ahmed, Mahmud Çelebi, Kılıç Arslan, Taşanoğlu gibi isimler, Osmanlıların safına geçti.⁷⁵³ Kendisine katılanlar ile birlikte gücüne güç katan Osmanlılar, Kırkdilim⁷⁵⁴, Maden ve Osmancık kalelerini aldılar.⁷⁵⁵ Bunun üzerine Osmanlılardan Kadı Burhaneddin Ahmed'e gelen elçi savaşmaya hazır olduklarını söyledi.⁷⁵⁶ Bu iki ordu 1391 yılında karşılaştı.⁷⁵⁷ Neşri'nin ifadesine göre bu savaş Yozgat ilinin Çekerek yakınlarında bulunan Kırkdilim mevkiinde gerçekleşti.⁷⁵⁸ Bu savaşı Kadı Burhaneddin Ahmed kazandı ve Osmanlı ordusu dağılarak geri çekilmek zorunda kaldı.⁷⁵⁹ Bu savaşın neticesinde Kadı Burhaneddin

⁷⁵² Esterabadi'ye göre Yıldırım Bayezid, Kastamonu'yu alınca Kadı Burhaneddin Ahmed'e "Dostunuz Süleyman Paşa'yı ortadan kaldırdım ve onun ülkesini yönetimim altına aldım." derken, Kadı Burhaneddin Ahmed'de ona karşı şu cevabı veriyordu: "Fetih, zafer, yenilgi ve hezimet gibi şeylerin insanın gücüne değil, her şeye kadir olan Yüce Allah'ın iradesine bağlıdır.... Çünkü senin kazandığın zafer, gayretinin üstünlüğünden değil, Süleyman Paşa'nın iradesinin gevşekliğindedir. Elde ettiğin başarı senin cesaretinden değil, onun korkaklığındandır. Şunu iyi bilmek gerekir ki acizlere sataşmak ve zavallularla savaşmak, karıncayla uğraşmak ve çekirgeden intikam almakla eşdeğerdir." (Esterabadi, age., s.387.).

⁷⁵³ Esterabadi, age., s.388.

⁷⁵⁴ Anadolu'da Kırkdilim adı ile iki yer vardır. Bunlardan birincisi Yozgat ilinin Çekerek ilçesine bağlı bir köydür. Diğeri ise Çorum merkezine bağlı bir köydür. (M.Zeki Oral, "Kuvvadar Oğulları", *Bellekten*, C:19, S:73 (1955), s.102.).

⁷⁵⁵ Esterabadi, age., s.388.

⁷⁵⁶ Gelen bu elçi Kadı Burhaneddin Ahmed'e "Bizimle dostluk ve kardeşlik havasına girip barışa ve anlaşmaya razı olmadın. Kavgayı dostluğa tercih ettin. Bizde savaş için hazırız. Vuruşup dövüşmek için bekliyoruz." dedi. (Esterabadi, age., s.388.)

⁷⁵⁷ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Sivas ve Kayseri Hükümdarı Kadı Burhaneddin Ahmed", *Bellekten*, C:32, S:126 (1968), s.211.

⁷⁵⁸ Neşri, age., s.153.

⁷⁵⁹ Esterabadi bu savaş hakkında –biraz abartılı noktaları olsa da- dikkat çekici bilgiler vermektedir. Ona göre "Kadı Burhaneddin Ahmed ordusu hazır olunca atına binerek her sınıftan askeri, bölük bölük birer ikişer teşrif etti. Her birine önde, merkezde ve iki cenahta görevler verdi. Sultan'ın askerlerinin sayısı gökteki yıldızların sayısına ulaştı. Ovanın yüzünde önü sonu görünmeyen bir insan denizi oluştu ki, tepeler onların bineklerinin nal darbelerinden düz bir hale gelir, deniz atlarının yürüyüşünün çıkardığı tozdan kara halini alırdı. Kadı Burhaneddin Ahmed, 5 gün süre ile sabaktan akşama kadar o büyük orduyu yerleştirmek, askerleri iler geri almakla vakit harcadı. Osmanlıların Kadı Burhaneddin Ahmed'in yanında bulunan elçisi ordunun ihtişamını ve görkemini gözleriyle görünce Kadı Burhaneddin Ahmed, Biz kararlaştırılan yere gidiyoruz. Eğer siz vaadinizi tutarsanız ne ala. Yoksa nerde olursanız olun ben sizi bulurum. Dedi. Kadı Burhaneddin Ahmed ondan sonra harekete geçti ve kararlaştırılan yere kadar hiç eğlenmedi. Osmanlılar, Kadı Burhaneddin Ahmed'in ordusunun o kararlı yürüyüşünü ve büyük kalavallığını öğrenince kendisine sağlam bir sığınak ve güvenilir bir yer seçti. Orayı kendisine siper yaptı. Ordunun ileri gelenlerinden ve askerlerin yiğitlerinden büyük bir birlik seçerek, onları muzafer ordudan ayrılmış olan Ulus askerlerinden bir birliğe zorla kendilerine katma görevi verdi. Onlar, Kadı Burhaneddin Ahmed'in karargâhına yaklaşınca onun öncü birlikleriyle karşılaştılar. İki taraf birbirine ok ve cıkaçla cevap verince büyük bir savaş çıktı. Kılıç darbeleriyle kelleler uçurup mızrakların ucuyla karınları deşmeye, hançerlerine onların boğazlarını yem etmeye başladılar. Kısa bir süre sonra ortalık kan gölüne, düzlük ceset tepelerine döndü. Şansın kaynağından fetih ve

Ahmed, İskilip, Ankara, Kalecik ve Sivrihisar'a girdi ve 40 gün boyunca yağmada bulundu.⁷⁶⁰

Bu savaştan kısa bir süre sonra Candaroğlu İsfenderiyar Bey'den Kadı Burhaneddin Ahmed'e gitmekte olan bir elçi, Emir Ahmed tarafından tutuklandı.⁷⁶¹ Kadı Burhaneddin Ahmed bu olay üzerine Amasya'ya yürümeye karar verdi. Bu sırada Osmanlılarda Kastamonu'da bulunuyordu. Emir Ahmed ile Taceddinoğlu, Osmanlıları Kadı Burhaneddin Ahmed'e karşı tahrik ediyordu. Ancak Osmanlılar kendilerinde Kadı Burhaneddin Ahmed'e saldıracak gücü göremiyordu.⁷⁶²

İlerleyen süreçte de Kadı Burhaneddin Ahmed ile Osmanlılar arasındaki ilişkiler aynı düzeyde devam etti. Bu iki sultan, birtakım beylerin doldurmasına geliyordu ancak karşılıklı savaş aralarında bir daha görülmedi. Bir kez Kadı Burhaneddin Ahmed hazırlık yapıp savaşmak için Osmanlılar üzerine sefere çıktı. Ancak Yıldırım Bayezid çoktan ülkesine dönmüştü.⁷⁶³

Kadı Burhaneddin Ahmed ile Osmanlılar arasında gerçekleşen ilişkilerden bir diğeri de Timur tehlikesi ortaya çıkmadan önce görüldü. Bu ilişkilerde rol oynayacak olan isim ise Memlüklerdi. Memlük Sultanı Berkuk ikiyüzlü bir siyaset izledi. Bir taraftan Kadı Burhaneddin Ahmed'e karşı dost görünürken, diğer taraftan da Osmanlılar ile anlaşma yoluna gitti.⁷⁶⁴ Bu anlaşmaya göre Memlükler Mısır üzerinden Kadı Burhaneddin Ahmed'e saldıracak, Osmanlılar ise Anadolu'dan Kadı Burhaneddin Ahmed'i zor durumda bırakacaktı.⁷⁶⁵ Ancak bu plan Timur tehlikesinin ortaya çıkmasından ötürü gerçekleşemedi.⁷⁶⁶

İki Devlet arasındaki ilişkiler, Timur Anadolu için bir tehlike olarak belirmeye başlayınca düzeldi. Timur tehlikesi ile Kadı Burhaneddin Ahmed ve Osmanlılar arasında olan ilişkiler dostane bir seviyeye geçti.⁷⁶⁷

zafer rüzgârı esmeye başladı. Padişahın bayrağı her tarafa gölge saldı. Başarı ve mutluluk yıldızı Kadı Burhaneddin Ahmed'in ordusundan tarafa doğdu." der. (Esterabadi, age., s.390)

⁷⁶⁰ Esterabadi, age., s.392.

⁷⁶¹ Age., s.397.

⁷⁶² Age.,s.397, 399.

⁷⁶³ Age., s.403, 410.

⁷⁶⁴ Age., s.443.

⁷⁶⁵ Age., s.443.

⁷⁶⁶ Age., s.443.

⁷⁶⁷ Yaşar Yücel, *Eratna Devleti Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, Ankara 1989, s.140.

Timur'un Anadolu'dan ayrılmasının ardından burada bulunan devletler bir bakıma rahatlamışlardı. Bu devletler içerisinde elbette ki Osmanlılarda vardı. Osmanlılar Timur'un ayrılmasının ardından Kayseri ve Sivas'ı almak istediler. Burası için bir sefer yapacakken Kadı Burhaneddin Ahmed'in öldüğünü öğrendiler.⁷⁶⁸ Kadı Burhaneddin'in ölümü ile birlikte Sivas ve Kayseri toprakları boş kalmıştı. Bu topraklar için Karayülük Osman niyet etse de, Sivas şehrinin ileri gelenleri Yıldırım Bayezid'e haber gönderip onu Sivas'a davet ettiler.⁷⁶⁹ Yıldırım Bayezid'da Sivas'a gelerek şehri aldı.⁷⁷⁰

Yukarıda bahsettiğimiz üzere Kadı Burhaneddin Ahmed ile Osmanlılar arasındaki ilişkiler, Osmanlı Sultanı I.Murad dönemine dayanmaktadır. Bu dönemde ilişkiler dostane olmuştur. Kadı Burhaneddin Ahmed, I.Murad'ın gayrimüslimler üzerine yaptığı faaliyetleri saygıyla karşılamıştır.

Yıldırım Bayezid döneminde ise Kadı Burhaneddin Ahmed ile Osmanlılar arasındaki ilişkiler düşmanca bir hal almıştı. Burada üzerinde durulması gereken bir nokta vardır. Kadı Burhaneddin Ahmed'in Osmanlılara karşı olan politikasını belirleyen unsur çoğunlukla kendisine gelen yardım talepleri olmuştur. Kadı Burhaneddin Ahmed'in Osmanlılara karşı olan politikasını şekillendiren iki devlet vardır. Bunlar ise Karamanlılar ile Candaroğullarıdır. Şöyle ki Candaroğulları topraklarına Osmanlıların saldırması, iki devlet arasında Kırkdilim Savaşı olarak adlandırılan bir savaşın gerçekleşmesine neden olmuştur.

Osmanlılar açısından bakıldığında Kadı Burhaneddin Ahmed'e karşı Memlükler ile anlaşmışlardı. Ancak Timur'un bir tehlike olarak belirmeye başlaması ile Osmanlılar Kadı Burhaneddin' Ahmed'e yakınlaştılar.

Kadı Burhaneddin Ahmed'in vefat etmesi ile birlikte toprakları, Osmanlılar tarafından ele geçirildi ve böylece ikili ilişkilerde son bulmuş oldu.

3.6. Kadı Burhaneddin Ahmed-Candaroğlu İlişkileri

Kadı Burhaneddin Ahmed'in Karamanlı ve Osmanlılar ile olan ilişkilerini anlatırken onun Candaroğulları ile olan ilişkilerinden de bir bakıma bahsetmiş olduk.

⁷⁶⁸ Münecimbaşı, *age.*, s.135.

⁷⁶⁹ *Aşıkpaşaoğlu Tarihi*, s.79.

⁷⁷⁰ *Age.*, s.79.

Bu iki devlet arasında gerçekleşen ilişkiler çoğunlukla Kadı Burhaneddin Ahmed'in Candaroğullarına yardımı şeklinde görüldü. Bununla birlikte bu iki devlet birlikte Karamanlılara yardım etmişlerdir. Bu başlık altında da tekrara düşmemek için bu iki devlet arasında gerçekleşen ilişkilere kısa bir şekilde değinmek daha doğru olacaktır.

Candar kelimesi, Farsça kökenli bir kelime olup Silah tutan anlamına gelmektedir.⁷⁷¹ Bu beylik ismini -hangi boya mensup olduğu net bir şekilde belli olmayan- Candar Bey'den almış ve Kastamonu merkezli kurulmuştur.⁷⁷² Kadı Burhaneddin Ahmed ile Candaroğulları arasında gerçekleşen ilişkiler tam anlamıyla Emir Bayezid ve Candaroğlu Süleyman Bey döneminde başlamıştır. Bu ilişkiler de genellikle Osmanlılara karşı bir tutum çerçevesinde gelişmiştir.

Candaroğlu Kötürüm Bayezid zamanında, Kadı Burhaneddin Ahmed ile ilişkiler başlar. Bu ilişkiler Kadı Burhaneddin Ahmed'e karşı hareket etmek isteyen Emir Ahmed'in, Candaroğlu Bayezid'den yardım istemesi ve onunda oğlu İsfenderiyar'ı bir ordu ile yardıma göndermesi ile görüldü.⁷⁷³

Süleyman Bey döneminde ise, Kadı Burhaneddin Ahmed ile Candaroğulları zamanında dostluk ilişkileri kuruldu.⁷⁷⁴ Bu ilişkilerin çerçevesini çizen nokta ise Osmanlıların Kastamonu'ya⁷⁷⁵ göz koymasıydı. Osmanlılar Kastamonu'ya seferler düzenleyince, Candaroğulları Kadı Burhaneddin Ahmed'den yardım istedi. Hatta bu yardımlar neticesinde de Kadı Burhaneddin Ahmed ile Osmanlılar arasında Kırkdilim Savaşı gerçekleşecekti. Bazen Candaroğlu Süleyman Paşa'nın ikiyüzlü politikaları olsa da⁷⁷⁶ genel olarak Kadı Burhaneddin Ahmed ile olan dostça ilişkiler devam etmiştir.

Kadı Burhaneddin Ahmed'in Candaroğulları ile olan ilişkileri onun Osmanlılara karşı olan dış politikasını da belirledi. Ayrıca Kadı Burhaneddin Ahmed ile Candaroğlu Süleyman Bey yine birlikte Karamanlılardan gelen talebe karşılık Osmanlılara karşı hareket etti.

⁷⁷¹ Aydın Taneri, "Candar", DİA, C:7, İstanbul 1993, s.145.

⁷⁷² Yaşar Yücel, "Candaroğulları" DİA, C:7, İstanbul 1993, s.146.

⁷⁷³ Esterabadi, *age.*, s.289.

⁷⁷⁴ *Age.*, s.373.

⁷⁷⁵ Candaroğullarının Osmanlı tehlikesine karşı Kadı Burhaneddin Ahmed ve Karamanlılar ile birlikte hareket etmesi neticesinde sefer düzenleyen Yıldırım Bayezid, 1392 yılında burayı ele geçirdi. Ankara Savaşı'nı kaybedene kadar da burası elinde kaldı. (İlhan Şahin, "Kastamonu" DİA, C:24, İstanbul2001, s.585, 586.).

⁷⁷⁶ Esterabadi, *age.*, s.382.

3.7. Kadı Burhaneddin Ahmed-Taceddinoğlu İlişkileri

Taceddinoğulları Beyliği, Merkezi Niksar olmak üzere kurulmuştur. Esas kurucusu olan Taceddin Bey ilk başlarda Hacı Şadgeldi'ye bağlı bir şekilde hayatını sürdürmüştür.⁷⁷⁷

Aslında Kadı Burhaneddin Ahmed ile Taceddinoğulları arasında olan ilişkilerde Hacı Şadgeldi'nin de etkisi vardır. Bununla birlikte görülen ilk ilişkiler yine Kadı Burhaneddin Ahmed'in vezirlik dönemine rastlamaktadır. Eratna Devleti güçlü döneminde iken Taceddinoğulları onlara karşı vergi ve asker vermekle yükümlüydü. Taceddinoğulları, Eratna Devleti'nin içerisine düşmüş olduğu durumdan yararlanarak bu görevlerini aksatmışlardır. Bunun üzerine Eratna Sultanı Ali Bey ile Kadı Burhaneddin Ahmed buraya bir sefer düzenledi.⁷⁷⁸ 1381 yılında ise Taceddinoğulları Hacı Şadgeldi ile bir ittifak kurup Kadı Burhaneddin Ahmed'e karşı hareket etseler de Tokat'ın Danışmendiye mevkiinde yenildiler.⁷⁷⁹

Kadı Burhaneddin Ahmed'in Taceddinoğulları ile olan ilişkileri, onun iktidarını ilan etmesi ile yeni bir boyuta ulaşmıştır. Kadı Burhaneddin Ahmed'in çevresinde bulunan beyler ona karşı bir ittifaka giriştiler.⁷⁸⁰ Burada özellikle etkin olan isim Seyyidi Hüsam'dır. Onun faaliyetleri ve tahrikleri Kadı Burhaneddin Ahmed ile Taceddinoğulları arasındaki ilişkileri şekillendirmiştir. Bu ittifakın ardından Hacı Hüsam, Taceddinoğulları ve Kadı Burhaneddin Ahmed'in muhalifleri Akşehir'i yağmaladılar.⁷⁸¹

Kadı Burhaneddin Ahmed, adamlarından olan Siraceddin'in başarılı fetih politikasının ardından Taceddinoğlu'nun teyzesinin oğlunu tutukladı.⁷⁸² Bu tutuklama olayının ardından Taceddinoğlu'nun teyzesinin bir diğer oğlu gelerek Kadı Burhaneddin'den kardeşinin bağışlanmasını istedi.⁷⁸³

Taceddinoğulları sürekli Seydi Hüsam'ın etkisi altında kalıyordu. Yine onun etkisi altında kalındığı bir dönemde Amasya emiri ile Kadı Burhaneddin Ahmed'e

⁷⁷⁷ Erdoğan Merçil, *Müslüman Türk Devletleri Tarihi*, İstanbul 2013, s.284.

⁷⁷⁸ Esterabadi, *age.*, s.150, 153.

⁷⁷⁹ Sait Kofoğlu, "Taceddinoğulları" DİA, C:39, İstanbul 2010, s.343.

⁷⁸⁰ Mevlüt Oğuz, *agm*, s.474, 475.

⁷⁸¹ Esterabadi, *age.*, s.301.

⁷⁸² *Age.*, s.306.

⁷⁸³ Esterabadi, *age.*, s.306.

karşı ittifak yapma yoluna gitti.⁷⁸⁴ Ancak sonrasında durumunu tehlikede gören Taceddinoğlu'ndan Kadı Burhaneddin Ahmed'e elçi geldi.⁷⁸⁵ Kadı Burhaneddin Ahmed Taceddinoğlu'ndan gelen teklife olumlu yanıt vermeyip⁷⁸⁶ Taceddinoğulları ve Emir Ahmed'in üzerine yürüme kararı aldı.⁷⁸⁷ Süreçte tıpkı Kadı Burhaneddin Ahmed'in düşündüğü gibi işledi. Emir Ahmed ve Taceddinoğullarının ordusu ile karşı karşıya geldiğinde Kadı Burhaneddin Ahmed düşmanlarını bozguna uğrattı.⁷⁸⁸ Kadı Burhaneddin Ahmed'in bu zaferi neticesinde Şeyh Nureddin iki tarafın arasında orta yol bulmak için devreye girdi. Onun yoğun ısrarları sonucunda Kadı Burhaneddin Ahmed barış teklifine sıcak baktı.⁷⁸⁹ Taceddin Bey ilk başlarda bu barıştan dolayı mutlu görünse de daha sonra yine Emir Ahmet ile birlikte hareket etmeye başladı. Kurulan barışın hemen ardından ortaya çıkan bu birliktelik Kadı Burhaneddin Ahmed'i yeni bir hareket yapmaya sevk etti. Böylece Kadı Burhaneddin Ahmed Niksar'a saldırdı ve Taceddinoğullarını ağır bir yenilgiye daha uğrattı.⁷⁹⁰

Taceddin Bey, Kadı Burhaneddin gibi bir rakip karşısında daha fazla başarı elde edemeyeceğini düşünerek siyasetini değiştirdi. Artık o, Süleyman Bey⁷⁹¹'in topraklarına akınlara başladı.⁷⁹² Topraklarını tehlikede gören Süleyman Bey, geçmişte Taceddin Bey'e karşı başarılar elde etmiş olan Kadı Burhaneddin

⁷⁸⁴ Mevlüt Oğuz, *agm.*, s. 475.

⁷⁸⁵ Esterabadi'ye göre Taceddin Bey'den Kadı Burhaneddin Ahmed'e gelen elçi aynen şunları söylemiştir: *"Konuşup anlaşmak her zaman kavga ve dövüşten iyidir. Benim iki tarafın arasında bulmak ve Müslümanların huzurunu sağlamaktan başka bir amacım yok."* (Esterabadi, *age.*, s.310.).

⁷⁸⁶ Kadı Burhaneddin Ahmed, Taceddinoğullarından gelen elçiye Esterabadi'nin aktardıklarına göre aynen şu ifadeleri kullanmıştır: *"Barış iki tarafın birbirine uzak olduğu zaman yapılır. Biz ise şimdi karşı karşıya geldik. İki tarafın böyle kavgalı olması hoş bir şey değildir. Bu bizim huzursuz halkın rahatsız olmasında başka bir işe yaramaz. Ben adil bir hâkim dürüst bir hakem olan kılıcı kendime vekil tayin ettim. Bu işin kesilip biçilme işini onun etkili ellerine bırakarak, yanağı kırmızı ve başı dik olan gerçek ve ilahi adaletine sığındım."* (Esterabadi, *age.*, s.311.).

⁷⁸⁷ Esterabadi, *age.*, s.311.

⁷⁸⁸ *Age.*, s.312.

⁷⁸⁹ Esterabadi'ye göre Kadı Burhaneddin Ahmed şunları istemiştir: *"Taceddin'in fesat ve fitne yolunu bırakarak Emir Ahmed ile anlaşma ve ittifak ipini koparması, ayağını barış ve doğruluk çemberinden dışarı atmaması, fitne ve karışıklık çıkararak halka kötülük ve zulüm etmeye kalkmamasıdır."* (Esterabadi, *age.*, s.312.).

⁷⁹⁰ Esterabadi, *age.*, s.315.

⁷⁹¹ Süleyman Bey, Anadolu'da Moğol etkisinin azaldığı bir dönemde ortaya çıkan Samsun ile Trabzon arasında kapsayan bir bölgede kurulan beyliklerden birisi olan Hacı Emir beyliğinin varisidir. (Yaşar Yücel, *Eratna Devleti Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, Ankara1989, s.122.).

⁷⁹² Mevlüt Oğuz, *agm.*, s. 475.

Ahmed'den yardım istemekten çekinmedi.⁷⁹³ Kadı Burhaneddin Ahmed, Taceddin Bey'e karşı gelen bu teklifi kabul ederek Şeyhülislam Şeyh Ali'yi Taceddin Bey'in yanına gönderdi.⁷⁹⁴ Bu olaydan çok fazla zaman geçmeden Süleyman Bey, Taceddin Bey'i ordusu ile sıkıştırdı ve onu öldürdü.⁷⁹⁵ Bu haberi duyduktan sonra Kadı Burhaneddin Ahmed Niksar'a gitti. Şehir halkı Niksar'ın anahtarını Kadı Burhaneddin Ahmed'e verip ona itaatlerini bildirdiler.⁷⁹⁶

Taceddin Bey'in ölümünden sonra yerine oğlu Mahmud Bey geçti. Mahmud Bey hemen Kadı Burhaneddin Ahmed'e elçi göndererek babası döneminde yapılanlara karşı bağış istedi.⁷⁹⁷ Kadı Burhaneddin Ahmed'de bu teklife olumlu yanıt vererek Niksar'ı da Mahmut Bey'e verdi.⁷⁹⁸

İlerleyen yıllarda ise Taceddinoğullarının, Kadı Burhaneddin Ahmed'e karşı Osmanlıları destekledikleri görülmektedir. Osmanlılar, Kastamonu'da olduğu esnada Taceddinoğulları onlara haberci gönderdi. Bu haberci aracılığıyla Kadı Burhaneddin Ahmed'e karşı Osmanlıları tahrik ettiler.⁷⁹⁹ İlerleyen süreçte ise Kadı Burhaneddin Ahmed ile Osmanlılar arasında gerçekleşen mücadelelerde Taceddinoğulları hep Osmanlıları destekledi.⁸⁰⁰ Kadı Burhaneddin Ahmed'in Taceddinoğullarına karşı yeni bir hareket yaptığı görülmektedir. Bu olay esnasında Kadı Burhaneddin Ahmed, Canık'e doğru hareket etmiş ve Taceddinoğlu Mahmud Bey'e karşı bir takım uyarılarda bulunmuştur.⁸⁰¹ Diğer taraftan ise Kadı Burhaneddin Ahmed hayatının son döneminde, Karaman üzerine gittiği bir esnada yine Taceddinoğullarına uyarılarda bulunmayı unutmamıştır.⁸⁰²

Görüldüğü üzere Kadı Burhaneddin Ahmed ile Taceddinoğulları arasında ilişkiler henüz onun Eratna Devleti'nde vezir olduğu dönemde başlamıştır. Onun

⁷⁹³ Esterabadi, *age.*, s.312.

⁷⁹⁴ Taceddin Bey'in yanına giden Şeyh Ali Bey, ona Kadı Burhaneddin Ahmed'in ağzından şunları söylemiştir: “*Duydum ki hiçbir sebep yokken Süleyman Bey'in ülkesine saldırıp birkaç defa savaşa tutuşmuşsun. Onların atalarından miras kalmış mülklerine göz dikip düşmanlık ve kavga yolunu tutmuş, dostluk ve kardeşlik haklarını çiğnemişsin. Bu hareketin bana çok kötü ve çirkin geldi. İyi huyundan ve temiz tabiatından beklenen şeylerin tersini yaptın.*” (Esterabadi, *age.*, s.325.).

⁷⁹⁵ Mevlüt Oğuz, *agm.*, s. 476.

⁷⁹⁶ Esterabadi, *age.*, s.327.

⁷⁹⁷ Mevlüt Oğuz, *age.*, s. 477.

⁷⁹⁸ *Age.*, s. 477.

⁷⁹⁹ Esterabadi, *age.*, s.398.

⁸⁰⁰ *Age.*, s.404.

⁸⁰¹ *Age.*, s.420, 425.

⁸⁰² *Age.*, s.498, 511.

saltanatını ilan etmesi ile bu ilişkiler devam etmiştir. Bu ilişkilere birtakım isimler yön vermiştir. Bunlar Hacı Şadgeldi, Hacı Hüsam ve Emir Ahmed'dir. Bu isimlerin etkisinde kalan Taceddin Bey, Kadı Burhaneddin Ahmed'e karşı düşmanca tutumlar beslemişse de her seferinde Kadı Burhaneddin Ahmed'den yenilgi almıştır. Böyle bir durum ile karşılaşınca yönünü Süleyman Bey'in toprağına çeviren Taceddinoğulları, karşılarında yine Kadı Burhaneddin Ahmed'i bulmuştur. Kadı Burhaneddin Ahmed'in yanında olması nedeniyle daha da cesaretlenen Süleyman Bey, Taceddin Bey'i öldürmüştür. Bu olaydan iki devlet arasındaki ilişkiler Taceddinoğlu Mahmud Bey'in Kadı Burhaneddin Ahmed'den bağış dilemesi ile devam etmiştir. Bu teklif Kadı Burhaneddin Ahmed tarafından kabul edilse de, Taceddinoğullarının Kadı Burhaneddin Ahmed'e karşı olan düşmanca tutumları devam etmiştir.

3.8. Kadı Burhaneddin Ahmed-Timur İlişkileri

Timur, 14. yüzyılın sonlarında Anadolu için bir tehlike olarak belirdi. Bu tehlikeden, Kadı Burhaneddin Ahmed'in de diğer devletler gibi etkilenmesi kaçınılmazdı. Timur'un adım adım Anadolu'ya geldiği haberi dahi endişe uyandırmaya yetiyordu. Anadolu'da bulunan devletler bu tehlikeye karşı önlem alma çabasına giriştiler.

Timur'un soyunun Cengiz Han'a dayandığı, torunu Uluğ Bey zamanında mezarına getirilerek dikilen taştan anlaşılmaktadır.⁸⁰³ Timur, 9 Nisan 1336 tarihinde doğmuştur.⁸⁰⁴ Onun doğumu Kadı Burhaneddin Ahmed'in doğumundan birkaç yıl öncedir. Babasının adı Turagay annesin ki de Tekina Hatun'dur.⁸⁰⁵

Siyasi hayatına ise bağlılığını bildirdiği Tuğluk Timur tarafından kendisine Keş ve yöresinin bırakılması ile başlar.⁸⁰⁶ Bununla birlikte onun doğduğu dönemde Çağatay Hanlığı yıkılma sürecine girmişti. O, geliştirdiği politikalar ile kendisine yararı dokunacak insanlarla yakınlaştı ve 9 Nisan 1370 tarihinde Maveräünnehir'de tahta oturdu.⁸⁰⁷ İç mücadeleler ile uğraştıktan sonra faaliyetlerine devam etti. Harezm

⁸⁰³ Zeki Velidi Togan, "Emir Timur'un Soyuna Dair Bir Araştırma", *Tarih Dergisi*, S:26, s.75.

⁸⁰⁴ İsmail Aka, *Timur ve Devleti*, Ankara 2014, s.6.

⁸⁰⁵ *Age.*, s.6.

⁸⁰⁶ *Age.*, s.8.

⁸⁰⁷ İsmail Aka, "Timur", *DİA*, C:41, İstanbul 2012, s.173.

bölgesi için faaliyetlerine oraya asker göndererek başladı.⁸⁰⁸ Sonraki yıllarda ise Timur Mazenderan, Irak ve İran'a giderek burada girişimlerde bulundu.⁸⁰⁹

Bu tarihten sonra Timur ile Kadı Burhaneddin Ahmed ilişkilerini etkileyecek bir gelişme yaşandı. Bu gelişme ise Timur'un 1393 yılında Bağdat'a gelmesiydi.⁸¹⁰ Timur 3 ve 5 yıllık seferler adı altında seferler yapıyor ve bu seferlerin sonuçları da Anadolu'dan yakından hissediliyordu. Bu durum da Anadolu'da hüküm süren veya etkisi bulunan Kadı Burhaneddin Ahmed, Osmanlılar ve Memlûkleri⁸¹¹ endişeye sevk etmişti. Bu olaylar içerisinde en önemli sayılacak olanlardan birisi de Timur'un Tekrit Kalesi'ni almasıdır.⁸¹² Bu kaleyi aldıktan sonra Timur, başta Kadı Burhaneddin Ahmed olmak üzere, Karamanoğlu, Dulkadiroğlu, Erzincan Emiri Mutahharten, Akkoyunlu ve Karakoyunlu beylerine haberler göndererek kendisine itaat etmelerini istedi. Ancak cevapların gelmesini beklemeden, kuzeye yönelerek Mardin, Diyarbakır ve Musul'u aldı.⁸¹³ Bu fetihlerin ardından Timur'un Aladağ'a gelmesi Kadı Burhaneddin Ahmed'e haber verildiğinde o hemen Sivas'a dönerek karşı koymak için tedbirler aldı.⁸¹⁴ Bunun ardından Timur, Karakoyunluların üzerine yürüyerek burada bulunan Türkmenleri esir etti.⁸¹⁵

Kadı Burhaneddin Ahmed, Timur'un faaliyetleri hakkında bilgiler edinmek için yeni bir yol buldu. Timur'a yazdığı mektubu derviş kılığında birisi ile ona gönderdi. Bu derviş dönüşte Timur'un mektubunu Kadı Burhaneddin Ahmed'e getirirken Mutahharten tarafından yakalandı.⁸¹⁶ Anadolu'da tehlikesi daha fazla hissedildiği sırada Timur, faaliyetlerine ara vererek Toktamış Han'ın üzerine yürüdü.⁸¹⁷ Harezm, Kat ve Hive gibi yerleri topraklarına kattı ve bu haber Kadı Burhaneddin Ahmed'e çok geçmeden geldi.⁸¹⁸

⁸⁰⁸ Nizamüddin Şami, *Zafername*, Çev.: Necati Lugal, Ankara 1989, s.77.

⁸⁰⁹ *Age.*, s.153, 158.

⁸¹⁰ *Age.*, s.169, 173.

⁸¹¹ Rene Grousset, Timur'un aslında Memlûkler ile ittifak kurmak istediğini ancak tehlike sezen Berkuk'un Timur'un bir elçisini idam ettirdiğini söyler. (Rene Grousset, *age.*, s.487.).

⁸¹² Nizamüddin Şami, *age.*, s. 173, 176.

⁸¹³ İsmail Aka, "Timur", *DİA*, C:41, İstanbul 2012, s.174.

⁸¹⁴ Esterabadi'ye göre bu tedbirler, Sivas Kalesi'nin burçları ve surlarının sağlamlaştırılmasıdır. (Esterabadi, *age.*, s.322.).

⁸¹⁵ Esterabadi, *age.*, s.323.

⁸¹⁶ *Age.*, s.332,333.

⁸¹⁷ *Age.*, s.334.

⁸¹⁸ *Age.*, s.334.

Timur'un Anadolu'dan Toktamış Han'ın üzerine yürümesi, Kadı Burhaneddin Ahmed'i bir nebze olsun rahatlattı. Çünkü onun Anadolu'dan uzakta olması Kadı Burhaneddin Ahmed'in devleti üzerinde oluşan baskının azalması anlamına geliyordu. Ancak Kadı Burhaneddin Ahmed'in bu düşünceye kapıldığı bir esnada Timur'un yeniden Anadolu'ya yöneldiği haberi geldi. İran, Azerbaycan, Irak gibi bölgeleri yakıp yıkan Timur, güçlü bir ordu hazırlayarak Anadolu'ya yöneldi. Bu kez hedefinde Kadı Burhaneddin Ahmed vardı.⁸¹⁹ Kadı Burhaneddin Ahmed'in bu tehlike karşısında ki durumu oldukça kötüydü. Çünkü yanındaki askerlerin çoğu ayrılmıştı ve kalanların sayıları oldukça azdı.⁸²⁰ Bu haber Timur'a ulaştırıldığında o, Kadı Burhaneddin Ahmed'in durumu ve asker sayısı hakkında net bir bilgi edinmek istedi.⁸²¹ Aldığı bilgiler karşısında Timur, Kadı Burhaneddin Ahmed'in düşmanının çok olmasına karşı sahip olduğu güce oldukça şaşırıldı.⁸²² Timur'un Kadı Burhaneddin Ahmed'in yetenekleri hakkında aklında oluşan düşünceleri bir bakıma onun üzerine gerçekleştireceği politikaları da şekillendirecekti.

Bu yaşanan gelişmelerin ardından Timur'dan Kadı Burhaneddin Ahmed'e bir haberci geldi. Bu habercinin gelişine karşı Kadı Burhaneddin Ahmed onu melikler gibi karşıladı.⁸²³ Bu arada şu detay Kadı Burhaneddin Ahmed'in Timur'a olan bakışı hakkında oldukça dikkat çekicidir. Kadı Burhaneddin Ahmed Timur'un habercisinin gelmesinin ardından Emir Mutahharten'in bir adamını çağırarak, Erzincan'da Timur'un habercisinin nasıl karşılandığını sorduğunda, çok abartılı şeyler duymuş ve bu durumu eleştirmiştir.⁸²⁴ Timur'a karşı kötü bir duygu besleyen⁸²⁵ Kadı

⁸¹⁹ Esterabadi, *age.*, s.428, 429.

⁸²⁰ *Age.*, s.429.

⁸²¹ Esterabadi'ye göre Timur ile sorduğu şahıs arasında gerçekleşen konuşma aynen şu şekildedir: “Onun düşmanları ve muhalifleri kimlerdir? Onların sayısı ne kadardır? Dedi. O şahıs Timur'un sorusuna “ 5 bin kişiyle Emir Mutahharten, 10 bin askerle Karamanoğlu, 6 bin kişiyle Mahmud Çelebi, bin kişiyle Taşanoğlu, bin askerle Bafra valisi, onun karşısında ve ona düşmandır. Başka bölgelerde de Moğol, Tatar ile Diyarbakır ve Şam Türkmenlerinden meydana gelen yaklaşık 20 bin süvaride ona muhaliftir.” dedi.” (Esterabadi, *age.*, s.429.).

⁸²² Timur, Kadı Burhaneddin Ahmed'in düşmanlarının sayısı hakkında duyduklarından sonra Esterabadi'ye göre emirlerine dönerek şunları söylemiştir: “Bu nasıl adamda tek başına binlerce düşmanın karşısında duruyor ve onlarla savaşıp dövüşüyor? Bu kadar insan böyle büyük bir kalabalığa rağmen neden onu yenmekten aciz kalıyor? Nasıl oluyor da o her savaştan galip ve muzaffer dönüyor?” (Esterabadi, *age.*, s.429.).

⁸²³ Esterabadi, *age.*, s.429.

⁸²⁴ *Age.*, s.430.

⁸²⁵ Bu görüşümüze dayanak olarak Esterabadi'nin anlattıklarına göre Kadı Burhaneddin Ahmed'in Timur hakkında söylediği şu sözler dayanak olarak gösterilebilir: “Emir Timur'un yolu ve yöntemi fesat ve inada düşkünlük, şeriat yolundan sapmak, sözünde durmamak, vefasızlık, yiğitlik ve insanlık şartlarını hiçe saymaktır. Bunları uzun uzun anlatmaya gerek yok, Şimdi akıl ve mantık

Burhaneddin Ahmed bunu dışarıya da vurmuş davranışlarını bu yönde şekillendirmiştir.⁸²⁶ Hatta Kadı Burhaneddin Ahmed'in Timur'a karşı oluşan politikasının temel amacı onu İslam ülkelerinden kovmak olmuştur.⁸²⁷ Bu nokta gerçekten de dikkat çekicidir. Çünkü diğer Türk beyleri Timur tehlikesine karşı korkularını gizleyemez iken, Kadı Burhaneddin Ahmed'in tabiri caizse Timur'a kafa tutması onun gücü hakkında önemli ipuçları vermektedir.

Kadı Burhaneddin Ahmed, bir söz meclisi kurarak orada Timur'dan kendisine gelen ve onun adına sikke kestirip, kendisine bağlı bir devlet olmasını istediği mektubu okudu.⁸²⁸ Bu esnada Timur Mardin üzerine gitti. Sonra da Karakoyunluların topraklarında faaliyetler de bulundu. Bu durumun ardından Kadı Burhaneddin Ahmed, Timur'un habercisine, onun şeriat ve sünnete aykırı hareketlerde bulunduğunu ifade etti.⁸²⁹ Bu nokta dikkat çekicidir. Çünkü Kadı Burhaneddin Ahmed, Timur'un faaliyetlerini yakından takip ediyor ve onun adımlarını uygun bulmuyordu. O, gelen haberciye yola çıkarırken Timur'a karşı olan politikası hakkında çevresindekilere bilgi vermiştir. Onlara, Timur ile birlikteliğin faydalı olmayacağını ifade etmiştir.⁸³⁰ Bununla birlikte Kadı Burhaneddin Ahmed yaklaşmakta olan Timur tehlikesine karşı Sivas'ı savunma yönünden güçlendirme çabalarına da başlamıştır.⁸³¹

Kadı Burhaneddin Ahmed'in bu faaliyetleri sürerken Timur Diyarbakır, Aladağ ve Avnik üzerinde faaliyetlerde bulundu.⁸³² Onun bu hareketleri karşısında korkup çekinen Emir Mutahharten, Karamanoğlu ve Dulkadirli, Timur tehlikesinden çekinerek yanına gidip itaat de bulundular.⁸³³

bize şunu gösteriyor ki hileye, yalana, düzene, sahtekârlığa dayanan onun kişiliğine tatlı, diline ve boş vaatlerine iltifat etmeyelim. Aldatma ve tuzaklarla dolu olan işlerine ve sözlerine güvenip inanmayalım.” (Esterabadi, *age.*, s.431.).

⁸²⁶ Esterabadi, *age.*, s.430.

⁸²⁷ Onun “*Timur’u İslam Ülkelerinden kovma amacı doğrultusunda yaptıkları kaleleri sağlamlaştırmak, köyleri ve şehirleri koruma altına almak, hangi şehirde olursa olsun Timur’a karşı koymak*” olmuştur. (Esterabadi, *age.*,s.430.).

⁸²⁸ Esterabadi, *age.*, s.432.

⁸²⁹ *Age.*, s.432.

⁸³⁰ Esterabadi’ye göre Kadı Burhaneddin Ahmed, Timur’dan gelen haberciye yola çıkarırken çevresindekilere aynen şunları söylemiştir: “*Büyük bir felaket ülkemizin üzerine gelmekte. Bizim Timur gibi bir şahısla dostluk, arkadaşlık, anlaşma ve sözleşme yoluna girmemiz etkili ve faydalı olmaz. Çünkü o ettiği yemine uyup sözünde durmuyor.*” (Esterabadi, *age.*, s.433.).

⁸³¹ Esterabadi, *age.*, s.433.

⁸³² *Age.*, s.435.

⁸³³ *Age.*, s.436.

Timur'a itaatini bildiren beylerin bu hareketleri Kadı Burhaneddin Ahmed'in dış politikası açısından iki önemli sonuç doğurdu. Bunlardan ilki, Timur'un Anadolu işlerini bırakıp, buradan ayrıldıktan sonra Kadı Burhaneddin Ahmed'in yeni yapacağı faaliyetleri şekillendirmek oldu. Çünkü bu yapılan davranışları bir kendisine karşı yapılmış olarak değerlendirecekti. Bu yüzden Kadı Burhaneddin Ahmed hemen Karamanlılar ile Mutahharten'in üzerine yürüyecekti. Bu yaşanan gelişmenin Kadı Burhaneddin Ahmed'in dış politikasını belirlemesi açısından önemli olan bir diğer sonucu ise geçmişte düşmanca tavırlarda bulunduğu Memlülklere karşı değişen politikası oldu. Bu politika da artık onlar ile bir müttefiklik kurma çabasıdır. Çünkü Timur tehlikesine karşı bir takım beylerin yaptıkları hareketler karşısında Memlüklerden, Kadı Burhaneddin Ahmed'e elçiler gelmeye başladı.⁸³⁴ Timur tehlikesine karşı Kadı Burhaneddin Ahmed ile fikir alışverişinde bulunmak isteyen Berkuk böyle bir yola başvurdu.⁸³⁵

Kadı Burhaneddin Ahmed bir taraftan Memlüklerden gelen elçiler ile ilgilenirken diğer taraftan Timur'dan gelen yeni bir elçi ile karşılaştı.⁸³⁶ Ancak o, Timur ile birlikte hareket etmenin Mısır, Suriye ve diğer islam ülkelerine zarar vermek olacağını düşünüyordu. Bu nedenle de ona karşı olan niyetini tekrar güçlendirdi.⁸³⁷

Bu düşüncesini gerçekleştirmek için Memlük Sultanı Berkuk'a bir elçi göndererek, Timur ile dostluk kurulmaması gerektiğini bildirdi. Ona, asker toplayarak savaşa hazır beklediğini ve Memlükler ile gerektiğinde askeri ittifak⁸³⁸ yapabileceğini bildirdi.⁸³⁹ Bu teklifin ardından Kadı Burhaneddin Ahmed'e gelen Mısır elçisi bu teklifine olumlu yanıt verildiğini ilettili.⁸⁴⁰ Diğer taraftan ise Timur'un elçisini Mısır'a götürmek istediğini bildirdi.⁸⁴¹ Kadı Burhaneddin Ahmed bu teklif

⁸³⁴ Age., s.436.

⁸³⁵ Age., s.436.

⁸³⁶ Age., s.437.

⁸³⁷ Age., s.437, 438.

⁸³⁸ Esterabadi'ye göre Kadı Burhaneddin Ahmed, Memlük Sultanı Berkuk'a aynen şunları söylemiştir. “ Biz şu an asker topladık, savaşa hazır bekliyoruz. Eğer siz seferinizin yönünü onun tarafına çevirirseniz, nerede olursanız olun Sizin saflarınıza katılırız. İslam bayrağının zaferi uğruna nereye dersiniz oraya gideriz. Eğer emriniz olur, Şam ordusu Malatya'ya gelirse, ona katılıp birlikte Erzurum'a gider, din düşmanlarıyla savaşa ve vuruşa tutuşuruz. İslam orduları gelinceye kadar onu durdurur, oyalırız.” dedi. (Esterabadi, age., s.439.).

⁸³⁹ Esterabadi, age., s.438, 439.

⁸⁴⁰ Age., s.439.

⁸⁴¹ Age., s.439.

karşısında ilk başta ayak diretse de Timur'un elçisini Mısır'a göndermek mecburiyetinde kaldı.⁸⁴²

Diplomatik açıdan gönderilen bir elçinin tutsak edilip başka bir devlete gönderilmesi, elçiyi gönderenler tarafından hiç hoş karşılanmazdı. Bu durum da aynen böyle oldu. Bu gelişmeden rahatsız olan Timur, Kadı Burhaneddin Ahmed'e bir haberci ile mektup göndererek, rahatsızlığını ona ilettili ve bir bakıma tehdit etti.⁸⁴³ Kadı Burhaneddin Ahmed ise Timur'dan gelen bu tehditkâr mektuba tek tek cevap vererek ona açıkça meydan okudu.⁸⁴⁴

Kadı Burhaneddin Ahmed ordusunu hazırladı. Timur'u beklemeye başladığında onun Micingerd ile Erciş'i alıp Sivas'a yöneldiği haberi geldi.⁸⁴⁵ Bu sırada Karamanlılar, kendilerini Timur'a yakın göstermek adına Kırşehir'i yağmalayarak Kayseri'ye kadar geldiler.⁸⁴⁶ Onların bu faaliyetlerini aklına not eden Kadı Burhaneddin Ahmed ilerleyen günlerde bu davranışlarından dolayı Karamanlıları cezalandırma yoluna gidecekti. Diğer taraftan ise Timur'un ilerleyişi devam ediyordu. Erzurum'a geldiğinde Sivas'ta ise endişe gittikçe artmaya başladı. Kadı Burhaneddin Ahmed, Timur'a karşı savaşma niyetindeydi ve bu duruma karşı hazırlıklıydı.⁸⁴⁷ Ancak tam bu sırada dikkat çekici bir olay yaşandı. Timur Sivas'a yürüdüğü esnada birden yönünü değiştirerek Gürcistan'a doğru yöneldi.⁸⁴⁸

Timur'un neden birden yönünü değiştirdiği konusunda henüz net bir görüş yoktur. Ancak, Timur'un Kadı Burhaneddin Ahmed'i kendisine ciddi bir rakip olarak

⁸⁴² Age., s.440.

⁸⁴³ Timur, Kadı Burhaneddin Ahmed'e gönderdiği mektupta Esterabadi'nin kaydına göre aynen şunları söylemiştir: *"Bundan önce size bir adamımı gönderip istek ve arzularımı bildirmiştim. Siz insanlık göstererek onu halinden memnun ve şükreden bir halde hiç vakit geçirmeden yanımıza gönderdiniz. O yanımıza gelince sizin hakkınızda güzel sözler söyleyip sadakatinizi, güvenilirliğinizi ve iyiliklerinizi içeren cümleler sarf etti. Onun arkasından da yakın bir mutemedim olan devletimin sırlarını bilen Kutluşah'ı yeni gelişen olaylar hakkında bana bilgi ulaştırması için gönderdim. Fakat ondan uzun zamandan beri haber yok. Şimdi sizin yapacağınız şey onu bir adamınız refakatinde bu tarafa göndermektir. Onun gelişinden sonra derhal bize katılın. Sivas'ın sağlam ve muhkem oluşuna güvenmeyin. Oradaki kalenin yüksekliğine ve ulaşılmaz oluşuna dayanmayın. Çünkü o tür yerlerin bizim gücümüzün darbeleri karşısında hiçbir önemi yok. Biz, daha önce güç ve sayı bakımından sizden çok daha üstün olanların dersini verdik."* (Esterabadi, age., s.440.).

⁸⁴⁴ Esterabadi, age., s.440, 442.

⁸⁴⁵ Age., s.442.

⁸⁴⁶ Age., s.443.

⁸⁴⁷ Esterabadi, age., s.443.

⁸⁴⁸ Age., s.444.

gördüğü söylenebilir.⁸⁴⁹ Üstelik Kadı Burhaneddin Ahmed'in ölümünü Hindistan'da iken haber alan Timur böylesine güçlü bir rakibinin ölmesini kendisi açısından son derece faydalı görmüştür.⁸⁵⁰

Kadı Burhaneddin Ahmed ile Timur arasındaki ilişkiler bu şekilde gelişmiştir. Bu ilişkilerin temelinde Kadı Burhaneddin Ahmed'in Timur'a karşı olan politikasını dini boyuta oturttuğu söylenebilir. Onun tehlikeli faaliyetlerine karşı Kadı Burhaneddin Ahmed hep tepki gösterme çabasındaydı. O, Timur'a karşı girişilecek mücadeleyi İslam beldelerinin kurtarılması şeklinde yorumlamış ve adımlarını bu doğrultuda atmıştır. Diğer taraftan Dulkadirli, Karamanlılar gibi beyliklerin Timur tehlikesine karşı itaatini arz etmelerine rağmen Kadı Burhaneddin Ahmed'in böyle bir davranışta bulunmadı. Bu hareket ise onun gücünü göstermesi açısından önemlidir.

Kadı Burhaneddin Ahmed ile Timur arasında haberciler aracılığı ile mektuplaşma diplomasisi gerçekleşti. Bu diplomasi sonrası iki tarafta savaş hazırlıkları içerisine girdi ama aralarında sıcak bir temas gerçekleşmedi. Kadı Burhaneddin Ahmed, burada Timur tehlikesine karşı güçlü olma politikasını benimsemiştir. Bu nedenle zamanında derin mücadelelerde bulunduğu Memlük Sultanı Berkük'a ittifak teklif etmekten geri kalmadı. Bu hareketle kendisini biraz daha sağlama almak istemişti. Ayrıca, Timur'a karşı hoş görünme çabası içerisinde bulunan Karamanlılar ile Emir Mutahharten'in faaliyetleri Kadı Burhaneddin Ahmed'in politikasını belirledi. Zaten Kadı Burhaneddin Ahmed, Timur tehlikesi ortadan kalkınca onların üzerine yürüyecekti.

3.9. Kadı Burhaneddin Ahmed-Akkoyunlu İlişkileri

Bu iki devlet arasında gerçekleşen ilişkileri açıklamadan önce Akkoyunlular hakkında bilgi vermek yararlı olacaktır.

Akkoyunlular, Oğuzların Bayındır⁸⁵¹ boyuna mensuplardır.⁸⁵² Bu devletin önde gelen isimleri, Pehlivan Bey, Tur Ali Bey, Fahreddin Kutlu Bey ve Kara Yülük

⁸⁴⁹ Yaşar Yücel, *Eratna Devleti Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, Ankara 1989, s.160.

⁸⁵⁰ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Sivas ve Kayseri Hükümdarı Kadı Burhaneddin Ahmed", *Belleten*, C:32, S:126 (1968), s.228.

⁸⁵¹ Bayındır kelimesi tarihsel olarak daima nimetle dolu yer anlamına gelir. (Faruk Sümer, "Bayındır", *DİA*, C:5, İstanbul 1992, s.245.).

Osman'dır.⁸⁵³ Özellikle saydığımız bu isimlerden son ikisi Kadı Burhaneddin Ahmed ile kurulan ilişkilerde ön plana çıkmaktadır.

Akkoyunlular, Moğol istilasından etkilenerek Anadolu'ya doğru göç etmişlerdir. Onlar 13. yüzyılın sonlarına doğru ilk olarak Horasan'dan Azerbaycan'a gelmişler daha sonra ise Azerbaycan, Harput ve Diyarbakır arasında görünmüşlerdir.⁸⁵⁴ Akkoyunlular ilk önemli faaliyetlerini Trabzon Rum İmparatorluğu'na karşı yaptılar. Bu harekette Trabzon'u kuşattılar ancak Trabzonlular Akkoyunlulara karşı başkentlerini korumuşlardır.⁸⁵⁵ Bu kuşatma sonucunda Trabzon Rum İmparatoru III. Alexios, Akkoyunlular ile akrabalık ilişkisi kurma çabasına girişti. Bu doğrultu da kız kardeşini Tur Ali Bey'in oğlu Kutlu Bey'e verdi.⁸⁵⁶ Tarih sahnesinde böylece çıkmış olan Akkoyunlular, Kutlu Bey dönemiyle birlikte Kadı Burhaneddin Ahmed ile ilişkiler kurmaya başladılar. Ama aralarında görülen ilk ilişkiler Kadı Burhaneddin Ahmed'in Eratna Devleti'nde ki vezirlik dönemine denk gelmektedir.

Eratna Devleti'nin içerisine karışıklıklar başladığında Erzincan Emiri Mutahharten'in hareketleri dikkat çekicidir. Onun bu hareketleri nedeniyle Eratnalılar üzerine gitmeye karar vermiştir. Kadı Burhaneddin Ahmed'in de aralarında bulunduğu bir kuvvet ile Mutahharten'in üzerine yürüyen Eratna ordusu, karşısında Akkoyunlu Kutlu Bey'in Mutahharten'e destek için gelen kuvvetlerini de görmüştür.⁸⁵⁷ Girişilen mücadelenin sonucunda Akkoyunluların da etkisi ile Eratnalılar başarı elde edememiş ve Erzincan Mutahharten'in elinde kalmıştır.⁸⁵⁸

Kadı Burhaneddin Ahmed kendi hükümetini ilan ettikten sonra Akkoyunlular ile olan ilişkileri düşmanca başlamıştır. Şöyle ki Kadı Burhaneddin Ahmed devletini kurduktan kısa bir süre sonra Akkoyunlu Kutlu Bey'in oğlu Ahmed Sivas'a yönelik

⁸⁵² Faruk Sümer, "Akkoyunlular" DİA, C:2, İstanbul 1989, s.270.

⁸⁵³ Adnan Sadık Erzi, "Akkoyunlu ve Karakoyunlu Tarihi Hakkında Araştırmalar", *Belleten*, C:28, S:70 (1954), s.182.

⁸⁵⁴ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri*, Ankara 2011, s.188.

⁸⁵⁵ Jakob Philipp Fallmerayer, *Trabzon İmparatorluğu'nun Tarihi*, Ankara 2011, s.195.

⁸⁵⁶ Faruk Sümer, "Akkoyunlular" DİA, C:2, İstanbul 1989, s.271.

⁸⁵⁷ Esterabadi, *age.*, s.163.

⁸⁵⁸ *Age.*, s.163, 167

taaruzlarda bulundu.⁸⁵⁹ Bu taarruz sonucunda da Kadı Burhaneddin Ahmed'in bir adamı olan Yusuf Çelebi öldürülmüştür.⁸⁶⁰

Akkoyunlular Kutlu Bey döneminde Trabzon Rum İmparatorluğu ve Gürcistan İmparatorluğu gibi devletlerin üzerine yürümüştür.⁸⁶¹ Kutlu Bey'in ölümü Mutahharten'in Akkoyunlulara yönelik bakışını değiştirdi. Bu ölüm hadisesi üzerine Mutahharten onlara karşı düşmanca tutumlar sergilemeye başladı.⁸⁶² Bu gelişmenin ardından Mutahharten'in üzerine yürüyen Akkoyunlular onun topraklarına zarar verdiler. Mutahharten, Kara Ahmet ile ittifak kurdu. Bunun sonucunda Akkoyunlular Kadı Burhaneddin Ahmed'den yardım istediler.⁸⁶³ Bu teklif Kadı Burhaneddin Ahmed tarafından kabul gördü. Ancak Akkoyunlular, Kadı Burhaneddin Ahmed'in kendilerine karşı yaptığı bu iyilik ile birlikte durumlarını düzeltince ona karşı isyan hazırlığına başladılar.⁸⁶⁴

İlerleyen süreçte ise Kadı Burhaneddin Ahmed, Amasya emirinin üzerine yürüdü. Burada Akkoyunluların hareketi ile karşılaştı. Kadı Burhaneddin Ahmed Kazabad'a gelince Akkoyunluların zırhlarını kuşanıp adeta bir savaş pozisyonunda kendisini beklediklerini gördü.⁸⁶⁵ Bu durum ile karşılaşan Kadı Burhaneddin Ahmed onları cezalandırmaktansa affetmeyi tercih etti.⁸⁶⁶

Akkoyunlu Ahmed Bey, Kadı Burhaneddin Ahmed'i Amasya üzerine yürümesi için cesaretlendirdi. Akkoyunlu Ahmed Bey'in sözlerinden etkilenen Kadı Burhaneddin Ahmed Amasya Seferi'ne çıktı. Ancak Kadı Burhaneddin Ahmed'i bu sefer için teşvik eden Akkoyunlu Ahmed Bey onun yanında yer almadığı gibi bu seferden Amasya Emiri'ni de haberdar etti.⁸⁶⁷ Bu gelişmenin ardından Akkoyunluların, Amasya Emiri tarafına geçmeyi düşündüğünü haber alan Kadı

⁸⁵⁹ Yaşar Yücel, *Eratna Devleti Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, Ankara 1989, s.193.

⁸⁶⁰ *Age.*, s.193.

⁸⁶¹ Tihrani, *age.*, s.20 .

⁸⁶² Esterabadi, *age.*, s.357.

⁸⁶³ *Age.*, s.358.

⁸⁶⁴ *Age.*, s.358.

⁸⁶⁵ *Age.*, s.361.

⁸⁶⁶ *Age.*, s.361.

⁸⁶⁷ Yaşar Yücel, *Eratna Devleti Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, Ankara 1989, s.196.

Burhaneddin Ahmed, onları cezalandırmak için Tokat'a yürüdüğünde Akkoyunlu Ahmed Bey, Kadı Burhaneddin Ahmed'den aman diledi.⁸⁶⁸

Kadı Burhaneddin Ahmed ile Akkoyunlular arasında bir ittifak kurularak Erzincan üzerine birlikte gidildi ve bu şehir bir ay boyunca yağma edildi.⁸⁶⁹ Bu yağmadan sonra Sivas'a dönen Kadı Burhaneddin Ahmed'e Kemah Valisi'nden Karayülük Osman Bey'in kardeşine karşı isyan ettiği ve Kemah'ta bir takım fenalıklar yaptığı haberi geldi.⁸⁷⁰ Karayülük Osman Bey'de Akkoyunlu Kutlu Bey'in oğluydu.⁸⁷¹ O, kardeşlerinin yanından ayrılınca Kadı Burhaneddin Ahmed'e sığınmış ve ondan büyük bir saygı ve sevgi görmüştü.⁸⁷² Kadı Burhaneddin Ahmed, Karayülük Osman'ın isyan ettiğini haber alınca onun üzerine yürüyüp yakaladı ve ona karşı kötülükte bulunmadı.⁸⁷³

Bu olaydan sonra Akkoyunlular Kadı Burhaneddin Ahmed'in yanında, onun Mutahharten ile yaptığı Erzincan Savaşı'na katılmıştır.⁸⁷⁴ Sonra ise Timur tehlikesine karşı vaziyet alan Akkoyunlular bir müddet Kadı Burhaneddin Ahmed'in faaliyetlerine katılmamışlardır.⁸⁷⁵

Kayseri Valisi Şeyh Müeyyed⁸⁷⁶ yönetimden memnun olmaması nedeniyle, Karamanoğlu ile birleşerek isyan etti. Bu sırada Akkoyunlular içerisinde de Kadı Burhaneddin Ahmed'e karşı iki ayrı hareket görülmüştür. 1396 yılında yaşanan bu olayda Akkoyunlu Ahmed Bey, Kadı Burhaneddin Ahmed'e destek vermemiştir.⁸⁷⁷ Ancak diğer taraftan Karayülük Osman Bey, askerleri ile birlikte bu isyana karşı hareket eden Kadı Burhaneddin Ahmed'e katılmıştır.⁸⁷⁸

⁸⁶⁸ *Age.*, s.197.

⁸⁶⁹ Esterabadi, *age.*, s.455, 469.

⁸⁷⁰ *Age.*, s.457.

⁸⁷¹ Kutlu Bey ile Trabzon Rum İmparatoru'nun kızı olan Despina Hatun arasında gerçekleşen evlilikten Karayülük Osman doğmuştur. (İlhan Erdem, "Akkoyunlu Devleti'nin Kurucusu Karayülük Osman Bey'in Hayatı ve Faaliyetleri", *Ankara DTCF Dergisi*, C:34, S:1-2 (1990), s.99.).

⁸⁷² Tihrani, *age.*, s.40

⁸⁷³ Esterabadi, *age.*, s.457, 458.

⁸⁷⁴ Yaşar Yücel, *Eratna Devleti Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, Ankara 1989, s.197.

⁸⁷⁵ *Age.*, s.198.

⁸⁷⁶ Kadı Burhaneddin Ahmed'in kız kardeşinin oğludur. (Tihrani, *age.*, s.40.).

⁸⁷⁷ Yaşar Yücel, *Eratna Devleti Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, Ankara 1989, s.198.

⁸⁷⁸ Esterabadi, *age.*, s.483.

Şeyh Müeyyed'in isyan etmesi sonrasında yaşanan gelişmeler Kadı Burhaneddin Ahmed ile Akkoyunlular arasında gerçekleşen ilişkilerde bir dönüm noktası oldu. Bu isyan sonrasında Şeyh Müeyyed ile görüşen Karayülük Osman Bey, Şeyh Müeyyed'e affedileceğini (Karayülük Osman Bey, Kadı Burhaneddin Ahmed'den Şeyh Müeyyed'i öldürmeyeceğine dair söz almıştı) söyleyerek onu Kadı Burhaneddin Ahmed'in yanına getirdi.⁸⁷⁹ Ancak Kadı Burhaneddin Ahmed'in yapmış olduğu bir olay Karayülük Osman Bey'in ona karşı bakışını değiştirdi. Kadı Burhaneddin Ahmed Şeyh Müeyyed'i öldürerek Karayülük Osman Bey'e verdiği sözü tutmamış oldu. Bunun üzerine Karayülük Osman büyük bir üzüntüye kapılarak 600 adamı ile birlikte Divriği kalesine yöneldi.⁸⁸⁰ Bu gelişmenin ardından Kadı Burhaneddin Ahmed, Karayülük Osman Bey üzerine saldırıya geçti. Karabel⁸⁸¹ denilen bir mevkiide gerçekleşen iki ordunun⁸⁸² şiddetli çarpışmasının ardından Karayülük Osman, Kadı Burhaneddin Ahmed'i öldürdü.⁸⁸³ Kadı Burhaneddin Ahmed'in askerlerini de katleden Akkoyunlular büyük bir yağma yapmaya başladılar.⁸⁸⁴ Akkoyunlular, Sivas'ı kuşatmak için yola çıksalar da Yıldırım Bayezid'in oğlu Emir Süleyman'ın büyük bir ordu ile üzerine geldiğini duyunca geri çekildi.⁸⁸⁵

Görüldüğü üzere bu iki devlet arasında ki ilişkiler Kadı Burhaneddin Ahmed henüz Eratna Devleti'nde vezir iken başladı. Bu ilişkiler onun saltanatının ilk günlerinde de düşmanca devam etti. Emir Mutahharten'in Akkoyunlulara karşı giriştiği düşmanca faaliyetlerin ardından, Akkoyunlular çareyi Kadı Burhaneddin Ahmed'in yanına gitmekte buldu. Kadı Burhaneddin Ahmed ile Kutlu Bey'in oğlu Ahmed arasındaki ilişkiler, Kutlu Bey 'in oğlu Ahmed Bey'den kaynaklı olarak tam bir güven duygusu içerisinde gelişmemiştir. Kutlu Bey'in oğlu Ahmed Bey, yeri gelmiş Kadı Burhaneddin Ahmed'in yanında yer almış, yeri gelmiş ona karşı bir güç gösterisinde bulunmuştur. Bazı zamanlarda ise onu diğer kuvvetlere karşı tahrik

⁸⁷⁹ Tihrani, *age.*, s.40.

⁸⁸⁰ *Age.*, s.40.

⁸⁸¹ Yaşar Yücel'e göre burası Sivas ile Divriği arasında olan Zara'nın batısında Yılanlı Dağı'nın ucunda bulunmaktadır. (Yaşar Yücel, *Eratna Devleti Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, Ankara 1989, s.199.).

⁸⁸² Ebu Bekr-i Tihrani karşılaştıran bu iki ordunun sayısını Akkoyunluların 600, Kadı Burhaneddin'in ise 20 bin olarak vermektedir. (Tihrani, *age.*, s.42.).

⁸⁸³ Tihrani, *age.*, s.42.

⁸⁸⁴ *Age.*, s.42.

⁸⁸⁵ *Age.*, s.42, 43.

ederek yanında olacağını söyleyip verdiği sözü yerine getirmemiştir. Diğer taraftan ise Kadı Burhaneddin Ahmed'in yanına giden Karayülük Osman Bey ise giriştiği isyan girişiminin ardından onun yanında yer almıştır. Ona Şeyh Müeyyed İsyanı'nda yardım etmiştir. Ancak bu olay iki isim arasında kırılma noktası oldu. Şeyh Müeyyed'i, Kadı Burhaneddin Ahmed'in kendisini affedeceğini söyleyerek onun yanına götürmesinin ardından onun Kadı Burhaneddin Ahmed tarafından öldürülmesi Karayülük Osman Bey'in ona olan bakışını değiştirmiştir. Bu olaydan kısa bir süre sonra Kadı Burhaneddin Ahmed ile Karayülük Osman Bey karşı karşıya gelmişler ve savaş neticesinde Kadı Burhaneddin Ahmed, Karayülük Osman Bey tarafından öldürülmüştür.

SONUÇ

14. yüzyıl Türkiye'sinde yaklaşık 70 yıllık bir dönemini kapsayan süre içerisinde Eratna ve Kadı Burhaneddin Ahmed Devletleri birçok devlet ile ilişkilerde bulunmuşlardır. Bu yaşanan ilişkileri şekillendiren unsurlar devrin siyasi şartları ve bu devletlerin kurulmuş oldukları coğrafyadır. Bu iki devletin siyasi ilişkileri hükümdarlarının geliştirdiği politikalar ile şekillenmiş, bu politikalarda yeri gelmiş olumlu bir hal alırken kimi zamanda devletlerin zararına işlemiştir.

Eratna Devleti'nin kurucusu olan Aleaddin Eratna Bey, faaliyetlerinin ilk yıllarında İlhanlı Devleti'nin içerisinde yaşanan gelişmelerden etkilenmiştir. Bu süreçte Eratna Bey Celayirliler ve Çobanlılar ile ilişkilerde bulunmuştur. Belirtmekte fayda var ki, Eratna Bey'in bu iki boy ile gerçekleştirdiği ilişkilerde farklılıklar vardır. İlgili bölümde anlattığımız üzere Eratna Bey, Anadolu'yu Celayirli Şeyh Hasan adına idare ediyordu. Bu yüzden her zaman Celayirlilere karşı sevgisini ve bağlılığını korumuş, bu olumlu ilişkiler Eratna Bey'in ölümünden sonra da devam etmiştir.

Celayirli-Çobanlı ilişkilerinin olumsuz yönde seyretmesi, kendisini bir nevi Celayirlilere bağlı olarak görmesi nedeniyle Eratna Bey'i de etkiledi. Temurtaş döneminde başlayan Eratna-Çobanlı ilişkileri, Çobanlı Şeyh Hasan'ın Çobanlı aşiretinin başına geçmesi ile tamamen düşmanca bir hal aldı. Bu yaşanan gerginlikler Eratna ve Çobanlılar arasında Karanbük Savaşı'na sebep oldu. Bu savaşı Eratna Bey'in kazanması, hem Eratna Devleti'nin tarihinde hem de Türkiye tarihinde önemli bir olaydır. Bu zaferden sonra Eratna Bey kendi adına bağımsız bir devlet kurmuş oldu. Türkiye'yi ise olası bir Çobanlı istilasına karşı engellemiş oldu. Köseadağ'da Türkiye Selçuklularının aldığı mağlubiyet ile Anadolu'nun içerisine düştüğü durum göz önüne alındığında, Eratna Bey'in galibiyeti Anadolu'da gerçekleşecek yeni bir istilanın önlenmesi açısından son derece önemlidir. Bu savaştan hemen sonra Çobanlı Şeyh Hasan öldü. Onun ölümünden sonra Çobanlıların başına geçenler döneminde Eratnalılar ile Çobanlılar arasında hiçbir zaman dostane ilişkiler kurulmamıştır.

Eratnalılar ile Memlükler arasında gerçekleşen ilişkileri aslında çok kısa bir cümle ile açıklamak mümkündür. Eratnalılar, ne zaman kendilerini zor bir durumda

görseler Memlüklerin yardımına başvurarak onlara bağlılıklarını bildirmişlerdir. Zor durumdan kurtuldukları zamanda bu bağlılığı terk edip, tek başlarına hareket etmişlerdir.

Eratnalılar ile Memlükler arasında yaşanan ilişkiler, Eratna-Dulkadirli ilişkilerini de şekillendirmiştir. Bu durum ise Memlüklerin, Dulkadirli kendilerine bağlı bir beylik olarak görmeleri ve Eratnalıları cezalandırmak istedikleri zaman onları kullanmaları nedeniyle olmuştur. Eratnalılar ile Memlükler arasında yaşanan ilişkilerin etkisiyle şekillenen ve düşmanca görünen ilk dönemin ardından ilişkiler yeni bir safhaya girmiştir. Bu ilişkilerde ikinci dönem, Dulkadirli Memlüklere karşı bağımsızlık elde etme isteği ile başlayan Eratnalılar ile iyi ilişkiler kurma çabasıdır. Bu iki devlet arasındaki üçüncü ve son dönemse düşmanca gelişmiştir. Bunun nedeni ise Eratnalıların Dulkadirli Karaca Bey'in ölümündeki etkisidir.

Eratnalılar ile Karamanlılar arasındaki ilişkiler Şikari Tarihi'nden anlaşıldığı kadarıyla, ilk başlarda gayet dostane bir şekilde gelişmiştir. Ancak Eratna Bey'in ölümünden sonra Eratna Devleti içerisinde yaşanan karışıklıklar bu dostane ilişkileri bozdu. Karamanlılar Eratna Devleti'nin içerisinde yaşanan bu gelişmelerden faydalanmış ve devletin topraklarını genişletme çabası içerisine girmiştir.

Eratnalıların Artuklular ile kız alıp verme, Aydınoğulları ile askeri yardım konusunda ilişkileri de görülmektedir. Osmanlı ile olan ilişkileri tam net olmamakla birlikte Eratna Bey döneminde herhangi bir ilişkiye rastlanmamıştır. Taceddinoğulları ile olan ilişkileri de onların Çobanlıları desteklemesinden kaynaklı olarak düşmanca başlamış ve bu ilişkiler Eratna Devleti yıkılana kadar aynı seyirde devam etmiştir.

Kadı Burhaneddin Ahmed ile Memlükler arasında görülen ilişkilerin ilk safhası düşmanca faaliyetler olarak görülmektedir. Yaşanan birtakım gelişmeler ve o devirde rol oynayan isimlerinde etkisi ile bu düşmanlık ilişkileri Memlüklerin, Kadı Burhaneddin Ahmed'e ait olan Sivas'a kadar gelip bu şehri kuşatmasına kadar gitmiştir. Bu iki devlet arasında yaşanan ilişkilerin olumlu yönde seyretmesine neden olan gelişme ise Timur tehlikesidir. Bu tehlike karşısında Kadı Burhaneddin Ahmed, Memlükler ile müttefik olma çabasına girmiştir.

Kadı Burhaneddin Ahmed'in Dulkadirliiler ile Eratna Devleti içerisinde henüz vezir iken başlayan ilişkileri onun kendi devletini kurması ile de devam etmiştir. Bu ikili ilişkiler dostane bir tutum seyretse de Timur'un ortaya çıkması ve Dulkadirliilerin Timur'a itaatini bildirmesinin ardından düşmanca bir tavra dönmüştür

Kadı Burhaneddin Ahmed'in Karamanlılar ile olan ilişkileri Karamanlılardan kaynaklı olarak hiçbir zaman sağlıklı bir şekilde ilerlememiştir. Bu durumun nedeni de Karamanlıların Kadı Burhaneddin Ahmed'e karşı gerçekleştirdiği ikiyüzlü politikadır. Bu ikiyüzlülük de Kadı Burhaneddin Ahmed tarafından hoş karşılanmayarak Karamanlıların üzerine defalarca gitme politikasına götürmüştür.

Kadı Burhaneddin Ahmed ile Osmanlılar arasında ki ilişkileri şekillendiren unsur Karamanlılar ile Candaroğulları olmuştur. Bu iki devletin zor durumda kalması karşısında yardım arayışları ilişkiler için önemli bir noktadır. Bu doğrultuda Candaroğullarının, Osmanlılara karşı Kadı Burhaneddin Ahmed'den yardım istemesi bu iki devlet arasında Kırkdilim Savaşı'nın yaşanmasına sebep olmuştur. Bu iki devlet arasında düşmanca seyreden bu tutum Timur tehlikesinin belirmesi ile dostane bir hale dönüşmüştür.

Kadı Burhaneddin Ahmed'in Candaroğulları ile olan ilişkilerini Osmanlılar şekillendirmiştir. Candaroğulları, Osmanlılara karşı kendilerine koruyucu olarak Kadı Burhaneddin Ahmed'i görmüşlerdir.

Kadı Burhaneddin Ahmed ile Taceddinoğulları arasındaki ilişkiler henüz Kadı Burhaneddin Ahmed kendi devletini kurmadan başlamıştır. Özellikle Kadı Burhaneddin Ahmed iktidarı elde etme çabası içerisinde iken Taceddin Bey ona karşı düşmanca tutum beslemiştir. Bu tutum Kadı Burhaneddin Ahmed ölene kadar devam etmiştir.

Timur ile gerçekleştirdiği ilişkileri Kadı Burhaneddin Ahmed dini yönden ele almıştır. Onu İslam dini için bir tehlike olarak görmüş ve ona karşı olan ilişkilerini bu doğrultuda düşmanca geliştirmiştir. Kadı Burhaneddin Ahmed'in ile Timur ile yaşadığı ilişkiler, onun diğer devletler ile olan ilişkilerini de şekillendirmiştir. Timur'u ortak bir düşman gibi gören Kadı Burhaneddin Ahmed, ona itaatini bildiren devletlere karşı düşmanca tutum beslemiştir. Geçmişte düşmanlık beslediği

Memlûkler ve Osmanlılara karşı ise düşüncelerini değişmiş ve müttefik olma çabasına girmiştir.

Kadı Burhaneddin Ahmed'in Akkoyunlulara karşı ilk başta düşmanca ilişkiler beslemiştir. İlerleyen süreçte Şeyh Müeyyed isyanının da etkisi ile bu ikili ilişkiler iyice gerilmiş ve Kadı Burhaneddin Ahmed'in Akkoyunlu Karayülük Osman tarafından öldürüleceği bir savaşı doğurmuştur.

KAYNAKÇA

- ABU'L FEREC Gregory, *Abu'l Ferec Tarihi*, Çev.: Ömer Rıza Doğrul, TTK. Yayınevi, Ankara 1987.
- AKA İsmail, "Timur" DİA, C:41, TDV. Yayınevi, İstanbul 2012, s.(173-177).
- AKA İsmail, *Timur ve Devleti*, TTK. Yayınevi, Ankara 2014.
- AKDAĞ Mustafa, *Türkiye'nin İktisadi ve İçtimai Tarihi 1243-1453*, Cem Yayınevi, İstanbul 1977.
- AKGÜNDÜZ Ahmet, BAŞ Yaşar, ÖZTÜRK Said, *Darende Tarihi*, Somuncu Baba Araştırma ve Kültür Merkezi Yayınları, İstanbul 2002.
- AKIN Himmet, *Aydinoğulları Tarihi Hakkında Bir Araştırma*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1968.
- AKSARAYI, *Müsameretü'l Ahbar*, Çev.: Mürsel Öztürk, TTK. Yayınevi, Ankara 2000.
- ALPARSLAN Yaşar, KARATAŞ Mehmet, YAKAR Serdar, *Maraş Tarihinden Bir Kesit, Dulkadir Beyliği Araştırmaları*, UKDE Kitaplığı, Kahramanmaraş 2008.
- ARİFİ Paşa, *Elbistan ve Maraş'ta Dulkadiroğulları Hükümeti*, (Ed.: Yaşar Alparslan-Serdar Yakar), UKDE Kitaplığı, Kahramanmaraş 2011.
- AŞIKPAŞAZADE, *Aşıkpaşaoğlu Tarihi*, Haz.: Hüseyin Nihal Atsız, Ötüken Yayınevi, İstanbul 2011.
- ATSIZ Hüseyin Nihal, Naci Ahmed, "Anadolu'da Türklere Ait Yer İsimleri", *TM*, C:2, İstanbul 1928, s.(243-260).
- AZAMAT Nihat, "Evhadüddin-i Kirmani", DİA, C:11, TDV. Yayınevi, İstanbul 1995, s. (518-520).
- AZİZ ESTERABADI, *Bezm u Rezm*, Çev.: Mürsel Öztürk, TTK. Yayınevi, Ankara 2014.

- BANARLI Nihad Sami, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 2001.
- BARTOLD Vehicle, *Moğol İstilasına Kadar Türkistan*, Haz.: Hakkı Dursun Yıldız, Kervan Yayınları, İstanbul 1981.
- BARTOLD Vehicle, *Orta Asya Türk Tarihi Hakkında Dersler*, TTK. Yayınevi, Ankara 2006.
- BAYPARS TARİHİ, Çev.: M.Şerafüddin Yaltkaya, TTK. Yayınevi, Ankara 2000.
- BOSTAN Hanefi, “Niksar” DİA, C:33, TDV. Yayınevi, İstanbul 2007, s.(119-122).
- BOYACIOĞLU Ramazan, *Karamanoğulları Tarihi*, Dilek Ofset Matbaacılık, Sivas 2001.
- CAFERİ b. Muhammed el Hüseyini, *Tarih-i Kebir*, Çev.: İsmail Aka, TTK. Yayınevi, Ankara 2011.
- CAHEN CLAUDE, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, Türk Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2011.
- DEMİRCİ Berat, “Savaş ile Şiir Arasında Bir Sultan”, *Hayat Ağacı Dergisi*, S:11 (2008), Sivas 2008, s.(49-50).
- DEMİRKENT Işın, *Urfa Haçlı Konluğu Tarihi*, İÜEF. Yayınları, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul 1974.
- DULAURIER Edward, “Ermeni Müverrihlerine Nazaran Moğollar”, *TM.*, C:2, İstanbul 1928, s.(139-281).
- EBU BEKR-İ Tihrani, *Kitab-ı Diyarbekriyye*, Çev.: Mürsel Öztürk, TTK. Yayınevi, Ankara 2014.
- EBU’L HASAN Şadrüddin, *Ahbarü’-d-Devleti’s-Selçukkiye*, Çev.: Necati Lugal, TTK. Yayınevi, Ankara 1999.
- EDGÜER Rıdvan Nafiz, *UZUNÇARŞILI İsmail Hakkı, Sivas Şehri*, TTK. Yayınevi, Ankara 2014.
- EDHEM Halil, *Kayseri Şehri*, Der.: Kemal Göde, KTB. Yayınları, Ankara 1982.

- EDHEM Halil, *Halil Edhem ve Kayseri Şehri*, Selçuklu Tarihinden Bir Kesit, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Kayseri 2011.
- EMECAN Feridun, “Osmanlılar” DİA, C:33, TDV. Yayınları, İstanbul 2007, s.(487-496).
- ERDEM İlhan, “Akkoyunlu Devleti’nin Kurucusu Karayülük Osman Bey’in Hayatı ve Faaliyetleri.” *AÜDTCF Dergisi*, C:34, S:1-2 (1990), s.(99-108).
- ERGİN Muharrem, *Kadı Burhaneddin Divanı*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1980.
- ERGİN Muharrem, “Kadı Burhaneddin Divanı Üzerinde Bir Gramer Denemesi” *İstanbul Üniversitesi TDED.*, C:4, S:3 (1951), s.(287-327).
- ERZİ Adnan Sadık, “Akkoyunlu ve Karakoyunlu Tarihi Hakkında Araştırmalar”, *Belleten*, C:28, S:70 (1954), s.(179-221).
- FALLMERAYER Jakob Philipp, *Trabzon İmparatorluğu’nun Tarihi*, Çev.: Ahmet Cevat Eren, TTK. Yayınevi, Ankara 2011.
- GALTSYAN A.G., *Ermeni Kaynaklarına Göre Moğollar*, Çev.: İlyas Kemaloğlu, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2017.
- GEYİKOĞLU Hasan, “Moğolların Selçuklulardan Sonra Anadolu’ya Hâkim Olma Çabaları ve Karanbük Savaşı” *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S:52 (2014). s.(95-112).
- GÖDE Kemal, *Eratnalılar*, TTK. Yayınevi, Ankara 2000.
- GÖDE Kemal, “Eratnalılar Devrinde Sivas”, Selçuklular Döneminde Sivas Sempozyumu Bildirileri, 29 Eylül-1 Ekim 2005, Sivas Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Sivas 2006. s.(39-45).
- GÖDE Kemal, *Sultan Aleaddin Eratna*, KTB. Yayınları, Ankara 1990.
- GÖKHAN İlyas, *Başlangıçtan Kurtuluş Harbine Kadar Maraş Tarihi*, Öncü Basımevi, Ankara 2011.

GÖKHAN İlyas, “14.yüzyılın İlk Yarısında Memlûk Devleti’nin Anadolu Siyaseti ve Eratna Bey ile Olan İlişkileri” Selçuklular Döneminde Sivas Sempozyumu Bildirileri, 29 Eylül-1 Ekim 2005, Sivas Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Sivas 2006, s.(83-96).

GÖKSU Erkan, “Kösedağ Savaşı ve Anadolu’nun Moğollar Tarafından İşgali”, 1243 Kösedağ Savaşı ve Anadolu’nun Moğollar Tarafından İşgali Şurası, 10 Aralık 2017, Ed.: Abdullah Kaya, Sivas 2018. s. (237-252).

GROUSSET Rene, *Stepler İmparatorluğu*, TTK. Yayınevi, Ankara 2011.

GÜRLEYÜK Koray, *Sivas Sikkeleri*, Sivas Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Sivas 1000 Temel Eser, Es Form Ofset, Sivas 2017.

GÜRÜN Kamuran, *Türkler ve Türk Devletleri Tarihi*, Karacan Yayınları, İstanbul 1986.

HOCA Sadeddin Efendi, *Tac’üt-Tevarih*, Haz.: İsmet Parmaksızoğlu, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1974.

HÜSEYİN Hüsameddin Abizade, *Amasya Tarihi*, Haz.: Ali Yılmaz, Mehmet Akkuş, Amasya Belediyesi Kültür Yayınları, Ankara 1986.

İBN BATUTA, *İbn Batuta Seyahatnamesi’nden Seçmeler*, Haz.: İsmet Parmaksızoğlu, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1986.

İBNİ Bibi, *El-Evamir’ül Ala’iyye fi’l Umuri’l Ala’iyye Selçukname*, Çev.: Mürsel Öztürk, TTK. Yayınevi, Ankara 2014.

İBNÜ’L ADİM Kemalüddin, *Zübdetü’l-Haleb Min Tarihi Haleb’de Selçuklular*, Çev.: Ali Sevim, TTK. Yayınevi, Ankara 2014.

İBNÜ’L CEVZİ Abdurrahman, *El Muntazam fi Tarih’il Ümemde Selçuklular*, Çev.: Ali Sevim, TTK. Yayınevi, Ankara 2014.

İBNÜ’L Verdi, *Bir Ortaçağ Şairinin Kaleminden Selçuklular*, Çev.: Mustafa Alican, Kronik Kitap Yayınevi, İstanbul 2017.

İLHAN Suat, *Jeopolitik Duyarlılık*, TTK.Yayınevi, Ankara 1989.

KAFESOĞLU İbrahim, *Türk Milli Kültürü*, Ötüken Yayınevi, İstanbul 2011.

- KANAR Mehmet, *Arapça Türkçe Sözlük*, Say Yayınları, İstanbul 2009.
- KAŞGARLI Mahmud, *Divan-ı Lügat-ı Türk*, Çev.: Serap Tuba Yurteser, Seçkin Erdi, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2005.
- KAYA Abdullah, “Dulkadirli Beyliği’nin Eratnalılar ile Münasebetleri”, *Mustafa Kemal Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C:11, S:25 (2014), s.(81-97).
- KAYA Abdullah, “Kadı Burhaneddin – Dulkadirli Münasebetleri” *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C:17, S:1 (2013), s.(161-170).
- KAYMAZ Nejat, *Anadolu Selçuklu Sultanlarından II. Gıyasü’l Din ve Devri*, TTK. Yayınevi, Ankara 2014.
- KINNAMOS Ionanes, *Ionanes Kinnamos’un Historia’sı*, Çev.: Işın Demirkent, TTK. Yayınevi, Ankara 2001.
- KİRZOĞLU, *Kars Tarihi*, Işıl Matbaası, İstanbul 1959.
- KOCA Salim, *Sultan I.İzzeddin Keykavus*, TTK. Yayınevi, Ankara 1997.
- KOFOĞLU Sait, “Taceddinoğulları” *DİA*, C:39, TDV. Yayınları, İstanbul 2010, s.(343-345).
- KONYALI, İbrahim Hakkı, *Konya Tarihi*, Enes Kitap Sarayı, Ankara1997.
- KOPRAMAN Kazım Yaşar, *Mısır Memlûkleri Tarihi*, KTB. Yayınları, Ankara 1989.
- KÖPRÜLÜ Fuad, “Anadolu Beylikleri Tarihine Ait Notlar”, *TM.*, C:2, İstanbul 1928, s.(1-37)
- KÖPRÜLÜ Fuad, “Anadolu Selçuklu Tarihi’nin Yerli Kaynakları”, *Bellekten*, C:7, S:27 (1943), s.(379-522).
- KÖPRÜLÜ Fuad, “Oğuz Etnolojisine Dair Notlar”, *TM*, C:1, İstanbul 1925, s.(185-211).
- KÖPRÜLÜ Fuad, *Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu*, TTK. Yayınevi, Ankara 1991.
- KUŞÇU Ayşe Dudu, *Eyyubi Devleti Teşkilatı*, TTK. Yayınevi, Ankara 2013.
- KÜÇÜK Cevdet, “Erzurum” *DİA.*, C:11, TDV. Yayınları, İstanbul 1995, s. (321-329).

MATEOS URFALI, *Urfalı Mateos Vekayinamasi*, Çev.: Hrant D. Andreasyan, TTK. Yayınevi, Ankara 2000.

MERÇİL Erdoğan, *Fars Atabegleri Salgurlular*, TTK. Yayınevi, Ankara 1991.

MERÇİL Erdoğan, *Müslüman Türk Devletleri Tarihi*, Bilge Kültür Sanat, İstanbul 2013.

MİROĞLU İsmet, “Bayburt” DİA., C:5, TDV. Yayınları, İstanbul 1992, s.(225-228).

MİROĞLU İsmet, “Erzincan” DİA, C:11,TDV. Yayınları, İstanbul1995, s. (318-321).

MOĞOLLARIN GİZLİ TARİHİ, Çev.: Ahmet Temir, TTK. Yayınevi, Ankara 2016.

MÜNECCİMBAŞI Ahmed Dede, *Müneccimbaşı Tarihi*, Çev.: İsmail Erunsal, Kervan Kitapçılık, İstanbul 1974.

NEŞRİ Mehmed, *Neşri Tarihi*, Haz.: Mehmet Altay Köymen, KTB. Yayınları, Ankara 1983.

NİZAMÜDDİN Şami, *Zafername*, Çev.: Necati Lugal, TTK. Yayınevi, Ankara 1989.

OCAK Ahmet Yaşar, “Babailik”, DİA, C:4, TDV. Yayınları, İstanbul 1991, s. (373-374).

OFLAZ Mehmet, “Niğde”, DİA, C:33, TDV. Yayınları, İstanbul 2007, s.(92-95).

OĞUZ Mevlüt, “Taceddinoğulları”*AÜDTCF. Dergisi*, C:6, S:5, Ankara 1948, s.469-487

ORAL Zeki, “Anadolu’da İlhani Devri Vesikaları, Temurtaş Noyin Zamanında Yapılmış Eserler ve Kitabeleri, 5. Türk Tarih Kongresi 12-17 Nisan 1956 Ankara, TTK. Yayınevi, Ankara 2011.

ORAL Zeki, “Kuvvadar Oğulları” *Belleten*, C:19, S:73 (1955), s.(99-102).

ORUÇ BEĞ ,*AHMEDİ, ŞÜKRULLAH Üç Osmanlı Tarihi*, Yay.: Hüseyin Nihal Atsız, Ötüken Yayınevi, İstanbul 2011.

OSTORGORSKY Georg, *Bizans Devleti Tarihi*, TTK. Yayınevi, Ankara 2011.

- ÖZ Mehmet, “Sinop” DİA, C:37, TDV. Yayınları, İstanbul 2009, s.(252-256).
- ÖZKÖSE Kadir, “Kadı Burhaneddin’in Düşünce Dünyasında Tasavvuf”, *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, S.20 (2016), s.(409-428).
- ÖZTUNA Yılmaz, *Devletler ve Hanedanlar Türkiye (1074-1990)*, KTB. Yayınları, Ankara 2005.
- RAVENDİ, *Rahat’üs Südur ve Ayet’üs Sürur*, Çev.: Ahmet Ateş, TTK. Yayınevi, Ankara 1999.
- REŞİDÜDDİN Fazlullah, *Camiu’t-Tevarih*, Çev.: İsmail Aka, Mehmet Ersan, Ahmad Hesamipour Khelejeni, TTK. Yayınevi, Ankara 2013.
- ROUX Jean Poul, *Moğol İmparatorluğu Tarihi*, Yay.: Eda Alagözlü, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2001.
- RUNCİMAN Steven, *Haçlı Seferleri Tarihi*, Çev.: Fikret Işıltan, TTK Yayınevi, Ankara 2008
- SARIOĞLU Hüseyim, “Kutbuddin Razi” DİA, C:34, TDV. Yayınları, İstanbul 2007, s.(485-487).
- SERDAR Murat, “1101 Haçlı Seferi’nin Son Durağı Merzifon”, III. Uluslararası Geçmişten Günümüze Merzifon ve Amasya Yöresi Sempozyumu, 8-10 Ekim 2015, Edge Akademi Yayıncılık, Ankara 2015, s.(59-67).
- SEVİM Ali, *Anadolu’nun Fethi Selçuklular Dönemi*, TTK. Yayınevi, Ankara 2014.
- SEVİM Ali, *Suriye ve Filistin Selçukluları Tarihi*, TTK. Yayınevi, Ankara 2000.
- SEVİM Ali, “Süleyman Şah I” DİA, C:38, TDV. Yayınları, İstanbul 2010, s. (103-105)
- SEVİM Ali, YÜCEL Yaşar, *Türkiye Tarihi*, C:1, TTK. Yayınevi, Ankara 1990.
- SPULER Bertold, *İran Moğolları*, Çev.: Cemal Köprülü, TTK. Yayınevi, Ankara 2011.
- SÜMER Faruk, *Oğuzlar*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 1999.
- SÜMER Faruk, “Ağaçeriler” *Belleten*, C:26, S:103 (1962), s. (521-528).

- SÜMER Faruk, “Akkoyunlular” DİA, C:2, TDV. Yayınları, İstanbul 1989, s. (270-274).
- SÜMER Faruk, “Anadolu’da Moğollar” SAD., S:1(1967), s.(1-147).
- SÜMER Faruk, “Bayat” DİA, C:5, TDV. Yayınları, İstanbul 1992, s.(218-219).
- SÜMER Faruk, “Bayındır” DİA C:5, TDV. Yayınları İstanbul 1992, s.(245-246).
- SÜMER Faruk, “Çukurova Tarihi’ne Dair Araştırmalar” AÜDTCF. Dergisi, (1963), s.(1-98).
- SÜMER Faruk, “Karamanoğulları” DİA, C:24, TDV. Yayınları, İstanbul 2001, s.(454-460).
- SÜMER Faruk, “Kayı” DİA, C:25, TDV. Yayınları, İstanbul 2002, s.(77-78).
- SÜMER Faruk, “Salur” DİA, C:36, TDV. Yayınları, İstanbul 2009, s.(57-59).
- ŞAHİN İlhan, “Kastamonu” DİA, C:24, TDV. Yayınları, İstanbul 2001, s.(585-588).
- SÜMER Faruk, “Kırşehir” DİA, C:25, TDV. Yayınları, İstanbul 2002, s.(481-485).
- ŞEMSEDDİN Sami, *Kamus-ı Türki*, Kapı Yayınları, İstanbul 2011.
- ŞİKARİ, *Şikari'nin Dilinden Karamanoğulları Tarihi*, Haz.: Şerafettin Güç, Berikan Yayınevi, Ankara 2016.
- TABAKOĞLU Ahmet, *Türkiye İktisat Tarihi*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2012.
- TANERİ Aydın, “Candar” DİA, C:7, TDV. Yayınları, İstanbul 1993, s. (145-146).
- TEKİNDAĞ Şehabeddin, “Berkuk”, DİA, C:5, TDV. Yayınları, İstanbul 1992, s. (511-512)
- TEKİNDAĞ Şehabeddin, “Memlük Sultanlığı Tarihi’ne Toplu Bir Bakış”, *Tarih Dergisi*, S:25 (1971), s.(1-38).
- TOGAN Zeki Velidi, *Umumi Türk Tarihine Giriş*, Enderun Yayınevi, İstanbul 1981.
- TOGAN Zeki Velidi, “Emir Timur’un Soyuna Dair Bir Araştırma”, *Tarih Dergisi*, S:26, s. (75-84).

- TUNCEL Metin, “Karahisar” DİA, C:24, TDV. Yayınları, İstanbul 2001, s.(416-418).
- TURAN Osman, *İstanbul’un Fethinden Önce Yazılmış Tarihi Takvimler*, TTK. Yayınevi, Ankara 1984.
- TURAN Osman, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, Nakışlar Yayınevi, İstanbul 1984.
- TURAN Osman, *Selçuklular ve İslamiyet*, Ötüken Yayınevi, İstanbul 2005.
- TUYSUZ Cem Ş., *İlhanlılar Tarihinde Çobanoğulları (Sulduzlar)*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum 2004.
- UZUNÇARŞILI İsmail Hakkı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri*, TTK. Yayınevi, Ankara 2011.
- UZUNÇARŞILI İsmail Hakkı, *Osmanlı Devlet Teşkilatına Medhal*, TTK. Yayınevi, Ankara 1988.
- UZUNÇARŞILI İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, C:1, TTK. Yayınevi, Ankara 2011.
- UZUNÇARŞILI İsmail Hakkı, “Emir Çoban Soldoz”, *Bellekten*, C:31, S:124 (1967) s. (601-646).
- UZUNÇARŞILI İsmail Hakkı, “Sivas-Kayseri ve Dolaylarında Eretna Devleti” *Bellekten*, C:32, S:126 (1968), s.(161-189).
- UZUNÇARŞILI İsmail Hakkı, “Sivas ve Kayseri Hükümdarı Kadı Burhaneddin Ahmed” C:32, S:126 (1968), s.(191-245).
- ÜÇER Müjgan, “Kadı Burhaneddin Ahmed” *Hayat Ağacı Dergisi*, S:11 (Y.2008), Sivas 2008, s.(42-47)
- ÜREKLİ Muzaffer, “Celayirliler”, DİA, C:7, TDV. Yayınları, İstanbul 1993, s. (264-265).
- YAKUBOVSKIY A.Y., *Altın Ordu ve İhtilafı*, Çev.: Hasan Eren, Maarif Basımevi, İstanbul 1955.
- YAZICIZADE Ali, *Selçukname*, Yay.: Abdullah Bakır, TTK. Yayınevi, Ankara 2014.

- YILDIZ Alim, *Sivashlı Şairler Antolojisi*, Kitap Matbaacılık, İstanbul 2003.
- YILMAZ Bülent, *Celayirliler Kabile-Devlet*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum 2002.
- YİĞİT İsmail, *Memlükler*, Kayıhan Yayınevi, İstanbul 2015.
- YİĞİT İsmail, “Memlükler” DİA, C:29, TDV. Yayınları, İstanbul 2004, s.(90-97).
- YİNANÇ Mükrimin Halil, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, TTK. Yayınevi, Ankara 2014.
- YİNANÇ Mükrimin Halil, “Bayezid I.” MEBİA, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi 1997, C:2, s.(369-392).
- YİNANÇ Mükrimin Halil, “Celayir”, MEBİA, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi 1997, C:3, s.(64-65).
- YİNANÇ Refet, *Dulkadir Beyliği*, TTK. Yayınevi, Ankara 1989.
- YİNANÇ Mükrimin Halil, “Dulkadiroğulları” DİA, C:9, TDV. Yayınları, İstanbul 1994, s. (553-557).
- YUVALI Abdülkadir, *İlhanlı Tarihi*, Bilge Kültür Sanat, İstanbul 2017.
- YUVALI Abdülkadir, “Ebu Said Bahadır Han” DİA, C:10, TDV. Yayınları, İstanbul 1994, s. (218-219).
- YUVALI Abdülkadir, “Hasan-ı Büzurg” DİA, C:12, TDV. Yayınları, İstanbul 1997, s. (311-312).
- YÜCEL Yaşar, *Eratna Devleti Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, TTK. Yayınevi, Ankara 1989.
- YÜCEL Yaşar, *Kadı Burhaneddin*, KTB. Yayınları, Ankara 1987.
- YÜCEL Yaşar, *Timur'un Ortadoğu-Anadolu Seferleri ve Sonuçları*, TTK. Yayınevi, Ankara 1989.
- YÜCEL Yaşar, “Candaroğulları” DİA, C:7, TDV. Yayınları, İstanbul 1993, s. (146-149).

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Okan KÜSGÜN
Uyruğu : T.C
Doğum Tarihi ve Yeri : 21.02.1993/Sivas
e-posta : okanksgn@gmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Lisans	Necmettin Erbakan Üniversitesi	2016
Yüksek Lisans	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	-

YABANCI DİL BİLGİSİ

Yabancı Dilin Adı YÖKDİL (82,5)